

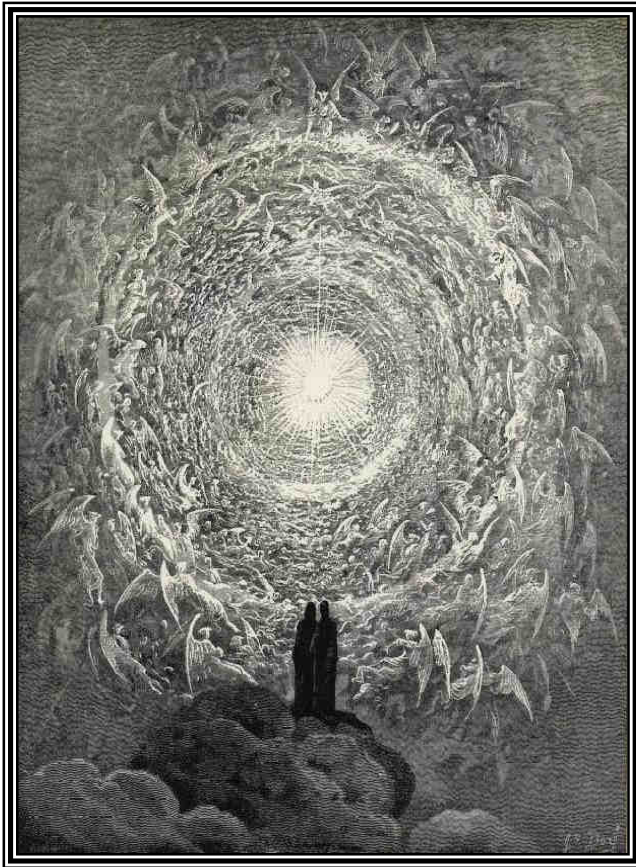
Hamvas Béla – Bulányi György – Faragó Ferenc

Hamvas Béla

Bulányi György

Faragó Ferenc

Antikrisztus

Gustave Dore illusztrációival

Előszó 1.

Egy jó esztendeje kezdtem behatóbban vizsgálni Hamvas Béla kereszténységről írt dolgozatait. Mostani füzetem már harmadik munkájának elemzését nyújtja. **A kereszténység és a hagyomány**, valamint **Az Evangélium és a levelek** c. művein már átrágtam magam. Nagy érdeklődéssel várom a „Kereszténység hátralevő hét könyvének egy későbbi kötetben közreadását”, amit 1996-ban megígér a Scientia Sacra III. kötet 332. oldalán – szerkesztője, Dúl Antal.

Abban reménykedem, hogy elemzéseim képessé tesznek majd megkísérelni szintézist is készíteni arról, hogy miként látta Hamvas Béla a kereszténységet. Hazánkban s talán azon kívül is: egyedülállónak gondolom azt, amit nyújtott.

Bulányi György

Előszó 2.

Ebben a posztumusz kiadásban kívánok főhajtást tenni két olyan szellemi géniusz előtt, mint amilyen Hamvas Béla és Bulányi György volt. A szellemi megnyilvánulásokban óriási, ha úgy tetszik végtelen távolságok vannak, ám a távolságban rendkívüli közelség rejtőzik. Hamvas és Bulányi ugyanazt látja a saját horizontjáról, és mégis e horizonton mérhetetlen distanciák férnek el. Hamvas fölülről, és egyben lát; Bulányi közvetlen közelről és ízeikre szedve veszi észre ugyanazt. Más-más optika, más-más szemüveg.

Sajnos Bulányi páter már nem érthette meg az ígért további kiadásokat. De bizonyára elcsodálkozott volna, hogy milyen egy tőről fakadó az *Ő Naplója* és Hamvas *Levelei*. Egy tőről fakadó, mégis már az első hajtásnál elágazó, szertebomló, oly szellemi magasakba hajtó, mely magasság nem sokak számára elérhető.

Hamvas Béla szúrái félkövér-, Bulányi György válaszlai normál-, *Faragó Ferenc véleményei dőlt betűtípussal* vannak szedve.

Faragó Ferenc

1.

Az Antikrisztus, mondja Ferdinand Ebner, az Evangélium által keltett szellemi nyugtalanság legerősebb egzisztenciális megnyilatkozása. A nyugtalanság abban a pillanatban kezdődött, mikor Jézus első szavát kimondta:

— a zsidó népben, amely az elhivatottság bővületében, kettős rabságban, a rómaiak és saját hatalmasai alatt, rangjának megtartásáért küzdött, és a megszabadítót várta,

— de a tanítványok között is, akik egyébként többször aludtak, mint nem.

Amit az Evangéliummal szemben történeti kereszténységnek hívnak, semmi egyéb, mint Jézus által keltett hallatlan irritáció eredménye. Kétezer évig tartó küzdelem, hogy az Evangéliumból semmi se valósulhasson meg. Jézus az embert olyan világba állítja, amelyet nem tud többé nem létezőnek tekinteni; olyan isteni lény elé, aki elől nem tud többé kitérni; saját lényének olyan eddig el nem képzelt fokára, amelyről nem tud többé nem tudomást szerezni. Úgy látszik a kitérés egyetlen módja úgy tenni, mintha semmi se történt volna.

Ad 1.

Tehát Antikrisztus = a szellemi nyugtalanság egzisztenciális (létbeli?) megnyilatkozása. Jézus szava nyomán támadt a nyugtalanság, bár hallgatósága nem igen értette az evangéliumot. A történeti kereszténység = Jézus szava nyomán támadt irritáció (ingereltség) = kétezer esztendő közdelem, hogy ne valósuljon az evangélium. Az irritáció = olyan inger, hatás, ami elől nem lehet kitérni, = olyan, amit csak tudomásul nem venni lehet. Eddig a szavak szövegbeli jelentése.

Nyugtalanság-megnyilatkozás = történeti kereszténység? A megszemélyesített Antikrisztus = történeti kereszténység? Úgy látszik, hogy mind a két kérdésre a szerző válasza: igen.

Ad – ad 1.

Hamvas (továbbiakban: H.B.) előkészíti a „talajt” annak megfogalmazására, hogy az Antikrisztus, az antikrisztusi magatartás a

történelmi kereszténység vezérlőelve. Bárhol is üjtük fel az egyháztörténelem lapjait, ez a szellemi nyugtalanság árad felénk. Gyurka bácsi (továbbiakban: B.Gy.) „veszji a lapot” hisz’ – talán H.B.-vel egy időben – Ő is erre a sajnálatos megállapításra jut. B.Gy. életművét olvasva erre számtalan példát találhatunk.

2.

Az első mozdulat, hogy letépje magát róla, holott tudja, hogy ez nemcsak életének, hanem az egész emberiség öröklétének egyetlen komolysága, nemcsak saját de minden ember sorsának végleges rendje. Meg van zavarva korrupciójában, és ezért meg van zavarva földies kényelmében. Azt kellene tennie, ami a legegyszerűbb, de nem teszi. Nem látja be azt, ami egyedül értelmes. S nem fogadja el annak ellenére, hogy tudja, minden egyéb érvénytelen. Ez a hallatlan sötétség, amelyről János beszél, s amely a világosságot nem képes befogadni. Mert a sötétség szól Baader, nem a fény távolléte, hanem terror lucis, a fénytől való rettegés. A belátás határai körül tévelyeg, és minden lehetőséget végigjátszik, nehogy azt az egyet, ami kell, megtegye.

Ad 2

A mondatok alanya: az Antikrisztus, a történelmi kereszténység. Ez az alany tudja, hogy az evangélium az egyetlen komolyság, s a maga sorsának végleges rendje. Ez alany a maga megromlottóságában, azaz földies kényelmében él: nem teszi, amit tennie kellene a maga érdekében; nem tesz, ami érvényes, hanem azt teszi, ami érvénytelen. Sötétségben él, és retteg a fénytől – alanyunk. Kóvályog csak az evangélium körül, és mindent megtesz, hogy ne valósuljon az meg. Kicsoda, micsoda? A történelmi kereszténység, az Antikrisztus.

Érteni vélem, amit a szerző mond. Magam is így gondolom, bár a megszemélyesítéssel gondjaim vannak. Az Antikrisztus egyes szám, a történelmi kereszténység pedig mégiscsak többes szám. Várom, hogy mivel igazolja tételeit.

Ad – ad 2.

„Nem látja be azt, ami egyedül értelmes.” – Jellemző antikrisztusi mozzanatot. Ezzel szemben az evangéliumi – krisztusi – mozzanatot csak az egyedüli értelemre fókuszál. Szimbolikus, vagy ha úgy tetszik metafizikai értelemben így lesz az előbbiből „sötétség”, az utóbbiból „világosság” B.Gy. tételes igazolást vár H.B.-től Ez azonban nem fog bekövetkezni, H.B. nem a tételek embere, sokkal inkább az intuícióé, a metafizikáé, az irracionalitásé. Másként megfogalmazva H.B. nem kíván semmit sem bizonyítani – ám sok mindent elmond, tételes igazolás nélkül. Ma erre azt mondanánk: tudománytalan – nos, ennek a minősítésnek H.B. még örülne is. A tudomány keze napjainkban messzire elér, de nem mindenhova, s ahová nem az nem a tudománytalanság területe, legfeljebb a nem tudományosé.

3.

Maga az Evangélium tanítása egészen rövid idő alatt elmerül az Evangélium ellen tanúsított ellenállásban. Az ellenállás teljes egészében reménytelen s kétségbeesett. De már nem látni, hogy van kereszténység, csak néhány tiszta és világos főt, aki egyedül áll. Nemsokára már csak az irritáció révén tudjuk, hogy kereszténység van. Hogy van valami, amit közmegegyezéssel elhallgatnak. Semmi sem jelzi, sem a vallásban, sem a papságban, sem a társadalomban. Már csak, mint megtagadott és elárult van itt. Mint Antikrisztus van itt. Ez csinálja a történetet, és ez ösztönzi az eseményeket. Minél hangosabb és diadalmasabb tömeg veszi körül, az eredetről annál inkább megfélelkeznek. És amikor Nagy Konstantin a vallássá lett kereszténységet hatalomra emelte, már alig volt mit rontani.

Ad 3.

Nyilvánvalónak tetszik, hogy valakik álltak ellen az Evangéliumnak. Ellenállásuk azért reménytelen, mert az evangéliumnak van igaza? Ugyanez miatt kétségbeesett is, mármint e valakik ellenállása? Csak néhány világosan látó ember marad ki ebből a reménytelen és kétségbeesett ellenállásból? Olyannyira,

hogy hamarosan már csak az Evangélium által kiváltott ingereltségünküből tudjuk, hogy van kereszténység – nem történeti, hanem evangéliumi? Ezt az evangéliumi kereszténységet hallgatják el közmegegyezéssel; nem beszélnek róla. Sem a vallás, sem a papság, sem a társadalom nem beszél róla. A vallás, a papság, a társadalom, amely elhallgatja az evangéliumi kereszténységet, az csinálja történetet: az ösztönzi az eseményeket. Diadalmas tömeg veszi körül a vallást, a papságot, a társadalmat, amely hangosan élteti ezt az evangélium-megtagadást. S ez ad lehetőséget nekik, hogy mindannyian megfeleljenek arról, amit az evangélium eredetileg képviselt. Nagy Konstantin hatalomba emeli ezt az evangéliumtalanná és vallássá lett kereszténységet, de ekkor már alig volt valami, amit tovább lehetett volna rontani az említett valláson, papságon kereszténységen, a történetin..

Ennyit értettem meg. Nagyjából én is így látom, de csak nagyjából. Nagy Konstantin előtt még azért nem kevesen tudták, hogy a keresztény fegyvert nem foghat, embert nem ölhet. S azt is tudták, hogy segíteni kell a szegényen (*Didaché*, *Diognétoszhoz írt levél*, stb.). Minőségi változás következett be akkor, amikor hatalomba emelte a kereszténységet Nagy Konstantin. Az viszont igaz, hogy majd szinte senki sem sikkított, hogy a hatalom elfogadásával eláruljuk az Evangéliumot.

Ad – ad 3.

Közmegegyezéssel elhallgatni valamit, ugyanolyan szellemi sötétséget indukál, mint közmegegyezéssel hosszasan fecsegni valamiről. A posztmodern szellemi sötétsége ez utóbbi. Monomániásan hirdetni a Mammon, a Piac, a Profit, a Bank, a Multik stb. szövegeit. A fogyasztás, a sikerorientált, önző és egyke (...még annyi sem) szingli, homo- életmódok szétségeit. Kiszolgáltatott nemzetek tönkretetését generálni ugyanolyan nemzetek által. A nemzetpusztítások piszkos munkáját elvégeztetni a nemzet tagjaival olyan „magas fokú” antikrisztusi tevékenység, amelyről való pusztá vélekedés is azonnal összeesküvés elméletekbe bélyegződik.

4.

A hagyomány az emberi lét nagy formája. A nagy formának két jellemzője van, az abszolút orientáció és a transzparens egzisztencia. Egyik sincs a másik nélkül. Az értelem egész horizontja nyílt és érzékeny. Az emberi lény maga teljesen átlátszó. Mert a világ a maga egészében csak annak és olyan mértékben nyílik meg, akiben és amennyire a gondolat-szó-tett egysége szilárd. Minden hagyomány a nagy forma testet-öltése.

Ad 4.

Megjelennek a hamvasi kategóriák: Hagyomány, abszolút orientáció, transzparens egzisztencia, a gondolat-szó-tett egysége. Nincs magyarázni való rajtuk, ismerősek a Scientia sacra III. első két dolgozatából. Legfeljebb annyit kell mondanunk, hogy ezeknek a szerző tudatában levő kategóriáknak a tartalma az Evangéliumra is jellemzőek.

De azért akad, ami tisztázásra szorul még. Az emberi létnek van nagy formája. S a hamvasi Hagyomány csak testet öltése e nagy formának. A testet öltés talán egyenlő a megvalósulással? De mi ez a nagy forma? Valami, ami időben vagy logikailag, vagy mindkét szempontból előbb van, mint a Hagyomány? Ezt nem látom világosan a szerző gondolatában.

Ad – ad 4.

Igen, köti az ebet a karóhoz H.B., s míg nincs jobb karó, mi is ragaszkodhatunk ezekhez. A testet-öltés a hagyomány megjelelési formája, tehát nincs 'előbb' vagy 'utóbb'. Logikai kapcsolat nincs közöttük, legalábbis ok – okozati szinten nincs.

5.

A hagyomány mindig ugyanazon a legérzékenyebb helyen törik ketté, ott, ahol az univerzális értelem és az átlátszó egzisztencia találkozik. A kettétört egység két darabja a vallás és a világ. Társadalmi megfogalmazásban a szellemi (brahman) s a lovagi (ksátrija) kaszt. A szó és a tett nem fedí egymást. A kettő viszonya, hogy egyik sem tud

meglenni a másikkal, és egyik sem tud meglenni a másik nélkül. A vallás és a világ az emberi lét középformája. Itt válik ketté az individuum és a kollektívum. A társadalomban a szellemi és a kormányzói kaszt egymástól elszakad. Az emberi életben a szó és a tett elszakad.

Ad 5.

Kezdődik az, ami magyarázatra szorul. Hogyan tud találkozni az univerzális értelem és a transzparens egzisztencia? Az előző szúrában a kettő egymástól elszakíthatatlannak látszott, mint a nagyforma két jellemzője. Ha találkoznak, akkor előbb szét kellett válniuk. Mi végezte el e szétválást? Nincs rá magyarázat: sem a szétválásra, sem a találkozásra. Teljes ellentmondás ez a fenti szúrában állított szétválaszthatatlannak tetsző *egységgel* szemben. Mintha itt fordítaná valamelyik forrását, s talán helytelenül? Ezért nem veszi észre? Nem tudom. E megmagyarázatlanul maradt találkozásból születik meg az egység kettétörése, és áll elő a valaha egyből a kettő: vallás és világ, a szellemi és a lovagi. Ezzel a szó és a tett ketté tört. De az egyik sem tud meglenni a másik nélkül. Megszületik ezzel az emberi lét középformája. Megvan talán a nagy forma jelentése: az emberi lét nagyformája – az egység.

Úgy gondolnám, hogy a nagy forma – a kezdet. Az Éden, ahogy kikerültünk az Alkotó műhelyéből. Amikor szabadon választhattuk a jót, a szeretetet. De a kettő mindig elszakítható volt. Valamikor el is szakítottuk. A szakítás, kettejük szétválasztása következménye szabadságunknak. Éltünk ezzel, és szakítottunk. A szakítás társadalmi következménye a papkirály. Ő a törzs vezetője: harcol fegyverrel a törzs érdekeiért, s megpróbálja befolyásolni sikere érdekében a fentieket, az égieket, az Istent. Ilyen papkirály Ábrahám is, Melkizedek is, A társadalom, a törzs számbeli növekedésének következménye a szakosodás: lesz külön király, aki törzs- és hadvezér: Mózes. És lesz külön a pap: Áron. Ekkor lesz a gondolat és szó a szellemi kaszté, s a tett a lovagi kaszté, azaz a papé, illetőleg a királyé. De ez csak szakosodás. A célja papnak, királynak egy és ugyanaz. Marad azonban magyarázat nélkül, hogy e középforma mért jelenti az individuum és a kollektívum kettéválását. A nagy forma idején is kettő volt az egyén és az egyének összessége. Mért hor-

dozná a szellemi kasztba tartozó az individuumot? A szellemi kasztban is kell lennie az egyebek és az egyének összességének. A lovagi hordozná a kollektívumot? Nem tudom, hogyan gondolja a szerző. De biztos, hogy mind a kettőben van egyén és van az egyének összessége.

Ad – ad 5.

A magyarázat az lehet, hogy a ketté-törés nem matematikai értelmű (ha, például a 4 'kettétörik', akkor 2 darab 2 lesz belőle – $4:2=2$) Ha az 'egység' törik ketté: vallásnak és világnak kezd el látszani. Ez az első káprázat (maja). Azért káprázat, mert a valóságban egy az, ami kettőnek látszik, és azért első, mert a lét primordiális rendje a vallás és a világ egysége lenne. H.B. gondolkodása az egységlogika mentén történik, míg B.Gy.-é az arisztotelészi azonosság-ellentét logika mentén. A különbség kettejük közt „csupán” ez:

6.

A középforma ismét kettétörik, filozófiává és tudománnyá. A szellemi kaszt hagyatékát a filozófia örökli, a kormányzói kasztét a tudomány. A filozófia mindig elmélet, a tudomány mindig gyakorlat. Idea és praxis. A filozófia nem tud megenni a tudománnyal, de nem tud megenni a tudomány nélkül sem, s a tudomány sem tud megenni sem a filozófiával, sem a filozófia nélkül, mert a létforma ott törött el, ahol az egység a legérzékenyebb. A filozófia a transzparens egzisztenciát akarja realizálni univerzális orientáció nélkül, a tudomány az univerzális orientációt átlátszó egzisztencia nélkül. A filozófia így lett önkényes, a tudomány pedig elmerült az értelmetlen ész démonizmusába. A legjellemzőbb példája ennek az emberi lét és eredet kutatási stratégiája, ami kettős alapra épít: a zoológiára és a masinizmusra.

Ad 6.

Most pedig a középforma is kettétörik. Mitől? Most is találkozott valami? De mi? Az előző találkozás sem volt érthető.

A szellemi kaszt hagyatéka törik ketté: filozófiára és arra, ami nem filozófia, tehát szaktudomány. Hogy a filozófia – a maga ismeret- lét- és magatartás-elméleteiben elvibb kérésekkel foglalkozik, mint az egyes léttartományokban kutató matematika, fizika, vagy irodalomtudomány és -történet, ez nyilvánvaló. De hogy a nem filozófia egyenlő volna a gyakorlattal, hát ez az állítás felett problematikus. Minden tudományág tiltakozik ellene. Akkor is, ha tudja, hogy a világi és vallási hatalom mindig kész a maga gyakorlati igájába fogni őket. De ugyanezt teszi a filozófiával is, ugyanezt a vallással is. A lovagok haszonélvezni akarnak minden ismeretet hadi győzelmük érdekében. Szókratész vagy Jézus nem enged nekik, inkább elvesznek, azaz hogy megmaradnak a nagy forma, a kezdet, az Éden törvénye mellett. A szaktudomány nem azonos a praxissal. Van a gyakorlati alkalmazás, és van az elmélet. Van a szaktudományon belül is elmélet és gyakorlat. A problémám abból adódik, hogy ezt a szerző is nyilvánvalóan tudja. Hát akkor mért is állítja az ellenkezőjét? Kérdés, ami megoldásra vár. Hogy a filozófia és szaktudományok nincsenek meg egymás nélkül, ez eléggé nyilvánvaló. További szakosodás következtében: van, akit maga a látás érdekel (filozófus), és van, akit csak a lét egyes darabjai (szaktudós). A két terület marad átjárható. A gondolkodástörvényeket ugyan a filozófus állapítja meg, de a szaktudós is használja. A filozófusnak ismernie kell a szaktudományok végeredményeit, hogy e végeredmények mögé kérdezhesen: mik az általában vett létnek a törvényei; mi az, ami minden lételezőre érvényes?

Ad – ad 6.

Igen, újabb törések: fragmentumok. A világot jelenleg töredezett állapotában látjuk, tapasztaljuk – azt a világot, ami valójában: Egy. Nyugat-európai –ha úgy tetszik arisztoteliánus gondolkodás módunk valóban nebezen veszi be ezt a fajta megközelítést. Azt kell látnunk, hogy az Egy a legteljesebb – a kettő, három, négy stb. csak töredezett megnyilvánulásai az Egynek. Ez a keleti gondolkodás mód sajátja, de megtaláljuk Plotinosznál, Böhme-nél, Cusanusnál, Baadernél is. Ezzel szemben B.Gy. hivatkozási pontjai nyilván: Arisztotelész, Aquinói Tamás, Kant, Hegel, Schütz Antal.

7.

A hagyomány hitelességének mértéke a kinyilatkoztatás. Ez a mérték abszolút. A kinyilatkoztatás közvetlen. A kinyilatkoztatásban az igazságnak olyan köre nyilatkozik meg, amely bizonyításra nem szorul, mert a bizonyíthatóságon túl van. A kinyilatkoztatás az élet megértése abból, ami több mint élet. Hitelességet a hagyományon kívül csak a tudomány tudott teremteni. A tudomány hitelességének mértéke az egzaktság. Az egzaktság a kinyilatkoztatás nyomán és mintájára készült, de a kinyilatkoztatás egzaktsága sohasem tárgyi, hanem a kifejezés pátosza. A hagyomány és a tudomány hitelességének mértéke alapjában nem abban különbözik, hogy a kettőnek egymástól eltérő pátosza van. A tudománynak nincs igazsága, csupán valósága (úgy nevezett tényei), s ezért az egzakt tudomány valóság igazság nélkül. Ami annyit jelent, hogy abból, amit a tudomány mond, még ha a valóság teljes egészének meg is felel, nem következik semmi. Nem megértés, csupán értesülés, és ennek egzisztenciálisan kötelező érvénye nincs.

Ad 7.

Új fogalom jelentkezik: a kinyilatkoztatás. Ki mond, nyilatkozik kinek, és mit a kinyilatkoztatásban? Erre vagyok kíváncsi. Utána következhetik, hogy a közölt tartalom hitelesít-e valamit: hagyományt, nem-hagyományt, akármit? Hát még ha abszolút hitelessé tudja tenni azt, amit hitelesít, ekkor még inkább kíváncsi lehetek. De nem tudjuk meg, hogy ki az, aki közöl velünk valamit. Nem tudjuk meg, hogy mit közöl, csak azt tudjuk, hogy senki sem közvetíti a kinyilatkoztatást, hanem közvetlenül magunk kapjuk. Hogy mit kapunk meg, az homályban marad. Hogy kitől kapjuk, azt sem tudjuk meg. Mégis annyit meg tudunk, hogy az igazságot tudjuk meg, annak bizonyos körét. Mi van e körben? Nem tudjuk meg. Csak azt, hogy ez a titokzatos igazsággör nem szorul semmi bizonyításra. Sőt, e titokzatos igazsággör túl van a bizonyíthatóságon. Milyen lehet az az igazsággör, amely túl van a bizonyíthatóságon? Gondolkodom: világos ez a kör, mint az égő nap? Ez nincs túl a

bizonyíthatóságon, mert bizonyos: látjuk szemünkkel. Gondolkodom: nem bizonyítható pl. ez az állítás, tartalom, hogy $2 \times 2 = 6$. Nem, mert téves állítás. Ez a „túl van” malom nekem nem megy. Most jön a hadd el hadd! Tudomásomra jut, mégpedig közvetlenül, ez az igazságkör, s megértem általa az életet is. Mi az, hogy megértem az életet? Ki nem érti meg az életet? Az életet leírja a biológia. Megértéséhez nem kell titokzatos igazságkörnek birtokába jutnom. Elég, ha elvégzem az iskolát, ott megtanítták a biológiát. A szerzőnek nem kell ez az iskola? Úgy tetszik, mintha nem kellene, mert a titokzatos igazságkör révén értheti meg az életet abból, ami nem-élet. Hát ez meg mi? A szerves világ? Nem árulja el, hanem ott hagyja e kinyilatkoztatás-témát. S anélkül hogy új bekezdésbe fogna, témát vált.

Megtudjuk, hogy a kinyilatkoztatás biztosította (=mértékű?) hagyomány-hitelességen kívül van tudományhitelesség is. Ez utóbbinak biztosítója-mértéke az egzakttság. Próbálom lefordítani: pontosság. Ez a tudományos pontosság a kinyilatkoztatás pontosságának mintájára készült. Most ugrik a majom a vízbe: a tudománynak tárgya van, míg a kinyilatkoztatásnak nincs tárgya. A kinyilatkoztatás pontosságát – a kifejezés pátosza biztosítja. Ezt is le kellene fordítani. A kinyilatkoztatást – melynek nincsen tárgya, tartalma – nagyon lelkesen fejezi ki az, aki adja, vagy kapja: pátosszal adjuk, vagy kapjuk? Tárgya, tartalma nincsen, de azt, ami nincs, nagyon lelkesen fejezik ki, adják, kapják. Ezek után megtudom, hogy kinyilatkoztatás és hagyomány pátosza eltérő. A tudományé a hitványabb, mert a tárggyal rendelkező tudománynak csak tényei vannak, csak valósága van, de igazsága nincs. Ezt meg is magyarázza: hiába írja le a tudomány a valóság tényeit, leírásából nem következik semmi. A kinyilatkoztatás megértés, de a tudomány csak értesülés, és nem kötelez egzisztenciálisan semmire, azaz nincs érvénye. Bezzeg a kinyilatkoztatás kötelez és érvénye is van. Az a bizonyos titokzatos igazságkör olyan igazsággal rendelkezik, hogy megértést biztosít, egzisztenciálisan kötelez és érvényes. Mindez nagyon szép lehet, csak az a baj, hogy nem tudtuk meg, hogy ki mondja mindezt, és azt sem, hogy mit mond. Ezek után minden a levegőben lóg. Ha e képtelen horderejű állítások negyedét mondaná csak el a szerző, s helyette

mondana valamit a kinyilatkoztatás tartalmáról, bizony többre mennénk. De nem mondja el. Mért nem mondja? Mert nincsen semmi tartalma? Nem tudhatom, csak azt, hogy valami abszolút hitelt akar biztosítani mondanivalójának, de nem mondja meg a kinyilatkoztatás tartalmát, mert annak nincs is tárgya, csak pátosza, csak kifejezésbeli lelkesültsége. Szép, de tessék akkor kinek-kinek lelkesedést is osztani. Lehetséges ez? Aligha.

Mivel e fogalom, a kinyilatkoztatás, a szakmamba vág, mégis próbálom kitalálni, hogy mire gondol a szerző. Nem biztos, hogy ki tudom találni, de azért próbálkozom. Számomra a kinyilatkoztatásnak van tartalma. Az a tartalma, hogy jónak kell lennünk, mégpedig kivétel nélkül mindannyiunknak. Ezt a tartalmat a lehető legközvetlenebbül kapjuk meg, mert bele van írva természetünkbe. Ha emberek vagyunk, akkor ezt tudjuk. Akkor is, ha analfabéták vagyunk, s ezért pl. biológiát sem tanultunk. Ebből megértjük azt is, ami több mint az élet: megértjük a halálon túl is szükségképpen folytatódó örökéletet is, az ember rendeltetését, azt, ami a legfontosabb számunkra, amitől boldogok vagyunk és leszünk. Tehát megértjük azt is, amitől lelkesek leszünk. Hát ezért több a kinyilatkoztatás, mint a tudomány. Ha tudom, hogy $2 \times 2 = 4$, s ha tudom, hogy a víz kémiai képlete H_2O , ezzel csak értesülök valamiről, de nem értem meg, hogy mire kell felhasználni az életem. Ettől a tudástól kevésbé vagyok lelkes, ebből még nem következik semmi sem az örökéletemre, boldogságomra. S ezt jelenti az, hogy nincsen e tudásnak egzisztenciálisan kötelező érvénye sem. De annak, hogy jónak kell lennem, ennek egzisztenciálisan kötelező érvénye van. Elrontom egész életem, ha nem teszem magamévá ezt a kinyilatkoztatást.

Ha nem ezt akarja mondani a szerző, akkor számomra mindaz, amit ebben a szúrában leírt, használhatatlan rébuszok egyvelege. De lehet, hogy pontosan erre gondolt. Az is, hogy csak részben. A nagy kérdésem azonban az, hogy mért így mondja el, amit gondol. Mért beszél rejtvényben? Kinek fogalmaz? Tanítványok ezoterikus körének, akik a Mesternek már minden gondolatát értik? Lehet.

Ad – ad 7.

Talán ez a szúra reprezentálja a legjobban, hogy a két Szerzőnek kétféle srófra jár az agya, de valójában ugyanazt gondolják. Nem azt mondja H.B., hogy a $2 \times 2 = 6$, hanem azt, hogy a $2 \times 2 = 4$ egzakttságán túl van valami más is. Uram bocsá', de teológiai értelemben az Isten is ezen az egzakttságon 'túl' van – ugyanakkor 'innen' is, vagyis 'mindeniütt'. Még a csülkös bablevelésben is. Isten léte paradox! Elfogadom, hogy a víz képlete H_2O , de ez csak egy tudományos tény (egzakttság). De ugyanakkor merő konvenció. A víz $\neq H_2O$ a tudomány bővészmutatványa, mert a víz nem egyenlő H_2O -val, a H_2O csupán a képlete (káprázat, látszat, mája) a víznek. Tükör által homályosan látunk, de a tükör homályát életünk során egyre csak továbbhomályosítjuk.

8.

A tudomány ismét kettétörik természettudománnyá és szellemtudománnyá. A természettudomány a mágiából eredt, jellegzetesen ismeret és nem tudás, ezért áll a mechanizmus és a zoológia, nem pedig a humánium alapján. Következménye annak, hogy a lét egy kategóriával szegényebb. Mivel csak valósága van, igazsága nincs, nincs érzékenysége az értékekre, ami annyit jelent, hogy közömbös és semleges. Ami közömbös, nem kényszerít állásfoglalásra, és még ez benne a legjobb. A természettudomány ezért végül szolgálni kényszerül, és szolgálja is Európában a hatalmi ösztönt, megalapozza a hazugságot, az erőszakot és a kizsákmányolást.

A szellemtudomány tulajdonképpen beavatás volt, eredetéről azonban megfeledkezett. Egy részében természettudománnyá igyekezett válni, vagyis hatalmi (világnézeti) szolgálatba állt és eszményét az egzakttság pátoaszában kereste. Más részében mértékeit elvesztette és merő individuális önkénnyé vált.

Ad 8.

Kettétörik? No, nem. A szakosodás következménye az, hogy van tudomány, amely az emberalatti világot vizsgálja, s van

tudomány, amely meg az embert vizsgálja. Az első a természettudomány. Hogy nem tudást ad, hanem csak ismeretet? Ez sajátosan hamvasi terminológia. Az Isten megteremtette világot, s a világ az Isten *lábanyoma*. Ez is tudást eredményez, mint minden tudomány. Hogy ezt a természettudományi tudást a szerző csak *ismeretnek* mondja, tudomásul vétetik. Persze, hogy a mechanizmus és a zoológia alapján áll, hiszen a nem élő s az élő világot vizsgálja. Nem lett a lét egy kategóriával szegényebb, hanem a létnek van két kategóriája: az életalatti létre és az élőlk létezésére irányuló kategóriája. S ez legfeljebb az evolúció következménye, és semmi másnak. Hogy csak *valósága van és nem igazsága?* Ez megint csak a hamvasi terminológia. Az emberalatti világ is valóság, s a róla beszélő tudomány is igazság. A katicabogár repül – ez valóság is, igazság is. Hogy az embert nem kényszeríti állásfoglalásra, hogy az embernek nem mondja meg, mire használja életét, ez nem feladata a katicabogárral foglalkozó természettudománynak. Hogy miért volna ez még „benne a legjobb” – igazán nem értem. Mintha bűn volna, ha természettudománnyal foglalkozunk. Ugyanilyen terminológiai furcsaság az is, hogy csak valósága van, de igazsága nincs. A katicabogár repülése valóság, s ha megfigyeljük repülésének módját, s beszámolunk repüléséről, és a valóságnak megfelelő a beszámolóink, akkor ez a beszámoló igazság is. Minden állítás, amely megfelel a valóságnak – igazság. Hogy a katicabogár repülésének nincs érzékenysége az emberi élet értékeire, azokkal szemben közömbös és semleges, ez nagy nyilvánvalóság. De nem is az a dolga. Az emberi élet értékeit egy más tudománynak a feladata megállapítani: antropológia, etika. Nem a természettudomány olyan-amilyen volta az oka annak a sok csúnyaságnak, amit a szerző állít róla. Hogy a hatalmi ösztönt szolgálja, s megalapozza a hazugságot, az erőszakot és a kizsákmányolást, ezeknek az oka kizárólag az ember, aki ezt teszi a természettudománnyal. És nemcsak Európában teheti, hanem bármelyik kontinensen, ahol ezt teszi. Hogy Európában lett először ilyen az ember, ez nagyon sok okon igaz lehet. Főleg annak következtében, hogy Európa jutott legtöbbre a természettudományok ismeretében, s így az európai embernek volt módjában először és leginkább ezekre a métán kárhozott emberi magatartásokra.

Hogy a szellemtudomány tulajdonképpen beavatás volt, ez az állítás részint bizonytalan („tulajdonképpen”), részint problematikus érvényű. A beavatás a vallás világába tartozik. A vallás a legősibb emberi megnyilvánulások egyike. Mi volt előbb a dal vagy a vallási ének? A tánc vagy a vallási tánc? Senki meg nem mondhatja. Lehet azt képviselni, hogy egyszerre jelent meg a két lábba álló, az Isten tudatát hordozó emberben a dal, a tánc s a vallás. Sem igazolni, sem cáfolni nem tudjuk. Hogy a dal s a tánc megfeledezett e feltétezt szimbiózisról, ez állítható. Hogy természettudománnyá igyekezett válni, ez olyan állítás, mint az, hogy a katicabogártan pedig antropológiává igyekezett válni. Mi értelme van ennek? Érve: hatalmi, világnézeti szolgálatba állt. Helyesen: ennek szolgálatába állította az ember. Szellemtudományi adalék: Balassi Bálint 1554-ben született és szép szerelmes verseket írt. Ez tény, tudás, valóság és igazság. Felhasználhatjuk bármiféle csúnyaságra is ezt aényt. Hogy a szellemtudomány az egzaktás pátoszában keresi eszményét, ez bűne? Mindenféle tudománynak egzaktnak, azaz pontosnak kell lennie. Azaz tény, ismeretet, tudást, valóságot és igazságot kell keresnie. A kinyilatkoztatás pátoszát nem keresheti. Ha mégis, akkor pótvallást csinál. Ha erre gondolna a szerző, akkor igaz, hogy elveszítette a neki szabott mértéket, akkor igaz, hogy merő individuális önkényé lett. De hogy ez lenne jellemző szellemtudományi professzorainkra, azért ez túlzás. Igaz viszont, hogy a hatalom mindent megtesz azért, hogy korrumpálja őket. De az is igaz, hogy nagyon sokan vannak, akik védekeznek ezzel a korrumpálni akaró befolyásolással szemben.

Ad – ad 8.

Pedig, bizony, megint kettétörök! 'Ami törhető, az el is török – mondaná Murphi. De tapintatosan mondhatjuk úgy is, hogy szakosodik. Ma ez a szakosodás (specializáció) félelmetes léptékű a tudományban.

Az ismeret nem azonos a tudással, mint ahogy a valóság sem azonos az igazsággal. Hamvasi terminológia, s a terminológia lényege: ismeret sok van, tudás csak egy - ragozható tovább is: teológia sok van Isten csak egy. Ma már csak isteni fragmentumok vannak és ehhez hozzávetőlegesen ötezer vallás.

9.

Sem vallás, sem filozófia, sem tudomány arra, hogy az ember abszolút tudást érjen el és életét megalapozza, nem alkalmas. Mindhárom az élet terhein való könnyítés, vagyis elrejtőzés az igazság elől. Életté leszűkített lét, amely abban a hiszemben van, hogy az élet önmagából érthető. Az igazságtól való elhagyatottság. A vallásban és a filozófiában a nosztalgia még él, a tudományban nem. Amit a tudomány mond, bármi legyen is, nem kötelez semmire. Igazság nélkül élni (aléthea nélkül, ahol alétheia a lét felé való nyíltságot jelenti), annyi, mint a Léthében, vagyis elvesztetten és elfeledve élni, rejtőzve, homályban, burookban, elbújva a turbában, nem tudomást szerezni arról, hogy az ember hol van, mit csinál, és annak, amit tesz, mi az értelme és következménye.

Ad 9.

Összegezõ ez a szúra. Abból indul ki, hogy van abszolút tudás, amely megalapozza az emberi életet. Megállapítja, hogy ezt nem adja meg vallás-filozófia-tudomány. Rendben van, nem is az a dolguk. Ezt megalapozni a kinyilatkoztatás volna hivatva. Aki ezzel a kinyilatkoztatással él, az használhatja a vallás-filozófia-tudomány segítségét. De aki nem él a kinyilatkoztatással, az használhatja a vallást-filozófiát-tudományt a kinyilatkoztatás ellenében is. Arra is, hogy könnyítsen az élet terhein, arra is, hogy elrejtőzzék a kinyilatkoztatás igazsága elől. No meg arra is, hogy leszűkítse a *létet életté*. Ez már megint valami csúnya dolog lenne. A lét szép, az élet csúnya. Nekem egyik sem szép, egyik sem csúnya. A lét a legegységesebb kategória. Létezik az Isten, létezik az ember, létezik a katicabogár és létezik a Gellérthegy: isteni, emberi, állati, közeti léttel. Azt is mondhatom, hogy él az Isten, az ember, a katicabogár, s még a Gellérthegy is él a maga szintjén. S az ember nem él az Isten szintjén, s az Isten nem él a katicabogár szintjén. Most tudomásul kell vennem, hogy az az ember él, aki azt hiszi, hogy az élete önmagában érthető. Ha ez azt jelenti, hogy az az ember szűkíti létét életté, aki nem veszi tudomásul a kinyilatkoztatást, akkor minden rendben van. Csakhogy a szavaknak szótári jelentésük van, s ha azt akarom, hogy megértsenek, akkor ezt a szótári jelentést kell használnom, s

külön jelezni kell, ha eltérek ettől a szótári jelentéstől, mégpedig úgy, hogy közlöm: ezt és ezt értem a mondott szón, és nem azt, ami a szótárban található. Ez a kommunikáció feltétele.

Nos, leszűkíti létét életté az, aki úgy gondolja, hogy az élet önmagában érthető. S aki ezt gondolja, azt teszi, azt elhagyja az igazság. Mindezt az okozza, ha lemond a kinyilatkoztatásról. Most a szerző tesz egy kis engedményt a vallás és a filozófia javára, mert ezekben még él a nosztalgia. Mi iránt? Nem mondja meg. Gondolom a kinyilatkoztatás, az igazság iránt, ama tanítás iránt, hogy az élet önmagából meg nem érthető. Csak a tudomány a szerző szempontjából haszontalan, mert az nem kötelez semmire. Mire nem kötelez? A kinyilatkoztatásra, amely szerint jónak kell lenni. Aki a tudományra hallgat, lemond az igazságról (*a-létheia*), s ennek fosztó képzős alakját, a Léthé-t, a feledés vizét választja, minek következtében nem tudjuk, hol vagyunk, mit csinálunk, s mi a tetteink értelme és következménye. Mindez nagyon igaz lehet, ha az ember a kinyilatkoztatás helyett a tudományt választja: a jó emberré levés helyett pl. arra koncentrál, hogy ismerje az oxigén-től kezdve az összes elemeket. Ez lenne a megrögzött ateista.

De azt hiszem, hogy nincsen ilyen, mert az ateista is ember, s tudja jól, hogy emberi minőségre kell törekednie, élnie kell valamiért, célnak kell áldoznia életét, azaz ő is ismeri a kinyilatkoztatás szavát, hogy jónak kell lennie. Úgy gondolom, hogy a szerző valami olyan embertípus ellen küzd, amelyik nem igen található. Azért nem, mert a megrögzött bűnöző, vagy nagyobb méretekben bűnöző, pl. a gátlás nélküli diktátor, kivételével mindenki – a maga módján legalább is – jó ember akar lenni. Azaz nincs ember kinyilatkoztatás nélkül. A tudományokat művelő tudó pedig végleg nem ilyen.

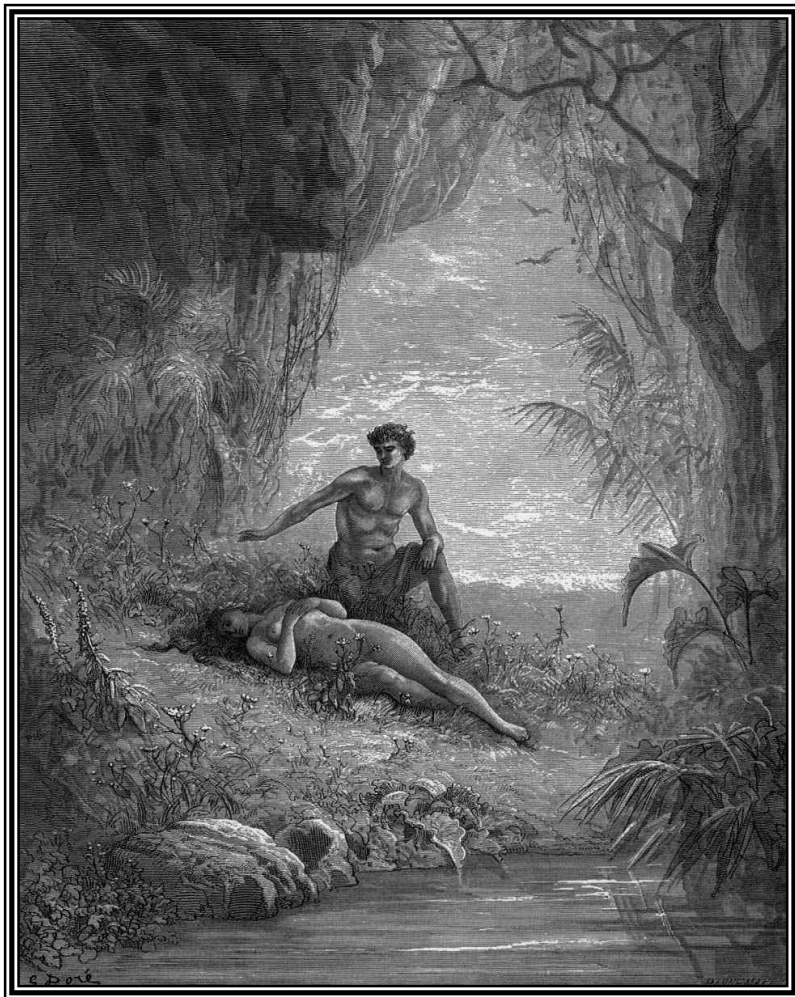
Még nem találkoztam emberrel, aki megvallotta volna nekem, hogy ő nem akar jó ember lenni.

Ad – ad 9.

H. B. és B. Gy. gondolatainak összeérését adja ez a szúra. Mindannyian ugyanannak a dolognak más és más oldalát látjuk. Ettől szép az élet – és természetesen nebéz is, éppen ettől. B. Gy. mondja másutt: '...a Jóisten nem indigóval sokszorosít minket.'

Hamvas – Bulányi – Faragó: Antikrisztus

Csupán egy apró különbség villan át a fejezet gondolatiságán: H. B. nincs oda a tudományokért és azok művelőiért, B. Gy. ellenkező aspektusból szemlél.

10.

A hagyomány lét-teória, és három ontológiai evidenciája van:

1. Az alapállás, – ami ha nem lenne, az ember nem tudna a kortól, a konstellációtól független, mindenkire kiterjedő, kezdeti és egyetemes magatartásáról.

2. A turba, – ami ha nem lenne, az ember nem tudna arról, hogy a világban való élete az eredetinek korrupció alakja. -

3. A megszabadulás, – ami ha nem lenne, az ember nem tudna arról, hogy a turbából ki lehet lépni, és az alapállást helyre lehet állítani. A kereszténység a hagyományon belül a korrupciót nem külön az értelemben (mint a hinduk), vagy a morálban (mint a héberek), vagy a testiségben (mint a görögség, a modern kor) keresi, hanem megtalálja az utat, amely az egész korrupciót egyetlen ponton számolja fel. Azt a tanítást, amely az ember és a világ eredeti helyére való visszaemelését mondja el, hívják Evangéliumnak. Azt az életrendet, amely az Evangéliumon alapszik, hívják kereszténységnek.

Ad 10.

Terminológia, azaz Hamvas-szótár. A **lét** – ennek elmélete a **Hagyomány**. Az **alapállás** – a mindenkire kiterjedő kezdeti és egyetemes magatartás. **Turba** – megromlottunk. **Megszabadulás** – megjavulhatunk. **Kereszténység** – felszámolja megromlottságunkat; evangéliumon alapuló életrend (nem azonos a történeti kereszténységgel – lásd az 1. szúra). **Evangélium** – tanítás arról, hogyan emelkedhetünk vissza eredeti helyünkre. Kiegészítő szótár: A korrupció lehet értelmi, erkölcsi meg testi. A kereszténység az egész korrupciót, mind a hármát egyetlen ponton számolja fel.

Nem tudjuk meg, hogy mi ez az egyetlen pont. Egyelőre ki sem tudom találni. Azt sem tudjuk meg, hogy miben áll ez a három korrupció (= megromlás). A morális megromlás minden bizonnyal azt akarja mondani, hogy baj támadt magatartásunkkal, erkölcsünkkel. Az értelmi az volna, hogy megbutultunk? A testiségünk megromlása, hogy veszítettünk egészségünkől,

megbetegedtünk. Problematikus állítások ezek. Az értelmünk egyre többre képes.

Ismereteinknek halmaza történelmileg növekvő, s az emberi átlagéletkor ugyan-csak. Ha a szerző ezekkel az állításaival valami nyilvánvalóan egyébire gondol, meg kell mondania, hogy mire. A szótári értelem ugyanis az általam mondottakról beszél. S az olvasó szerepe nem az, hogy rejtvényt fejtse, hanem hogy tudomásul vehesse azt, amit a szerző gondol. Nincs módja tudomásul venni.

Ad – ad 10.

Szótárra bizony szükség van, Czákó Gábor alkotott is egy ilyet, Hamvas-szótár néven. B. Gy. Etimológiáját látjuk, nézzük Czákóét:

Lét alapszó, ahol az →élet súlypontja van; minden →emberben állandóan és teljes egészében esedékes (M. Sz. 221.); a ~ megzavarodása az →imaginációban következett be, amikor a megzavarodást megkívánta, önmagára vonatkoztatta, →realizálta (M. Sz. 270.); a ~ négy foka: a szilárd, amelyben tapintható, képszerű, az oldott, melyben zenei és hangzó, az érzékfölötti, ahol →logos-szerű, →nyelv fölötti →mágia és a tiszta, melyben az utolsó mágiát is levetette: Van; a lépcsők fölülről átjárhatók, alulról csak →kegyelem útján (L. T. 107.); egyetlen titka a nem-lélek, hogy az →egyetlen létező, →Isten miként teremtette a mulandót, hogyan keletkezett a →teremtés (S. S. 106.); a ~ →paradox, mert önmagának egyszerre alanya és tárgya; mindenki számára teljes egészében esedékes, mindenki annyit él el belőle, amennyit akar, ettől a többinek több jut; személytől független ~ezés nincs; minősítetlen sincs: vagy →áldozat vagyok, vagy →parazita (Si. 173, 184, 234, 246.).

Hagyomány alapszó az →őskor minden népe közt meglévő azonos, →kinyilatkoztatásszerű →metafizika; egy ~ van, ahogy egy →emberiség és egy →Isten (S. S. 83.); egyiptomi, szűfi, hindu, perzsa, stb. →szentkönyvek: Véda, tao, Tóra, Orpheusz. stb. nem →vallás, hanem a →létezés abszolút →rendjéről való →tudás; nem →rendszer, hanem →rend hármasság: tudni az →alapállásról, az őskorrupcióról, a helyreállításról (P. II. 172. és 19.); a →szellem történetfölötti jelenléte, így Lao ce és Saint-Martin egyidősek, viszont Hegel és Kant közt harminc év különbség fennáll (T. S. 131.); lerombolhatatlan (S. S. K. 37.); →történetünk e fokán, a →keresztény áionban, a →tudomány, a →szabadság és a →személy korszakában a ~ már érvénytelen (Si. 104.) →Evangélium.

Alapállás alapszó (Szabó Lajos) a mindenkori → ember mindenkori helyzetének → mértéke; jobbra föltáratlan: semmi sem oly kevésbé ismert, mint az emberi → lét → normális állapota; aki ~ nélkül él, → vallásban kell, hogy éljen, életét a → történet erői oldják, dialektikussá kell lennie (S. S. K. 18, 40, 133.); létmód, → életrend; autentikus létezés: a büntelen, → éber és → egészséges ember, mértéke a → hagyományban az → aranykor embere, a → megváltás korában → Krisztus; a → szentkönyvek tanítása és az ebből táplálkozó hagyomány (M. Sz. 311. skk.); realizálatlansága a → válság oka (P. I. 275.) → Adam Kadmon, → szeretet → status absolutus.

Turba a → létezés, a → szellem, a → lélek, a → test, de mindenek előtt az → imagináció megzavarodása (Böhme, M. Sz. 292.); megingás abban a tudatban, hogy → Isten képmása vagyunk, ekkor Isten képének fénye elsötétül, s vele a lelkünk is, tehát nem külső, hanem belső jelenség; amikor az ember Isten felkavart lángoló dühében él (Si. 48, 51.); létzaklatottság: a ~ annál sűrűbb, minél mohóbb az → életétség, s minél intenzívebb a ~, annál sóvárabbb az életétség, így szorul egyre össze az → élet, s kerülnek mind alacsonyabbra az életcélok (S. S. K. 211, 64.) → abhimana, → kárhozat, → korrupció.

Megszabadulás a → képeket nem → összetévesztetni, nem képzélni (S. S. 316.); a → turbából kilépni (S. S. K. 148.) → beavatás, → kereszténység, → metanoia.

Kereszténység alapfogalom tanítás az → alapállásról, és annak helyreállításáról; → külső útja nincs, csak → belső; a → személy → metafizikája; teljes egészében eszkatológia (S. S. K. 35, 61, 121.); a → létezés egésze előtt való megnyílás; minden → hagyomány alapállása; kívülről minden → életrend abszurd (P. II. 192-193, 61.); a → válságból való egyetlen kiút, az → újjászületés, a → metanoia lehetősége, ami csak rajtam múlik (Sz. 126. skk.); a bukott teremtés után új ontológiai bázist teremt, és pedig az eredeti → létet az → édenkertnél mélyebben alapozza meg; a felső és az alsó erők összekötésébe való → beavatás, amely beavatottjai révén meg tudja alapítani az → emberiség → egységét, az → Egyházat (S. S. K. 160, 173.); a → hagyománnyal sehol, egyetlen pontban sem áll ellentétben, ám az hozzá képest anakronizmus, akár a többi → vallás (T. S. 33, M. Sz. 302.); a ~ nem vallás, mégis korán azzá lett, nem világhatalmi elv, mégis azzá lett; a → klérussal azonosítani nem lehet és nem szabad (S. S. K. 127, 197.) ~ nincs (Kierkegaard, P. I. 235.) → Evangélium, → kétszer született, → Jézus, → Kelet és Nyugat ellentéte, → megváltás.

Evangélium alapfogalom nem része a →*hagyománynak*, hanem a *legteljesebb foglalata*; a →*létezés mélyebből nyitja meg, mint akár a hindu, a kínai, a héber, a görög stb. hagyomány, azzal, hogy azoknak igazságát ugyan érintetlenül hagyja, (egyetlen jod sem veszhet el), de megérinti azt a helyet, ami valamennyi hagyományt összeköti (P. II. 199.); az ~ tündöklő →*fehér humor, az egyetlen →könyv, amely a →világot minden kirekesztés, →kritika, kifogás nélkül elfogadja (A. 425.); istenismerete →Isten →önmegtagadását megérti; nem exoterikus tanítás, hanem a →lét felső fokozataiba való fölemelkedés; az ~hoz képest bármely →történeti igazság nyomorúságos és abszurd (S. S. K. 99, 213.); →Isten országának törvénykönyve; az →autentikus létezésről az egyetlen →kinyilatkoztatás, mert →Jézus valóban Isten fia, ezt én ellenőriztem (Si. 32, 271.) →kereszténység, →normális ember.**

Korrupció/Létkorrupció alapfogalom →*értelmi, →erkölcsi, →testi rongáltság, egyedül a →kereszténység látja e három forma azonosságát (S. S. K. 34.); →lefokozódás, ami az →ember egész lényét valamely igen mély helyen kikezdte (A. 168.); a többet áldozni a kevesebbért (Sz. 116.); korrupst lesz, ami ellentétéről leválik, ami oppozíciós feszültségét feladja (A. 59.); a →szó és →tett szétválása (S. S. K. 17.); →bűn, →hazugság, →létrontás, →őrület, →turba, →válság.*

11.

A történelmi kereszténység az evangéliumi kereszténységnek depravált alakja. Ilyen alakzatok a történet folyamán: a klerikalizmus, a feudalizmus, a humanizmus, a reformáció, a felvilágosodás, a demokrácia, a szocializmus, a szcientifizmus, amely mind álrealizálás és történeti tévelygés.

Ad 11.

A történeti-történelmi kereszténység – elrontott kereszténység. A rontások listája tartalmazza az egész keresztény kultúrkör minden gondolatát-eszméjét-megnyilvánulást. Az utolsóul említett **szcientifizmus** jelölhet a kinyilatkoztatás híján levő egész ismeretgyűjteményt (szótár!). A lista mindenegyeseleme – valaminek, a legfontosabbnak, a kinyilatkoztatás-hiánynak következtében – az emberhez méltó célkitűzés meg

nem valósítása; sőt: álrealizálása. Tévelygés az egész kereszténynek mondott kultúra.

Mindezt csak sejtem, mert a szótár bizonytalan. Az ilyesfajta mindent lesöpprés egyetlen mondatban – a szerző nagy biztonságára vall, de ezek a mondatok aligha alkalmasak arra, hogy ez a biztonság egyúttal enyém, tiéd, övéi is legyenek.

Ad–ad 11.

„A történelmi kereszténység az evangéliumi kereszténységnek depravált alakja.” – H.B. kulcsmondata és B.Gy. kulcsmondata, és sajnos ez teológiai tény is. Úgymond 'hivatalosan' ezt nem sokan vették észre, még kevesebben merték hirdetni, leírni – akik mégis megtették, mághyan végezték. Azon nagyon kevesek, akik megmaradtak a rostán segédmunkásként (B.Gy.), raktárosként (H.B.) marginalizálódtak.

B.Gy. 'főbűné' (pontosabban fő műve), hogy kimondta a történelmi kereszténységre és az evangéliumi kereszténységre vonatkozó tételt. Ezért minimum 'egyházellenes' címke jár, de B.Gy. nem volt egyházellenes, sőt élete utolsó pillanatáig az egyházon belül próbálta megvalósítani az evangéliumi kereszténységet, mint ahogy Jézus is ezt tette. – Egyiküköjüknek sem sikerült.

12.

Az Evangélium ellen nem azért tiltakoznak, mert tanítását nem tartják helytállónak, hanem mert az élet terhein való könnyítést teljes egészében elveti és teljes értékű életnek csak azt ismeri el, ha az ember eredeti állapotát visszaserzi és a korrupciót önmagában megszünteti.

Ad 12.

Az evangélium szerint teljes értékű életet kell élnünk: azaz felszámolunk minden korrupciót, visszaszerezni eredeti állapotunkat. Akik tiltakoznak az evangélium ellen, azok is tudják, hogy az evangélium tanítása helytálló: csak az a bajuk vele, hogy az evangélium teljes egészében elveti a könnyítést az élet terhein. Ez volna a szúra tartalma.

Megtudom belőle, hogy kezdetben a kinyilatkoztatás szerint éltünk: jók voltunk. Felette problematikus állítás. A Teremtő szándéka kétségtelenül az lehetett, hogy ilyenek lettünk legyen. Ez az állításom folyik az olyan-amilyen és mindannyiunktól és közvetlenül megkapott kinyilatkoztatásból. Megtudom a szúrából, hogy az Evangéliumot elutasítók is igaznak tartják az Evangélium tanítást.

Ad – ad 12.

Nem azonos, de illeszkedik a két vélemény. Evangéliumot hirdetni és korrump módon élni a legellentmondásosabb viszonyulás. De sajnos ez a fajta viszonyulás már életforma lett. Keveseknek adatik meg, hogy ezt az életformát le vessék, és más formában próbáljanak élni. B. Gy. Széles tárbázát kínálta 'népének' a másként élésre.

(Még utolsó életszakaszában – a kommuna bokor megvalósítását követően – azt mondta: 'Visnyeszéplakra kell menni!' Ebben az odamenésben és ottélésben látta a korrump létől való szabadulás akkori lehetőségét, s mennyire igaz volt!) Előtte a másként élés dimenziói a szolgálatmegtagadás, a nagycsalád, a közösségi létforma, a nemzeti hovatarozás megőrzése stb. voltak.

13.

Az Evangélium tanítása nem az, hogy a megváltást az ember védelemnek tekintse, és abban elrejtőzzék, hanem hogy a megváltás útjára lépjen és a megszabadulást megvalósítsa.

Ad 13.

Új fogalom jelentkezik: a *megváltás*. Az Evangélium tanítja ezt a megváltást. Rá kell lépünk a megváltás útjára, meg kell valósítani a megszabadulást. Ez utóbbiról már tudom, hogy a szerző megjavulásunkat érti rajta, az evangéliumi életrend megvalósítását. Gondot jelent viszont az az állítása, hogy az evangéliumot nem tekinthetjük védelemnek. Mitől meg nem védeni bennünket? Az ellenségtől? Jó, nem védem meg magamat,

s a Golgotára kerülök. Értem, de ez esetben ezt kellene a szerzőnek írnia.

A betegségtől nem védhetem meg magamat? A hidegtől? Az éhezéstől? Tanácstalan vagyok, mert megint rejtvényt kell fejtenem. Azt sem értem, hogy mért nem szabad a megváltásban, az Evangéliumban, megjavulásunkban, az evangéliumi életrendben elrejtőznünk. Azt sem értem, hogy mit jelent ez az elrejtőzés az evangéliumban. Az evangélium azt jelenti, hogy jó legyek embertársaimmal szemben. Ha elrejtőzöm előlük, akkor nem tudok jónak lenni velünk szemben. Szótár nélkül nincsen gondolatközlés. A szerző itt nyilvánvalóan az elrejtőzést valami speciális értelemben használja, és ezt a speciális értelmet közölnie kellene velünk, ha az a célja, hogy megtudjuk, mit akar mondani nekünk.

Ad – ad 13.

A Szerzők a megváltásfogalma különbözik. H. B. erős protestáns hagyományokon nyugvó páli megváltásfogalmat 'örökölt'. B. Gy. Felismeri a páli teológia hibáját, képtelenségnek véli az Ádám-bűnt követő ember Krisztus vére általi megváltását. H. B. mentségére legyen mondva, talán bele sem gondol a páli teológia abszurdításába, viszont B. Gy. Ízekre szedi, elemzi és bizonyítja az effajta teológia téves voltát. (lásd: Szent Pál teológiája, Merre ne menjek?)

14.

A megváltást bűvőhelynek (az élet terhein való könnyítésnek) tekinteni – így lett Jézus tanításából vallás. A vallás inkább szédület, mint eszmélet. Ami az élet terhein való könnyítés jegyében áll (mint a vallás, a filozófia és a tudomány), az eszméletlenség egy neme.

Ad 14.

Elrejtőzés = bűvőhely = könnyítés az élet terhein, s aki ezt választja, az vallást csinál Jézus tanításából. A vallás nem eszmélet, hanem szédület. Nemcsak a vallás, hanem a filozófia és a tudomány is rejtőzik-bűvik-könnyít. Mind a három egyaránt

eszméletlenség. Szédület = eszmélethiány. Vallás-filozófiatudomány, e háromegy jelentheti a szerző számára az emberiség összeesküvését a hagyomány, az alapállás, a megszabadulás, az Evangélium, a kereszténység, a kinyilatkoztatás ellen, azaz nem akarjuk elvállalni, hogy jók legyünk. Inkább elrejtőzünk, búvunk, könnyítünk.

Megkockáztatom, hogy a fentiekben mondott *elnemvállalásnak* egyik formája ez a hamvasi terminológia is. Mert mondhatna ilyesmit is: oszd meg a vagyoned, légy társadalmilag kicsiny/alacsony, s dugd a hüvelybe kardodat. Ez van az evangéliumban. Így bontja ki Jézus a kinyilatkoztatást: azt hogy jónak kell lennünk. Ez érthető volna. S azonnal ott is állnánk a megoldás kapujában: miért is nem akarom ezt a jézusi életrendet? S válaszolnunk lehetne rá. Pl. ezt: nem akarom ezt az életrendet, mert többet akarok birtokolni, mert magasabbra akarok hágni, mert aki engem bántani akar, az megnézheti magát. A szerző lehetővé teszi számunkra, hogy ne kerüljünk ilyen kellemetlen helyzetbe. Helyette hozza terminológiáját, még hozzá szótár nélkül. S mi vitatkozhatunk vele.

Azért a vallást mégsem lehet ilyen egyszerűen lesöpörni az asztalról, filozófia nélkül sincs meg az ember, s a tudománynak elég sok jót is köszönhetünk. Mi az, hogy mindezek eszméletlenségek? Melyikünk nem akarja a védelmet, s ha kell, az elbújást, a rejtőzködést, melyikünk nem akar a terhein könnyíteni? *Pibent agyú ember* a szerzőnk – mint halljuk ez Sántha Ferenc regényében Gyuriczáról, az órásról, aki megkérdezi tőlünk, hogy akarunk-e Gyugyu lenni?

Ad –ad 14.

B. Gy. Emlékszik még, hogy az általa elemzett Scientia Sacra is így kezdődik: 'Vallás, filozófia, tudomány könnyíteni akar, mint mondják, az élet terhein, a hagyomány az embernek visszaadja önmagát.' Több ez, mint hamvasi terminológia, annak felismerése ez, hogy Isten elől a legjobban a vallásban lehet elrejtőzni – s még jobban talán Istenben.

Az emberiségre nézve kínos ez a megállapítás, de sajnos helytálló. Hasonló jelentőséggel bír, mint B. Gy. Az Evangélium erőszakmentes Jézusának felismerése, amely az egyházra nézve szintén nagyon kínos.

15.

Jézus személye történetileg és irodalmilag a héber hagyományból elég könnyen érthető. A hagyománynak a hébereknél két nagy magatartása volt (Indiában: mahamudra): a prófétikus és a zsoltári. A hűség (emunah) két változata, a szenvedélyes és elkeseredett purifikáció dühe, amely a köz- és a magánéletben minden immoralitást üldözött, átkozódott és fenyegetőzött, – mert a próféta szakrális bősülsége elől senki, még a király sem rejtőzhetett el; és a másik, a szelíd és imádkozó askéta, aki a tisztaságban való hűséget önmagán kezdte. Jézus a prófétai és a zsoltári hűség kettős hűségét magában egyesítette, a hűtlennel szemben az alázatos türelmet gyakorolta, amelynek zsoltári zenéje minden tanításán át hangzik. A zsoltár költészete a hébereknél az volt, ami a hinduknál a Véda, az orfikus görögöknél a himnusz: az élet valódiságát és tisztaságát éneklő imára alapozták, mintha az igazsághoz való hűség csak versben lenne kimondható (bath kol).

Jézus korában a prófétikus magatartás már elvadult alakban élt, mert nem annyira a rómaiak, mint inkább saját hatalmasaik ellen szüntelenül felkelő lázadó vezérek, akik Palesztinát csaknem állandó forrongásban tartották, csakis a prófétai morális igazságérzetből érthetők. A szekták pedig a zsoltári igazságra hivatkozva a korrump közösséget nem viselték el, azt elhagyták, és kisebb csoportokban társadalmon kívül éltek (esszénusok, Keresztelő János).

Ad 15.

Világos szöveg. Jézus érhető a zsidó hagyományból. Ez a hagyomány vagy prófétikus vagy zsoltári. A próféta dühös és átkozódik, a zsoltáros askéta, és szelíden imádkozik. Jézus korára a próféta elvadul, s a szekták kivonulnak a társadalomból és imádkoznak. Tisztelet a szerzőnek, hogy néhány sorban felvázolja Izrael-képét. Számomra más a képe Izraelnek. A Keresztelő a legdühösebb próféta, s Jézus nem askéta, s a programja nem az, hogy megtanítsa a tanítványait imádkozni. A szak- és szépirodalom tonnával nem mérhető, de azt hiszem a Jézus- és Izrael-kép napi termése – sok vagon.

Megrajzolható a kép pár mondatban is, kötetekben is. Az a kérdés, hogy merre felé akar továbbmenni a szerző a maga olyan-amilyen terjedelmű képvázlatával. Semerre. A következő szúrában még mond valamit a farizeusokról, s utána visszatér a maga terminológia-világába.

Ad – ad 15.

Számomra elfogadható, hogy Jézus személyiségében fellelhető a prófétikus és az aszkétikus elem is. És a kettő ellentéte is. Prófétikus: a maga szakrális bőszültségével (farizeusok, tanítványok felé), ugyanakkor keresztátláig menően szelíd. Aszkétikus: a maga pusztájában így győzi le a Sátánt, ugyanakkor borissza ember.

16.

Jézusnak Palesztinában egyetlen ellenfele volt, lényének pontos ellentéte: a farizeus, aki a prófétizmus helyett agresszív világi érvényesülésben élt és a zsoltári ima helyett kenetteljes képmutatást gyakorolt

Ad 16.

Kereselem, hogy milyen pontosítással gondolhatom igaznak a fenti mondatot. A farizeus szekta írástudói voltak azok, akik kezdettől fogva figyelőleg-kritikusan végigkísérték Jézus egész pályáját. De ellenfele sok volt. Heródes, Kaifás, Pilátus, a Barrabást választók, a meggazdagodni akarók, a gonosz főpap helyére kerülni akaró esszénusok, az Izrael helyreállításában reménykedő zelóták: mindazok, akik vállalják majd a rómaiak elleni lázadást.

Ad – ad 16.

Helytálló B. Gy. Pontosítása és helytálló H. B. sarkítása a farizeusokat illetően: 'lényegének pontos ellentéte'. Sajnos a farizeusi magatartásforma még most is aktuális, persze a jelmezek változnak, de a korrupt lényeg ugyanaz.

17.

Tudjuk, hogy a hindu hagyomány szerint a lét romlása az értelem elhomályosodásával kezdődik. A véték itt nem morális, hanem intellektuális aktus. Az igazság a gondolkozás igazsága. Az eredendő bűn a lefokozott értelem. Később a történeti görögség, majd Európa a korrupció kezdetét, mint testi romlást értelmezi. A véték itt nem morális vagy intellektuális aktus, hanem a megbetegedés. A héber hagyományban (a Kabalát ki véve) a korrupció morális romlás.

A véték a bűn. A bűn az eredetileg tökéletesnek teremtett világban a primordiális rendet (Mózes: szám, súly, mérték) megrontó egyetlen tett, az eredendő bűn, amely nemcsak az egész emberi létre terjedt ki, hanem amely a természetet is megrontotta. Mint Baader írja: az ember vétke a világ egészét magával rántotta. A héber hagyományban a morális aktivitásnak éppen olyan ontológiai súlya van, mint Keleten a gondolkozásnak, és mint Európában a testi életnek. Keleten minden romlás kezdete az értelmi homály, Európában a betegség, a hébereknél a korrupttá vált lét ősténye az eredeti világ rendjét sértő tett.

Ad 17.

Visszatér a 10. szúrában egy pár szóval elmondottakra: a létrontás három fájára. A hinduknál a létrontás – az értelem elhomályosodása, a zsidóknál a létrontás – erkölcsi romlás, a bűn, a történeti görögségnél és Európába pedig – a testi romlás. Azt gondolom, hogy a minden leszűkítés nélkül gondolt ember számára, s minden általunk ellenőrizhető korban a nagy baj: a kinyilatkoztatással (jónak kell lenni) szembekerülés, a bűn, az erkölcsi romlás. Keleten is, nyugaton is, északon is, és délen is. Hogy ezt a hinduk sem tagadják, igazolhatónak gondolom.

De hogy a történeti görögségen és Európán mit kell gondolnunk, ezt nem tudom. Szókratész, Platón, Arisztotelész biztosan nem a testi romlást értették nagy bajnak, ezt biztosan állíthatom, pedig ők is beletartoznak a történeti görögségbe. Európa – ez meg kicsoda? A skandináv saga-k, s a Niebelungok énekének szerzői, az Isten kardját megtaláló Attila?

Vagy Ágoston, Tamás, Descartes, Rousseau, Hegel, Marx, Hitler, Sztálin, XXIII. János? Ezek biztosan nem, hát kik? Nem tudjuk meg a szerzőtől, s reménytelennek gondolom a találgatást.

Ad – ad 17.

B. Gy. kérdése – kicsoda az Európa? – jó és jogos. Úgy gondolom, hogy a görögégtől napjaink posztmodernségéig minden és mindenki. A létrontás három aspektusa: az értelem elbomályosodása (hindu), az erkölcs romlása (héber) és a testi romlás (Európa) helytálló. Szókratész, Platón, Arisztotelész nem a fenti romlást értették nagy bajnak, hanem a nagy baj következményének. A test, szellem, lélek egysége itt már megint látszik. Később Descartes-nál kettétörik (dualizmus) testre és lélekre.

Ma meg újra 'felfedezni' vélik, hogy a test és lélek kapcsolatban állhat egymással. Ebben az értelemben az emberiség szellemtörténete 'széttörések' és 'összeragasztások' története, semmi egyéb.

18.

A bűnnek, mint a teremtés primordiális rendjét megrontó törvénytelen aktivitásnak gondolatát később a történeti kereszténység és a mohamedánizmus is átvette. Ezzel olyan sajátos magatartás alakult ki, amely az összes hagyománnyal szemben a létezés értékét kizárólag a mérhető tettektől tette függővé. A jó és a rossz erkölcsi jót és rosszat jelentett.

Az embert a közösségben tettei alapján ítélték meg. Éppen ezért sehol másutt a látható tett és a valódi magatartás között az ellentét nem éleződhetett ki úgy, mint a hébereknél, sehol a képmutatásnak olyan döntő szerepe nem volt. A látható tett és a valódi magatartás között levő egzisztenciális résben, vagyis a léthazugság sajátos területén, a szó és a tett között helyezkedett el a héber szellemét uraló kaszt: a farizeus.

Ad 18.

Az összes hagyományt képviseli – *a hinduk, a történeti görögség és Európa* – mellett a többi kultúra (szerintem: „az ember”); s az

összes hagyomány: az *értelem- erkölcs- test* romlása. A szerző szerint azt, hogy csak a bűn volna a romlás, ezt a zsidóktól átveszi a történeti kereszténység és a mohamedanizmus is; s ennek következtében uralkodnék el a farizeizmus. Annak következtében, hogy a jó és a rossz – erkölcsi fogalomká lett; s hogy az embert a tettei alapján ítélik meg; hogy a látható tett és a valódi magatartás között kiéleződik az ellentét, az egzisztenciális rés, stb.

Mit akar ezzel mondani a szerző? Csak találgatom: nagy baj, hogy leszűkítettük a létrómlás fogalmát az erkölcsi romlásra. Nagy baj, hogy a létróntáson nem értjük már az értelem elhomályosodását és a betegséget is. Mért volna ez olyan nagy baj? Csak találgatom: jónak lenni úgy sem tudunk. A vallás papolja, hogy legyünk jók, de nem sikerül. Nem akar tehát a szerző a papkodás zsákutcájába kerülni. Akiknek elégük van a papolásból, figyelhetnek a szerzőre. Továbbra is. Értelmesnek kell lennünk, egészségesnek kell lennünk! Jöhet a gnózis, meg a különböző ételrend programok.

Mivel e könyv címe: *Antikrisztus*, és nem azt-öt, hanem Krisztust akarná propagálni, vallom, hogy Jézus tette egészségünkért, amit tehetett: sokakat meggyógyított. Vallom, hogy Jézus világosan, néptanítói stílusban beszélt velünk, hogy semmi értelmetlenséget se hagyjon meg bennünk. És ilyenként mondta a kinyilatkoztatást. Azt, hogy jónak kell lennünk: le kell mondani minden kiváltságról... hogy kicsinek, szegénynek, szelídnek kell lennünk. Mondta bizony az erkölcsi programot: nem az szennyezi be az embert, ami bemegy, hanem ami kijön. Hamvas nyelvéen beszéltette Jézust: a létróntást úgy kell felszámolni, hogy ellene mondunk a gazdagságnak, a hatalomnak s a társadalmi nagyságnak. Röviden: a bűnnek. S nem gondolom, hogy felelőssé lehetne Jézust tenni a farizeizmus létéért.

Jézus előtt és utána bárkinek módja van vizet prédikálni és bort inni.

Ad – ad 18.

Igen. H. B. semmit sem akar talán jobban, mint nem 'papolni'. A 'papolásból', a klerikalizmusból elég volt, az európai kultúrtörténet megmutatta, hogy ez a magatartás a létróntásba vezet H. B. azt a

hagyományt kívánja megmutatni, ahol nincs papolás, sőt még erkölcs sincs, egyszerűen, mert nincs rá szükség.

A Tízparancsolat már evidencia, le sem kell írni, kőbe vésni meg aztán pláne, - egyszerűen azért, mert még nincs miről beszélni. De, ha beáll a létrontás...

A 'test romlása' fogalom nem csak a betegséget jelenti, sokkal inkább az anyagba való süllyedést, ami a korrump lét következménye. Napjaink testi romlása – a mérhetetlen sok betegség mellett – az anyag, a dolgok, a tárgyak, egyszerűen a matériába csomagolt kellékek dominanciáját éljük.

19.

A farizeizmus nem szimpla képmutatás, hanem kidolgozott életrend, és nem azon alapszik, hogy valakinek a vásáron vemhes szamarat adok el, holott a szamar nem vemhes, hanem morálisan intakt, sőt magasrendű embernek tünetem fel magam, aki a humánus értékek megvalósítását tartja fontosnak, holott kizárólag világi gyarapodásra törekszem és a morális magatartást fedezéknek használok fel.

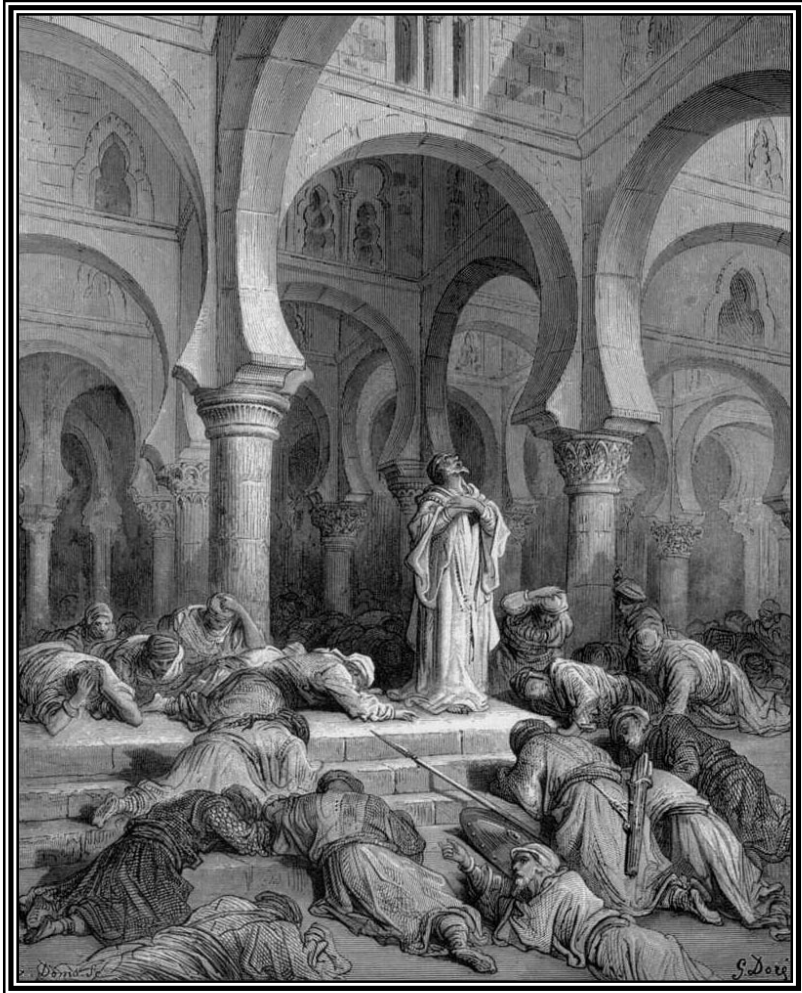
Ad 19.

Így van. S ehhez semmi köze sincs annak, hogy a létrontáson erkölcsi rontást értek.

Ad – ad 19.

Szívembe szóló, hogy H. B. és B. Gy. egyetért a farizeus meghatározással. Leegyszerűsítve nem a bűnösök alapozzák meg a korrump életrendet, hanem a törvényt tisztelő farizeusok. Akiknek léte, jelenléte napjainkban is domináns. Például a bankok, a multik úgy teszik zsebre az emberek pénzét, hogy közben minden létező törvényt betartanak

20.

A farizeizmus egzisztenciális életszerkezet, amelynek értelme a következő: – aki azt kívánja, hogy a társadalomban komolyan vegyék, annak erkölcsi értékeket kell megvalósítani (tisztesség, becsület, igazmondás, segítő készség); – aki azt kívánja, hogy gyarapodjék, annak fel kell ismernie, hogy erkölcsi magatartással célhoz nem ér, s

így tisztességet, becsületet, igazmondást, és így tovább, mellőznie kell.

A kettő együtt nem megy. A farizeizmus azt csinálja, ami nem megy, és azt szisztematikusan kiépíti, a gyarapodás életrendjét a morális magatartás látszatával fedezi.

Ad 20.

A farizeus nem azt csinálja, ami nem megy. A farizeus azt csinálja, ami megy, és mondja azt, amit csak mondani tud, de tenni nem. De ebből nem következik az, hogyha az erkölcsi rontást valljuk létrontásnak, akkor képmutatók leszünk. Jézus azt mondta és csinálta, ami neki – ment. Ha Golgota áron is. Asszisi Szent Ferenc is azt mondta és csinálta, ami neki ment, s eljutott Szaladin szultán elé, akivel a történeti kereszténység harcban állt, s Ferenc hirdette a szultánnak az evangéliumot.

A Bokor börtönbe vonuló fiataljai is, mert mondták, hogy nem ismernek ellenséget, s ugyanezt mondták a bíróságon is, ámbár három évvel fenyegették őket, s ámbár az orruk alá pörkölték ott, hogy *magukat saját püspökeik is elítélik!*

Ad – ad 20.

Igaz van B. Gy.-nek: a farizeus azt csinálja, ami megy, ami nagyon jól megy. Jézus azt mondta, ami nem megy, Golgota is lett a vége. Túlző iróniával: a jó ehnyeri méltó büntetését, a rossz pedig mindig valahogy jutalmazódik. És mégis, vagy talán pont ezért: 'jónak kell lenni!' H. B. is ezt mondja – B. Gy. Is ezt mondja.

21.

A farizeus morál a hírben, tekintélyben, vagyonban, hatalomban való gyarapodásnak önvédelmi stratégiája, hogy az ember szociális súlyát megőrizze. Az ember azt akarja, amit nem lehet, egyszerre az életben győztesnek és emberileg igaznak lenni. Nem vehes szamarat vehesnek eladni nem lehet, mert az vásári trükk, gazdasági sérelem, a szocialitás síkján lezajlott egyszerű csalás és jogi eset.

A farizeizmus azzal, hogy kizárólag világi gyarapodásra épített életrendjét morális képmutatással fedezi és nemcsak meg akar gazdagodni, hanem intakt fensőbbiség látszatában kíván élni, az nem trükk, és nem csalás és nem jogi eset, de még csaknem is immoralitás, hanem léthazugság, mert nem tárgyi tény, hanem lényének valódi arca felől téveszt meg. A farizeizmus nem társadalmi és nem morális romlottság, hanem organizált létkorruptió. A farizeizmus az antikrisztusi egzisztencia legelső és legáltalánosabb megnyilatkozása.

Ad 21.

E szúra hamvasi célja, hogy igazolja: a farizeus morálja már nem is az immoralitás, hanem léthazugság. Sőt, a farizeus morálja – nem a társadalmi és nem a morális romlottság, hanem *organizált létkorruptió*. Sőt: az antikrisztusi egzisztencia legelső és legáltalánosabb megnyilatkozása ez a farizeusi morál. *Szavak, szavak, ti öltök minket el...* – mondja *Csongor és Tünde* filozófusa. Javítanom kell a szerző szövegét: a farizeus morálja társadalmi, morális romlottság, **és** az organizált létkorruptió. Mondjuk csak a farizeus romlottságát létkorruptiónak is!

Semmi kifogásom ellene. Jézus halálára szavazni bizony morális romlottság, de semmi akadálya annak, hogy létkorruptiónak is nevezzük. Mondhatjuk az antikrisztusi egzisztencia legelső és legáltalánosabb megnyilatkozásának is. Az Antikrisztus felajánlja Jézusnak is, a történeti kereszténységnek is a gazdagságot, a hatalmat és a gyilkolást, ha leborulva imádják őt. A történeti kereszténység megtette. Nem azért tette meg, mert farizeusi léthazugságban élt. Hanem azért mert farizeusi léthazugságban, azaz immoralitásban élt.

Hamvas a történeti kereszténységnek akar az orra alá pörkölni. Teheti. Méltán teheti. De ebből a célból nem kell ellentétbe állítania az immoralitást és a léthazugságot. Az immoralitás léthazugság, és a léthazugság immoralitás: az Isten helyett a Mammont és a Gyilkosság Atyját választani, s Géza fia Vajkot és IV. Károlyt szentté avatni. Nagynak lenni evilágban, és az evilággal élethalál szövetségben levő vallásnak is oltárára emelkedni. Istentelen, jézustalan, kinyilatkoztatástalan borzalom ez. Ki kell mondani ezt a borzalmat! Nem rébuszokban beszélni a

kimondás helyett. Nem azt mondani, hogy amit tesz és tett a történeti kereszténység, az nem immoralitás, hanem léthazugság! Az evangélium mindenképpen *oktalanság*. A vértanúk mind oktanul beszélnek. Meg is kapják jutalmukat.

Tényleg a történeti kereszténység orra alá akar pörkölni a szerző? Azt hiszem. Ki akar ma nem vemhes szamarat vemhesként eladni? Másról van szó. Ha Jézus lelkítükröt készítene századunk keresztényeinek, mi kerülne bele. Alighanem ezek: van fegyvered? gazdagabb akarsz lenni, mint embertársaid? Parancsolni akarsz valakinek? A kérdései nem találhatók meg vallásfelekezetünk lelkítükreiben, jó lehet több lapra terjed egy alapos lelkítükör. Gyerekkoromban nem mertem áldozni, ha fogmosáskor lecsúszott a torkomon egy csepp víz. Kardos Klára, Sík Sándor egykori egyetemi adjunktusa, a 40-es években a katolikus templom és pap nélküli Furtán lett tanítónő, a délutánra tudott bebiciklizni Debrecenbe, s éjfélről kezdve nem evett-ivott egy falatot sem, hogy áldozhassék. Vallási szabályok, előírások terheltek bennünket. Ettől valósul az Isten Országá? Ezeknek az erejében leszünk jézusi emberek? Nem. Attól lennénk azok, ami nem található meg a lelkítükrökben.

Egyébként a farizeusok voltak Jézus idején a vallásos és tisztességes középosztály tagjai. A dúsgazdagok pedig s a Pilátussal-Heródeussal barátkozók – a szadduceusok közül kerültek ki. Ezt a szerző is tudja, de éppen a farizeusok vallásosságát akarta kikészíteni. Csakhogy aligha a kétezer esztendővel korábban élőkn akart csattani az ostora, hanem kortársain. Gondolom.

Ad – ad 21.

A farizeizmus nem jogi eset, nem morális kérdés, hanem léthazugság. 'A farizeizmus az antikrisztusi egzisztencia legelső és legáltalánosabb megnyilatkozása.' Megérkezünk, körvonalozódott az Antikrisztus. Véleményem szerint Jézus halála nem jogi és nem morális kérdés, Jézus megölése nem egy bűncselekmény, nem egy gáztett, mert az azon jóval túl van: a negatív transzcendenciában (az antikrisztusságban), a létrontás közepén.

Házasságot törni morális kérdés (Az vesse reá az első követ...), de pálcát törni az isteni fölött túl van a moralitáson, jóval több annál. H. B. terminológiájával élve: léthazugság. A teológia a szentlélek elleni bűnnek mondaná. Erre nincs bocsánat, mert nem immoralitás.

22.

A héber hagyománynak mindenesetre két alakját ismerjük, az egyik a talmudi, a másik a Kabala. A talmudi hagyomány (rabbinizmus) bázisa a rigorózus morál, s ezt a farizeizmus, vagyis az a kaszt tartotta fenn, amelynek célja merőben a világi gyarapodás volt, de amely nem engedett magán keresztüllátni, s ezért magát dogmatikus morállal, a vallásos szabályok kínosan túlzott és a nagy nyilvánosság előtt hangsúlyozott magatartásával fedezte. Közismert tény, hogy a túlhangsúlyozott rigorózus morál minden társadalomban és minden időben a rejtett hazugságot jellemezte.

A héber társadalomban figyelemmel lehet kísérni, hogy a farizeizmus megerősödésével milyen arányban növekedett a Talmud tilalmi szabálysövevénye, és (a rítus örve alatt) milyen módon terjedt ki az öltözködésre, a mosdásra, az ételek elkészítésére, a szólamokra, a mozdulatokra, a hanghordozásra és a formulákra. Az emberi egzisztencia szüntelenül a bűn – nem bűn között szorongott, és a farizeusok minél elvetemültebben vetették magukat a világi gyarapodásra, a tilalmi szabályok hajszálynira való megtartását annál kegyetlenebb szigorral követelték meg, és annál szörnyűbb következménye volt annak, ha valakit bűnösnek mondtak ki.

Ad 22.

Tisztelet a farizeusok iránt. Ők nem cinikusok. A tizedet megfizették, s tudták, hogy úgy kellene élniök, ahogy nem tudnak. Rejtegetik elégtelenségüket? Igen. Ez erkölcsi magasságot is jelent, mégpedig azokkal szemben, akik megvallják, hogy őket ezek az erkölcsi előírások nem érdeklik.

A törvényt titokban megszegő, több mint a törvényt lábbal tipró. Ma sem a társadalom erkölcsi szemete jár a templomainkba. Sok minden rosszat mondhatni róluk, de vannak náluk rosszabbak is. Voltak és vannak.

Ad – ad 22.

Teljes mértékben kibontakozik a farizeusi lét lényege, antikrisztusi azonossága. A törvényt nyíltan lábbal tipró, adott esetben mindig pozitív történelmi személyiség, az esetek többségében forradalmár. ('Akasszátok fel a királyokat!')

De királyságnak lenni és közben királyt akasztani, már rejt magában némi farizeizmust.

23.

A héber hagyomány másik alakja a Kabala. A lét megromlásának első oka a hinduk szerint az értelmi homály, az európaiak szerint a testi törekenység, a talmudi hagyomány szerint a morális rossz, vagyis a bűn. A Kabala állásfoglalása és tanítása ebben a kérdésben még a legrégebbi források alapján sem elég világos. Valószínűnek látszik; hogy az esszénusok és a rokon szekták egy orfikus-pitagoreus szerkezetű közösségben éltek. Tudjuk, hogy az orfika és a Kabala rokon, már csak azért is, mert aritmológiája csaknem azonos. Egy biztos, hogy a rabbinizmust teljes egészében elvetették.

Később (Alexandriában, a középkorban; Spanyolországban) a Kabala olyan vonásai nyilatkoznak meg, amelyek igen közeli kapcsolatot látszottak fenntartani a hindu és az ezoterikus mohamedán hagyománnyal, vagyis a korrupció sötét pontját az értelmi eltévelyedésben vélték felismerni. A legrégebbinek tartott iratokban (Széfer Jecirah) a primordiális számrendnek és a nyelvi primordiális rend helyreállításának törekvése azonban még mélyebbre mutat. Lehet, hogy a Kabala a lét megromlásának első mozzanatát sem az értelemben, sem a testiségben, sem a morálban nem kereste, hanem ott, a létezésnek azon a középponti helyén, ahol az értelem, a testiség és a morál találkozik, vagyis azon a mélyponton, amely kétségtelen elnevezést egyetlen hagyományban sem nyert.

Ad 23.

Értelmi homály, testi törekenység, morális rossz – ezt a hármasságot akarja a szerző igazolni. Ezért kerül elő a Kabala, az esszéusok, orfikusok, pitagóreusok meg a többi, akik a rabbinizmust elvetették, vagyis a korrupció sötét pontját az *értelmi eltévelyedésben* vélték felismerni... A Kabala a lét megromlásának első mozzanatát sem az értelemben, sem a testiségben, sem a morálban nem kereste, hanem hol? A szerző keres egy mély és sötét pontot, ahol e három nyavalya találkozik. Egy mélypontot, melyet még senki nem nevezett meg. Az értelem, a testiség és morál központi eredő helyén akarja ezt megtalálni Van ilyen?

Az értelem hordozója én vagyok. A testem hordozója is. Az erkölcsömé is: a szívből jönnek a gonosz gondolatok. Az emberi természet a hordozója mind a háromnak. Miért olyan fontos a szerzőnek, hogy a romlás sötét pontját az értelmi eltévelyedés adja? A középkor egyik irodalmi műfaja jut eszembe: *a test és lélek vitája*. Te büdös test, te csábítasz a rosszra. Én-e? Én csak akaratlan kiszolgálója vagyok annak, amit te, a lélek, akarsz csinálni, s a többi. A szerzőnél már hárman vitatkoznak. Legyen a felelős az értelem! Értelmük elhomályosodott, akaratuk rosszra hajló lett, s karjuk erejével (test) raboltak, gyilkoltak. A valamiben hívés a meghatározó. Vagy a Mammon az Istenünk, vagy az Isten. Kimondhatjuk, hogy az értelem az első bűnös. Primus tansgressor peccat. S akkor mi van? Nem az értelmünk, akaratunk, a testünk kerül pokolba, hanem mi magunk. Vagy az Isten ölébe.

Ad – ad 23.

B. Gy. olyan mélypontot keres, ahol az értelem, a testiség és a morál találkozik. H. B. is csak feltételezi, hogy van ilyen, hisz' ezen találkozási pont a hagyomány a hagyományban sincs megnevezve. Lehet, hogy van ilyen közös eredő, lehet, hogy nincs.

A pokolról, a mennyországáról is csak feltételezett elképzeléseink vannak... meg még sok-sok mindenről, ami belenyúlik a bit területébe.

24.

A Kabala a rabbinista hagyománnyal mindig szemben állt és a rabbinizmus a Kabalát elnyomta és üldözte. Ennek ellenére a Kabalának, mint titkos tanításnak (misztika; szekta) mindig elég súlya volt ahhoz, hogy általa a rabbinizmus magát fenyegetve érezze. A súly nem a számbeli többségre esett, éppen ellenkezőleg. A kabalisták mindig kisebbségben voltak, a Kabala azonban a farizeus léthazugságon keresztüllátott.

Nem azt tanította, hogy az emberi normalitás helyreállítását, vagyis a kezdeti korrupció felszámolását a moralitáson, vagyis a látható tetteken kell kezdeni, hanem azt, hogy az lénynek teljes egészében meg kell fordulnia (tesuvah)

Ad 24.

Nos, jó. Rendben. Legyen a bűvös, mindent rendbe tenni tudó kifejezés – a tesuvah. Görögül: metanoia, magyarul: a gondolkodás átalakítása. Legyen első az értelem. S a Kabala átalakította a világot, az embert, a történelmet? Jézus is mondta e bűvös szót. Alighanem a farizeusok is, és minden ember. Mert mindannyian magunkban hordozzuk a kinyilatkoztatást, s van lelkiismeretünk, amely azt mondja, hogy át kell alakulnunk. Mindenünkben. S a bűvös szó ellenére, az értelem elsődlegessége ellenére is ott van az emberiség, ahol. Az egyszerű ember nem is hallott még a Kabaláról, de Jézusról hallott, s talán azt is tudja, hogy meg kell térnünk = tesuvah.

Ad – ad 24

Abogy a Kabala szemben áll a rabbinizmussal, úgy áll szemben az Evangélium a farizeizmussal. Amilyen mértékben kellemetlen és kínos a rabbinizmusnak a Kabala, olyan mértékben kellemetlen és kínos farizeizmusnak az Evangélium átvilágító ereje.

Sem a Kabbala, sem az Evangélium nem tesz egyebet, mint keresztüllát a léthazugságon és ezzel leleplezi azt. De nem vesz fel erőszakos szerepet, nem hisz forradalomban és szabadságharcban, mert az csupán a léthazugság újabb formája lenne csak. De a bűvös szó kimondatik: tesuvah, metanoia, megtérés (megfordulás).

25.

A tesuvah azt a végleges értelmet, amelyet kétezer éve őriz, az Evangéliumban nyerte el. A szó evangéliumi értelmezésének nagysága nem abban van, hogy új, mert nem az, sőt ez az, ami a lét elemi tudata után közvetlenül következő legrégebb, viszont ami annál rejtettebb és homályosabb. A nagyság abban van, hogy Jézus, mint rajta kívül soha senki, a megromlott embert megértette és éppen ezért a homályt és a rejtettséget képes volt maradéktalanul átvilágítani. Ez magától értetődően csakis úgy volt lehetséges, hogy a létezést, amit Jézus önmagában realizált, a kezdeti romlottság meg sem érintette. Ilyesmi nem lehet gondolkozás, de nem lehet egzisztenciális küzdelem eredménye sem. Ilyen lény, főként ilyen egy szerűen és nyíltan csak az abszolút tiszta lét inkarnációja lehet. Ezért tartja a hagyomány Jézust büntelennek (a korrupciótól intaktnak) és Istennek, (mivel a primordiális és abszolút létezést valósította meg).

És ezért lehetetlen másnak tartani, mint ténylegesen minden romlástól mentesnek, vagyis Istennek. Csakis és egyedül a létezésnek erről a fokáról volt látható és kimondható az Evangéliumnak az a tanítása, hogy a kezdeti korrupció (eredendő bűn) az emberben a primordiális létezés centrumával szembe ellencentrumot teremtett – a lét eredeti és tiszta forrásával szemben ellenforrást –, amelyből a megromlott lét (halál) fakad. A korrupció sötét és rontó hatalmat szabadított fel, amelyet mitikusan megszemélyesítve sátánnak és ördögnek neveztek, de mindenesetre olyan lehetőséget, amely nem a létezést, hanem annak megromlását és pusztulását nyitja meg.

Ez a törvénytelen létrontó forrásból származó hatalom nem külön az immorális tettben, nem külön az értelmi homályban, nem külön a testi törekenységben nyilatkozik meg. Morális rossz, értelmi homály és testi betegség a centrális létromlás következménye. A megfordulásban (tesuvah) az ember hiába kívánja részlegesen tetteiben a jót meg valósítani, hiába oszlatja el az értelmi homályt, hiába

kísérli meg egészségét fenntartani, ha a létezés centrumával szemben teremtett ellencentrumot nem számolja fel. A létrontás forrását kell megsemmisíteni.

Ad 25.

A hamvasi terminológia teljes fegyverzetében halljuk a jézusi program dicséretét. Ki kell cserélni az egész embert. Pál is tudta: *Élek, de már nem én, hanem bennem Jézus*. Vértanúhalált is halt e hitéért. Felszámolta az ellencentrumot? Nem, csak terminológiát alakított ki. Ezt: Ádám eltolta kapanyelet, s Jézus helyreütötte azt. Kétezer esztendő keresztényei ismételtetik terminológiáját. Megváltozott tőle az ember, a történelem?

Semmiképpen sem. Ezért próbálkozik most szerzőnk egy másikkal. Jézusnak is megvolt a maga terminológiája: egyszerű és érthető volt: mindenkinek egy dénárt. Osztottunk? Nem. Nem az új terminológián fordul a sorsunk, hanem a tetten. Hanem a kinyilatkoztatásra hallgatáson.

Ad – ad 25.

Úgy vélem, H. B. nem dicséri a jézusi programot, hanem egyszerűen megállapítja annak szellemtörténeti szerepét. Kicsit azt sugallja a 'hamvasi terminológia', hogy Jézus megjelenése, büntelensége, isteni mivolta törvényszerű ellenpont a kezdeti korrupcióval (eredendő bűn) szemben.

És nagyon nem azt sugallja (számomra), amiből Pál teológiát ('Ádám eltolta a kapanyelet...' etc.) gyártott.

26.

Jézus mindenesetre a farizeus morál-terror körén kívül állt. Hogy a Kabalával milyen viszonyban volt nem tudjuk. A Talmud egyetemes bűnösség-tanítása ellen azonban állást foglalt az étkezés, az öltözködés, a szokások szabályait nem tartotta meg, és a legretteendőbb sabbatot sem tisztelte.

Nem tudunk arról, hogy az értelem megvilágosodására különös súlyt helyezett volna, arról sem, hogy a testi egészségnek fontosságot tulajdonított volna. Viszont az

Evangélium minden szava a létrontásnak arra a centrális helyére mutat, amely az intellektuális, a morális és a testi korrupció, vagyis az egész humánus lét gyökerében van.

Ad 26.

Magyarul: szerzőnk meg van elégedve az Evangéliummal. Mindig nagy kezdőbetűvel írja e szót. Nem Máté, Márk, Lukász, János evangéliumáról beszél, hanem az Evangéliumról. A szónak Pál adott rangot. Az evangéliumokban 12 ízben olvasható e szó, a páli levelekben 60 ízben, jóllehet a páli levelek terjedelme csak a fele az evangéliumoknak.

Büszkén beszél Pál *az én evangéliumomról*. Elég kevés köze van ennek Jézuséhoz. Ha szavakon bármi is fordul, elsődlegesen az kívántatik, hogy a szó világos, egyszerű és érthető legyen. A sajátos, bonyolult, nehezen érthető terminológia nagyobbára csak arra jó, hogy elbűjünk benne a kinyilatkoztatás egyszerű és világos tartalma elől: Légy jó! Vagy jézusi lebontásban: Osztózzál! Kicsi légy! Tedd hüvelyébe a kardot!

Ad – ad 26

H. B. és B. Gy. Is – kisbetűvel is és NAGYBETŰVEL is – nagyra értékeli az evangéliumot. H. B. is B. Gy. is életművével fordul felé, talán a legjelentősebbek a Scientia Sacra (S.S.) és a Keresések az Isten Országát (KIO).

Megkockáztatható, hogy mindkét alapmű ugyanarról szól, ugyanazt keresi. Teszi ezt az egyik átfogóan, távlatokból távcsővel szemlélve, teszi ezt a másik analizálva, ízekre bontva, közelről mikroszkóppal szemlélve. Mindkettejükből következik, hogy: '...jónak kell lenni!'

27.

Guénon írja, hogy a kereszténység nem vallás, hanem beavatás. A beavatás nem értelmi világosságot nyit meg, nem erkölcsi tökéletességet tanít és nem betegségmentesség tesz, hanem a minden nemű romlás középpontjában levő sötétséget, amely lehet értelmi is, erkölcsi is, testi is, felfedi és átvilágítja. A beavatás a lét abszolút tisztaságára, épségére és rendjére utal. A létnek ez az eredeti épsége és

tisztasága és rendje azonban nem csak az, ami kezdetben volt és nemcsak a vég, amit a jövő rejt, hanem ez az, ami minden emberben állandóan és örökké, ha megvalósíthatatlanul is, de a jelen pillanatában is él, mert ez minden létező eredeti és tényleges létcentruma, és e nélkül senki sem maradhatna fenn egyetlen másodpercre sem. A kereszténység nem üdvöt hoz, és nem gyógyít, hanem a lét romlottságától szabadít meg, mert attól elfordul (tesuvah, metanoia, megtérés), és az embert a valódi lét felé megnyitja.

Ez a tudás a lét megromlása óta homályban volt, és ennek felfedezése minden ember képességét messze meghaladta. A megfordulás jelentőségét csak a messiás (istenember) fedhette fél és a megtérést csak ő valósíthatta meg. Ezért mondja Jézus: „Kinyilvánítom azt, ami a teremtés óta rejtve van” (Mt. 13,35). Ez az, ami nem visszatérés a paradicsomba, és nem az édenkerti lét megújítása, hanem a romlás hatalma fölött aratott győzelmen alapuló új birodalom, amit a héberek malkutha samajimnak (égi királyságnak) neveztek. Ez az Iráni dzsjotismat khsathra, a ragyogás birodalma. A diadalmas igazság országa. Ez az ország az emberben van: baszileia tou theou entosz hümon. Ez a föld, átvilágítva tündöklő dicsőséggel, dicsőség — khsathra, kavod, gloria, doxa — minden hagyomány egyik alapszava. A kereszténység olyan beavatás, amely a bukott teremtés (megromlás) után új ontológiai bázist teremt, és pedig az eredeti létet az édenkertnél mélyebben alapozza meg.

A teremtés bázisa gyermetegnek és törékenynek bizonyult. A megváltás fundamentuma mélyebb, mint a teremtése (Baader). Ezért mindezt vallásnak, személyes üdvkérdésnek tekinteni, mondja F. Otto, fatális profanizálás, hitvány és silány filozófus félreértés. Ez itt olyan igazság megnyilatkozása, amely a megújult lét egész hatalmával minden ellenerőn áttör akkor is, ha abba „test és lélek belepusztul”.

Ad 27.

Ez a szúra – terminológiai kavalkád.

1. *A kereszténység nem vallás, hanem beavatás* – olvassuk. A szótárak javarésze nem ismeri a beavatás szót, a vallást pedig mindegyik szótár ismeri. A szerzõtől tudjuk meg a beavatás jelentését: *felfedi és átvilágítja a sötétséget*. Mivel a kereszténység – beavatás, ezért a kereszténység felfedi és átvilágítja a sötétséget. Aligha a történeti kereszténység, mert arról szerzõnk minden tõle telhetõ rosszat elmondott már, s a beavatás ezért nem lehet azonos vele. Mondjuk ki, hogy a szerzõ arról a kereszténységrõl mondhatja e nagy dicséretet, amit Jézus tanított, amit szándékolt tanításával. Ezzel rendben volnánk, de szerintem a vallás is akarja azt a jót, amit a szerzõ a beavatásnak tulajdonít. A beavatások a vallás világában jelentkeznek. A beavatás egy fajtája a vallási cselekményeknek, melyeknek az a céljuk, hogy az ember eljusson az Istenhez. Ilyen beavatás akar lenni pl. az én vallásom hét szentségének mindegyike. Különösen az emlékezés Jézus vértanú halálára, az eucharisztia, melyet misztériumnak is mondunk. Szentség, misztérium, beavatás – mind a sötétséget akarja átvilágítani.

2. *A kereszténység nem üdvõt hoz, hanem megnyitja az embert a valódi lét felé* – olvassuk tovább. Kérdeznem kell: az üdv – csúnya, s az ember megnyitása a valódi lét felé – nem csúnya? Mért csúnya szerzõnk számára az *üdv*? Azért, mert csúnyát gondol e szõn. Mért szép *a megnyitás a valódi lét felé*? Mert ezen meg szépet gondol – ugyanúgy, mint elõbb. Nekem az üdv nagyon szépet jelent. Boldogságot itt és odaát, Jézus is becsülte az üdv szó megfelelelõjét (Lk 19,9; Jn. 4,22), s nem használta a *valódi lét megnyitása* filozófiai terminust. Semmi sem történik, ha leszõlünk szavakat, amelyek valakiknek nagyon szépek. Akkor történik valami, amikor leszõlünk szavakat, amelyek valakiknek ellenszenvesek, utálatosak? Mi történik akkor? Tapsot kapunk tõlük, mert leszõlják õk is, amit magunk is utálunk. De elõbbre megy-e ezzel a világ?

3. *A megtérést csak az istenember, a messiás valósíthatta meg* – olvasom a szúrában. Jézus, az istenember, a Messiás minket szólított fel megtérésre. Arról, hogy az volna a feladata, hogy e megtérést megvalósítsa, nem szólt. Ha szüksége volt erre Jézusnak, magának – mert hiszen ember is volt, lehetett szüksége rá

–, elvégezte a negyven nap alatt a pusztában. De az én megterésemet csak én végezhetem el magamon. Helyettem senki sem *valósíthatja* azt. Jézus azt mondta, hogy keressük az Isten Országát, s azt, hogy az Isten országa megtalálása rajtunk fordul (entosz hümán). Az Ország különböző személyek vonatkozási egysége, s ezért ez nem lehet bennünk, mint ahogyan szerzőnk az idézett Lk 17, 21-et fordítja. Hogy az *Ország – minden hagyomány alapszava* lenne, azt jó volna valamivel illusztrálni. Magam még csak a Bibliában találkoztam vele.

4. *A kereszténység új ontológiai bázist teremt, a teremtésnél mélyebbet* – olvasom. Ez számomra teljesen jézustalan megállapítás. Nem gondolta Jézus, hogy kiigazítja a teremtés munkáját. Ellenkezőleg azt célozta meg, ami *kezdetől fogva* (Mk 10,6). Nem derül ki számomra a szöveg alapján, hogy mi lenne ez az új bázis. De ha ezt a nem tudom micsodát vallásnak, személyes üdvkeresésnek tekintem, akkor megkapom a magamét: *vallás, személyes üdvkeresés*, stb. Megint kérdezem: miért csúnyák ezek? Válaszolok a szerző nevében, megokosodva előző dolgozatától: csak a Nirvána a szép! Személyiségem eltűnése, beleolvadás az Abszolútumba, *amely* természetesen nem személy. De akkor nem dicsérhet a szerző semmiféle jézusi kereszténységet, mert ahhoz mégiscsak van valami köze Jézusnak, aki személynek élte át az Atyát. Mondhatja a szerző, hogy Jézus ezt rosszul gondolta, de nem foghatja rá az ellenkezőjét annak, amit Jézus gondolt, tanított, és amiért az életét áldozta.

5. *A megújult lét minden ellenerőn áttör* – olvasom. Vagy irritáció a kereszténység, amiből nem valósult meg semmi (1. szúra), vagy abszolút győztes, mint ebben a szúrában. De a kettő együtt nem lehetséges – az ellentmondás elvének következtében; mert ez utóbbi minden gondolkodásnak megmásíthatatlan törvénye. Teljes jószándékkal igyekszem megérteni a szerző gondolatait, de nem sikerül.

Ad-ad 27.

Hát igen, kavalkád! Az anyag is kavalkád: atomok, molekulák kavalkádja. De egy atommal, vagy éppen egy molekulával a megrögzött materialista sem tud mit kezdeni. Marad a kavalkád. Egyikünk vizet iszik – másikunk H₂O-t.

A jézusi kereszténység valóban nem vallás, hanem beavatás, ha úgy tetszik a egy tradicionális valláson (judaiszmus) belüli beavatás. Jézus nem volt vallásalapító. Ám a kereszténység mégis vallássá lett – a fő vallásalapítók: Pál (teológiai) és Konstantin (hatalmi).

Van még a kavalkádnak egy regényelméleti lenyomata H. B.-nál: a Karnevál című műve, több mint háromszáz szereplővel, rögeszmékkal, megalomániákkal átítatott igazi kavalkád...

28.

Az asma szó a héberben árnyalatainak gazdagságában csak egészen ritkán jelenti nyersen azt, hogy bűn. Az asma (sötétség, sír) értelme belejátszik, de az asmaj (durva, tudatlan, gonosz) szintén. Asmodaj pedig a démonok fejedelmének neve. Mint ige annyit jelent: vétkezni, a véték következtében bűnhődni, szenvedni, nyomorultnak lenni, elpusztulni. A szó leglényegesebb zöngéje, amely minden mellékjelentésből kihangzik az, hogy tisztátalanság, annyira, hogy az Evangéliumban az asma sokszor csak tisztátalansággal fordítható. Aki asmát követ el, az bemocskolódik, és pedig nem társadalmilag és nem is vallásosan, hanem ontológiailag. Az nem szennyes dolgot követ el, hanem maga szennyessé lesz. És a szennynek ettől a fajtájától az ember éppen úgy megborzad, mint a szakrálístól, csak éppen az ellenkező oldalon, ez a félelmetes undor megrettenése.

Különös primitív és eszeveszett vakság, béna tehetetlenség és testi abnormitás következménye, ezenkívül oktalan és bárgyú hiszékenység, amely az asmától valami pozitívumot vár. A szenny ragad és bűzölög és mérgez és mintha kibírhatatlan lenne. Eckehart mester azt írja, hogy ez az asma olyan, mint az aszott, a gyomok közt leghitványabb, szívós, makacs és mohó növény, amelyet az ember hiába tép ki, ha gyökeréből szemernyi is a földön marad, újra kihajt és még dühödtebben terjeszkedik. A Kabala azt mondja, hogy a gyomok, mint a kártékony férgek és rovarok, a ronda és parazita lények a földön az

ember kezdeti megromlásának (asma) következményeképpen terjedtek el.

Ad 28.

Az evangéliumokat tudva levően görögül írták, és nem héberül. Ha a szerző idézne egyetlen helyet az Ószövetségből, ahol az említett héber szavak valamelyike olvasható, kikereshetném görögre fordított változatát a Septuagintából, hogy én is tudhassam, hogyan fordították görögre. De – kényszerűségből – enélkül is elhihetem mindazt, amiket szerzőnk e szavakról mond.

Hogy a Kabala szerint a gyomok, a paraziták az ember kezdeti megromlásnak a következményei... Elhiszem, hogy a Kabala ezt mondja. De a gyomok s a paraziták néhány milliárd évvel megelőzték az embert, s így nehezen lehet a gyomok, stb. léte a mi bűnünk. Ez persze csak a szaktudományok megállapítása, amelyeknek nincsen érvényük, mert csak értesüléseket közölnek, stb. – a szerző terminológiája szerint. De azért értesülések. S ezeknek dolgában még sem a Kabalához igazodom.

Ami pedig az ember kezdeti megromlását illeti, azt gondolom, illenék felülvizsgálni a mitológiát. Legalább is megkérdőjelezni. Most ezt teszem. A mitológiákban ott az ősbűn, amely felelős minden későbbi korrupcióért. Mivel tapasztalati, történettudományos ellenőrzésre módunk nincsen, ennek következtében ez csak álláspont, de nem biztos igazság, nem tényállás-rögzítés. Ezért aztán lehetséges egy másik álláspont is. Nyilván volt az emberek bűnei között egy legelső bűn. De nem nyilvánvaló, hogy e legelső bűn létrehozó oka volna az ember későbbi bűneinek. Legalább is az a Krisztus, aki a szerző *Antikrisztus* c. művének hőse, soha nem állította azt, hogy Ádám tolt el a kapanyelet.

Azt sem mondta, hogy ő helyre tudja ütni. De abból, amit Jézus az Isten Országáról tanított, az következik, hogy mi, emberek, közösen, tudunk fordítani valamit a történelem menetén.

Felülvizsgálom tehát a mitológiát, s mondom: nem végzetszerű a rossz, a bűn. Következménye az isteni tervnek, az emberteremtési tervének. Felvázolom most ezt a másik álláspontot. Isten ki akarja terjeszteni a maga isteni,

szenháromsági életét a teremtett világra. Az az Isten, aki abszolút, azaz nem függ senkitől és semmitől. Ez annyit is jelent, hogy az Isten szükségképpen szabad. Állítok róla még valamit. Mindene megvan, nem kell szereznie, vennie. De hát valamit csak kell csinálni, ha már egyszer létezik. Mit csinálhat? Adhat, ha egyszer minden a birtokában van, hiszen abszolút. Ez – úgy gondolom – logikus. Adva volna tehát, hogy Isten az, aki szabadon ad, szabadon szeret. Már most ez az Isten elhatározza, hogy kiterjeszti a maga életét-világát-valóját-étoszát a teremtett világra. Azaz teremt egy élőlényt, amely-aki hasonló az Istenhez: szabad és szeret. Szeretetrobotot nem teremt, mert a robot hiába szeret, nem szabad, hanem beprogramozott. Szabad lényt csak úgy teremthet, hogy az a lény minden törekvésében választhat: teszi a jót, vagy nem teszi; ad vagy nem ad; szeret vagy nem szeret. Ha tehát az ember e kapott szabadságát arra használja fel, hogy a rosszat választja az adás és szeretés helyett, ez nem lehet egy végzetes tragédia kiváltója. Azért nem lehet, mert az őt teremtő Isten belekombinálta ezt a lehetőséget az emberbe, amikor megteremtette.

A gyerek tesz valami rosszat, megbüntetik érte szülei. Pl. öt percig a sarokban kell állnia. De az öt perc letelte után megpuszítja Anyukáját, s minden rendben van, játszhat tovább. Az elkövetett rossz, a nyomában rászakadó büntetés – elgondolkodásra ad neki lehetőséget. A bűn következtében jobbá is lehet. Ezt a képletet mutatja Jézus története a tékozló fiúról. Nincsen semmi végzetes baj. Embernek lenni annyit jelent, hogy bűnt is követhet el. Jézus hallgatósága nagyrészt bűnösökből állt. Vonzódtak hozzá, és ő vonzódott hozzájuk. – Hát csak annyit akartam mondani *kezdeti megromlásunk* tárgyában.

Ad – ad 28.

Bűn és bűn között lényegi különbségek lehetnek. H. B. ontológiai bűnről beszél, ami a létrontást jelenti, és amiről minden hagyomány tud. Az aztéktölték hagyománytól a hindu hagyományon át a görög-rómaiig. Az Ószövegség is; ennek az ontológiai bűnnek legeleje a tiltott gyümölcsből való evés allegorikus képe.

Majd jönnek a tények Kain, Jákob, József stb. De a protosz pszeudosz – a az első hazugság, az ősbűn, az valami egészen más. Nem értjük; Pál is ebbe gabalyodik bele a maga megváltás-tanával. Az ontológiai bűn

következményét Madách a fáraó Ádámjával mondatja ki: 'Erősebb lett az ember, mint az Isten. Majd Lucifer kérdez vissza: 'S óh Fáraó, mégis boldog vagy-e e képzeletben? Tedd kezed a szívedre!' Majd Ádám válasza: 'Nem, nem én. Ūrt érzek, mondhatatlan ūrt. Talán ez a mondhatatlan ūr indít el mindig minket a keresés irányába.

- 'Merre menjek?'

- 'Keressétek az Isten Országát!'

- 'Merre ne menjek?'

29.

Az asma jelentésében a legfontosabb, hogy elkövetésével az ember nemcsak önmagát teszi tisztátalanná, hanem a létezését egész egyetemességében szennyezi be. Ezért Schellingnek az a meghatározása, hogy a Beraubung des Seins — a lét megrablása, teljesen egzakt. A lét beszennyezése és megrablása minél nyíltabb, súlya annál kisebb, az asmat minél tökéletesebb rejtési eljárással követik el, annál súlyosabb.

Ezért a legnagyobb vétek nem az, ami kétségtelenül mindenki által szemmel látható, hanem amelyet titokban követnek el, fejlett fedőtechnikával és folyamatosan, és azt szilárd rendszerre építik ki. A legsúlyosabb asma a tökéletesen elrejtett létrontás-szisztéma.

Ad 29.

Akármit is jelent az asma, kicsi fiú vagyok én ahhoz, hogy a létezését egész egyetemességben be tudjam szennyezni. Veszem pl. a történelmileg kiemelkedő méretű tömeggyilkosokat. A keresztény konkvistádorok igyekeztek kiirtani, rabszolgává alázni Amerika őslakosságát: elpusztították kb. hatvan millió embertársukat. Az indiók maradéka azért ma már, elvileg legalább, teljes jogú ember, állampolgár. Hitler, mint felsőbbrendű ember elpusztítja hat millió embertársát: zsidókat, cigányokat, politikai ellenfeleit.

Ma a németek nagyon szégyellik, hogy élt egy Hitler nevű ember, s az német volt. Sztálin, a harmadik Róma prominens képviselője, az emberiséget a birtoklás lehetőségétől megfosztani

akaró megváltó, is elpusztít a Gulágon hatvan millió embert, de Putyin nem mondja Sztálin szellemi örökösének magát, amikor a csecsenek ügyét le akarja rendezni. Az ember tud bűnt elkövetni, s bűnét meg tudja bánni. A katolikus egyház jelenlegi feje is hajlamos bocsánatot kérni bűnökért, melyeket az egyház fiai és lányai követtek el – mondjuk, félezer esztendővel ezelőtt. Azokért a bűnökért, amelyeket az egyház feje követett el az utolsó félezer esztendőben, még nem kért bocsánatot, de reménykedhetünk, hogy egyszer az egyház feje is bocsánatot kér azért, amit elődei elkövettek. Abban még, sajnos, nem tudok reménykedni, hogy azért is bocsánatot kér, amit maga követett el. De abban igen, hogy talán fülgyónás formájában megbánja azt, amit tett.

A titokban bűnözést nem látom felfokozott vétkeknek. Titokban csak piti dolgokat lehet elkövetni. Titokban nem lehetett a törököknek kiáltani, rabszolgává tenni pl. a magyart. Titokban csalhatják uralkodók is, segédmunkások is a feleségüket-férjüket. VIII. Henrik, angol király, már nem tudta feleségét vagy Mórus Tamást titokban vérpadra juttatni.

Ezzel szemben felfokozott jelentősége van annak, hogy a bűnt erénynek mondjuk, és szentté avatjuk a bűn elkövetőit. Ezt a bűnt viszont elköveti minden nemzet és minden egyház. Honfoglalás, keresztes hadjárat, igazságos háború – mindegyikük tömeggyilkosságot jelent. Ezek mind ilyen felfokozott bűnök. A Bibliában pedig és azon kívül is – dicsért és Istennel igazolni akart cselekedetek.

Ad – ad 29.

Az világos, hogy a farizeizmust, bolsevizmust nem lehet titokban elkövetni. De a hozzávezető utat, az már valahogy igen. Azt, hogy mindkét 'ordas eszme' titokban jutott hatalomra – mindenütt a világon. Ugyanolyan titokban, mint napjainkban a fináncoligarchia, a multinacionális szivattyúrendszer és a neoliberais politikai apparátus.

A titok mindenkori leplei: demokrácia, esélyegyenlőség, jólét, stb.

30.

Az asma megszemélyesítése (sátán, ördög) mindenesetre téves. Az egész valószínűleg azt jelenti, hogy a létrontás az emberben és a világban olyan pozitív hatalom, mintha személy lenne, vagyis nem valami, hanem valaki, akit nem lehet megkerülni. Az ördög azonban nem személyes lény, mert ha az lenne, a megfordulást (tesuvah, metanoia) benne föl lehet ébreszteni, ami nonszens. Az ördög nem

exorcizálható. Az ördögből az ördögöt nem lehet kiűzni. Az ördög megtérítése abszurd feladat. Az ördög a teremtésben rejtett hatalom törvénytelen felébresztése, a létezésnek az a lehetősége, hogy a lét bizonyos ponton, közvetlenül saját forrása mellett önmaga megrontására fordítható.

Ad 30.

Ez is csak álláspont. Lehetséges egy másik is. Ha van személyes Isten, nincs aki megmondja neki, hogy mit tehet, és mit nem. A Bibliát feldolgozó keresztény dogmatikák azt az álláspontot képviselik, hogy Isten az ember teremtését megelőzően, teremtett merőben szellemi létezőket is. Angyalokat, aki szabadon választhattak, hogy a jót vagy a rosszat teszik. Volt, aki fellázadt. Nem akarta létét arra használni, amire Isten megteremtette őt. Nem a jót választotta, hanem a rosszat. Ennek a lénynek nevet is adott: Sátán, Belzebúb, Lucifer, vagy egyszerűen: ördög, azaz diabolosz–szétdobáló. Lehet, hogy mindez mitológia. Annak ellenére is, hogy Jézus valóságnak tekintette.

De logikai alapon el nem dönthető, hogy melyik álláspontnak van igaza. Ha tetszik – az ördög-mitológia alapján – az angyalok olyan magasrendű lények, hogy egyszer s mindenkorra tudnak dönteni, s ha rosszul döntöttek, nem lehetséges számukra a megtérés. Ezért nem exorcizálhatók. Egyébként a *lét* nem tud önmaga ellen fordulni. Erre csak a személyes lét tud, a létező. Meg is teheti. Az angyalmitológia szerint, ezt Lucifer meg is tette. Okaira vonatkozóan – tanulmányozható Madách műve is: *Az ember tragédiája*. Egyre jobban kezd erősödni bennem a gondolat, hogy a szerző csak felhasználja Jézus nevét, tekintélyét arra, hogy igazolja vele a maga gondolatait, de Jézus szemléltétől egybenmásban, s nem is csak lényegtelenben – nagyon messze szakad. Alapvetően abban, hogy az Istent nem tekinti személyes valóságnak, már pedig Jézus ilyennek tekintette az Atyát.

Ad – ad 30.

Én is a Tragédiára gondoltam, Madách remek érzékkel rajzolja meg Lucifert, az örök tagadás szellemét. Nyilván fel sem merül Lucifer megtérítése – nincs ilyen szereposztás.

Ki kell mondani, hogy a két szerző isten-felfogása különböző. B. Gy.-é személyesebb, atyaiabb, megszőlíthatóbb, gondoskodóbb, mindentadóbb. H. B.-é mindent áthatóbb (a csülkös bablevesben is benne lévő), kiáramlóbb, átfogóbb. Ha kategorizálni akarnánk: az egyik teisztikusabb, a másik panteisztikusabb. Am Mindkettőjük 'küzd' a maga Istenével. H. B.: '...bocsáss meg Uram, hogy eddig személytelennek hittelek!' B. Gy.: 'Nebéz szeretni az embert, s az Istent szeretni talán még nehezebb.'

31.

A létrontás különösen jellegzetes és állandó törekvése, hogy önmagát eltitkolja és úgy tüntesse fel, mintha bűn egyáltalán nem, vagy legfeljebb csakis a nem épelmű ember sajátságos kény szerképzete lenne. Ilyen törekvés a többi között a modern tudományé, amely a bűnt pszichopatologikus jelenségként értelmezi, S abban a hiszemben tetszeleg, hogy a bűn ténye a természetből megérthető, és a legtöbb esetben nyomtalanul eltüntethető. A létrontásról való tudat azonban kivétel nélkül minden emberben megvan, már csak azért is, mert a létrontás jóvátételére való feltétlen kötelezettség minden emberben elnyomhatatlanul él. Mindenki tudja, hogy valami történt ami így nem maradhat és azt helyre kell hozni. Nem úgy, hogy az eredetit visszaállítja (visszatér), bár a legnagyobb kedve erre lenne. Ez a szenvedély a kezdet paradicsomi állapotát kívánná helyreállítani. De ez visszahozhatatlan. A jóvátétel azonban újonnan teremtett fundamentumra felépített, az eredeti teremtésnél magasabb S tökéletesebb létezés megvalósítása, amely önmagában a létrontás erejét feldolgozza, amennyiben megfordul (tesuvah, metanoia), a rontást önmagában megszünteti és életlehetőséget kizárólag a pozitív erőknek nyújt.

Ad 31.

A bűn ténye a természetből megérthető. Az ember természete: van módja vétkezni is. Sokszor közelíti a pszichopatológiát is: nem tudja világosan, hogy bűnt követ el; azt

hiszi, hogy jó az, amit csinál. De ezek beteges esetek. A bűnöknek vannak nem beteges esetei is. Fennkölt öntudattal is vétkezhetünk. Nemzetünk, egyházunk, sőt az emberiség javára. Mi vagyunk a választott nép! Mi vagyunk Isten egyetlen igazi egyháza. Csak én, csak mi egyedül tudjuk, hogy mi válik az emberiség javára. Forrásuk: a gőg. Nagyon nehéz kigyógyulni belőle.

Orvosság a vámos imája: Istenem, légy irgalmas nekem szegény bűnösnek. Az orvosság feltétele, hogy tudjam, mit kell csinálnom. Tudjuk mindannyian. Jónak kell lennünk. Ezt kinyilatkoztatta nekünk az Isten. Mindannyiunknak azzal, hogy emberi természetet adott nekünk. Ebben benne van a *Jóság síró vágya* (Ady). De a bölcsőnkben az is benne van, hogy akarhatunk nem megtérni is. Többet akarunk magunknak, mint a javak ránk eső hányada. Uralkodni akarunk embertársaink felett. Nagyobbak akarunk lenni. Ennek legáltalánosabb megnyilvánulása, hogy nem akarunk leülni, beszélgetni egymással. Meg vagyunk győződve arról, hogy a többiek hülyék vagy gonoszok, illetőleg mind a kettő egyszerre.

A kezdet paradicsomi állapota mitológia; vagy volt vagy nem volt. Az *eredeti teremtésnél magasabb s tökéletesebb létezés megvalósítása* – ennek pusztá megfogalmazása is elárulja, hogy a szerző nem hisz a személyes Istenben. Az eredeti teremtésnél tökéletesebb létezés megvalósítás a teremtés überelését jelenti. Nem lehet überelni az Istent. Csak vak erőket. Nem lehet a teremtésnyi szabadságot megkerülni. Ha a fejünk tetejére állunk, akkor is lehetősége van kinek-kinek, nekem is a gőgre, a pleonexiára, és hogy Gyugyuként akarjam kezelni embertársaimat. *Életlehetőséget kizárólag a pozitív erőknél nyújtani* – erre törekszik mindaz, aki szent, aki olyan szeretne lenni, mint teremtő mintája, az Isten. Ezek az ember istenülő vágyai, s a valóságunk: *Jaj, nagyon csúnyán életem...*(Ady)

Ad – ad 31.

Van az emberi lélekben egyfajta természetes vágy a létromlás előtti állapot megtapasztalására. Kétfajta vágyat vélek felismerni: 'visszavágyódás' a paradicsomi állapot irányába – ezt kisgyermeki váagnak nevezem; 'előrevágyódás' a megváltott állapotba, messiásvárás, ezt nevezem felnőttkori váagnak.

Meggyőződésem, hogy valós, már megélt állapot után vágyódik a lélek, amit valaha már megélt. 'Ennél fogva a törekvő, azaz az ismeretlen megismerni akaró lélek szeretete nem annak a dolognak szeretete, amit nem ismer, hanem teljes egészében olyasmire irányul, amit ismer, és ami miatt meg akarja ismerni, amit nem tud' – írja Agoston.

32.

Az evangéliumi megváltás gondolata világosan csak a jóvátételből érthető. A jóvátétel kötelezettség, amit ha az ember elmulaszt, az adósság terhét veszi magára. Az adósságot törleszteni kell. Ha nem törlesztik, növekszik. A megváltó: aki helyettem az adósságot kifizeti, vagyis az adósságtól megvált.

Ad 32.

Jóvátétel és adósság. Megérkeztünk Szent Pál világába: *Az ellenünk vádoló adósságlevelet feltűzte a keresztfára* (Kol 2,14). Jézus nem volt megváltó! Megmentő volt. Mi a különbség a kettő közt? A megmenteni-megmentés-megmentő szócsalád (szódzein) 176 ízben fordul elő az Újszövetségben. Ezek vizsgálata alapján négy veszélyt különböztethetünk meg, amelyekről megmentést remélhetünk: betegség, halál, politikai elnyomás és a bűn. Jézus nem vállalja a megmentést a harmadiktól, a politikai elnyomástól. A negyediket vállalja igazán. Annyira, hogy problematikussá válik, hogy mennyire vállalja az első kettőt: *Ha valaki meg akarja menteni életét, elveszíti azt.*

Megváltás – Csak Pál tanítja, hogy istenektetszőkké lettünk a golgotai halál következtében. Pál szerint az Isten hatálytalanítja a bűnt, és betudja nekünk az istenektetszést. Nem tud bűnbánatról és nincsen megbocsátás. Egyszerre vagyunk istenektetszők és bűnösök. *Simul iustus et peccator*, ahogy Luther összefoglalta a páli tanítást. Mert meg lettünk váltva, akármilyenek vagyunk is. Mert Isten *megváltja–kivásárolja* az embert a bűn hatalmából. – A fenti sorok összefoglalói egy egész könyvnek (Krisztus keresztye Bp. 1995. Bokorliget kiadó).

Ad – ad 32.

Helytálló B. Gy. megközelítése, de H. B. sem a páli úton jár ám; jóvátételről beszél, amit magának az embernek kell – személy szerint, egyénenként – megtennie, és nem egy Megváltó (Jézus) tette meg saját vére által. Nagy különbség!

33.

Arról, hogy a létrontást feltétlenül jóvá kell tenni, mindenki tud. A lét így, ahogy van, tűrhetetlen. A beszennyezett lét elviselhetetlenségét mindenki egészen közlelről ismeri, és az adott humánus étellett együtt mindenki tudja, hogy nem minden emberért, és nem minden élőlényért, de az egész létezésért, az eredeti tisztaságnak magasabb fokon való helyreállítása érdekében tett erőfeszítésben neki magának személyesen és felelősen részt kell vennie. Ha nem teszi, visszavonulásával a szennyet önmagában is növeli. A létrontásban való részesség tudatát, ha nem is lehet eltűntetni, el lehet homályosítani, és az emberiség mindig bővelkedett olyan altatókban, amelyek a tudat fölött szundikáltatták. A jóvátételre való kényszer azonban nem csillapítható, és ezért mindenkiben fel kell ébrednie a kérdésnek: jóvátétel, — de miért? A jóvátétel ösztöne az emberben elhallgathatatlan, és az ember tudja, hogy elkövetett és állandóan elkövet valamit, ami jóvátétel nélkül nem maradhat. A létrontást nem egy ember követte el, és minden további létrontás nem egy ember vagy csoport, ha nem annak az egész létnek rovására történik, amelyben mindnyájan részesülünk. Éppen ezért a jóvátétel is mindenkire kötelezően érvényes. Aki magát kivonja, újabb létrontást követ el.

A követelés persze túl nagy, de még nagyobb, ha az ember tudja, hogy ez nem külső presszió vagy kondicionálás nyomán történik, hanem az ember ezzel a követeléssel született. Az ember a teljesítéshez vezető utat azonban nem ismeri, de ha ismerné is, éppen megrontott

léte miatt abból semmit, vagy csak jelentéktelent tudna megvalósítani. A megváltás az a tevékenység, amely az ember helyett az első és elhatározó lépést megteszi. Aki az ember helyett a jóvátételre az első lépést megteszi, a messiás. A messiás (megváltó) azzal, hogy a létrontást, bár abban semmi szerepe nincs és nem is volt magára veszi, úgy tekinti, mintha abban neki tényleg része lett volna, a létrontásért való felelősséget és annak egész súlyát átveszi, de ez nem elég, hanem a jóvátétel pozitív eredményét, a magasabb fokon tisztult létezést az embernek engedi át, mintha azt az ember szerezte volna meg. A megváltás azt jelenti, hogy a megváltó a jóvátételt az ember helyett elvégzi. Ennek a jóvátételnek, vagyis a megváltásnak éppen ezért jelképe a Golgota és a kereszt, más szóval az áldozat.

Ad 33.

A létrontást nem lehet jóvátenni, csak abba hagyni, és nem rontani tovább a létet. Ha van jóvá tevés, akkor az abbahagyás az. Immár a rossz helyett a jót tenni – ez a jóvá tevés. Hogy valakik nem vallják be, hogy a rosszat teszik, tesszük, ez szomorú és tény. Hogy mindenkinek a jót kell tennie a rossz helyett ez is nyilvánvaló. Aki tovább teszi a rosszat, növeli a bajt – ez is nyilvánvaló. Az általunk elkövetett rossz miatt engesztelni kell az Istent, s az emberiséget. De csak az az engesztelés, ha immár tesszük a jót. Engesztelő áldozatokra egyiknek sincs szüksége: sem az Istennek, sem az embernek. Csak jó cselekedetekre.

Mindenki tudhatja, ha akarja, hogy jónak kell lennie. Lehet, hogy valaki nem tudja a jót tenni, mert annyira tönkre ment. De helyette nem tud senki semmit sem tenni. Csak annyit, hogy bombázza őt – szeretetével, tanítással, érte imádkozással, tehát azzal, hogy teszi a jót. Jézus nem vette magára senkinek a bűnét. Ez páli tanítás, Jézus semmit sem tudott róla. Ettől függetlenül nagy az érdeme annak, aki elkezdi tenni a jót. Ezzel segít azoknak megtalálni az utat, akik még nem teszik a jót. Jézus nem engedi át a tisztult létezést az embernek. A tisztult létezést csak magunknak szerezhethetjük meg. A gyermekeink helyett sem tudunk üdvözülni. Jézus sem tud helyettünk.

A megváltást az ember helyett nem végezheti el semmiféle megváltó. A golgotai kereszthalál után alighanem ott tart az

emberiség, mint előtte. Az elsőknek, az előttünk járóknak ettől függetlenül óriási szerepük van. A vétkeseknek is, a vétkek áldozatainak is. Az áldozatok az idők végezetéig hatnak, nyugtalanítanak példájukkal. Hívnak maguk után: add oda te is az életed azzal, hogy a jót teszed!

Ad – ad 33.

'... a jóvátétel mindenkire kötelezően érvényes.' – *Hangzik a hamvasi kulcsmondat a témánkban. Ez nem azonos a páli teológia kulcsmondatával: '...Krisztus meghalt értünk, amikor még bűnösök voltunk.'* (Róm 5.8.) *Am azt is közli H. B., hogy a megváltás jelképe a Golgota, a keresztt, de ez szimbólum, és nem az egyedi eset. Mindenkinek meg kell lennie a maga keresztiének, ez a megváltás.*

34.

A lét beszennyezése (a létrontás elkövetése) mindenkit érint, ezért minden ember minden emberért jóvátételre köteles.

Ad 34.

Bűnnel, rossz példával mindenkin ronthatok, nemcsak magamon. Felelősség terhel mások rontásáért is. Ez kétségtelen. Javíthatok, ha teszem a jót. Nemcsak magamon, másokon is a példával. Sohase tehetek valamit helyettük.

Ad – ad 34.

A fenti állítást ki is bontja H. B. '...minden ember minden emberért jóvátételre köteles.' *Ugye ez nem páli teológia? Sokkal inkább jézusi!*

35.

Megváltás a jóvátételtől való megváltás – az ember helyett adósságát kifizetik – és ez akkor válik érvényessé, ha az ember ezt megéri és elfogadja, de az elfogadás attól függ, hogy az ember hűségével a megváltóhoz csatlakozik,

vagy sem. Hűség (emunah, pisztisz, fides) az Evangélium alapszava, nem pedig a hit (faith, foi, Glaube).

Ad 35.

Ismételgeti a *helyette* szót... aztán mondja végre a jót: csatlakozni ahhoz, aki előttünk jár a jót tevésben. Nem mindenki tud csatlakozni. Van, aki maga kezdi. Jézus is ilyen. Nem tudott csatlakozni Izrael társadalmának egyetlen rétegéhez, egyetlen személyéhez sem. Akkor ő kihez volt hűséges? Mennyei Atyjához, akit megértett a negyven nap alatt a pusztában.

Megint: a hűség – szép, a hit – a csúnya. Mít ért a hiten? Attól, hogy valaki hitt a honfoglalásban, választott voltában, választott nemzetében, választott egyházában és gyilkolt ezekért, ahogy belefért, és azt mondta, hogy ő hisz... – ezzel mit csinált? Mondhatta volna azt is, hogy hűséges a családi, nemzeti, egyházi hagyományaihoz. Ezt is mondhatta volna. Nem a szavakon fordulnak a dolgok, hanem a tartalmakon. Jézus nyelvében a kettő ugyanazt jelenti (vö. Keressétek az Isten Országát! 40-47. num).

Ad – ad 35.

Nem csúnya a 'hit' – de a 'hűség' szebb...

36.

Antikrisztusi mozzanat: természeti tények vagyunk – nincs bűn – nincs létrontás – nincs egymásért való felelősség – nincs lelkiismeret – nincs jóvátétel – nincs adósság – nincs felelősség – nincs megváltás – az élet az élvezetekért van.

Ad 36.

Minden rendben van. Csak szeretném, ha egy kicsit konkrétabban beszélne. Így: Nem a vagyonban bővelkedésben áll az ember élete (Lk 12,15). Nem birtokolhatsz többet, mint embertársad, nem uralkodhatsz rajta stb. A jézusi fogalmazásokban nincsen -ság, -ség.

Ad – ad 36.

Egyetértünk!!!

37.

Minden hagyománynak van megváltástudata. A megváltás jellege a kezdeti korrupció értelmezésétől függ. Indiában a romlás értelmi eltévelyedés és a megváltás éppen ezért az eredeti értelem helyreigazítása. A hébereknél a korrupció a morális rossz, s ezért a megváltás a jócselekedet. Az archaikus görög hagyományban az erkölcsi és az esztétikai romlást összekapcsolták, és a megváltás ezek szerint a lét szépségének és erkölcsi intaktségének együttes helyreállítása (kalokagathia). A megváltásról szóló tudás a történeti korszakban még a legjobb esetben is csupán tantra, vagyis emlékezet- és könyvtudás, később pedig már csak tudomány. „Bár a tanítást elsajátították, a tanítás értelmét bölcsességgel keresik, s ezért belátásban nem részesülnek. Csak azért tanulnak, hogy beszélhessenek róla és felőle véleményüket nyilvánítsák, s ezért a helytelenül felfogott tanítás csak további romláshoz szenvedéshez vezet” (Buddha)

Ad 37.

Jézusnál akkor mentődünk meg, ha ellen mondunk a világ, a Sátán eszményeinek. S vállaljuk a szegénységet, a kicsiséget, az üldözöttséget. Akár az életünk odaadása árán is. Értelmünkkel befogadjuk, akaratunkkal megvalósítjuk, a szívünkkel átöleljük, és széppé és egészségessé alakítjuk ezáltal magunkat. Hogy mindezt elfelejtettük, hogy mindez őrültség, hogy mindezért keresztre kerülünk a történeti kereszténység kétezer esztendő kultúrájában, s azt hiszem egyéb kultúrákban is, Keleten meg Nyugaton egyaránt – ez nagy történeti nyilvánvalóság.

Ad – ad 37.

B. Gy. is és H. B. is tudja, hogy hagyomány csak egy van, vallás sok. Megváltástudat is sok van és megváltás-teológia is. Elemi igénye az emberi léleknek, hogy megváltódjék, és hogy üdvözüljön. Mindehhez B. Gy. terminológiájával élve: 'jónak kell lenni', '...ellent kell mondani a rossznak!' '...szegénynek, kicsinek, kell lenni, hogy üldözötté válhassunk!' Ez a megváltás-karrier, lásd részleteiben: KIO.

38.

A lét romlottságának ténye elől nem lehet kitérni már csak azért sem, mert abban az ember saját létevel is érdekelt. Csak el lehet szenvedni, és pedíg mint a megzavart értelmet, a betegséget, a beszennyeződést. A lét intakt voltát helyre kell állítani, és a jóvátétel kötelezettsége mindenkire érvényes. Kibújás, tagadás, elkenés az eredeti rontást azzal tetézi, hogy az ember a létrontáson felül még léthazugságban is él. Aki a jóvátételt vállalja, tovább szenved, de legalább a hazugságot elkerüli. Jézus a különböző hagyományok által tanított bűnbeesések mögött a centrális korrupció gyökerét felfedte. A korrupció tünetei a lefokozott értelem, az immorális tett és a betegség, de mindenek centruma magának a korrupciónak, a létrontás erejének kiáradása. Az a hatalom, amit -Jézus a létrontó erővel nem szembeállított, hanem a hatalom, amely a létrontó erőnél nagyobb, és amely a kezdeti létezés tisztaságánál véglegesebb tisztaságot teremt, különös módon nem valamely hallatlan és győzedelmes, hanem megrendítően szelíd és erőtlén, hatalmát teljesen feladó túlhatalom, amely minden erőnél erőtlenebb, puha és engedékeny és gyengéd. Az Evangélium szeretetnek nevezi. A szeretet az a hatalom, amely a létrontást megfékezi, és azt helyreigazítja úgy, hogy a létezésnek az eredetinel magasabb szintjét teremt meg. Ez az a szint, amelyen az égi királyság, a diadalmas igazságnak fundamentuma nyugszik.

Ad 38.

A szerző a maga nyelvén mondja el a jézusi tanítást. Amíg nem mond konkrétumot, addig nem ismerek rá szavaiból arra, amit Jézus tanított. Mikor olyan szót mond, amelyet már Jézus is használt, onnantól kezdve tudok hozzászólni. A hatalom – az első ilyen szó. Nem beszélt Jézus *túlhatalomról*, hanem az élet odaadásának a hatalmáról: *Hatalmam van az életemet odabehelyezni* (Jn 10,18). Ez a szeretet hatalma. Ez az a hatalom, amelyen fordul, hogy csinálunk-e Isten Országát vagy sem. Soha nem beszélt arról, hogy megteremti a létezésnek az eredetnél magasabb szintjét. A teremtő kezdettől fogva ezt a Jézustól megmutatott szintet akarta, erre képesítette az embert. Ezt látta, tapasztalta megtestesülése előtt is Jézus – Atyja országában.

Ad – ad 38.

Közeledni látszanak a vélemények! Nyilván két ember, más és más helyzetből, felkészültségből, lehetőségből más és más módon fogja megítélni az adott helyzetet – esetünkben az antikrisztusi létformát. H. B.-t 'csak' marginalizálták, börtönbe nem küldték. B. Gy. véleményeivel szembe került saját egyházával, az állambatósággal, s a véleményekért börtön járt: a demokratikus államrend megdöntésére tett szervezkedés címén.

39.

A szeretet nem erkölcsi erény és nem vallásos érték és nem érzelem, hanem a létrontás erőinél magasabb erő (erőtlenség), amely nem a lét alapállását igazítja helyre, hanem a létezés végleges alapját teremti meg.

Ad 39.

A szeretet erkölcsi erény is, vallásos érték is, érzelem is. Méghozzá az Isten és ember erkölcsének csúcsa, foglalhatja. Minden erény benne foglaltatik. A szeretet vallási érték. A vallás az Isten szeretetéről kell, hogy tanítson, s az ember erre adott méltó válaszárol: az Istent és embert szeretésről. Nincsen magasabb vallási érték a szeretetnél. A szeretet érzelem is. Akit legfőbb jónak és javamnak ismerek meg, akiért az életemet is hajlandó vagyok odaáldozni, azt az érzelmeimmel is átölelem. A szeretet a legnagyobb érzelem. Még ember és ember közti

vonatkozásban is: a szerelem. Hát még az Istent átölelő szeretet. A szeretet legyőzi a létrontás, a nem-szeretet erőit, s vállalja a szeretetért az erőtlenséget is: *Amikor erőilen vagyok, akkor vagyok hatalmas* (2K 12,10). S most jön a szerző terminológiája: *a szeretet nem a lét alapállását igazítja helyre, hanem a létezés végleges alapját teremti meg*. Kétkedni kezdek abban, hogy ez a terminológia a Jézusról rendelkezésre álló anyagot ragadja meg, ha megtagadja a szeretőtől az erkölcsi erényt, a vallási értéket, az érzelmet.

Ad – ad 39.

Megpróbálom szintetizálni a két véleményt. A szeretet magasabb rendű az erkölcsi erénynél, a vallásos értéknél és az érzelemnél, így magában foglalja az erkölcsöt, a vallást és az érzelmet.

40.

A szeretet tökéletesen erőtlen, mert minden agressziót feladott. A szeretet teljesen bevehetetlen, mert a létezés legnagyobb hatalma.

Ad 40.

Igen, igen, igen...

Ad – ad 40.

Ebbez nincs mit hozzátennem..., legfeljebb még egy 'igen'-t.

41.

Az Evangélium a centrális létrontás felfedése és az egyetlen remedium (szeretet) feltárása.

Ad 41.

Igen azzal rontjuk el az életünket, hogy nem szeretünk, azzal tesszük rendbe, hogy szeretünk, és jézus jóhíre semmi más, mint ez.

Az Evangélium felfedés és feltárás; annak feltárása, ha nem szeretiünk, elrontjuk az életünket, ha szeretiünk, meggyógyítjuk azt.

42.

Ha a lélek nem szeret, a földre zuhan, ami a pokollal csaknem egyenlő (Simone Weil). Vagyis, amit

Empedoklész tanít: a szeretetben meglazult lélek istenéről leszakad és tízezer testet-öltésben kell megtisztulnia, amíg visszatérhet.

Ad 42.

Simone Weil rendben van. Empedoklész lazulása, leszakadása is... a tízezer testet-öltés is – ha csupán költészet is, szintén rendben van. Csak ne maradjunk a pokolban, csak térjünk vissza.

Ad – ad 42.

Az újratestesültség (reinkarnáció) kérdése most nem olyan egyszerű. H. B. is és B. Gy. is mást gondol. Csak zárójelben: (H. B. sem olyan New Ages, ezoterikus reinkarnációt gondol, de erről majd később!)

43.

A létrontó hatalmak és a léthazugság rendszerek kétezer év óta állandó erőfeszítést tesznek, hogy a szeretetet kompromittálják. Gondolkozásban és világnézetben, filozófiában, tudományban ez maradéktalanul sikerült. A definíció így szól: a szeretet szentimentális papi csalás. Az emberi lét középpontja nem a szeretet, hanem a létért való küzdelem. A szeretet azonban az egyetlen létező, amely nem tagadható meg és nem szennyezhető be; ami beszennyezhető, az a szeretettel való visszaélés, a hazug és álszeretet, a szeretettel való csalás, a hamis és egoista szeretet. A kompromittálás hatása csak addig tart, amíg az autentikus szeretet megérinti. Abban a pillanatban erről a tökéletesen erőtlen és hatalomtalan, szelíd és türelmes, puha és engedékeny gyengédségről minden agresszió visszapattan, és ez a védtelen lágyság a gyémántnál is keményebbnek bizonyul.

Ad 43.

A szeretet papi csalás. Ha egy pap nem szeret, s ha egy pap hazudja csak a szeretetet, akkor az a pap csal. Ha a vízvezeték-szerelő teszi ugyanezt, akkor az vízvezeték-szerelői csalás. A szeretetért mindannyian felelősök vagyunk,

foglalkozástól teljesen függetlenül. A földrajz-órán nem kell szeretni, csak a hittan-órán?

Ha valaki körülnéz a világban, és ott küzdelmet lát a létért, vagy pénzszeretést, azaz Mammon-imádatot lát, akkor csak felméri a valós helyzetet. Ha úgy látja, hogy mindez rendben van, akkor nagyon sajnálom őt. Keservesen és magamagán fogja megtapasztalni a következményeket; annak következményeit, hogy nem szeret.

A szeretet nem létező, nem egyed, hanem a létező egyed látása, magatartása, érzelme. Igen is megtagadható ez a látás, magatartás és érzelm. Igenis beszennyezhető, akik így látnak, cselekszenek és éreznek. Hullává gyalázhatók. A tanítás idiotizmusnak, az élet örülségnek, az érzelm ökörségnek állítható. Egy nem tehető azzal, aki a szeretet elkötelezettje: nem áll át a másik táborba: *gyémántnál is keményebb*.

Az Egyház mond olyasmit, hogy a házasság felbonthatatlan. Nem. Felbontható. Hazánkban a házasságok fele felbomlik. Ez tény. Nem kell letagadni a napot a az égről, a csillagokat sem. A házasságot nem szabad felbontani, bár felbontjuk. A szeretet nem szabad megtagadnunk, beszennyeznünk, de megteesszük.

Hogy az autentikus, az igazi szeretet mekkora erő, azt szépen rajzolja meg a szúra vége.

Ad - ad 43.

Nem egészen! Ha egy vízvezeték-szerelő rosszul végzi a munkáját, akkor esetleg csöpög a csap. Ha a pap rosszul végzi a munkáját az papi család. Neki nincs megengedve, hogy rosszul végezze a munkáját. Pozitív diszkrimináció.

Jézus is másként ítéli meg Péter tévedését (Távozz Sátán!), mint esetleg más tanítványát.

44.

Az antikrisztusi létrontás nem történeti tényezők, nem az értelem, a tudás, az erkölcs, a hatalom, az emberi intézmények a vallás ellen, ha nem a szeretet ellen irányul.

Ad 44.

Azt hiszem, hogy az Antikrisztus mindent megpróbál. A felsoroltakat is megpróbálja tönkre tenni. Ő a nagy szétdobáló. Persze, hogy alapvetően a legistenibbet próbálja két vállra fektetni.

Ad – ad 44.

Valóban fent kezdi a 'szétdobálást', de jut belőle lefelé is. Mondják (Guenon, Ortega), hogy a tömeg a legérzékenyebb a sátáni erőre. A tömeg – álljon az csupa híres professzorból is – bihetetlen módon le tud aljasodni. A tömeg működésére az Evangéliumban is látunk példát (Barrabás).

45.

A szeretetlenség az értelemben mint őrültség, a morálban mint bűncselekmény, a testi életben mint betegség nyilvánul meg. Szeretetlenség annyi, mint létromlottság. – A szeretet a létezés mértéke.

Ad 45.

A szeretetlenség = ha nem szeretek. Ha nem szeretek, ettől még lehetek nagyon okos. Ha nem szeretek, ettől még lehetek elismert államférfi. Ha nem szeretek, még lehetek az egészségemre vigyázó. Ha nem szeretek, elrontom az életemet – okosan is, elismert államfőként is, egészségemre vigyázón is. Elrontom, mert nem arra lettem, hogy okos, államférfi, kisportolt legyek, hanem arra, hogy szeressek. Ha ne szeretek, valószínű, hogy engem sem fognak szeretni, de a mondott frinc-francokkal úgy-ahogy kárpótolom magam.

Ha nem szeretek, a létezésem nem fog sokat mutatni az élet értékmércén. Ott gnóm leszek.

Ad – ad 45.

A szeretetlenség megnyilvánulásában egyetérthetünk. 'A szeretet a létezés mértéke.' – ezt jól meg kellene tanulnunk!

46.

A szeretet paradoxona: a szeretet az ember legmélyebb lényének megnyilatkozása, és pedig abban, hogy a legmélyebb lény önmagával szembeszáll és maga ellen dönt (Oetinger). A szeretetet az ember azzal szabadítja fel, hogy megköti.

Ad 46.

Legmélyebb önmagammal szembeszállni, önmagam ellen dönteni – mért paradoxon ez? Ellentmondás ez a javából. De mi az, ami csak látszólagos? Én csak tévedést, vagy önpusztítást látok benne. Ha valaki ezt az önpusztítást a maga érdekének látja, akkor csak *látszólag* dönt a maga javára, valójában nem.

A szeretet felszabadítjuk = szabad folyást engedünk neki: csak szeress és szeress. Hol itt a megkötés? Akit szeretek, azt magamhoz kötöm. Ahol én alszom, ott van az ágyad. Ha megszerettelek, bántana, ha elkerülnél. Akit szeretek, az megköt engem. *Megkötöm magamat Isten kötelével* – énekeljük a Bokorhymnusban.

Ad –ad 46.

A paradox abban áll. Hogy önmaga ellen dönt, a szeretet az önző 'én' legyőzése. Ezzel emeli fel az igazí 'én'-t. Jézus is önmaga ellen dönt; a pusztában is és a Golgotán is. A 'Megkötöm magamat Isten kötelével...' – milyen szép és igaz paradoxon!

47.

A lét (a szeretet) alpművelete:

– az önállóságban, mint egy én a közösen kiegyenlítődni,

– a közössel való egyesülésben abszolút egy énné lenni. (Ez Böhme logikájának bázisa, az inqualieren. Az egymás kölcsönös áthatásának törvénye.) Az Egynek a végtelen számsorban való differenciálódása, a végtelen számsornak az Egyben való integrálódása.

Ad 47.

Én vagyok a szőlőtő. Maradjatok énbennem, és én bennetek (Jn 15,1.4). Hogy mindannyian egyik legyenek. Ahogy te, Atyám bennem, és én benned, hogy ők is bennünk legyenek (Jn 17,21). Ezek a jézusi alpműveletek. De ezt értette Szent Pál is: Élek én, de már nem én, hanem Krisztus bennem (Gal 2,20). Levél a korintusi egyháznak, mely Jézusban megszentelt egyház (1Kor 1,2).

Ad – ad 47.

Jön a paradox magyarázata. A magyarázók: Jacob Böhme, János és Pál. Mindhárman a témánkat illetően Jézusra mutatnak. Jézus volt az, aki bemutatta a szeretetet a világnak.

48.

A szeretet matematikai természete: a matematika a szeretet műveleteit képezi le. A szakrális aritmológiák (Ji king, szánhja, Kabala, Püthagorasz, orfika) után a szeretet matematikai természetét Európában a néhányan értették meg. Plótinosz, Cusanus, Eckehart, Böhme. Minden matematikai művelet alapja — a primordiális létről való tudat — nem egyéb, mint a szeretet egységesítő művelete (a lét alpművelete). A szeretet műveletei a fizikában, a kémiában, a biológiában, az asztronómiában, a pszichológiában, a szociológiában.

Ad 48.

A szeretet többes szám. A Szentháromságban három: ADÓ AJÁNDÉKOZOTT ADOMÁNY.

A szociológiában: a család, melyben mindenki egyformán kap. A jézusi közösségben, amelyben a tanítványoknak a három év alatt nem volt semmiben hiányuk. A pusztai ötezer megvendégelt, ahol a maradékból megtöltöttek 12 kosarat. Ahol a háló majd elszakad.

Ad – ad 48.

A szeretet matematikai, aritmetikai természetét a Szerzők jól értik. 'A szeretet többes szám.' – újabb fontos megtanulni és nem elfelejteni való!

49.

A szeretet logikája az egységlogika. (Upanisádok, Plótinosz, Hérakleitosz, Cusanus, a zen, a szufi, Böhrne, a khasszidok).

A szeretet a létet megnyitó és átvilágító szó. Logosz.

Ad 49.

Az Isten az, aki van: ÉRTED VAGYOK. És Isten volt a Logosz, és a Logosz megtestesült és ő is értünk volt. Megmutatta a Golgotán, s a misztikus elővételezésben a Lakomán... és mutatja azon az időkhöz végezetéig. S a Lélek a Szeretet Szentlelke

Ad ad 49.

Íme egy szép párbeszéd a szeretetről, időn, téren, személyeken túl...

50.

Ami a szeretetből nem érthető, annak szavahihetőségéről le kell mondani.

Ad 50.

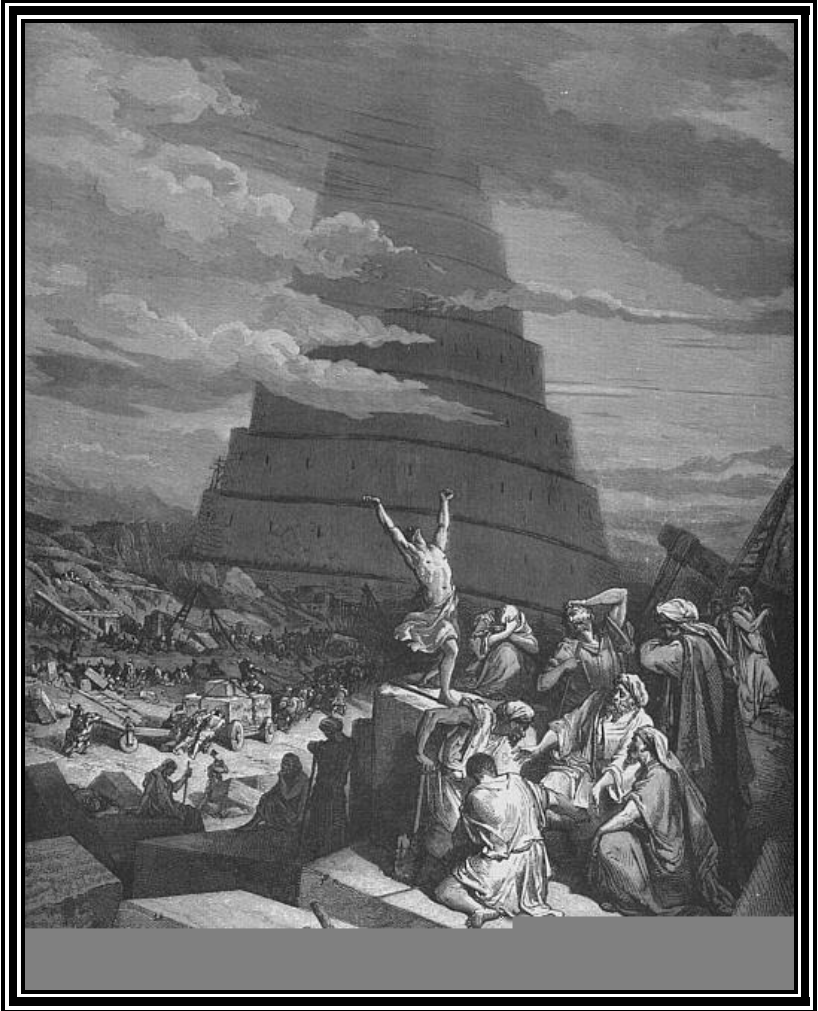
Ami van, az létezik és valami és egy. Ezek a legegységesebb létállományok. Mindenről állítható, ami van.

Ami az abszolút létező, arról, AKI VAN meg ez állítható ad és kap és visszaad és visszakap ... és megint előről. Ez a SZERETET

Ad – ad 50.

...és az előző folytatása!

51.

A szeretet az eredeti teremtésnél magasabb rendű és egyszerűbb élettechnikát teremtett, szilárdabb lélekjelenlétet, felsőbb tudást, emberismeretet, valóságismeretet. Ez az életrend, mivel több, gyermekibb, vagyis törekenyebb, szelídebb, lágyabb, világosabb, kiműveltebb, értelmesebb, tágabb, derültebb, önérzetesebb, finomabb — és főként érzékenyebb és sebezhetőbb.

Ad 51

Úgy gondolom, hogy nincs eredeti meg nem eredeti teremtés. Mi csak a Nagy Bummról, az ősrobbanásról tudunk. Az evolúció szálán az egyetlen világ év dec. 31én 22 óra 30 perckor jelennek meg az első emberek, akik felfogják, hogy teremtőménei egy Teremtőnek, aki szereti őket, s akit vissza kell szeretniök, s akiknek egymást is szeretniök kell. S ezzel a világ év utolsó másfél órájában jöhet a magasabb rendű stb. élettechnika, amely érzékenyebb és sebezhetőbb minden korábbi teremtett létezőnél. Mert megjelent az Univerzumban a Teilhard de Chardin-e Phénomene Humain, *Az emberi jelenség.*

Ad – ad 51.

Igaz van B. Gy.-nek nincs kétféle/többféle teremtés, mivelhogy 'egy'-féle Teremtő van. Az már a vallások, sajátossága, hogy majd ötezer teremtő és ugyanannyi teremtés van. Hagyomány csak egy van és egy teremtés és egy teremtő.

52..

Minden szeretet ősképe a golgotai áldozat: önmagamat maradéktalanul odaadni.

Ad 52.

Az ősképe a teremtetlen lét, a teremtetlen Szeretet. Ez szükségképpen abszolút, teljes, rész és hiány nélküli szeretet. Ennek az ősképeknek a megvalósítása lehet az emberi természet. A minden tőlünk telhetőnek ésszerű odaadása. Jézusé ilyen volt. Francescoé is. Talán XXIII. Jánosé is. És azt hiszem, hogy nagyon sok édesanyáé is.

Ad – ad 52.

Hamvasi kulcsmondat – azóta is sokszor hivatkozunk rá, ma is. Ezzel B. Gy. is elégedett lehet, ez nem páli teológia, sokkal inkább a KIO-bó való.

53.

Annak a divinális megnyilatkozásnak, amit az Evangélium Szentléleknek (Szent Szellem, ruah hakados, pneuma hagion) nevez, a leglényegesebb tevékenysége, hogy átvilágítja azt, ami rejtve van. Létezési méretekben ez Jézus tevékenységének kvintesszenciája. „Kinyilvánítom azt, ami a teremtés óta rejtve van.” Ez az, amit Jézus örökölt hagyott („...elmegyek, hogy elküldhessem...”). Ez a Szent Szellem exousziájának vagyis főhatalmának megjelenése. Ez a világon az első fiat lux utána második „legyen világosság”. Hogy semmi se maradjon többé rejtve senki előtt. Ezért a Szent Szellem természete apokaliptikus, mert apokalipszis szó szerint annyit jelent, mint megnyilatkozása annak, ami eddig rejtély és titok volt.

Az átvilágítás annyira a Szent Szellem tevékenysége, hogy János apostol a szellemet az igazság szellemének (pneuma tész alétheiasznak) nevezi, mert az igazság szellemének műve a transzparens egzisztencia, vagyis a tökéletesen átvilágított emberi lény. Nyílnak lenni a titokban.

Ad 53.

A Jézus-előttiek, Szókratész, Lao-ce és mások alapján számomra nyilvánvaló, hogy – akár az ő robbanás evolutív következményeként, akár azért, mert a világév 22 óra 30 perckor az Isten belenyúlt ebbe a folyamatba, s csiraként belelehelte az emberbe a maga Lelkét – az ember hordozója valaminek, aminek az ember alatti világ nem hordozója. Tudja mondani, hogy – én. És képes többek között szeretni is. Ha akar. Nincs beprogramozva. Ezt úgy fejezzük ki, hogy az Univerzum csak lábanyoma a Teremtőnek, az ember azonban Isten képe-mása, képmása. Jézus, Szókratész, Francesco meg a többiek. Ahogyan és amennyire telik tőlünk. Ennek az istenképiségünknek egyik megmutatója, jelensége az is, hogy az Isten Lelke van bennünk. Csiraszerűen minden emberben.

Hatalmunk van szabadságunkat arra használni, hogy kibontakoztassuk istenképiségünket. Mindenki másképpen. Szókratész talán sohasem sírt. Jézusról kétszer feljegyezték. Francescoról sokszor. Sírni jó. Annyit jelenthet számunkra, hogy

előnt a tudata annak, hogy honnan valók vagyunk. A Hamvas által használt szavak mind jelentősek. Ugyanazokat érzem benne, amiket a legkülönbözőbb szavakkal fejezhetünk ki. Mindenki a maga mással összekeverhetetlen és összetéveszthetetlen egyedisége, személyisége alapján. Az embernek személyisége is van. Az állatnak csak egyedisége.

Ad - ad 53.

A Szent Lélekről hasonlót gondolnak a Szerzők: persze mindenki a mag, mással összekeverhetetlen és összetéveszthetetlen egyedisége, személyisége alapján. Így van ez rendjén! Szériában gondolkodni, vélekedni, pártbrosúrát megfogalmazni a Szent Szellem elleni bűn...

54.

Az Antikrisztus a Szent Szellem ellenerejének is felfogható, mert a szellem fel akarja fedni, ami rejtve van, az Antikrisztus pedig azt, ami már megnyilvánult, el akarja rejtteni. Az Antikrisztus nem a teremtés, hanem a megváltás világából lép ki, ezért nem a primordiális létontás, hanem az egyetemes létmegújulás megrontásának fejedelme. Az Antikrisztus a szeretet oppozíciója, nem a golgotai áldozat, hanem az egocentrizmus, nem az érzékeny és sebezhető, derült és nyílt gyermeki bizalom, hanem az érzéketlen és páncélozott, zárt és kedélytelen bizalmatlanság, nem a megnyílás, hanem az elzárkózás, nem az egység, hanem a felbontó szétszórás, ezenfelül a dolgok elrejtése, az elrejtésnek megtévesztő rendszerben való kiépítése, végül még ennek a rejtésnek is, nehogy felismerhető legyen, elrejtése.

Az antikrisztusi rejtőzködés végtelen folyamat, amit a Szent Szellem csak végtelen átvilágításával tud ellensúlyozni. Az Antikrisztus hatása azonban ott a legnagyobb, ahol a szeretet erőtlenségével áll szemben, ahol azt a látszatot tudja kelteni, hogy ami erőtlen, az kivetni való, s amit meg kell szerezni, az a hatalom.

Ad 54.

Hamvas szerint van primordiális lét és utána következő. Van teremtett és megváltott lét. Jézus erről sohasem beszélt. Szerintem ez a gnózis, ez a titokzatos ismeret, tudás, amely nem igazolható, s ezért is kártékonynak gondolom. Mint a Pál kapta kinyilatkoztatás, amely kicsavarta a jézusi örömhírt, amely helyére lépett a jézusi örömhírnek, amelyet Evilág Fejedelme, a Sátán ragyogóan felhasznált a maga javára, a jézusi mű tönkretételére. Jézus ne hozott új, megváltott létrendet. Újszövetséget sem. Csak azt, ami kezdetben is volt. Csiraszerűen az ősröbannáskor. Szépen kifejlődve Jézusban és másokban is. A gnózis és Pál tanításának közös vonása, hogy valaminek a tudása új léthelyzetet teremt.

Nincs új léthelyzet. Péter a jézusi tanítás ellenre büntető csodát tesz Ananiáson és Szafirán. A történelem Jézus után ugyanolyan borzalmas, mint előtte. A keresztények ugyanazt csinálják, mint a nem keresztények. Árpád lovon vesz országot, Unokájának keresztény unokája élve temeti Thonuz-apat feleségestől, lovastól. Élve elégetések, elgázosítás, Hiroshima, Gulag – mind a megváltás világának jelenségei. Nem csinált ilyen világot Jézus. Hatalma volt az életét odaadni, s megértette azokkal, akikkel tudta, hogy utánozzák őt. A teremtés primordiális rendjét nem lehet, és nem kell megváltani. Ez a rend olyan jó, amilyen jó csak kijöhet az egy jó Teremtő kezéből.

Az Antikrisztus pedig a szabadságunk felhasználása a magunk javára. Az Isten pedig a szabadság felhasználása a Másik javára, s annak időtlen megtapasztalása, hogy egyedül ez a magatartás válik a szabadságot hordozónak a javára. Az Atya adja teljes önmagát a Fiúnak, s a Fiú elbűvölődik ettől, s ő is adja teljes önmagát Atyjának. S ez az innen oda és onnan ide áradás, ez a SZERETET SZENT LELKE, a HARMADIK. Az Antikrisztus pedig a szabadságot a maga javának szolgáltában látja. S ellensége lesz mindenkinek. Ellenséggé tesz mindenkit. Minden szolgája akarja saját magának a többet s a még többet. S az eredmény? A hullahegyek. A senki boldogsága. A gazdagság nyomorúsága. A Szentháromság világából való rend megkeresi az istállót és a jászolt, s előnti a betlehemi éjszakát az adás gyönyörűsége. A pásztorok boldogságról szól a népek tilinkója, melyből a

legcsodálatosabb melódiák születnek. A teremtés rendjének ember számára lehetővé tett létteljessége.

És nem kell ez a boldogság. És az Antikrisztus nagyhatalom. És őt választjuk. Miért? Mert az Antikrisztus üt. Szolgái öklével, akik szeretik a pénzt, s ennek védelmében Golgotára parancsolják azt, aki a teremtés primordiális rendjét képviselik. Az adást. Azt, hogy nem lehetünk kapzsik. Hagy adzsiknak kell lennünk.

Ad – ad 54.

Itt van a 'titok' fogalmának magyarázata, amit néhány szűrával ezelőtt nem értettünk. Az antikrisztusi el akarja fedni (titok) amit a krisztusi feltár (alethea). A gnóziist másként értékeli a Szerzők, H. B. nem tartja kivétlenülak, B. Gy. kidobná. Valóban sok téves eszme rejtőzhet benne, de sok mindenre rá is világít. B. Gy. terminológiája mentén úgy is fogalmazhatnánk: a közös nevező a lényeg; hogy a számlálóban mi van, nem annyira érdekes.

Úgy ítélem meg, hogy merőben más itt merőben más számláló mellett a nevező közös.

55.

Az Evangélium tanítása nem vallás alapítása, hanem beavatás. A tanítványok tévedtek, és ez a tévedés igen hamar kiderült. Az Evangéliumra nem lehetett közösséget építeni. A kereszténység olyan beavatás, amely a beavatottak fensőbbiségével, vagyis brahmani tevékenységével meg tudja alapítani az emberiség egységét, vagyis az Egyházat.

Nem mint organizációt, hanem mint a végleges és tényleges valóság körülvételét olyan emberekkel, akik az Evangélium, vagyis az áldozat szellemében élnek, mindennemű világi hatalom nélkül, szegénységben, igazságban és tisztaságban, figyelmüket az embernek „az életért és a hallhatatlanságért folyó kettős küzdelmére fordítva”, soha egy pillanatra sem elfelejtve, hogy az, amit itt életnek nevezünk „az ember örök sorsának csak töredéke” (Bergyajev). Végül pedig: hiteles élet csak egy

van, az evangéliumi —, és a hiteles életen kívül minden egyéb mellékes.

Ad 55.

Beavatás – Igen, Jézus nem alapított vallást. Volt már ebből a műfajból az ő korában is elég. Akármilyen vallásban is nevelkedik valaki, megértheti azt, amit Jézus tanít. Tanítása felfedi azt, ami kezdetben volt. Azt, ami az ember lelke mélyén él. Amire a lelkiismeretünk vezetése mellett az életünket használni kell. Példával is bemutatja ezt, a magáéval. Hogy ezt miért mondja szerzőnk beavatásnak, nem tudom. Nincs szótár, amely ebben erősíthetné őt.

Közösség – A tanítványok tévedhettek, mert emberek voltak. Abban viszont nem tévedtek, hogy az evangéliumra lehet-e közösséget építeni. Jézusnak ugyanis sikerült az evangéliumra közösséget építeni, a Tizenkettőt. Meg is őrizte őket élete végéig, hálát is adott ezért Atyjának. A közösség – nem egyes szám, hanem többes szám. Egy valaki nem közösség. Többen lehetnek közösség. A „beavatottak” már többes szám, és a beavatottaknak kell megalapítaniuk az emberiség egységét. Az *emberiség* is többes szám. E többes számnak az egysége, az Egyház (=elég sok ember) is – többes szám alapú. A többes szám mindig *organizáció* is, mert az egység mindig részekből áll a teremtett világban; csak az Isten egyszerű – legalábbis Arisztotelész és Szent Tamás szerint. A teremtett világ több-szerű, részekből összetett. Ez is Arisztotelész. Gondolataink közlése és megérthetése csak akkor lehetséges, ha a szavak szótári jelentését használjuk, s ha nem a szótári jelentésben használok egy szót, akkor meg kell mondanom, hogy milyen jelentést adok a szónak, amely a szótár szerint valami egyebet jelent. És még azt is meg kell mondanom, hogy miért térek el a szótári jelentéstől. Ha azt akarom, hogy megértsenek. Ezért aztán semmiképpen sem értem, hogy miért nem lehet az evangéliumra közösséget építeni.

Egyház – A végleges és tényleges valóságot körülvevő emberek; emberek, akik az Evangélium szellemében élnek. Ezek alkotnák a többes számot, az egyházat. Hogy miért nem lehet közösség az Egyház, érthetetlen számomra. Azt sem tudom eldönteni, hogy a közösség csúnya-e vagy nem csúnya – a szerző szótárában.

Ad – ad 55.

B. Gy. sem alapított vallást. A saját vallásán belül akart mindent megvalósítani. Meg is lett az eredménye!!!

Íme egy újabb közös nevező!

56.

Aki azt hiszi, hogy az Evangélium vallást alapított és e vallásra emberi társadalom építhető, méltán rendül meg, mert ez a kísérlet igen hamar és visszavonhatatlanul megbukott. A kereszttáldozat óta tíz év sem telt el, csak öt, vagy még kevesebb, amikor Jeruzsálemben a szeretet közösségéhez csatlakozók minden vagyonukat felajánlották, hogy közösen a közösből éljenek Ananiás és felesége Szafira is eladta a házát, de annak árából jó részt a maga számára elrejtett. Az antikrisztusi ábrázat. Ezzel a legelső közösség máris zátonyra jutottnak volt tekinthető. Nem azért, mert Ananiás és Szafira az árulást elkövette, hanem mert a közösség az árulást merőben a héber farizeus konvenció alapján mint bűnt ítélte meg. A közösség az Evangéliumból egy szót sem értett. Amit értett, az csak a talmudi morál volt. Az ember valódi beavatás nélkül társadalmi vadállat (bête sociale), akinek gondoskodásra van szüksége, különben nyersen zabálja a húst. A hitelesen evangéliumi keresztény mosolyogva elküldte volna szegény Ananiást és feleségét: — Eredj és pénzedért házadat vedd vissza, iparkodj tiszta életet élni, s ne hidd, hogy üdvödet úgy meg tudod vásárolni, mint a piacon a bárányhúst, mert úgysem más valamiért jöttél ide, csak mert hallottad, hogy az örök mennyei boldogságot itt olcsón árúsítják.

Nem baj. Ha aztán úgy érzed, hogy a messiás szavaitól meg kellene világosodnod, gyere el.

Ad 56.

Emberi társadalom – Az emberi társadalom épül. Mindig is épült. Ex esse ad posse valet illatio. Tehát az emberi társadalom építhető. Egészen más kérdés, hogy jézusi társadalom is építhető-e. Igen, építhető. Épült is? Nemigen. Emberi társadalom építési

kísérlet volt Jézus részéről, hogy egybe gyűjtötte a Tizenkettőt. Sikerült neki? Meglehetősen. A tanítványok azt vallották a három év végén, hogy semmiben nem volt hiányuk. Jól érezték magukat. Kell ennél több? Jézus levegőjében érezték jól magukat.

Megbukott – Kétségtelen, hogy Péter nem Jézus szellemében rendezte le az Ananiás-Zafira ügyet. A főpap udvarában sem Jézus szellemében rendezte le a Jézus-ügyet. De ettől még nem bukott meg a jézusi társadalom. Miért? Mert Istentől szabadságot kaptunk, s döntünk. Hol jól, hol rosszul. Péter többször rosszul dönt. De Péternek van módja megbánni rossz döntését. Megtérni. S megtérve megerősíteni testvéreit. Ilyen világot teremt az Isten. Nem másmilyent. Lehet filozofálni arról, hogy jobbat is teremthetett volna. De már Leibniz is rájött arra, hogy Isten a lehető legjobb világot teremtette. Nem csinált rosszabbat annál, amelyet tudott csinálni. Hamvas Béla sem rosszabbul írta meg az 56. szúrát, mint ahogy tudta. Én em írok hozzá glosszát rosszabbul, mint ahogy tudok.

Zátonyra futott – Nem futott zátonyra. Élt tovább. Pál gyűjt nekik Macedóniában másfél évtizeddel később. Nem mondom, hogy virult, virágzott, de élt. Élt és segített Jeruzsálem szegényein. Nem gondolom a szerző által állított csúfságokat Ananiásról, bár helytelenül cselekedett. Annak ellenére sem, hogy igazat adok a szerzőnek: Péternek valahogy úgy kellett volna ezt az ügyet lerendeznie, ahogy a szerző írja.

Ad - ad 56.

Igen hamar zátonyra futott a jézusi kereszténység, az evangéliumi tanítás, és a szeretet közösség nem bírta sokáig. Mégis – és ezt H. B. is és B. Gy. is jól tudja – nem érdemes mást művelni ezen a golyóhison, mint jézusi kereszténységet, evangéliumi tanulást/ tanítást és szeretet közösséget. S e három műveléstől ma igen távolra estünk, de sohasem annyira, hogy azon állításunk ne lenne igaz: '...csak ezt érdemes tenni, semmi mást.'

57.

Minden olyan közösség organizációja, amelyet a lehető legközönségesebb és legdurvább anyagiasságra alapoznak, a történet e kései fokán teljesen lehetetlen. A megtérés,

vagyis az alacsony életértékeknek a magasabbért való elhagyása a többség számára nem megvalósítható feladat. De a megtisztultak sem alapíthatnak közösséget, mert létük súlya messze a társadalmon túl esik. Amire a brahmannak szüksége van, nem a hatalom, hanem az autoritás. Az autoritás a hiteles élet aurája.

A lehetőségek egyetlenje, hogy a szellem embere (brahman) az emberi organizációban helyet (kedvező esetben fontos helyet) foglal el, és a közösséget belülről érleli. Ezért a pitagoreus társadalom nem lehetett életképes, az esszénus csupán szekta maradt, Platón államától pedig jobb nem beszélni.

Ad 57.

Anyagiasság – Amit a szerző mond, az nyilvánvaló. Az is, hogy az a megtérés, amelyről beszél, a többség számára nem járható. Ma. És holnap? Lehet, hogy holnap sem lesz járható. Lehet. De ki állíthat biztosat? A jövőmondó. Nem vállalkozom a feladatra. Másnak sem tanácslom. Az az univerzum, amely körülvesz bennünket, 150 milliárd éves. Ha minden félezer évet összesűrítünk egy másodpercre, akkor kapunk egy világévet. Ennek utolsó napján, azaz december 31-én 22 óra 30 perckor jelenik meg benne az ember. 23 óra 56 perckor születik Jézus, és a 24 óra 60. percének 60. másodpercében, amely másodperc félezer esztendeig tart, írja Hamvas Béla az Antikrisztust, s glosszázom én munkáját. Úgy gondolom megindokoltam, hogy miért nem vállalom a jövőmondást. Inkább reménykedem abban, hogy az Isten terve sikerül, s megépül az Isten országa.

A megtisztultak sem építhetnek közösséget – Ugyan már miért nem? *Mert létük súlya messze a társadalmon túl esik* – halljuk szerzőktől. Hallom, de nem értem. Gondolom, hogy a „létük súlya” elismerő tartalmat takar. Hogyan tudnak ezek a társadalmon kívülre esni, el nem gondolhatom. Azért nem, mert a társadalmat a létező emberek alkotják. A társadalmon kívül nem lehet létezni. Az üldözöttek is a társadalmon belül vannak. A megtisztult emberek alkotják a megtisztult társadalmat.

A közösséget belülről érlelni – Szép, ha ezt próbálják csinálni a brahmanok. De aki próbált már emberi közösséget építeni, annak tudnia kell, hogy a közösséget csak a közösség tagjai tudják

belülről érlelni. Még egy házaspár közösségénél is ez a tényállás. A férj hiába érleli a feleségét. A feleségnek kell önmagát érlelnie. A férjnek is.

Pitagoreus, esszénus és platóni társadalom legyen olyan, mint a szerző mondja. De ebből nem következik, hogy nem valósulhat az Isten Országá. Hogy nem jöhet létre olyan közösség és társadalom, melynek tagjai a jézusi szeretetre teszik rá az életük.

Ad – ad 57.

H. B. szerint egyetlen hiteles közösség van: az emberiség. B. Gy. kisközösségekben hisz és erre építi a Bokrot is. H. B.-nek nem voltak tartós közösségei, a Sziget-kör is hamar befulladt. H. B. az individuum oldalán áll, B. Gy. a közösségek felől szemlél. B. Gy. a közösségesdibe jobban ért, annak elméletéhez és gyakorlatához egyaránt. A minta is adott: jézusi mintájú...

A pitagoreusi, az esszénusi közösségek úgynevezett ezoterikus közösségek, Platon állama már a diktatúra felsejlő előképe.

58.

Nem a meglévő társadalmakat kell átalakítani, nem teljesen új társadalmat kell alapítani, hanem az örök emberi közösség egységének (Egyház) abszolút tényét kell kimondani és fenntartani, és annak megvalósulását az egész emberiségtől és minden embertől külön, szüntelenül követelni.

(Jaspers: ha nem élünk mindnyájan együtt és egymásért, mindnyájan együtt fogunk elpusztulni.)

Ad 58.

Egyház – az örök emberi közösség egysége. Nincs az a keresztény teológus, aki meg ne nyálná a szája szélét ettől a meghatározástól. Ez a megállapításom egy kicsit merész volt. A teológián megtanultam, hogy egyházam – egy, szent, apostoli és mindenkire kiterjeszkedő. Legjobb, ha most nem mondok semmit erről az egyház-fogalomról. A Hamvaséval kell foglalkoznom. Hogy emberi közösség, az nyilvánvaló. Azt, hogy

az egyház egy „közösség egysége”, az megint nyilvánvaló. Amíg egy házasság megvan, fennáll, el nem váltak egymástól, addig az a férj és feleség közösségének egysége. Nem lehet egység, ha nincs közösség. Nem lehet közösség, ha nincs egység. Mi más lehetne? De hogy örök volna, ezzel nem érthetek egyet, mert mindenképpen kezdete van. Az embernek is, az emberiségnek is, az egyháznak is, minden emberi alakulatnak.

Abszolút tény – Miről beszél itt a szerző? Nehéz kitalálni. Tény és abszolút tény, hogy létezik az Egyház, mint örök emberi közösség egysége. Hol létezik? Hadd menjek oda megnézni. Nem lehetséges. Csak *in mente* létezhetik, nem *in re*. Hamvas gondolataiban van léte. Ezt az abszolút ténnyt ki kell mondani. Minek? Ha létezik, akkor kimondás nélkül is léteik. *Fenn kell tartani*. A szerző fejében létezik, s ő fenntartja tételét, amíg fenn akarja tartani. Akarja-e? Az a helyzet, hogy nem árulja el, mit gondol. Majd kitalálom. De nem biztos, hogy sikerül. Isten álmodta az emberről ezt. Lehet. De Isten tudta, hogy ez csak terv, amelyet az ember vagy megvalósít, vagy nem. Vagy: maga az Isten az egyház? *Szavak, szavak, ti öltök minket el...* Mért nem mondja meg a szerző, hogy Istenre gondol? Mért Istent úgy sem gondolja személynek? Mért úgyis panteista? S ezért mondhat ilyen nagyot? S ekkorát?

Követelni – Csak egy embertől követelhetek. A személyi igazolványban találok a nevét. Még akkor sem követelhetek senkitől semmit, ha meg is fenyegethetem Jaspers szavával: mindannyian együtt élni. Én nem követelek senkitől semmit. De érvelek, s várom, hogy végre akadjon két házaspár, aki létrehoz egy magyar katolikus családos szerzetes rendet azért, hogy megmutassa a világnak, hogyan valósítható meg a jézusi közösség, a jézusi társadalom.

Ad – ad 58.

B. Gy. elgondolása: mindennek kezdete van és ebből fakadóan vége is. H. B. szerint viszont örök a kezdet is és örök a vég is, azaz nem lineáris fejlődés, haladás van, hanem körkörös, ciklikus. (Jaspers megjegyzése, akár Bokor megjegyzés is lehetne!)

59.

Ami nem Egyház, az ergastulum, vagyis rabszolgaistálló.

Ad 59.

Aligha jártam rossz nyomon, amikor próbáltam megfejteni, hogy mit gondol szerzőnk az „Egyházon”. Sajnos, ami létező, tapasztalható az emberi társadalomban, az mind a Mammon ergastulumára mutat.

Ad - ad 59.

A két Szerző egyet gondol az Egyházról, és egyet gondol arról is, hogy ez az egyház nem valósul meg a világban, helyette zavar (ergastulum) van. Ami megvalósul az a Mammon egyháza: a bankok, a fináncoligarchia, a multik totális hatalma.

Az Egyház nem megvalósulása ellenére az Egyház megvalósításáért kell élnünk – tette ezt a két Szerző is a maga különböző, de szellemiségében nagyon is hasonló életével.

60.

Markion görög kereskedőről, ha mindaz, amit felőle feljegyeztek, igaz, azt mondják, hogy felfogása szerint a kereszténység a kívánatos mértékben azért nem terjedt, mert a többi népek, főként a görögök – és egyes kasztok, főként a műveltebbek, a rabbinista moralizmustól idegenkedtek. Markion a héberség önmaga felé fordul és minden mást kizáró füledt és kicsinyes familiarizmusát (amely ellen Nietzsche is oly bőszerűen tiltakozott) nehezen viselte el. Azt tanította, hogy a világegyetem uralmában rezsimváltás történt. Jézus Atyaistene nem az Ótestamentumé, hanem egészen más lény, nem bosszúálló és haragvó, hanem igazságos és jó, és nemcsak a héberké, hanem az egész emberiségé, mint mondta: az Idegen Isten. Jézus előtt erről az Istenről nem tudtunk.

A Megváltó volt az, aki az Idegen Isten igazságát a földre hozta, és ezzel azt, ami azelőtt volt, eltörölte. A törvény (Tóra) és a próféták ezzel érvényüket veszítik. A

világteremtés tulajdonképpen nem sikerült. A teremtés embere (Ádám) megbukott. Amit a teremtés elhibázott, azt a megváltás helyrehozta. Markion ezért az Evangéliumot az Ótestamentumtól elszakította, az eredeti (arameus) Újszövetséget úgy írta át, hogy az Evangéliumot olyan vallásfélének fogta fel - de valószínűbb, hogy még annak sem. Markion valószínűleg még csak vallásos ember sem volt, csupán politikus, aki a szervezésben és a propagandában hitt. Markion tevékenysége a kereszténységen belül annak a héber-hellén antagonizmusnak első kitörése, amely egész Európa történetében a mai napig tart és igen különböző alakban jelentkezik, mint például a hellenizmus hatása a reneszánszban, ugyanakkor a hebraizmus áttörése a reformációban. Mert a hellén hatás minden esetben, mint elvilágiásodás (művészet, tudomány, filozófia), a hebraizmus mint vallás (moralizmus, rítus, puritanizmus) jelenik meg.

Ad 60.

Markion – jelentős fejezet az egyház történetében. A kisázsiai, a Fekete Tenger melletti Sinopében kezdte meg pályáját, eljutott Rómáig, kiközösítették. Közösségei fennmaradtak a 6. századig. Meg akarta reformálni a kánont. Elkészt vele. Mi még jobban. De nem lehet a hagyományainktól megszabadulni. Zsidó szekta vagyunk. Hiába mondta egyik rendtársam jó félszázada:

Nem tanítom az Ószövetséget; helyette előveszem Benedek Elek Magyar mese és mondavilágát. Ő is csak mondta. Felesleges is lett volna. Aki érti Jézust, jól tudja, hogy minden nép vallási hagyományba berakhatók, amiket mondott. A niniveiekében is. Csak bűnbánat, megtérés és szeretet kell hozzá (Mk 12, 41; Lk 11,30-32).

Ad – ad 60.

Úgy gondolom, Ószövetség – Újszövetség ügyben H. B. B. Gy. szíve szerint beszél. Mindketten észreveszik, hogy Jézus Istene nem bosszúálló, haragvó isten, hanem valaki egészen más. B. Gy. ezen gondolatokat az 'Ószövetség nem az Isten ígéje' című dolgozatában ki is fejti. A kifejtés eredménye 'antiszemita' bélyeg lett – Bokron kívül és Bokron belül is.

Személyének hatályon kívül helyezésébe nyilván ezek a gondolatok is közrejátszottak.

61.

Az alexandriai nagy könyvtár gyűjtőhelye volt nemcsak a hellén és a héber, de az egyiptomi és az iráni, és minden valószínűség szerint a távolabbi népek iratainak is. Clemensről és Origenésről tudjuk, hogy Buddhát ismerte, és vannak, akik föltételezik, hogy alexandriai ügynökök Tibetben és Kínában is jártak és onnan is hoztak kéziratokat, amelyeket aztán itt görögre fordítottak. Ezek szerint Alexandria a tantra-jugának, vagyis a könyvkorszaknak első nagyszabású realizálódása. A tantra korszak az a kései idő, amikor a hagyomány már nem a mester-tanítvány személyes viszonyában él, hanem hogy fennmaradjon, a tudást írásba fektetik le, persze legtöbbször nem kielégítő alakban, mert a hagyományt a leírók általában már csak hézagosan értették. A másik veszély fenyegetőbb. A mesterhez csak az közeledett, akiben a tudás szomjúsága ténylegesen megvolt, és a mester joga fennállott, hogy kinek mit mond el.

A könyv a kíváncsi és a szélhámos előtt is megnyílt. A tantra a sötét korszak egyik fázisa. Sok tekintetben az involúció ideje, amikor a hagyomány gondolatai téli álmukra készülve, sajátságosan megdermedve (vagyis leírva) begubóznak, vagy mint a halak, önmagukat elvermelik, élettevékenységük lefokozódik, a gondolatok részben lerövidülnek és képlétekké válnak és kivonatokká lesznek. A jellegzetes alakok azok az epigrammák, (a héber bölcsesség-irodalom: Példabeszédek, Jézus Sirák fia; a görög filozófusok: Parmenidész, Hérakleitosz, Püthagorasz, stb.), amelyek a gondolatot törvény alakban őrzik, vagy az indiai szútrák, amelyek a főszavakat és a mondatokat csupán emlékeztetőül használják. Az eredeti tanításnak ez csupán lárvája. A könyvben lévő spiritualitás nem aktív. Az ember nem azért ír, hogy élő szavát

helyettesítse. A beszéd egészen más formából fakad, mint az írás.

A beszéd kommunikáció, az írás pedig mű (karma). *Gott will nicht, das ich schreibe, aber ich muss* — Isten nem akarja, hogy írjak, de kell (Kafka). A tantra éppen az, hogy a könyvből, még a legmagasabb rendűből is, a személyes hitelesség hiányzik. Az ember és az írás között lévő egzisztenciális távolság túl nagy, ami soha át nem hidalható: ezért abszolút emberek nem írtak. A könyv a spiritualitást jobban vagy kevésbé jól sűríti és tárolja.

A könyv azonban mindig kivonat, és ma már a kinyilatkoztatást is csak könyvnek tudjuk felfogni. Ami tulajdonképpen annyi, hogy kinyilatkoztatás nincs, csak annak emléke és kommentárja. A kinyilatkoztatás a létnek olyan körébe húzódik vissza, amelyből közvetlenül kilépni nem tud, és ezért hatalma az élet fölött nincs. A könyvtől semmi sem várható, mert az csupán tartály. Amennyiben életünkben még van valami nagyság, azt a könyvből vesszük, és a könyvbe tesszük, de létünk ájult, semmit sem tudunk sehonnan közvetlenül venni, csak közvetve: a könyvből. A tantra-korszak végső mozzanata pedig a könyv szekularizálódása, ami annyit jelent, hogy a könyv spiritualitása az időben feloldódik és szofisztikus lényegtelenségbe szétszóródik.

A kéziratról is le kell mondani, és a személyes hitelesség még kevesebb. Ez körülbelül a könyvnyomtatás következménye. Clemens Alexandrinus ezért veti fel a gondolatot: szabad-e könyvet írni? Mint a spirituális lények közül a legtöbb, könyvét mégis megírja.

Ad 61.

A tantra-korszak – Megelőzi a kor, amelyben Mester és tanítvány közt személyes a kapcsolat? Nincs ilyen kor. Jézus esetében legfeljebb három esztendeig tartott e kor. Csak olyan kor van, amelyben van, vannak nagy személyiségek, és olyan, amelyben nincsenek. Nem gondolom magamat Mesternek. Hatvan éve tanítok. S tanítványaim a maguk útját járják. Hála Istennek, aki személyiségnek teremtette meg az embert.

Arany 1849 után nagyon rühellette, hogy nincs mellette Petőfi. Szerkesztőként panaszkodott. Kazinczy felujjongott, hogy múzsafikkkel találkozott; Arany csak majmokkal. De mire meghalt, már játszott a porban valaki Érmindszenten, azaz Adyfalván.

Abszolút emberek nem írnak – Szókratész és Jézus, és ki még, aki nem írt? Ők mért nem írtak? Jézus esetében megkísérlem a választ. Felfedezte a spanyolviaszt. Azt, amit mindenki tud: jónak kell lenni. Nem kell azt tenni, amit nem kívánok magamnak. Minek írja le ezt?! Kinek nem nyilvánvaló? Ha leírja, akkor jobb leszek? Rágja a ceruzavéget? Inkább bemutatja. Az több eredménnyel kecsegtet. S mit lehet erről írni?! A mesét sem kell leírni. Azt könyv nélkül meséljük, ha van hallgatóság. A népmesét, a népdalt sem írja le a nép. Az jön az emberből. A helyzetekből. Az emlékekből. Most jut eszembe: Francesco is alig írt. De beszélt, s amit mondott, nem kellett javítania.

Mit érdemes elolvasni abból, amit leírtak? A maiakból? A pár száz esztendővel korábban írtakból? Az általam írtakból? Amikor a KIO-n dolgoztam, egy nagyon jó barátom figyelmeztetett: Pár esztendő alatt elavulnak a teológiai munkák! Irunk és írunk, s lassan elfogynak az olvasók. Jézus nem írt le semmit, s lassan csak az lesz számomra érdekes, ami tőle maradt rám. Tőle, aki nem írt le semmit. Aztán megindult az evangélium-írás. Ferenc után pedig a legenda-írás.

Isten nem az ember megteremtése után ötvenezer évvel kezdett sugalmazásba, hanem egyidejűleg. Azt sugalmazta, amit Jézus is felfedezett. Aztán élő formába öntötte. Nem holt betűbe. Hangba és gesztusokba. Láthatókba, halhatókba, helyszíniekben. Változatokat mondott egy egyetlen témára: Ne védekezz, legyen elég az egy dénár, légy, mint a gyerek! Légy jó, szeress! Azt mondta, amit bármelyikünk tudna mondani, ha megengednénk magunknak, ha nem kellene érte kiröhögnünk saját magunkat. Ha negyven napra elmennénk egy pusztába, s nem hallanánk semmi mást, mint az Isten szavát.

Aztán jöjjenek a másodhegedűsök. Írják le azt, ami megmaradt – az abszolút emberekből, Ha képtelen vagyok elmenni negyven napra a pusztába, jól jöhet, amit lejegyeztek arról, aki el tudott menni a pusztába. Felforrósodhatom tőle. Én, aki olvasom szavait fűtött vagy légkondicionált szobámban. Ez is

több, mint a semmi. Talán nem röhögöm ki. Talán le tudom szakítani magamat arról, amivel tele van a szobám. Talán. Ha le tudom szakítani magamat, azt abból tudhatom meg, hogy kikerülhetetlen lesz számomra is a Golgota. A másoktól és számomra megácsolt keresztfa.

Nem lehetett le nem írni, ami kétezer éve történt egy távoli szegény vidéken. Nem azonnal írták le. Negyven-ötven-hatvan évvel később. S még száz évvel utána. Francescoról is az elmenését követő évtizedekben születtek a legendák.

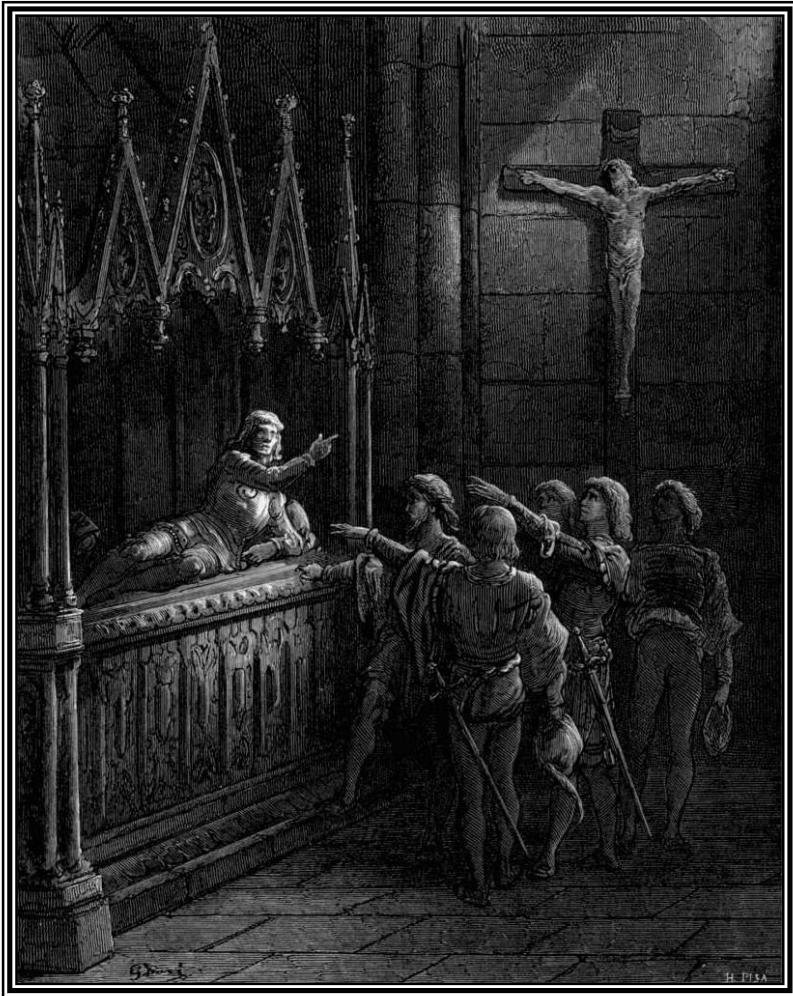
Aztán később nem. Jézusról sem, Francescoról sem. Őseink találkoztak a kereszténységgel már Levédiában, az Etelközben is. Aztán Géza idejében. A klerikusok firkáltak. Okleveleket. Királyi adományozásokról s birtokperekről. Jófélezer évvel később magyarul is. Fordítanak. De előbb Francescoról, mint az evangéliumokról. A legenda mesészerű. Az evangéliumok nem. A magyar keresztény félezer év megvolt nélkülük. Fordításuk az eretnekekkel kezdődik (husziták).

Ad –ad 61.

Mindketten H. B. is és B. Gy. is mesterek, mégbozszá a szó archaikus értelmében is. De már olyan mesterek, akik írtak, mégbozszá igen-igen sokat írtak.

Némi iróniának szánva: mindketten grafomániásak voltak. De ebből a válasz is megjön: írni egy alacsonyabb szintű dolog, mint nem írni, ám jól írni sokkal magasabb szintű dolog, mint rosszul írni.

62.

Az alexandriai könyvtárat valamely keletkező egyetemes távlatú egység teremtette meg. Alexandriában univerzális orientáció volt kialakulóban, a világtörténet folyamán minden bizonnyal a legjelentékenyebb a rendelkezésre álló összes hagyomány ismeretében, és az Evangélium után következő században már az Újszövetségről is tudomást szerezve az egyetemes távlatú egység megteremtésére a reális alap megvolt. Az orientáció fundamentuma a megismerés.

Alexandria nagy alakjai a tudattalanság bűnét (*to tész agnoiasz hamartéma*) kívánták felszámolni, és ez teszi az alexandriai gondolkodást az indiaihoz olyannyira hasonlónak. „A bűn legtalálhatóbb neve az, hogy megzavarodás (*szünkhüszisz*) — mondja Philón —, bizonyítható ez azzal, hogy az értelmetlen tele van megzavarodott beszéddel és szándékkal, és zavarában cselekszik”.

A megzavarodás értelmi korrupció, és e szó csaknem teljesen fedi a hindu *avidját*, amely értelmi homályt, csökkent éberséget és alvajárást jelent.

Ad 62.

A nagy filozófusok és drámaírók után Alexandria összegyűjti a nagykoros emlékeit. Athénon túl is. Az evangéliumokat is. Félezer esztendő múltán a keresztény teológia központja lesz.

A kinyilatkoztatás, Jézus győz a nem ezt hordozó műveltségén. A könyvtár rendeltetése természetesen az értelmi homály eltüntetésére.

Ad – ad 62.

Elfogadható állítás az, hogy a könyvtár rendeltetése az értelmi homály eltüntetésére. „...természetszerűen...” – teszi még hozzá B. Gy. A kultúrtörténelem írásos, könyvtári anyagának fele lelkiismeret furdalás nélkül kidobható. A másik fele sem az értelmi homály eltüntetésén fáradozik, de kultúrtörténeti ereklje, kellő kritikával, de tartsuk meg!

A megmaradónak a fele antikrisztusi sugalmazás alatt íródott, nem kidobandó, hisz’ ismernünk kell az észjárását. Az így maradó könyvtári anyag már elfér egy kisebb házi könyvtárban is.

H. B. mondja más helyütt: ‘az isteni lényeg megfogalmazása ráfér egy gyufásdobozra – ami meg nem, az merő tautológia.’ Egy megint másik hely pedig az írás körülményeire utal: ‘...én már az életművem egy árokparton is megírom.’ B. Gy. a KIO-t jobbra rakódómunkásként írja, és roppant mód megőrül, amikor a lábára esik egy jókora vaslemez, mert a betegállomány időszaka ideális a szellemi munkára.

Nos, ilyen árokparton és gipszkötésben megírt életművekre lenne szükség az újkor alexandriai könyvtárának!

63.

A gnózis, vagyis a megismerés (a latin *cognoscere*, a szanszkrit *nyána*) az univerzális orientáció segítségével az értelmi megtisztulás útja. A megismerés értelme, hogy szakrális megismerés, amely az emberi lényre visszahat, s így meg kellene jelennie –, és fordítva, ahol átlátszó emberi lény realizálódik, annak tájékozódása egyetemesen nyílt kell, legyen. Egyik a másik nélkül nincs.

Európa legújabb időszakában a lényeges léttények iránt való érzéketlenséget nemcsak az jellemzi, hogy az egzisztencia tisztultsága és a tájékozódás egyetemessége között levő összefüggésről sejtelmünk sincs. A nonsens abban a gondolatban kulminál, hogy a filozófiát, mint az univerzális orientáció szegényes maradványát nem az egyetemes tájékozódás, hanem a részlettudományok jegyében kívánják megérteni, s ezzel a filozófiát tudományá degradálni. Ezért az alexandriai spiritualitásnak a modern egyetemhez való hasonlítása is teljesen hamis. A modern európai egyetemet Leontjev bábeli szajhának nevezte, nemcsak azért, mert minden tévtannak szót biztosít, hanem mert a szellem korrupciója iránt érzéketlen, sőt abban tetszelgő és felfuvalkodott. A modern egyetem részben az univerzális orientációt kiegészítő emberi lényről, a transzparens egzisztenciáról semmit sem tud, részben pedig fokozatosan az univerzális orientációról is lemond, és vagy az egzisztenciátlan szaktudásban szóródik szét, vagy az enciklopédizmus khimérájává lesz.

Ad 63.

Szótárilag a *gnósis* görög szó, és ez magyarul: ismerés. Ugyanakkor a gnózis filozófiai-teológiai irányzat is. Volt vele elég baja az újplatonista filozófiának s az első századok keresztény teológiájának is. Ez is gnózis, a *gnoszticizmus*. Szerzőnk sem az egyikről, sem a másikról nem beszél. Egy harmadikról. Arról a jelentésről, amibe most ő öltözteti szavunkat. A neki olyan kedves univerzális orientációról és a transzparens egzisztenciáról. Amit már mondott a szerző már hagyománynak is, alapállásnak is, abszolút státusnak is. Most a *gnózis* szónak kereszteli ezt a

tartalmat. Teheti, ha nem is találjuk meg még a szótárban a gnózisnak ezt a harmadik jelentését. De mért nem mondja meg? Könnyebb dolgunk lenne, ha tudomásunkra hozná a keresztelőt.

Az első gnózisnak a jelentése ezért nem a harmadik: nem a *megismerés*, nem a *szakrális megismerés*, melyben az univerzális megismerés nincsen transzparens egzisztencia nélkül, és a transzparens egzisztencia nincsen univerzális orientáció nélkül. Ezek után következhetik *Európa* szidása, amelyre nem fogható reá a szerző harmadik *gnózis*-jelentése. Európa filozófiája nem ismeri sem az egyetemes tájékozottságot (univerzális orientáció), sem az átlátszóságot (transzparencia), mert érzéktelen a *léttények* (un. or. és tr. eg.) iránt. Az európai filozófia csak a részlettudományok iránt érdeklődik, s ezzel önmagát tudományá degradálja.

Bezzeg Alexandria sokkal többet ér. Annak *gnózisa* – *spiritualitás* is. Az európai egyetem – bábeli szajha, érzéktelen a korrupció iránt, szaktudássá és enciklopédizmussá züllik. Szidja tehát Európát, filozófiáját és egyetemét is. Nem akarok érzéktelennek lenni. Valaha jártam én is, Hamvas fiatalsága idején egy európai egyetemen. A budapesti Pázmányon. Lélegzetállító csendben tartotta tíz-tíz előadássorozatát Schütz Antal kétévenként a nagy aulában. Zsúfolásig megtöltötte a közönség. Elámultunk az előadó univerzális orientációján: *Krisztus, A házasság, Isten a történelemben, Örökévalóság, Sors és gondviselés* voltak a témái. Mindegyik meg jelent az *Isten Országá* sorozatnak egy-egy kötetében. Döbbenet ültünk. Az előadó papiros nélkül beszélt hatvan percig. Egzisztenciáját átlátszónak ismertük. Minden fakultásról érkezett a hallgatósága. Én a filozófiáról. Brandenstein filozófia rendszert alkotott, univerzalist. Horváth Jánost megilletődve hallgattuk: megszólalta a kolostori irodalmunkat, a reformációét. Hétköznapi órákon is telve volt egy nagy terem. Szellemi kélyhömpölyt jelentett oda járhatni. Csak egy negatívum mondhatok róla: be volt ágyazva a trón és az oltár szövetségébe, Jézus szemléletével nem találkoztam, csak a történelmi kereszténységével. Rajta volt ez a vakság. Egész Európán. S hírből sem hallottunk arról, hogy más kontinenseken tudtak volna Jézusról, az általa hordozott kinyilatkoztatásról. Ennyi teltett akkoriban az emberiségtől.

Hogy Alexandria ennél több lett volna? Milyen alapon állítatik ez? Vannak művek, melyek ezt igazolják? Jaj de szívesen olvasnám. Alexandria csak *tantra*-korszak gyermeke, hogyan lehetnének?

Ad – ad 63.

Az már a régiekből is látszódott, hogy nem várható el egyetértés a gnózis, a gnoszticizmus témában. Valóban ennek nincs meg a pontos szótári alakja H. B.-nál, viszont B. Gy. igyekszik pontosan definiálni. A kérdés csupán annyi lehet kettőjük között, hogy definiálható-e egy olyan homályos, bonyolult, elhallgatott fogalom, mint a gnózis. Félő, hogy nem. 'A kör azon pontok mértani helye, amely egy adott ponttól – a kör középpontjától – egyenlő távolságra van.' Ilyen szabatos definícióba nehéz lenne belekötni, de a gnózis esetében nem szolgálhatunk még csak hasonlóval sem. Különösképpen figyelembe veendő az a tény, hogy a gnózis saját 'szakirodalmát' jórészt bezúzták. Róla csak ellenszakirodalmak vannak a nagyoktól: Irenaeus, Tertullianus, Hyppolitosz, Alexandria Kelemen.

64.

A gnózis jelentése az, hogy *dneyána jóga*, vagyis a szakrális megismerés, vagyis *dneyána móksa* — a megismerés általi megszabadulás. A gnózis alapja, hogy annak a műveletnek, amely az emberi egzisztenciát teljesen átvilágítja és így megszabadítja, a megismerésből kell kiindulnia. Az ember tökéletes transzparenciáját az univerzális tudásra való nyíltsággal kell megvalósítania, egészen addig, amíg „nincs külső, nincs belső és nincs sem mi egyéb, mint kristálytiszta megismerés”. (Brihadáranjaka upanisád 4,5,13)

Ad 64.

Alighanem az egykori hindu filozófia helyettesítődik be ebben a szűrőben gnózissal és Alexandriával, s ezért magasodik Európa és egyetemei s annak tudása, éthosza fölé.

Még egy utolsó 'pengeváltás' a gnóziis ügyében! Az eredmény alighanem döntetlen.

65.

Minden hagyományhoz genezis tartozik. Kozmológia, aritmológia, és gyakorlati életrend, rítus, mitológia és antropológia, amely ugyan a hagyomány lényegét nem mondja ki, mert az kizárólag a szellemi kasztban érett felsőbb létszinten megnyilatkozott tudás lehet (sruti), ez pedig legfeljebb, ami az emberi életben kezdettől fogva emlékezetes, vagyis amit „mondanak” (szmriti). A nagy és komplett hagyományok, mint a kínai, az iráni, a héber, az egyiptomi, az orfikus görög, teljes létrendszerek, amelyek a világ keletkezését, az ember származását, természetét, a lét célját, értelmét mondják el, a rend elvéről beszélnek, amelyre a világ felépül, a fizikai valósággal a társadalommal és az emberi lénnel. A kereszténységnek úgy, ahogy az az Evangéliumban megnyilatkozott, ilyen építménye nincs. Nincs is rá szükség, mert amit más hagyomány mond, annak érvényéből az Evangélium semmit sem vesz el, sőt fenntartja („a törvényből egyetlen jod sem vészel”). A kereszténység a lét megromlásáról és megújulásáról szóló (ezoterikus) tudás. Jézus tanítása kizárólag a lét elhomályosodott középpontjának átvilágítása. Alexandriában úgy gondolták, hogy a tanítást a világ keletkezéséről szóló teóriával, kozmológiával és a teljes világképhez tartozó diszciplínák seregével sürgősen körül kell építeni. Ez a munka meg is történt. A diszciplínák egy része azonban fölöslegesen misztifikáló zavaros és okkult elmélet. Egy része — könnyen meglehet — jóhiszemű, de önkényes kommentár. Egy része biztosan korlátolt ostobaság.

Ad 65.

E szúrának több állítása van. Az első: bizonyos kezdetek (genezis) után megszületnek a szellemi kaszt fejében a nagy és

komplett hagyományok (kínai, irán, stb.). Ezek elmondják helyesen a rend elvét, s azt, ami erre *felépül*. Második: Az evangéliumi kereszténységnek ilyen épülete nincs, nincs is rá szüksége. Át tudja venni más hagyományokból. A kereszténység a szerző számára jó: ezoterikusa tudás és átvilágítás; ezeknek elismerő értelmük van a szerző szótárában. Harmadik: Alexandria megcsinálta a körítést, amelyre a kereszténységnek nem volt szüksége. Negyedik: az alexandriai termés – zavaró, okkult, önkényes kommentár, korlátolt ostobaság. Ezek után nem nagyon értem, miért kellett Alexandriát eljegyezni a hamvasi értelmű gnózzissal, az univerzális tájékozottsággal, a transzparens egzisztenciával, a hagyománnyal.

Ad – ad 65.

Igen, egyetérthetünk. Az evangéliumi kereszténységnek nincs genezise és kozmológiája, mert megfelel erre a célra az őszövetségi. De nem felel meg az Ószövetség erőszakos, sikeres, bosszúálló istene, a Seregek Ura. Ezt le is cseréli Jézus Abbára – Atyáskára.

66.

Plótinosz a gnóvizt kései és leromlott alakjában, nem is a legjobb szerzők alapján ismerhette. Ezért az a tanulmány, amit a gnosztikusoknak szentelt (Prosz tousz gnosztikousz), az alexandriai iskolára nézve elég lesújtó, de nem is jellegzetes. A tanulmány tárgya végül is nem a gnoszticizmus, hanem az akkori profán világvárosi félműveltség szurrogátuma, mintha valaki a mai tudományt a népszerű képes füzetekből akarná megismerni. Plótinosz a gnosztikusok világtagadásából indul ki, és azon az állásponton van, hogy aki a világ berendezését szidalmazza, káromlást követ el. A gnóviz világ megvetését olyan gondolkodásból származtatja, amely a kozmikus kiegyenlített megismerést nélkülözi. A földi életben levő rendtelenséget pedig az alexandriaiak nem értelmes, hanem gyanúsán mágikus módon akarják felszámolni. „A rossz—szól Plótinosz — semmi egyéb, mint hiányos belátás, a jónak alacsonyabb szintje, és azt fokozatosan el lehet

tüntetni”. A rossz nem a létrontás következménye, hanem emberi erővel helyreállítható hiba. E felfogás, mint tudjuk, a görög racionalizmus naivitása. A kései gnosztikusok viszont földi lét feldúltságát felsőbb hatalmak segítségével, a rossz démonok elűzésével kívánják kiküszöbölni. Ez ellen Plótinosz irtózva tiltakozik. Hozzá lehet tenni, hogy e varázslatok nem is jóhiszeműek. Nem tartja valószínűnek, hogy a felsőbb erők „dallamokkal és kiáltásokkal, bömböléssel és sziszegéssel és más praktikákkal” befolyásolhatók lennének. Úgy látszik mindez nem egyéb, mint a gyanútlanok megtévesztése.

Ad 66.

Alexandria és gnózis mégis csak és továbbra is pozitív jelentésűek szerzőnk számára? Úgy tetszik, hogy igen, mert idézi Plótinoszt, aki a gnózist kései és leromlott alakjában ismerhette meg, és nem is a legjobb szerzők alapján. Nem értem. Plótinosz a gnózis virágkorában élt (205-270), s Alexandriában, a gnózis fellegvárásban tanult. Ismerhette tehát közvetlenül a gnózis nem kései és nem leromlott alakját, s nem volt szüksége mások közvetítésére. Én azt várnám szerzőnktől, hogy indokolja meg, minő alapon veszi be a maga gondolatvilágába Alexandrást és a gnózist.

Ad – ad 66.

B. Gy.-nek van igazza, Plótinosz a gnózis fénykorában élt. Hatnak is rá a gnosztikus eszmék, de: '... az érzéki világnak is megvan tehát a szépsége, amit Plótinosz a gnosztikusok világmegvetésével szemben, rendületlenül hirdetett.' – írja Kecskés Pál a Bölcsélet történetében.

67.

A gnózis eredeti alakjában még rendelkezett az értelemnek azzal a világosságával, amely egy-két nemzedékkel később nyomtalanul eltűnt. Ezt a világosságot diakriszisz pneumatónnak nevezték, és ez annyit jelent, hogy az értelemnek az emberi egzisztencia valódiságára vonatkozóan csalhatatlan ítélőképessége van.

A görög kifejezés szó szerint annyi, mint: „a szellemek szétválasztása”. Megkülönböztetése annak, ami jó és rossz, valódi és nem valódi, helyes és helytelen, igazság és lét rontás. Nem társadalmi szempontból, nem pszichológiailag, nem az erkölcsi normák szerint, nem vallásilag. A diakriszisz ítéletének alapja nem a konstelláció és nem a biológiai alkat és nem a viselkedés, hanem a tovább nem elemezhető és másra vissza nem vezethető végső jelleg, az emberi lénynek, mint az abszolút szellem inkarnációjának súlya és tisztasága. A kereszténység legelső idejében azt tanították, hogy a diakriszisz a Szent Szellem (az igazság szelleme, János szerint: Pneuma tész alétheiasz) adománya, ez a minden emberen átvilágítani tudó igazság ismerete. A diakriszisz az igazságra és a léthazugságra való csalhatatlan érzékenység. A megkülönböztetés képességének elhomályosodásával, végül teljes eltűnésével az emberekben dolgozó szellemi erők mérlegelésének lehetősége megszűnt. Aminek következménye, hogy a helyes tanítást a tévtantól, a hiteles magatartást a pseudo-egzisztenciától többé nem tudták meg különböztetni. A mérték elveszett, és így lehetőség támadt arra, hogy az emberi életbe a léthazugság akadálytalanul betörhessen.

Ad 67.

A szellemek megkülönböztetése, szétválasztása szerepel az első korintusi levélben (12,10), a jó és rossz megkülönböztetése pedig a Zsidó levélben (5,14), János pedig tud az igazság Lelkéről: az Atya fogja elküldeni a tanítványoknak Jézus feltámadása után, *akit a világ nem tud befogadni... ti ellenben ismeritek őt, mert nálatok marad és bennetek lesz* (14,17). Mindezekből nekem úgy tetszik, hogy ez a *diakriszisz* volt a hellénizmus szótárában az a szó, mely jelölte a magyar megkülönböztetést. Nyilván használta ezt a kifejezést a gnózis eredeti alakja is. Hogy nyomtalanul el tudna tűnni az emberiség egy szakaszának életéből a megkülönböztetés, ezt nem tudom végiggondolni. Nem, mert hozzátartozik az ember mivoltához, hogy megkülönböztessen. A kinyilatkoztatás, az, hogy tudom, hogy jónak kell lennem a lelkiismeretem által figyelmeztet, hogy a jót meg a rosszat

megkülönböztessenem. De ettől még lehet, hogy csak a dénár és a mína megkülönböztetésére szakosítom magam.

De még mindig nem látom Alexandria és a gnózis hamvai megdicsőítésének hamvasi alapját. Hogy én miért nem dicsőítem meg a gnózist, azt tudom. Az eredeti gnózisban is csak azt találom, amit Hamvas a kési és leromlott alakjáról állít.

Ad – ad 67.

Megkülönböztetni a jót a rossztól és a jó szerint élni! Akár jézusi felszólítás is lehetne. Talán még Agoston mond ihesmit és Sík Sándor, ilyenképpen: 'Tekintet nélkül arra, hogy Másoknak tetszik Vagy nem, Tekintet nélkül arra, hogy Látják-e vagy nem, Tekintet nélkül arra, hogy lesz-e Sikere vagy nem, Tedd a jót! Tégy minden jót, amit Megtehetsz, Ott, ahol vagy, Úgy, ahogy teheted, Akkorát, Amekkorát tehetsz, De mindig, szüntelen ez legyen A programod!'

68.

Ha a gnózis semmi egyéb, csak az archaikus tudás összegyűjtése lett volna, érdeme a történet fordulópontján akkor is egyedülálló lenne. A fordulatot akkoriban az idők teljességének nevezték. A görög pléroma tou khronou azonban az alexandriaiak szóhasználatában sem szónoki szólam, sem pedig misztifikáció, mint későbben gondolták. Pléroma a gnózis egyik legfontosabb szava, a létnek maximális gazdagságában és tökéletesen integrált alakjában önmagával való színültig teltségét jelenti. Erről a tömény léttel való telítettségről a kinyilatkoztatások minta kezdeti lét tartalmáról beszélnek Édenkert, aranykor, szatja-juga), és ezt a létteljeséget az Evangélium is a középpontba állítja. A pléroma gnosztikus mítosz, az Egynek a végtelen különbségekben való megnyilatkozását jelenti. Nem minden idő alkalmas arra, hogy tetszés szerint bármely tudás realizálható legyen. Az idők teljessége, az időkkel való tömény teltség, amikor a felsőbb szférákból a végtelen különbségekben megnyilatkozó Egy az emberi életben realizálódik. Voltak gnosztikus iskolák, amelyek a plérómát megszemélyesítették és istennőként beszéltek

róla, mások Szophiával, a bölcsesség istennőjével vonatkozásba hozta és analógiája lehetett a héber hohmának, aki a Kabala szerint a teremtés második princípiuma, a létminden lehetőségét magában hordó világanya-szellem. A gnózis azt mondja, hogy az idők teljességében (amelyben a megváltó megszületik), az ősi tudás teljes egészében esedékessé válik. Ez az az idő, amikor az univerzális orientáció lehetősége az ember számára megnyílik. A tudások teljességét a tökéletesen átlátszó emberi egzisztencia teszi lehetővé, az, aki az igazság létnyíltságában él (alétheia). Az idők teljessége a történeten kívül és felül álló fokozat, úgymondható, hogy a beavatás magas lépcsőfoka.

Ad 68.

A pléróma is benne van a hellénizmus szótárában. Az Újszövetségben 17 helyen is megtalálható. Szerzői úgy tudják, hogy Jézus az idők teljességében jött el. Erről hallhatott a gnózis is. Utólag állapítjuk meg egy korról. Berzsenyi a maga századáról. Nem Napoleón győzött, hanem „a kor lelke, szabadság”. Korniss Gyula is nagy századnak gondolta a 19.-et. Én meg Szabó Lőrincsel együtt melléje teszem a jézusinak: Csak azt nem látom, hogy a gnózisnak volna valami köze ehhez a szóhoz, s még inkább annak a tartalmához. A kereszténység legalább annyit tud mondani, hogy Krisztus a pléróma.

Ami pedig a szúra utolsó mondatát illeti (Az idők teljessége a történeten kívül és felül álló fokozat, úgymondható, hogy a beavatás magas lépcsőfoka.) azzal nem tudok mit csinálni. Mért van a történeten kívül? Annak éppen hullámhegye. Mért beavatás a hullámhegy? De hát ezen nem tudok segíteni. A szerző számára a történet csúnya szó, s a beavatás pedig az osztályon felüli.

Ad – ad 68.

Sok pléróma van és minden vallás tud róla. Az idő teljessége – amikor minden együtt van. Ha a posztmodern korunkat definiálni lehetne, azt mondhatnók: 'korszak, amelyben a pléróma tudatos kiirtása folyik.

69.

Clemens Alexandrinus pontosan az ellenkező álláspontot képviseli, mint Markion. A kereszténységet kizárólag a héber hagyományból származtatja, de ami felfogására jellemző, az nem ez. Clemens az egész görög gondolkozást a héberségből vezeti le. A hagyományok között lévő analógiákat, akárcsak a modern tudomány, Clemens sem képes úgy értelmezni, hogy a néha szó szerinti megegyezések leírói egymástól függetlenül az abszolút időben lévő és állandóan adott egyetlen forrásból merítenek. Feltételezi, hogy az egyik hagyománynak régebbinek kell lennie, és a gondolatokat az újabbnak a régítől mint hatást kell átvennie. Tudjuk, hogy ez a feltevés tökéletesen téves. Minden hagyománynak a status absolutussal külön közvetlen kapcsolata van, s a hasonlóságok, sőt az azonosságok innen, nem pedig hatásukból adódnak. Clemens tehát hibát követ el, amikor a Szókratész előtti görög gondolkodást, sőt Platón a Tóra hatásából kívánja magyarázni. Nem kell külön hangsúlyozni, hogy a görögségnek önálló eredete, de a héberséggel közös alapállása van. Clemens jelentősége egészen más. Az egyik, hogy ő az első gondolkozó, aki a kereszténységet a megismerésre alapozza. A másik, hogy a gnosztikus szektákkal egzisztenciájának teljes bevetésével szembeszáll.

Ad 69.

Rendben. Kelemen ebben tévedett. De nem ez a tévedés Kelemen életműve. Ezt tudja szerzőnk is. Althamer Patrológiája „az első kereszténység” címmel tünteti ki őt. Kelemen korában nem rendelkezett senki sem azzal az egyetemes látnitudással, mely szerzőnk jellemzője. De miért számol be minderről? Ugyanezt elmondhatná akárkiről: alexandriaiakról és nem-alexandriakról? Azért, hogy tudassa, hogy szembeszállt a gnózással. Teljes tisztelettel: Kelemen keresztény volt és nem gnosztikus. A gnosztikusok pedig a keresztényekkel szálltak szembe.

Ad – ad 69.

Hogy ki kívül szállt szembe, innen már nehezen ítélhető meg. Tény viszont az, hogy csak keresztény tollú, gnosztikus ellenes szövegek maradtak fenn jószereivel és gnosztikus tollú keresztényellenesek egyáltalán nem. Magánvéleményem, hogy a kereszténység a gnózással kapcsolatban árnyékra vetődött, hisz' nem ő volt a legfőbb szellemi ellensége. A kereszténység ellensége a hatalom és a Mammon volt, kezdetben Konstantin személyében, aki épp a kereszténység elterjesztője volt. Jó kis paradox helyzet!

70.

Órigenész egészen biztosan az egyetlen alexandriai gondolkozó, akinek műve érinthetetlen volt és maradt. Amit Órigenész csinál, az a szakrális filológia egy neme, ami azt jelenti, hogy a kinyilatkoztatással való kommunikáció lehetőségét megnyitotta, és a kommunikáció fenntartására módszert teremtett. Órigenész módszere sajátos. A kinyilatkoztatás szavait hét nyelvből világította meg, (mint feljegyezték, előadásait hét nyelven tartotta egyszerre), és pedig mert szerinte a szó végső értelmét egyetlen történeti (korrupt) nyelv sem képes maradéktalanul közvetíteni. A hét nyelven való értelmezés legalább az irányt meg tudja jelölni, amelyben a kezdeti és az alapjelentés kereshető. Éppen ezért Órigenész filológiája nem tévesztendő össze azokkal a fenomenológiai elemzésekkel, amelyeket Arisztotelész Metafizikájának ötödik könyvében, vagy az Organonban alkalmazott, sem a modern szcientifikus filológiával, amely olyan fiktív (tudományos) grammatikából indul ki, amely nincs sehol. Órigenész szófejtéseinek eljárása gyakran rokon a Kabala szófejtéseivel (sok száz példa a Zohárban). A középpontban minden esetben a logosz áll (Hérakleitosz értelmében, vagyis a dabar, mint a héberek mondták). Szóelemzéseivel a nyelven keresztül tulajdonképpen alapállás-rekonstrukciót művel. Ez az, ami a történetben példátlanul álló vállalkozás, különösen, ha valaki meggondolja, hogy itt Európában Szókratész és a föld túlsó felén Konfu-ce az

emberiség egyetemes megzavarodását csak abban az esetben tartja kiküszöbölhetőnek, ha az ember a szavak eredeti értelmét (a szavak helyes használatát) helyre tudja állítani.

Ad 70.

Örülök, hogy elismeri Órigenész nagyságát. Magam is bevetek időnként hét nyelvnél is többet vasárnapi prédikációm anyagának összeállításakor. De ettől nem leszek érinthetetlen. Órigenészt sem nagyon tanulmányozzák ma már a szentírástudósok.

A szavak eredeti értelmét aligha lehet helyreállítani. Csak jelentéstörténetet ismer a nyelvtudomány. Addig, amíg vannak nyelvemlékek. Azon túl már nem. Az eredetig ne tudnak eljutni. Ötvenezer esztendőnél is régebben keresendő az eredeti értelem.

Órigenész szerint *a szó végső értelmét egyetlen történeti (korrupt) nyelv sem képes maradéktalanul közvetíteni.* Ez nagyon is Hamvas-ízű megállapítás. Hogy a tartalomhoz közelebb juthatok, ha megnézem egy szöveg akár tíz különböző nyelvű fordítását, ez kétségtelen. De csak történeti nyelvekhez juthatok. Nem-történeti nyelv nincs. S ha szerzőnknek tetszik, akkor nem-korrupt nyelv sincs. De mit akarhat ezzel szerzőnk képviselni, hiszen amit mondok, az köztudott? Ha egyetlen példát tudna mondani, akkor előbbre jutnék. Magam próbálok példát mondani, bár nem tudom, hogy ezzel közelebb jutok-e Hamvas titkához. A magyar nyelv a valósággal egyezést és a kifogástalan emberi magatartást ugyanazzal a szóval fejezi ki. Ez a szó – az *igaz*. A héber nyelvben a kifogástalan emberi magatartást kifejezte: a *caddik* szó. A görög nyelv ezt a szót a *dikaios* szóval adta vissza a Septuagintától kezdve s a sz Új szövetségben folytatva. Ennek jelentése: nem sérti meg az istenek és emberek törvényét, törvényes, jogszerű. Ezt a jelentés-irányt a Vuilgat latinja továbbvitte: *iustus*, melynek jelentése: igazságos becsületes. Így aztán megszületik a héber nyelven beszélő jézusi mondat fordítása: *Boldogok, akiket üldöznek az igazságért.* Hogy a háromszög szögeinek összege 180 fok, az is igazság. De hát Jézus nyilvánvalóan nem erről akar beszélni. Ezért aztán a mívesebb fordítók már vigyáznak és nem igazságot, hanem *igazságosságot* fordítanak. De mi köze van Jézusnak az igazságossághoz, amikor az egy órát dolgozónak is egy dénárt fizet, mint a nap hevét és

terhét viselőknék. Ha visszafordítjuk Jézust héberre-önmagára, nyilvánvaló lesz, hogy olyanokat üldöznek, akik **megteszik Isten akaratát**, akik **istenektetszők**. Amikor harminc éve készült egy új magyar katolikus fordítás, felhívtam erre a figyelmet. Semmi eredménye nem lett. A történeti, a nem-korrupst nyelven belül keresem a jézusi szándékot, az ő nyelvének Septuaginta-Vulgata-magyar nyelvi által el nem csavart értelmét. A szavaknak lehet eredet jézusi vagy hamvasi értelme. De lehet ezt megnemtalálni, és lehet megtalálni is. Szerencsére nem volt az emberiségnek egyetlen ősnyelve. Ha lett volna, hogyan viselném el, hogy nem a magyar volt az.

Ad – ad 70.

A szavak eredeti értelmét, ha nem is lehet helyreállítani, de megkeresni és megmutatni lehet. A szavak metafizikai értelemben is elvesztették eredeti jelentésüket. Ugyanazon szavakon mást és mást értünk – ez ma a kommunikációs társadalom. Az emberiség egyetlen ősnyelve megérne egy misét, de erre még ministránsi képesítéseim sincsenek.

71.

Órigenész az egészen ritka emberek közé tartozott, akik a kinyilatkoztatásnak ragyogó elméletekkel való körülépítését ugyan nem elvetendőnek, de a végső tudást tekintve elégtelennek tartották. Az a valaki, aki a világ keletkezéséről és a világrendszer felépítéséről, az ember származásáról, és egyébről beszél, mindenesetre hasonlít a Szent Szűz bohócháoz, aki, mivel semmi mással Istenét dicsőíteni nem képes, szívének egyszerűségében Szűz Mária oltára előtt bukfenceket mutat be. Sok tekintetben a tudomány teljes egészében a végtelen hatalmassága előtt való ilyen bukfencezés, ilyen gyermekes és ártatlan mutatvány (liturgia és szakrilégium), amelynek a lét ura előtt semmi jelentősége nincs, azt az egyet kivéve, hogy hódolatát ilyen ügyetlenül mutatja be. Mint a Prédikátor mondja: a bölcsek minden bölcsessége bolondság. Órigenész igénye nem szerény. A kinyilatkoztatást végső vallomásra akarja bírni. Órigenész gnosztikus volt, vagyis

gondolkozásának bázisa, hogy a megismerés megszabadulás, és nem mellékes részleteket kívánt megismerni, hanem azt, ami lényeges („egy az, ami kell”). A kristálytisza megismerés. A héber hagyomány egy kifejezése: bath kol. A szó azt jelenti, hogy aki a kellő tudást meg tudja szerezni, az égi leány hangját meghallja. Az égi leány az igazságot énekli. Az igazság pedig nem a rézfúvósok hangján szól, hanem a lepkeszárnyú szellők fuvalmain. Mondják, hogy sokan (mesterségszerű zenészek és költők) égi hallásukat, ahogy sokan (mesterségszerű festők, szobrászok, színészek) égi látásukat elvesztik és ahogy sokan (szakemberek és tudósok) a bath kolt nem hallják többé, mert a mesterség a spirituális kapcsolatok iránt érzéketlenné tesz, a szakemberségben a hallás ártatlansága elvész. Origenész az égi leány hangját kereste. Minden bizonnyal a kereszténységben egyike volt azoknak, akik a hangot a legtisztábban hallották. Tudta, hogy az ember életében egyáltalán nincs fontosabb, mint a szűzies fül. „Az ember nem boldogságát keresi, hanem lényének sajátságos fajsúlyát” (Saint-Exupéry), s ezt csakis azzal a mértékkel tudja lemérni, amit felülről kapott. Az igazság a normalitás. A tudás előkészület a halhatatlanságra. („Az igazság megszabadít” — dnyána móksa). Az ősi tudás ismerete annyi, mint az örök igazság ismerete. De mindenek fölött tudta, ha a kinyilatkoztatást már nem is hallja közvetlenül, a kinyilatkoztatás minden feljegyzett és megmaradt szavában a létmegnyitó és átvilágító igazságokat kell keresnie.

Ad 71.

Althaner Patrológiája szerint Órigenész a keresztény ókor legtermékenyebb tudósa, aki „igazhitű keresztény akart lenni, ami abból is világos, „hogy megbecsülte az egyházi tanítást, és hogy a tanbeli tévedést rosszabbnak tekintette, mint az erkölcsi eltévelyedést”. Hogy *gnósztikus* lett volna, arról mit sem tud a corpus iuris. Hogy vitatott személy volt, az nem kétséges. A keresztény teológiatörténet tanúsítja, hogy a kortárs teológusok nem azzal vannak elfoglalva, hogy kortársaik tudományát bámulják. Órigenészt azért bámulták sokan, támadták is sokan.

Ez így van napjainkig. Loisy abbé szentírástudományi jártasságát, katolicizmusát ki vonná kétségbe, de ettől még ki lehet mind a mai napig közösítve. Így aztán szerzőnk megállapítását (*Origenész gnosztikus volt*) teljes tisztelettel vissza kell utasítanom, ha a szó 2. számú hamvasi jelentésére kell gondolnom. Ha az 1. számú jelentésre, t.i., hogy az igazság megismerésére törekedett, akkor nem. Ha a harmadikra, a jellegzetesen hamvasira, arra t.i., hogy törekedett az univerzális megismerésre és az átlátszó egzisztenciára, akkor nagy köszönettel elfogadom helyét a hamvasi pantheonban.

Ad – ad 71.

Kétségtelen, hogy Origenész jelentős alakja a patrisztikának. Talán az első, aki gondolatai miatt szembe találja magát a saját egyházával. Gnosztikus volt-e vagy nem? Nehezen eldönthető kérdés; marginalizálódott szerepe viszont kétségtelen. Görög lévén a hellén eszmerendszert hozza magával, talán a neoplatonizmus előfutáraként. Végül az is tény, hogy Origenészt az egyház 'gnosztikus befolyású' tanai miatt keményen elítélte, tanainak értelmezése évszázadokra nyúló vitát idézett elő. Most is – H. B. és B. Gy. évszázadában is – ez történik...

72.

Órigenész tulajdonképpen nagyszabású fordító, olyan módon, hogy a transzcendenciában lévő végleges értelmet akarta emberi nyelvre átültetni. Két nyelvből indult ki, a görögből és a héberből. A görögből, mert Alexandriában az univerzális orientáció nyelve ez volt. Végeredményben Európa világnyelve is, nemcsak abban a pillanatban, hanem az maradt a mai napig. Európát a huszadik században is a görög nyelv tartja egyben. Világnyelv az, amelyen a más nyelvről való mondat nem szóról szóra, és nem adekvát módon, hanem magasabb színvonalon fogalmazható meg. A másik nyelv a héber, amely „...ugyan az ősnyelv, de megromlott alakjában is az ősnyelvhez a legközelebb áll” (Baader). A héber nyelv ismerete nélkül az Evangélium mélyebb értelméből egyetlen szó sem érthető.

Ad 72.

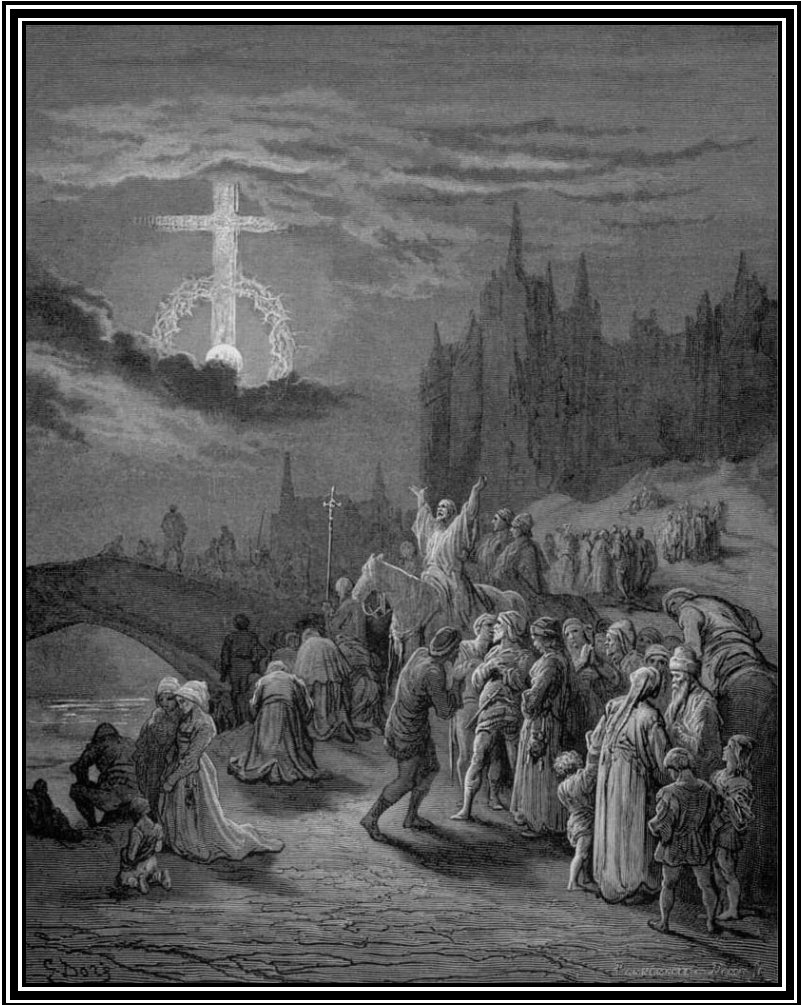
A transzcendenciában lévő végleges értelmet akarta emberi nyelvre átültetni – Lehet. A mindenséget vágytam versbe venni – írta Babits –, majd így folytatta: de még magamnál tovább nem jutottam. Nincs is emberhez méltóbb vállalkozás ennél: Istenülő vágyaimba ki látott? Óh, vakszívű és hideg szemű barátok – írta Ady. Korodra akartál hatni? – kérdezi Kölcsey Berzsenyi ravatalánál. Még ez is felülmúlja nemegyszer emberi képességeinket. Amit pedig Hamvas fogalmaz Órigenésről, az nem kevesebb, mint tudni azt, amit az Isten tud. Lehet? Törekedni lehet rá. Jézus kevesebbrel is beérte. Úgy gondolta: elég, ha megtesszük az Atya akaratát. Amiket az Atya tud, abból van, ami zárva maradt előtte. Elég, ha tudjuk a kinyilatkoztatást. Ezt szánta Isten az embernek. Bele is írta természetünkbe: Jónak kell lenni!

Világnyelv az, mellyel a föld bármely pontján boldogulhatok. A göröggel és akkor Hispániától az Indusig – megértethettük magunkat a műveltek körében. Az angollal ma – a világ bármely pontján, a műveltek körében. Szerzőnk más értelemben magasztalja fel a görögöt és a hébert: amelyben *a mondat magasabb színvonalon fogalmazható meg*. Nem tudom. Én biztosan nem tudnám a magam gondolatait magasabb színvonalon megfogalmazni görögül, bár több mint 70 éve tanulom e nyelvet. Ki-ki az anyanyelvétől remélheti a maga gondolatának legmagasabb szintű megfogalmazását. Kétlem a görögre fordítás sikerét, bárki fordító esetén is.

Az evangélium megértése aligha a héber nyelvre fordításon fordul. Sokkal inkább annak megtevése. Aki megteszi, érti. Aki nem teszi meg, annak a számára az értés zárva marad.

Ad – ad 72.

Vannak meghatározó nyelvek: a héber, a görög, a latin, a szanszkrit, a tolték. Egy-egy kultúra meghatározó nyelvei – ezekben él az adott kultúra. H. B. azt mondja: 'Európát a huszadik században a görög nyelv tartja egyben.' Igaza van, az európai civilizáció alapnevei a görögből származnak. Az alaphogalmaink görög eredetűek, a fogalom pedig olyan szó, amelyiknél fogva a dolgokat meg lehet 'fogni.' A huszonegyedik század a görög nyelvi hagyományt Európa egyre jobban kezdi levedleni és fölvenni az angolt. Minden nyelvváltás egyben az adott civilizáció válságát jelzi.

73.

Irenaeus a gnózis befolyása alatt először beszélt arról, hogy a világnak három korszaka van, a teremtés, a bűnbeesés és a megváltás. Ezzel tulajdonképpen először beszélt a történetről. Ami azelőtt volt, nagyobbára krónika,

mítosz, elbeszélés, vagyis rögtönzött összefüggés; később is minden alkalommal ez maradt, amikor valaki kizárólag a történetek egymásutánjában merült el, s a dolgokat nem gondolta elejétől végig. A modern történetek nagy része nem egyéb, mint krónika vagy elbeszélés, legfeljebb önkényes értelmezésű (történettudomány), filozófikus tartalmú kollektív regény, s ilyen módon fantazma. Valódi történet, amikor a világ (ember) élete egyetlen eszménytől függ, és pedig úgy, hogy a dolgokat az esemény hatása dönti el, vagy azokat az eseményre való felkészülés jellemzi.

A történet feltétele, hogy a két legfontosabb létesemény, a kezdet és a vég megvilágosodjék, és ha az teljes nyíltsággal nem is válik láthatóvá, de mint abszolút realitás, megjelenjék. Mert mindazt, ami közben történik, az első és az utolsó esemény határozza meg. A kiindulás és a megérkezés, mert az ember oda érkezik meg, ahonnan kiindult. A gnózis számára az Evangélium megismerése előtt a leglényegesebb az első esemény volt. Az Evangéliummal az utolsóóról is tudomást szerzett, és pedig nemcsak János Apokalipsziséből, hanem az egész iráni-héber apokaliptikus irodalomból.

Az apokalipszis nem annyira a korszak jellegzetes magatartását, vagyis a végvárakozást fejezte ki, az apokalipszis sokkal inkább ténylegesen azt jelentette, amit az apokalipszis szó jelent: lelepleződést — más szóval az eddig elrejtett végső értelem megnyilatkozását. Mert apokalipszis szó szerint annyit jelent, mint a homályba burkolt megvilágosodása. A kezdet felől nem volt kétség. Ez az édenkerti kezdet, és ezután mindjárt annak az ember által való megrontása. Ez az, amit magunkban hordunk mint a tiszta létezés világosságát és a létrontást. Az aranykort és a korrupciót.

Az Evangélium azt tanítja, ha az ember a kezdeti lét tisztaságát nem állítja helyre önmagában és a világban, nyomorultan és irtózatos katasztrófában végzi. Ez a mindenkori történet mindenkori értelme, olyan hihetetlenül lapos közhely, hogy lehetetlen felőle nem tudni. Az esemény, és pedig az egyetlen esemény. Mindaz, ami valaha

is történt, ennek az eseménynek volt alávétve, és ami történik: az esemény kérlelhetetlen következménye. A történet úgyis meghatározható, hogy a kezdet felől holtbiztos tudomásunk van, létünk a vég felé azonban nyílt. Ezt a történet vége felé való nyíltságot hívják szabadságnak.

Nincs mechanikus és automatikus történés, nincs emberi akarat nélküli fejlődés vagy visszafejlődés, de főként nincs semlegesség. Az ember nem vonhatja ki magát, mert a történetben elszigetelten élni nonsense.

Ad 73.

Irenaeus annak a szmirnai Polikárpnak a tanítványa, aki pedig János evangélista tanítványa. A 2. században Lyon városában püspök, és görögül ír. Főműve: *Adversus haereses*, melynek eredeti görög címe: *A hamis gnózis (pszeudónimou gnóseós) leleplezése és cáfolata*. Hogy a *gnózis befolyása alatt* beszélt volna? Lehet. De akkor Jézus is a Sátán befolyása alatt mondta, amit pusztai magányáról tudunk. A gnózis elevenen élt a keresztény ókor századaiban. Olyan volt az, mint most a piacgazdaság vagy az ateizmus. Hatása alól senki sem vonhatta ki magát. Csakhogy Irenaeus leleplezte és cáfolta a gnózist, amely egyébként rá is hatott.

Hogy a világnak három korszaka van, erről még Jézus semmit sem tudott. Számára volt a *kezdet* (arché – Mt 19,4.8), majd a folytatás, melyet megpróbált visszaigazítani a kezdethez. Pál viszont már említette Ádám vétkét (Róm 5,14; 1Kor 15,22.45 – amit Jézus, az evangélium tanúsága szerint, soha), s azt, hogy Jézus rendbe tette, amit Ádám elrontott, s be is fejeződik e helyretevés által az emberi történet; már megnősülni sem érdemes, mert jön Jézus és befejezi a történetet. De három korszak nála sincs. Csak egy pillanat van Ádám vétke előtt, korszak nincs. Ádám vétke után következik a zsidóktól pontosan kiszámolt néhány ezer esztendő, ami már korszak. S Jézus Isten engesztelő áldozata után megint nem következik korszak. A zsidók nem is tudnak a Jézus utáni, más és új korszakról. A keresztények pedig várják a Jézus utáni korszaknak gyors befejeződését: a Jelenések könyve szerint Jézus után ezer és még néhány esztendeig tart e korszak. Irenaeus is. Nem látom megalapozottnak szerzőnk állítását, hogy *a világnak három*

korszaka van, a teremtés, a bűnbeesés és a megváltás. Ezzel tulajdonképpen először beszélt a történetről.

Megint a szótár-probléma. Szerzőnk számára a *történet* jelentése nem azonos azzal, amit erről a szótárakban találunk. Mi az új, a hamvasi jelentés? Ez: *kezdet és vég megvilágosodik benne, mint abszolút realitás.* Ez viszont a *történefilozófia, a történetteológia* – a szótár szerint. Tudomásul veszem tehát, hogy szerzőnk szerint csak ez a történet, Szekfű Gyula életműve viszont csak fantazma, mert könyveiben nem világosodik meg kezdet és vég, s ezek nem jelennek meg műveiben abszolút realitásként. Csak az a *nem abszolút* realitás tudható meg könyveiből például, hogy százezrek vagy népünk milliói kerültek a 16-17. században Kelet rabszolgapiacaira. Ez *fantazma* volna? Számomra nem. Sírni és zokogni tudok miatta ma is, olyan eleven valóság számomra. Összekapcsolhatom e szomorú tény azzal, hogy kívül kerültünk, még pedig az egyház ölen, a kezdet és vég abszolút realitásán, s állíthatom, hogy ez okozta tragédiánkat, de ekkor már történetteológiát űzök, s ezt nem Szekfű Gyula katedróján tanítják – ott történetet tanítanak. Meghökkenítő állítások mondhatók, ha nem veszem igénybe a szótárt. S ha újat, egyénit csinállok helyette, s nem szólok erről olvasóimnak.

Történetteológia megállapításokkal találkozunk tehát e szűrőben, amikor is elveretik a port a történeten, mert az nem történetteológia. *A gnózis számára – az Evangélium megismerése előtt – a leglényegesebb az első esemény volt.* Várnám ennek a mondatnak a talmát, a titkát. Miért volt a leglényegesebb és mi volt ez az első és leglényegesebb esemény? Nem tudom meg. Hogy ne botorkáljunk 11 szúra után is (a 63. szúra kezd beszélni a gnózistról) teljes sötétségben, elmondom, hogy én mit tudok a gnózistról. Nem akarom ezt ráfogni Hamvas tudatára, de közlöm olvasómmal, hogy én mire tudok gondolni akkor, amikor Hamvas e meg nem határozott, annak tartalmát meg nem jelölt, szavát leírja.

Nem tudhatni, hogy hol és ki kezdte azt, amit gnószticizmusnak nevezünk. Egyes elemei jól ismertek a babilóni asztrológiából, az iráni, egyiptomi, késősidó, hellénisztikus és keresztény gondolatvilágból. Lehet a kereszténység átköltése is, és lehet már Jézus-előtt is meglevő akár zsidó akár hellénista irányzat is. Tudjuk viszont biztosan, hogy a 2. századi

kereszténységén belül már hatékonyan érvényesül ez az irányzat. Vannak, akik azt gondolják, hogy azért nem találjuk meg eredetét, mert a gnószticizmus olyan magyarázata a világnak és embernek, amely csak a hozzá hasonló világ- és embermagyarázatok környezetében tűnik fel. **Úgy gondolom én is a dolgokat, ahogyan ti, csak nem egészen úgy, mint ti, mert én gnósztikus vagyok** – ezt a táblát akaszthatná a maga nyakába minden gnósztikus, akárhova is támad kedve bemenni. Mitől vagy gnósztikus? – kérdezzük tőle. Vallom – feleli –, hogy Isten és világ, szellem és anyag, jó és rossz különböznek egymástól.

Emanációt vallok: a transzcendens Isten magas világából származunk mi, emberek, s eljutottunk az anyagnak és a rossznak alacsony világába. Az ember leszakított a fény és a sötétség harcába, s leszakított a halandóság bukásába. Ebből a harcból és bukásból csak a valódi összefüggések ismerete (**gnósis!!!**) mentheti őt ki, csak a gnózis válthatja meg az embert. A gnósztikus irodalom gazdagsága a 2. században felülmúlta az egyházi irodalomét. Ez az irodalom elveszett, az antignósztikus is java részben. A század gnósztikus szerzőinek neveiből ismertek az alábbiak: Simon mágus (ApCsel 8,9-24), Basilides és fia, Isidorus, Epihanes, Valentinus és tanítványaié, Bardesanes. 1945-ben fedeztek fel az egyiptomi Nag-Hammadiban egy korszót, s benne 13 papyrus-kódexet találtak, melyeket egyiptomi nyelven, azaz koptul írtak. Ezek között található a Tamás-evangélium, melyet el is olvastam. A többbit, amit fentiekben elmondtam, a szakirodalomból ismerem.

Ezenfelül még van egy előfeltevésem. Pál a damaszki találkozást a gnószticizmussal ötvözte. Ebből az ötvözetből lett a páli teológia. S döntően a páli teológiából lett a történeti kereszténység. Ezt is el kell mondanom, hogy az olvasó világosan láthassa, mi van a tudatomban, amikor Hamvas mondatait elemzem. Pál szintézisemet idézem: a *Szent Pál teológiája* c. művem 944-945 oldaláról.

a/ Arábia

Pál nem tartozott a Tizenkettőbe: Tarszusban élt, amikor Jézus Galileában tanított. Miután a damaszki úton földre vágta őt alighanem lelke terhe is (hiszen Pál nem közbűntényeseket, hanem hívő embereket, Jézus-tanítványokat kívánt börtönbe

juttatni!), Arábiába megy, és nem a Tizenkettőhöz – tanulni Jeruzsálemben. Mindmáig mély titok, kikkel találkozott Arábiában. Arra viszont következtethetünk, hogy mit tanult ott, mert az arábiai három esztendő végeredménye nem titok. Címe: *Az én evangéliumom*. Pál és senki másé. Nem a Tizenkettőtől tanulta a benne foglaltakat. Summájára már utaltam: Ádámban mindannyian vétkeztünk, s ennek folytán rajtunk a kárhozható Isten haragja... de Krisztus golgotai halála tisztára mosott minket. Mint mondtam, következtethetünk a végeredményből, a summából. Elemeire szedem e summát. Négy állítás van benne.

- a) Ádám vétkezett
- b) Mi is vétkeztünk Ádámban
- c) Krisztus meghalt
- d) Krisztus halála tisztára mosott minket

Kettőt tudott ezekből a tizenkettő is: a/ Ádám vétkezett és c/ Krisztus meghalt. Kettő viszont merő újdonság volt számukra: b/ Mi is vétkeztünk Ádámban és d/ Krisztus halála tisztára mosott minket. Következtetésem: **a merő újdonságban lehet ludas Arábia.**

b/ Gnózis

A Mediterráneumban a jézusi üzenettel egy időben hódított egy másik szellemi-vallási irányzat is. Tanította, hogy valami végzetes baj történt az emberiséggel, már léte hajnalán. Az történt, hogy merőben szellemi létezését lecserélte az ember a jelenlegi, a tapasztalható testire. Ez az irányzat keveseknek szóló, belső és titokzatos, ezotrikusnak mondott ismeretet kínált. Görögül *gnóziát*; ennek lényegi tartalmai 1./ az említett ellenőrizhetetlen állítás tényként elfogadása, 2./ az ismeret kihúzás a bajból: ha elfogadom az iménti első pont tartalmát, visszakerülhetek eredeti szellemi állapotomba – pusztán e felismerés által.

Ezzel az irányzattal találkozhatott Pál Arábiában. A törvény és a próféták ismerője természetesen elutasította – mint ostoba és igazolhatatlan mesét – eredeti szellemi létezésünknek testire cserélését, de elfogadta belőle *az ősi baj* gondolatát, s persze az abból megváltódás, a kiszabadulás szükségességét is. Behelyettesítette a gnóztikus ősbajt az ugyancsak az emberi lét hajnalán történt ádami-évai ősbűn-esettel, s következményével: a Paradicsom, az Isten közelében élhetés elvesztésével. A

megváltó ezóterikus gnóvizt (ismeretet, gondolatot) pedig lecserélte a megváltó hittet (ismerettel, gondolattal). Miként az Arábiában megismert gnóviztikus szellemi irányzat egy gondolati tartalom segítségével kívánja visszahozni az embert eredeti istenközeli állapotába, úgy Pál is egy ténynek: Jézus halála (ill. Istent engesztelő kiomlott vére) tényének tulajdonítja az ember ügyét rendbetevő erőt. **Valójában Pál gondolatának!!!** Az erről beszélő páli ismerettartalom kerül a gnóviztikusnak a helyére. Üdvösségünk feltételévé lesz Pál igazának elfogadása, amit Pál megváltó hittartalomnak állít. Miben kell hinnünk? Jézus Istent kiengesztelő és minket megváltó halálában. Mitől megváltó ez a hittartalom? Az Atya ránk haragvásának a következményétől, az örök kárhozattól, amelybe bizony belevágna minket Isten szentsége, ha Pál nem találja fel az orvosságot Isten e kétségbeejtő kényszer-szituációjára.

Kopernikuszi fordulatot okoz ez majd a Jézus-mozgalom történetében. A galileai halászok védtelenek vele szemben. Ők ismerik a néptanító Jézus népet tanító szintű példabeszédeit. Pál pedig elvégezte a jeruzsálemi teológiai főiskolát, s ezenfelül három posztgraduális évet tölt még Arábiában. Nem közönséges élményeken megy ott keresztül: "Ismerek egy embert Krisztusban... és tudom, hogy ez az ember – hogy testben-e vagy testen kívül, nem tudom, csak az Isten tudja – elragadtatott a Paradicsomba, és olyan kimondhatatlan beszédeket hallott, amelyeket nem szabad embernek elmondania..." (2Kor 12,2-4). Valamiféle beavatásban részesülhetett, ami teljes bizonyossággal töltötte őt el. Teológiai közléseit Jézustól kapott kinyilatkoztatásként adja elő, sőt még Jeruzsálemben is kinyilatkoztatás folytán utazik, ahol is érvényesíteni képes álláspontját. Sőt, ezt követően Antióchiában még Pétert és Barnabást is helyére teszi.

Ezek után vissza a szerző szövegéhez. Az apokalipszis, miként az ezt a címet viselő *Jelenések könyve* is, valóban a végről óhajt beszámolni. A feladat megoldhatatlansága sajátos műfajt teremt. Képszerűt. Festők ecsetjére méltót (Bosch).

A korrupcióról mondanék valamit. Az aranykor időtartama nem ellenőrizhető. Mintha nagyon hamar véget ért volna a *vindice nullo, sponte sua sine lege fidem rectumque collebant* aranykora, amikor még jók voltunk. *Az Irás hol jegyezni kezd, jegyezz csak gyűlöletet* – írja

Arany. *A vén cigány is: Mintha újra hallanók a pusztán, / A lázadt ember vad keserveit, / Gyilkos testvér botja zuhanását, / S az első árvák sírbeszédeit, / A keselynek szárnya csattogását, / Prométheusz halhatatlan kínját, / Húzd ki tudja meddig húzhatod...* Hajlamos vagyok azt hinni, hogy mítikus képbe öltöztettük azt az igazságot, hogy az ember kezdettől fogva rosszara is használja azt a szabadságot, amelynek következtében ember au ember, és nem robotgép. *Ha az Emberfia visszajön, vajon talál-e hitet a földön?* A kinyilatkoztatás világos és egyszerű: Légy jó! De általános az emberi tapasztalat, hogy könnyebbnek ítéljük azt, hogy rosszak legyünk. Mért változott volna ez az áttekinthető történelem folyamán, s mért változnék ez a sejthető közelebbi és távolabbi jövőben?

A történet vége felé nyitott voltát hívják szabadságnak – Nem a szabadságot hívják szabadságnak. A múltban is szabadok voltunk. Emberlétünk első pillanatától fogva. A korrupció évezredein keresztül és a jövőben is azok leszünk. A szótár megkülönbözteti a formális szabadságot és a tartalmat. A formális érvényesült döntő súllyal a korrupcióban. És szerzőnk remélheti, hogy a nyitott jövőben majd érvényesül a tartalmi. Mi a tartalmi szabadság? Csak annyi, hogy a szabadságomat a kinyilatkoztatás szolgálatába állítom és jó leszek.

A semlegesség valóban nonsens. Tertium neon datur. Vagy jó vagyok, vagy rossz. Vagy beérem azzal, ami másnak is jut és nem gyilkolok. Vagy nem érem be azzal, ami másnak is jut, hanem többet akarok magamnak és gyilkolok. A több megszerzéséért is, megtartásáért is

Ad – ad 73.

Pedig minden vallás tud e három – teremtés, bűnbeesés, megváltás – korszakáról. Az persze már más kérdés, hogy a kereszténység megváltástana (Pál) téves. De ettől a három az még három.

74.

Különös, hogy Philón, alexandriai héber gnosztikus, gondolkodásának teljes egészével a tér világában áll. Tér alatt a kozmoszt, vagyis a természetet, mindenesetre a külső szükségszerűségnek stabil és statikus rendjét kell

érteni. Clemens Alexandrinus-nak, aki Philónnak csaknem kortársa, van valamije, ami Philónnak nem volt: tudata a kezdetről és a végről. Clemens nem a fix természetben és nem a kozmosz architektúrájának örök állandóságában él. Philón világa épület, Clemensé szimfónia. Ez itt a folyékony és illanó elem, amit időnek neveznek valami, hogy nem lehet megállni és megmaradni és megnyugodni, mert ebben az elemben az egész állandóan oldódik és foszlik, összeáll, de csak percekre, alakot ölt, hogy újra meg bomolják.

A két gondolkozás, mint az építészet és a zene. Ami a tér világában a megnyugtató, hogy tapintható, sűrűbb káprázat, mint a hinduk mondanák: ami az időben a súly, a megfoghatatlanság. Az ember a kereszténységben nem a zárt kozmosz terében, hanem a történetben él, belehajítva, nem csak megnyitva, de feltépve és elvetélve. Az idő sem nem archaikus, sem pedig abszolút értelmes, az ember teszi ezzé vagy azzá, de nem egészen. Mindig marad fenn imaginárius — nem perc, nem nap vagy év —, hanem valamely nem mérhető sötétség, amely magát az ellenőrzés alól kivonja.

A stabil kozmosz teljes egészében gomolygásban és hömpölygésben oldódik fel, ezért mondják, hogy az ember ebben az aiónban nem a világrendszerben, hanem a történeti időben, az előzmények és a következmények kérlelhetetlenségében él, amely megfégezhetetlen hatalom. A történet a végvárokozás szomjúságából (apokalipszis), a katasztrófától való szorongásból; az aggodalomból és a gondból, az élet végzetesen elhibázott voltának következményeitől való irtózatosságotól jédelemből lépett ki.

Mindez a történet kétségtelen jegye, de nem az egész. Az ember ki van szolgáltatva, minden védelme összeomlott. El van hagyatva. (Mint ha az Idő a létben a nem-lét állandó jelenléte lenne). A történetben egyetlen boldogság van, nem az időből kilépni, hanem az idők teljességét megvalósítani.

Ad 74.

Philón Jézus kortársa. Alexandriában élő zsidó. Jeromos felveszi a keresztény írók katalógusába (*De viris illustribus*), pedig

zsidó vallású maradt, de a Biblia exegézisében mintául szolgált Órigenésznek is, Szent Ambrusnak is. Irigylem a szerzőt, mert nem olvastam Philontól semmit, Kelemennek pedig csak egy munkáját: a *Melyik gazdag üdvözüül?* címűt. Üdvözüti nyugodtan a gazdagokat Annak ellenére, hogy a teve is könnyebben jut át a tű fokán, minthogy a gazdag bejutna az Isten Országába. Nem éreztem olvasás közben a szimfóniát. Philónra is hathatott a gnószticizmus, de újplatónikusként tartják számon a filozófiatörténetben, nem héber gnósztikusként. Nekem ez az épület-szimfónia szembeállítás meseszerűnek tetszik. Jeromos, Órigenész, Ambrus nem látták ezt a kozmosz architektúrájánk örök állandóságát? Kelemen szimfóniája nem volt Órigenészé, Ambrusé és Jeremomosé is?

Amit a keresztényekről mond: *Az ember a kereszténységben nem a zárt kozmosz terében, hanem a történetben él, belehajítva, nem csak megnyitva, de feltépvé és elvetélve* – túl költői. Megfejtésére nem tudok vállalkozni. Hasonlóan költői ez is: *A történetben egyetlen boldogság van, nem az időből kilépni, hanem az időket teljességét megvalósítani.* De ezt érteni vélem. Nem is tudunk az időből kilépni, helyette meg kell valósítanunk azt, amire lettünk. A létező kereszténység egyfelől nagyon is benne marad az időben, s bódultan engedelmeskedik a koreszméknek, másfelől elvágyódik belől egy lombik-világba, mint pl. a Hamvastól egyébként sokra becsült 13. századi domonkos misztikusok.

Ad – ad 74.

Ebben a szűrában is megmutatkozik egy markáns számlálóbeli különbség. B. Gy. a skolasztika alapján áll (Szt. Tamás). H. B. a misztikusokén (Böhme, Cusanus, Eckhart). Ezért lehet, hogy e szűra értelmezhetetlen egymás számára. B. Gy. időrendben helyre teszi a dolgokat, valóban Philon és Clemens nem voltak kortársak, de talán még szellemi értelemben sem. Philon nem volt gnósztikus sem, csupán szinkretista, a héber hagyományt és a görög filozófiát látatta egybe.

Annyi viszont igaz, hogy éles dualizmusa a gnósztikusok szektájánál talált visszhangot.

75.

Különbség van végvárás és a vég tudata között, ez a különbség az apokaliptika és az eszkatológia között. Az apokalipszis a kedély dolga, az eszkatológia a végső dolgokról való tudás.

Ad 75.

Az eszkatológia az emberiség végső sorsát tárgyaló bibliai, illetve teológiai tanítások összessége. Az apokaliptika az eszkaton, a végidő közeli eljövételének türelmetlen várása, illetve az eme eljövettel kapcsolatos elképzelések összessége (Gromon András, Márk, Budapest 2003).

Ez nagyjából ugyanaz, amit szerzőnk mond, de számomra foghatóbb.

Ad – ad 75.

Apokaliptika és eszkatológia, a teológia kulcsszavai, (talán harmadikként még a dogmatika illenék a sorba.) Az idők során a fogalmak gyakran keveredtek – most tisztába lett téve.

Az emberi gondolkodás 'ösbibája': ugyanazokon a szavakon mást és mást ért. (a realizmus mást jelentett az univerzálé vitában, mint a felvilágosodás korában, az idealizmus mást jelentett Platón korában, mint a német filozófiában, és így tovább...)

76.

A történeti kereszténységben igen korán, később soha jóvá nem tett, sőt súlyosbított és ezért végzetes hibát követtek le. Ez a hiba, hogy a gnóvizist nem olvasztották be, hanem eretnekséggel bélyegezték és a kereszténységből kizárták. Ezzel pedig a megismerés szabad szellemi tevékenységének lehetőségét a kereszténységben megszüntették. Plótinosznak a gnóvizissal szemben tanúsított ellenállása érthető (menthető) Visszavonultan élő magánember volt, és információi sem lehettek hitelesek. A keresztény papság viszont magas autoritás, értesülései kimerítőek és megbízhatóak lehettek, voltak is. Éppen ezért a gnosztikusok ellen indított hadjáratot nem lehet úgy

megítélni, mint Plótinuszét. A kereszténység történetében ez volt az első, amikor a papság keresztényellenes magatartást vett fel. A történetben ez volt az első eset, amikor a papság hatalmát az Egyház szelleme ellen érvényesítette.

Ad 76.

Azt hiszem, hogy túl sokat vár szerzőnk a kezdeti kereszténységtől: nem olvasztotta be a gnóvizist. Azaz a gnóvizticizmust. A Tizenkettő teljesen tehetetlen volt a páli gnóvizissal szemben. Nem tudta nem beolvasztani. A főiskolai végzettségű páli meggyőződés erejével szemben védtelenek voltak a galileai halászok. A zsidókat sem tudták beolvasztani, s a zsidók ki is közöcsítették őket. A páli tanítás lett az eligazító norma a dogmatikai kérdésekben: az, hogy meg vagyunk váltva. A gnóviztikusok titokzatos dolgokat vallottak: a testbe zuhantunk alá. Örültek a keresztények, hogy egy Jézust magasztaló páli rendnek a birtokába jutottak. Azt védték. Az államhatalom meggyártotta belőlük a vértanúkat. Nem tudom, hogy Hamvas olvasta-e a Tamás-evangéliumot. De ha olvasta ezt a gnóvizticizáló, bár elkötelezetten Jézushoz ragaszkodó írást, nem lehetett az az érzése, hogy ehhez kellett volna megtérnie a kezdeti kereszténységnek, annak ellnére sem, hogy ez az írás meg akarta őrizni a jézusi üzenetet. Nem egyértelműek a Tamás evangélium logionjai találgatni kell, hogy mit is akarnak mondani. A II. Vatikáni Zsinat után jámbor katolikus hívők nem értették az értesült papok dogma-feloldó és őket hitükben bizony elbizonytalanító szövegeit. Nem lehet egy közösség hitével felelőtlen játékot játszani. A kezdeti kereszténységnek őriznie kellett a hit egységét. Nem tudtak engedni annak a gnóvizsitánításnak, amely oly annyira bizonytalan, egyénieskedő volt, hogy annak megfogalmazására Hamvas sem vállalkozik szúrásaiban. Mihez igazodjanak akkor szegények?

A megismerés szabad szellemi tevékenységének lehetőségét a kereszténységben megszüntették. A kereszténység, mint minden nem gittegylet, hitegységre törekedett. A gnóviztikusokkal nem lehetett hitegységre jutni, mert Tábla volt a nyakukban, s ez a tábla lehetetlenné tette a hitegységet. Nem volt gnóviztikus krédó. Én egy kicsit másképpen gondolom... – ezért nem lehet az

oroszlánok elé menni. Csak ezért lehetett: Vallom, hogy Jézus a Kyrios. Azt a hitet, amelyet a hitvallások számtalanszor megfogalmaztak, s nem tértek el egymástól. Denziger *Enchiridionja* (Herder 1976, 17-42. o.) hozza őket.

Plotinosnak Hamvas megbocsát. Mért? Hitelesek lehettek az információi, kortársai voltak a gnóosztikusok, közvetlenül találkozhatott velük, és semmire se ment találkozósaival. Plótinos – rendszeralkotó filozófus volt. A gnóosztikus táblát ő sem tudhatta beolvasztani rendszerébe, mert a gnóosztikusok rendre különvéleményt képviselnek. A keresztényeknek pedig cselekedniük kellett. Nem ejteni tömjénszemet a császár istenségének az oltárára. Abban a biztos tudatban, hogy hitükért és életükért Jézus várja őket a mennyben.

Az első századok papsága az autoritását, tekintélyét a keresztény népnek köszönhette. A *kebeirotóniának*, annak, hogy választották a presbitereiket a maguk köréből. Nem a püspök küldte szemináriumában kikeltve a papfiókákat, és postán, a különböző helyi közösségeknek. Még a püspököket is a keresztény nép *kebeirotóniája* – kiterjesztették karjukat: ő az, akit választanunk a magunk számára – csinálta. Az egyetlen lehetséges hiteles autoritás volt a megválasztott presbiterek, püspökök autoritása. Nem demokratikus választás volt, amelyben húszezren voksolnak valakire, akit nem ismernek. Azoknak a választó aktusa volt, akik jól ismerték, személyesen is ismerték a jelölteket. Mindannyian jelöltek voltak.

Nem lehet e korban az Egyházat szétválasztani papjaitól. Szó sem lehetett a papság egyház- és keresztényellenes magatartásáról. Ha buták vagy kis sütetűek voltak, akkor sem. Akár a választók, akár a választottak, akár mindahányan, a legkülönbet akarták megtisztelni bizalmukkal. Azt, aki hajlandó volt birkózni az oroszlánokkal is. A *papság hatalma* – ez a kifejezés itt eltéveszti ez a kifejezés az évszámot. Abból, hogy Konstantín után úgy alakul minden, ahogy van, nem következik az, hogy Konstantin előtt is úgy volt minden, ahogyan szerzőnk gondolja. Bizony nem.

A gnóosztikusok nem birkóztak az oroszlánokkal, csak okoskodtak. Nem a papság hatalma védekezett ezzel az összevissza okoskodással szemben, hanem a keresztény nép hite. A hitük abban, amiben hinni tudtak. Megfogalmazták e korban

nem egyszer a hitvallásokat: hiszek az Istenben, Jézusban s az örök életben. Abban nem fért bele a gnóosztikusok tananyaga. A Egyház szelleme vagy Jézus szelleme, vagy érvénytelen szellem. Szellemük. Hittek, adakoztak és vértanúk is lettek. Az okoskodókra nem volt szükségük. Nem voltak gittegylet, akik csak szövegeltek. Dolgozniok kellett, s vasárnaponként adakozni, s üldözés idején elmenni a cirkuszokba – szereplőként. Az élettől függetlenedő gnózisra nem értek rá.

Ad – ad 76.

Hát az a baj, hogy a korai kereszténység nem engedett a gnózisnak – eretneknek bélyegezte azt. A páli teológiát viszont beengedte – mi több dogmájává tette azt. Valószínű, ezt látja H. B. is: itt csúszott el a kereszténység – a következő csúszás Konstantin volt. Napjainkban is csúszik, bele a globális fináncoligarchia kitért karjaiba. (Hit Gyülekezet stb.)

77.

A gózisnak voltak tévtanai, és minden bizonnyal fölösen voltak rosszhiszemű gnosztikusok, de kérdés, hogy ez a gnózis felszámolására elegendő ok volt-e. A gnózis a szakrális megismerést jelentette. A papság háborújában pedig, mint később kiderült, és mint ahogy ez a magatartás a történetben ismétlődött és állandósult, a hatalom nem is a tévtanok, hanem az értelem átvilágító tevékenysége ellen vette fel a harcot.

Az, ami történt, nem volt félreérthető. A papság a szabad szellemmel szemben ugyanazt a magatartást vette fel, mint a farizeizmus.

Ad 77.

A gnózisnak voltak tévtanai – írja szerzőnk. Ezt a megállapítást a különböző vallások képviselőitől szoktam hallani. Azoktól, akik birtokában vannak az egyedül igaz hitletéteménynek. A zsidók az első században már rendelkeztek ilyennel, s központilag elhatárolták magukat a názáretiek eretnokségtől, tévtanításától – Jamniában még az első század végén. A kezdeti kereszténységnek

is úgy-ahogy alakul a hitletéteménye. Jézus is beszélt hamis messiásokról hamis prófétákról (Mk 13, 22), Pál is hamis testvérekről, hamis apostolokról, hamis tanúkról s a hamis gnózis ellenvetéseiről (Gal 2,16; 2Kor 11,26, 1Kor 15,16; 1Tim 6,20), a Jelenések könyve is elhatárolja magát a nikolaitáktól (2,6.15). Én Markiont, Montanust nem gondolom rossz szándékúaknak. Miért ne hihettek volna a maguk igazában? Miért nem gondolhatták, hogy azt akarják, ami istennektetsző (caddik, dikaion), és hogy Jézust akarják követni? Voltak vértanúik is. Ítéljen róluk Isten és az utókor.

A gnózis felszámolásra volt-e elegendő ok? Nem számolt fel senki senkit, és mindenki minden lehetségest megtett eszméi győzedelméért. A felszámolás, a likvidálás csak a hatalom részéről történhetett. A zsidók s a Birodalom megkísérelte a keresztényeket felszámolni. De a gnosztikusoknak nem volt módjuk felszámolni a keresztényeket, s a keresztényeknek nem volt módjuk felszámolni a gnosztikusokat. Nem volt kardjuk. Markionnak, Montanusnak csak érvek voltak, s ezek az érvek nem győzték le azokat a keresztényeket, akik az érvek ellenére sem lettek tanítványaikká. S Markionnak s Montanusnak elfogytak a hívei, miként a gnosztikusoknak. Konstantin zsinatán, Niceában már nincsenek ott. Egyikük sem.

A gnózis a szakrális megismerést jelentette. Feltételezem, hogy ezt Markion, Montanus, a gnoszticizmus és a keresztények is gondolták a maguk megismerni akaró tevékenységükről. Hogy minő alapon ajándékozza ezt az elismerést szerzőnk a gnosztikusoknak, csak találgathatom. Mondok egyet: a gnózinak akarja tulajdonítani a maga meggyőződés- hitrendszerének az érteni tudását.

A papság az értelem átvilágító tevékenysége ellen vette fel a harcot – Elmondtam már, hogy az első századokban mennyire nem állja meg a helyét a papságnak ilyen szerepet tulajdonítani. Csak keresztény nép volt, s annak legjava volt a választott papság. Hogy Kelemen, Órigenész, Irenaeus korlátoltabbak lettek volna e századokban, mint bárki más, nem hiszem. Hogy bármelyikük, hogy ellenfeleik az értelem átvilágító tevékenysége ellenakart volna harcolni, annyira nem illik rá ezekre a személyekre, akár eretnek voltak, akár nem.

A gnózis üldözésének eredménye az volt, hogy az univerzális tájékozódásra való lehetőség megszűnt – írja tovább szerzőnk. Nem üldözött senki senkit. Harcolt mindenki a maga igazáért, s hitte, hogy az értelem átvilágító tevékenységének a jegyében.

A már félig hatalmon levő papság, amely az Egyház sok fontos helyét elfoglalta, és amely kezdte magát hiteles Egyháznak tekinteni, a gnosztikusok szabad értelmi tevékenységét nem nézte jó szemmel – próbálom megérteni a szerzőt. Nem tudom, miért, de azt hiszi, hogy papság és hatalom már félig azonos. Azt hiszi, hogy már elvált egymástól a papság és a keresztény nép. Azt hiszi, hogy a gnosztikusok különbek voltak, mint a nem-gnosztikusok. Ki nézte akkor és azóta a mai napig a vallás világán belül jó szemmel, hogy valaki mást gondol, mint mi. Embernek lenni annyit is jelent, hogy meg vagyok győződve arról, hogy igazam van. Hogy a tőlem eltérőt képviselő téved. Minden rendben van, csak ne vedd elő a kardot, ne gyűjtsd meg a máglyát. Sem a gnosztikusok, sem a keresztények (s azon belül papjaik) nem vették igénybe ezeket a szövegeket.

A papság a szabad szellemmel szemben ugyanazt a magatartást vette fel, mint a farizeizmus – ezt már egy kicsit méltatlannak érzem a szerzőhöz. Irenaeus a farizeimus, Valentiniánus pedig a szabad szelem képviselője! Amíg nem nyúlok a hatalomhoz, addig lehetek a szabad szellem képviselője, s mondhatok akkora szamárságokat, amekkorák koromtól s személyi kapacitásomtól telik. A fogalmazás a felvilágosodás korát juttatja eszembe. Lerázva az egyház szellemi béklyóit, hihették, hogy a szabad szellemet képviselik, s aztán gyilkoltak és Gulagot és Hirosimát csináltak szabad szellemük nevében. Szerényebbeknek kell lennünk. A gnosztikusok is meg voltak győződve a maguk igazáról, s harcoltak az ezzel ellenkező egyház tévtanok ellen. A keresztények is meg voltak győződve a maguk igazáról, s harcoltak a gnosztikusok tévtanításai ellen. De szerencsére csak érvekkkel. A kard a Birodalom kezében volt. Az egyháztörténet ismerete alapján nem kétlem, hogy szívesen vettek volna kardot kezükbe. Ágoston már szól a császárnak, s az elintézi a maga eszközeivel a donatistákat. Nem érvekkell!

Elfogadható az az érv, hogy a gnózis és a kereszténység eszmei harca megedzette a kereszténységet. Ha nincs kard, akkor jöjjön, aminek jönnie kell – győzzön a jobb gondolat! - S, hogy a jobb gondolat győzött-e, az egy újabb közös vita tárgyát képezheti.

78.

A gnózis azon a tényen nyugszik, hogy a megismerés értelmi műveletének kezdeményére az emberi magatartás megváltozik. Bármilyen gondolat legyen is, az embert valamely irányban ösztönzi. A gondolatnak ez a létformáló tulajdonsága aszerint növekszik, hogy valaki milyen mélyről, milyen rendszeresen, részletesen és állandósággal fejt ki. A gondolkodásnak, a megismerésnek, a tudásnak mint létalakító (megszabadító) módszernek tudatos és rendszeres alkalmazását a gnózis az egyiptomi hagyományból vette, és ez a módszer alkímia elnevezés alatt maradt fenn.

Az alkímia (aranykészítés) tulajdonképpen értelmi tevékenységgel az elemek belső megtisztítása, átvilágítása és átalakítása. A cél a megtisztult emberi lény (aranykészítés nem más mint az aranykori létrealizálása), vagyis a transzparens egzisztencia. A hiba, amit a korai kereszténységben a papság elkövetett, hogy az értelmi átvilágítást (univerzális orientációt) mint létformáló erőt elvetette és helyébe, azzal az indoklással, hogy az ember üdvét kizárólag tettei révén éri el, a tevékenységet tette.

Ezzel az értelem átvilágító munkáját kikapcsolta, és így az ember életét megcsonkította, a kritikus intellektust kizárta és az észet nem olvastotta magába. Ami oka lett annak, hogy e megoldatlanság miatt a kereszténységen belül állandó bizonytalanság és nyugtalanság (láadások, szekták, eretnokségek) lett úrrá.

Ad 78.

A gnózis célja a transzparens egzisztencia – elhiszem, hogy van olyan ember, aki a megismeréssel (univezális orientáció) meg akarja tisztítani az embert – a butaságtól, a bűntől, a betegségtől.

Mindentől, aminek folytán korrupttá lesz az ember. Az ilyen ember lehet gnóosztikus és nem gnóosztikus egyaránt. A papság nem vetette el a megismerést. A keresztények papjaikkal együtt meg voltak győződve arról, hogy Jézus kinyilatkoztatása révén megkapták az univerzális orientációt. A papok, a keresztények nem gondolták, hogy az ember kizárólag tettei révén érik ez üdvüket. A gnóosztikusokkal együtt úgy gondolták, hogy alapvetően hitük, megismerési tartalmak által kapják meg az üdvöt. Ez tette értetlenné őket a más hitűek, a más meggyőződésűek iránt. Ha Jézus tanítványai lettek volna, akkor azt mondták volna, mindegy, hogy miket gondolsz azon felül, hogy az Isten szeret és neked is szeretned kell felebarátaidat úgy, mint magadat. S ez univerzális orientáció volt, és transzparensé tette az egzisztenciát.

Ez utóbbinak az elmulasztása okozza mindazt a rosszat, amit a szerző a kereszténység nyakába var. Azért került a nyakunkba, mert lassan-lassan haladunk Konstantin felé, s - elvétjük közben a jézusi csilingelést. De biztos, hogy nem voltunk szándékunkban, tetteinkben rosszabbak a gnóosztikusoknál. Megengedem, hogy ők se nálunknál. Biztos, hogy folyt a depraváció. Biztos, hogy Jézushoz viszonyítva a Konstantinnal kiegyező keresztények olyan alma voltak, amely messze esett a fától. Hogy három század alatt ez az egész távolodási folyamat volt-e, vagy azonnal messze estünk tőle, csak nem volt Konstantin, akinek kardját Péter elfogadhatta volna, ez bizony kérdéses.

De egyszerűen rákönyvelni Konstantin utáni viselkedésünket a Konstantin előtti századokra, ez a történeti valóság semmibe vevését jelenti. Akkor is, ha igaz, hogy a Machairus fülét levágó Péter, a büntetőcsodát alkalmazó Péter elfogadta volna Néro kardját is. Akkor is történethamisítás

Ad – ad 78.

Találó hasonlat: olyan keresztények vagyunk, amelyek messze estek a fájától. Talán képzavar, de fontos lehet: minden pillanatban vissza tudunk gurulni az almáink alá.

79.

A klérusnak sikerült a szabad megismerés értelmi tevékenységét Egyházon belül és kívül több mint ezer évig dogmatikai tilalmakkal megakadályoznia, de az újkori racionalizmusban az értelem csonka és torz alakban a felszínre tört, és a klérus rejtett hatalmi ambícióját leleplezte.

Ebből a szempontból a racionalizmust a kereszténység által nem asszimilált értelem bosszújának lehet tartani.

Ad 79.

Azaz: Konstantin után a konstantinápolyi, a római, az antióchiai, az alexadriai pátriárkává avanszált-züllött püspököknek sikerül császári kievezéseik erejében kiiktatni a keresztény népet az egyházból. Sikerül néppé, laikusokká degradálni a keresztények 999 százalékát. Sikerül az egy ezrelékből kiválságolt és a pátriárkák hatalma alá vetett engedelmes alattvalókat formálni. Mindez másfél ezer év előtt történt. Püspök és alattvalói – ez a klérus mind a mai napig. Aki közülük vagy a laikusok közül mást mond, mint a pátriárkák, az az eretnek, s fizet érte a francia forradalomig az életével, utána pedig azzal, hogy kiátkozzák, kiközösítik őt az egyházból. Ezzel átalakul az egyház az igazságot kereső alakulatból hatalmi szervvé. A világi hatalom is alárendeli magát az egyházi tanításnak. Az első magyar király és utódai is. Ennek fejében a pátriárkákat a világi hatalom részeseivé teszi a királyokat, azaz birodalmuk leggazdagabb földesurává teszik őket.

Ez ellen lázad fel a felvilágosodás a maga szabadság, egyenlőség, testvériség jelszavával. Azaz az *újkori racionalizmusban az értelem csonka és torz alakjában*, ahogy szerzőnk állítja. De feleslegesen gyalázza őket. Azért, mert a racionalizmus sok mindenre képes: hazugságnak állíthatja az Isten kegyelméből való világi hatalmat, de nincs módja a tévedhetetlenségre. Csak arra képes, hogy keresi az igazságot, mint az egyházi ókorban a filozófusok és a gnóosztikus keresztények és a nem gnóosztikusok. Ez volna a *csonka és torz alak*. Ezért aztán racionalizmus azt az egyházat bosszulja meg, amely a konstantini fordulat erejében az igazság keresését hatalmi eszközökkel korlátozta, Továbbra is

kereste az igazságot, mint az egyházi ókorban, de mindenek előtt óvta a maga és a királyok feltétlen, Isten rendeléséből származónak mondott hatalmát. Ma is összeszűri a levét a mindenkori hatalommal. Kiszolgálja Hitlert, Sztálint, Mr. Busht és ennek erejébe kapja az államhatalomtól a milliárdokat, melyek révén fenntartja az egyházi intézményt. Nem kétséges: Jézus megcsúfolása révén.

Ad – ad 79

Klérus ügyben egyetértetünk, a dogmákkal meg különösképpen. Kulcsszó H. B. –nál ül és B. Gy. – nél is – más és más megfogalmazásban, a 'klérus hatalmi ambíciója'.

80.

A gnózis és a klérus antagonizmusát Schmitt Jenő Henrik vette észre, és a szembenállás lényeges mozzanatait ő dolgozta ki. Gondolkozásában azonban azt a hibát követte el, hogy a klérust az Egyházzal azonosította, vagyis e két merőben más létdimenziót összetévesztene. Az értelem (szellem) és a hatalmi ösztön feszültségét világosan látta, de a kereszténységen belül az Egyház és a klérus (az evangéliumi és a történeti kereszténység) között lévő feszültséget nem vette észre.

A kereszténységet nem lehet és nem szabad a klérussal azonosítani. Ha Schmittnek igaza lenne, és az értelem világosságát nem a klérus, hanem az Egyház üldözte volna, az egész kereszténységet el lehetne temetni.

Ad 80.

Schmitt Jenő Henrik, ha a gnózis és klérus antagonizmusát képviseli, akkor téved. Amikorra van már klérus, nincs már gnoszticizmus. Schmitt azonosítja a klérust és az egyházat, azaz az egy ezreléket a 999 ezrelékkel. Ebben az azonosításban azonos azokkal, akik ezt a finom különbséget elhanyagolhatónak gondolják, mert a klérus úgy gondolja, hogy ő képviseli a Jézusra hivatkozó egyház egészét.

Ebben azonos az egyház szó szótári, közhasznú értelmezésével: az egyház – a papok. Ennek kapcsán megtudjuk, hogy minő alapon választja el a hamvasi szótár az egyház és a klérus fogalmát. Az egyház jelenti számára az evangéliumi és a klérus jelenti a történeti-történelmi kereszténységet. Ezért szerzőnk számára nem azonos a szép egyház és a csúnya klérus. Ilyen módon csak a klérus üldözte az értelem világosságát, de az egyház nem üldözte. Ilyen módon a kereszténység méltó a túlélésre. A papfiú szólal meg itt, aki apjától tudomásul vette, hogy az egyház uralkodó rétege csinálhat akármilyen disznóságokat, de az Egyház szent, százszor szent. Azonosítja szerzőnk az egyházat a jézusi szándékokkal. Csak a klérus a bűnös.

Az egyház = a keresztények mínusz klérus. Nem tudok egyet érteni ezzel. A klérus máglyára juttat, vagy kiközösít mindenkit, aki mást mond, mint ő. Az egyház, a kahal pedig a Jézusra figyelők népe, amely nem éget el, nem közösít ki senkit. Részint nem kapjuk meg tőle ezt a meghatározást, részint pedig a szótárak nem ismerik az *egyház* szónak ezt a jelentését.

Ad – ad 80.

Schmitt Jenő Henrik hibáját – a klérus és az egyház azonosítását – napjainkban sokan elkövetjük. A két Szerző nem dől be a látszatazonosságoknak.

81.

A görög *ergon* elsősorban teljesítmény, vállalás, vállalkozás, tevékenység, olyan tett, amely soha sem áll egymagában, hanem valamely egész összefüggésében. Valami, ami kezdődik és befejeződik, ami elkészül, s ezért az *ergon* tulajdonképpen mű (a latin *opus*). Ergomai annyit jelent, mint valamely cél érdekében tevékenynek lenni, műért dolgozni és valamit elvégezni.

A görög *pragma* (*praxis*) viszont egyszeri és külső fizikai tett, inkább elfoglaltság, valamit csinálni, és az egyes pragmak között összefüggés nincs (a latin *actus*). Ergon tevékenység, amit az ember ház építésével végez, és a tevé-

kenységben benne van a ház, mint kész mű, ha téglát hord, meszet kavar, gerendát farag.

Pragma az, ha az ember egy üres gyufásskatulyát a vonat ablakán kihajít.

Ad 81.

Jézus nyelve csak az ergon szót ismeri. Jelenti az Atyának tetsző cselekedeteket is, a gonoszokat is, az akármilyeneket is. Pál nyelvében az ergon megkülönböztetett jelentést kap: jelenti a cselekedeteket – mert cselekedetek – egyáltalán, amelyeknek nincs jelentőségük az üdvösség megszerzésében, mert azt a kegyelem végzi meg a mi hitünk.

Ez a hit egyfelől egyfajta ismerettartalom, a gnóosztikusok gnóosis-tartalmának megfelelő. Lehet, hogy van olyan görög nyelvű szerző, akinál a *pragma* a gyufáskatulya kidobása, s az ergon pedig a *mű*. Az Újszövetség szerzői nem ismeri ezt a megkülönböztetést.

(Egyébként olyan görög szó, hogy *ergomai* nincs. Csak az *ergadzomai* van. Ezt Hamvas is tudja jól. Tehát sajtóhiba, amit ajánlok figyelembe venni művei egy esetleges további kiadásában.)

Ad – ad 81.

Az ergon és a pragma kifejtésének tisztába tévése megtörtént. Az, hogy Jézus az ergont használja és nem a pragmat, ez a két fogalom alapvető jelentésbeli különbségét is meghatározza.

Sajtóhibák mindenütt előfordulhatnak. Különös tekintettel arra, ha valaki Tiszapalkonyán lopva, autodidakta módon tanulhatja csak a görögöt, a hébert, a szanszkritet vagy a tolték nyelvet.

82.

Európában, különösen az újkorban, az ember a modern időkhöz minél jobban közeledik, annál inkább abban a hiszemben van, hogy amit tettek nevez, az kizárólag pragma (actus). Ilyen, a folyamatos emberi életműből kiszakított, összefüggéstelen, egyetlen aktus lehetséges ugyan, de tulajdonképpen rendkívül ritka. A hagyományban, az emberi normalitás életrendjében tudjuk, hogy a brahman kaszt feladata a megismerés, a kutatás és a tudás megőrzése. Indiában ez a jóga, a szakrális megisme-

rés. Dnyána jóga a brahmani út, szó szerint annyit jelent, mint az abszolút szellemmel a megismerés útján egyesülni. A megismerés megszabadulás (dnyána móksa). A szellemi kaszt is tevékeny, de ezt a tevékenységet, mivel az nem-cselekvés, nem-tevékenységnek hívják. A nem- tevékenység paradigmája Kínában a császári mű (úgy kormányozni, hogy ujját se mozdítsa meg). Mint mondják: semmi egyéb — délnek fordulni. A brahman is felépíti művét, de nem-cselekvéssel építi. A szellemi kaszt soha nem követel aktust, külső fizikai tettet, hanem épít éspedig életművét gondolatokkal és gondolatokból építi fel (ergon opus). Indiában a szellemi kaszt mesterei azonban ezt nem-tevékenységet is elvetették. Semmit sem építeni. Nem-cselekvés.

Nem kell életmű. Csak leépíteni. Csak nem cselekedni. „Akinek lényét a káprázat megzavarja, testet ölt és összevissza tesz-vesz” (Kaivalja upanisád) A Mahábhárata azt mondja: a tevékenység (mű, karma) az, ami az embert megköti, a megismerés (tudás, dnyána) az, ami az embert eloldja. Csak akinek lényé „kristálytisza megismerés” az szabadul meg. A világteremtő (visvakarman) a világot megzavarodásában alkotta. Akinek értelme felébredt, semmi okot nem lát arra, hogy bármilyen művet is alkosson. Erényes tettek, mondja Eckehart, a szellemet nem teszik gazdagabbá. Ha az ember művet alkot, legyen az akkora, mint egy daraszem, a mű ide ismét visszahozza, és mindaddig vissza kell térnie, amíg művének még nyomait is teljesen el nem törli. A visvakarman (világalkotó) sem tesz mást, mit az aluszékonyságában megteremtett világot, amely megkötötte és fogva tartja, megismerése tisztultságának arányában és foka szerint szétbontja és feloldja.

Minden tettben a tevékenység (alkotás, cselekvés) ösztöne dolgozik, hogy valaki művet teremtsen, Ezt a művet hívja a hindu hagyomány karmának. Karma a ház, az állam, a költemény, a gondolatrendszer a megvarrott ruha, a kovácsolt kard. Ez a karma, amit az ember gondolatával és cselekedeteivel magában felépít, amelyet halála után magával visz, amely minden mozdulatát itt és

az összes világokban meghatározza, A karma életmű, amelyet az ember az életben tett tapasztalatok értelmezéséből épít, amely láthatatlan, de amely szilárdabb és szívósabb, mintha ősgnájszból építették volna, és amelyet semmi sem old fel, kivéve az éber megismerést.

Ad 82.

Értem már az előző szúra különböztetését, és azt, hogy mért nem találok Európában. Mert nincs ott. Csak Keleten! Európában, s ott is különösen az újkorban s a modern időkben – csak pragma van. A *bagományban* azonban megvan, az emberi normalitás életrendjében, Indiában, a bűvös Keleten. Nyugaton nincs. Mért is van egyáltalában ez az ütődött Nyugat?! Keleten van a szakrális megismerés, s e megismerés útján az abszolút szellemmel egyesülés, ami megszabadulás is. Mitől van meg? Hát a léttől... S félek, hogy ez a Nirvána.

Következik a nem-cselekvés dicsérete. A világteremtő, aki a teremtéssel nyilván cselekedett, megzavarodottságában tette, amit tett. Bármilyen cselekvés – rossz. *A jótett éppen olyan hiba, mint a rossz. Leépíteni, lebontani, szétszedni, feloldani* – csak ez a jó. Így lehet megszabadulni. Mitől? Már mondtuk. A kórusban megszólaltatik Eckehart is. *Erényes tettek a szellemet nem teszik gazdagabbá.* Kár, hogy a szerző nem adja meg idézete helyét. Ha megadná, megnézhetném, hogy mit is mond Eckehart. s állást foglalhatnék. Keresztény szerző szájából, Jézus tanítását valló elméből nem tudom elképzelni, hogyan születhetik meg ilyen nyilatkozat. Aki cselekszik, *karmát* szerez be magának. Viszi magával halála utáni létébe, *egészen addig, amíg az éberség küszöbét átlépi és tevékenységét leállítja.* A hinduk mondhatnak ilyesmit. Az én európai gyomrom minden porcikájával tiltakozik ellene. A teremtő Isten boldogan cselekszik, mert látja, hogy amit teremtett jó. A szent tehén szellemi birodalma nem tetszik nekem. Az albán Teréz anyának kell oda mennie – cselekedni. Az Isten áldja meg érte!

Új fogalom jelentkezik, a *karma*. A karma – kinek-kinek az életműve. Még nem tudom, hogy jó-e ez vagy rossz. Gyanítom, hogy rossz, mert *feloldja az éber megismerés.* De nem találgatom, hátha meg többet tudok meg róla.

Ad – ad 82.

A nem-cselekvés helyes értelmezése az európai alapállásból nem könnyű feladat. Egészen pontosan valami tétlenséget, lomhaságot, nemtörődömséget sugall. Holott nem erről van szó, szemben a nyugat pragmatikus szemléletű, problémamegoldó, mindig cselekvésbe lépő, semmiről lemaradni nem akaró, szemléletével. Pedig napjaink zűrzavaros politikai helyzetét is egy: 'úgy kormányozni, hogy semmit sem csinálni, csak dél felé fordulni' szemlélet tehetné jóvá. Vagy Hördelinnel élve: '...aki a legmagasabbat akarja, annak a cselekvés kevés.' Ha folyton mindenbe (természet= tudomány, társadalom= politika) beavatkozunk, akkor csak elrontjuk azt.

Sajnos a Kelet 'nem-cselekvés' szemlélete is múlandóban van. Markáns példája ennek például napjaink Kínája.

83.

A tevékenység sajátos helye a lovagi-kormányzói kaszt (ksátrija) élete. A lovag karma-jógát gyakorol, ami nem egyéb, mint a legfelsőbb lényvel a szüntelen tevékenység útján való egyesülés. A brahman életműve (karma) a leépítés, a nem-cselekvés, a minden tettől való tartózkodás; a ksátrija életműve a nagy tettek végrehajtása, a rend, az igazság, az erények jegyében, a gyengékért, az üldözöttekért, a tudatlanokért és a szegényekért. A dnyána jóga hagyományát kizárólag a szentkönyvek őrzik, míg a karma jóga hagyományát a Ramajána, a Mahábhárata, az Iliász, az Odüsszeia, a Grál-eposzok. A jellegzetes karma-beavatás a Bhagavadgíta első része, amelyben az istenség a hőst, Ardzsunát a heroikus életműbe beavatja és a hősi erényekre megtanítja. Nem arra, hogy bölcs és értelmes legyen, hanem hogy bátor és nemes, elszánt, önfeláldozó és előkelő. A heroikus élet nem a legmagasabb, de feltétlenül a legszebb és legragyogóbb. A ksátrija karmájában minden tett egyetlen irányba mutat, ez a hősi életmű, amelyben a hősöz önmagát az igazságért való küzdelem áldozatának tekinti, és ebben a tevékenységben megdicsőül. A hősi életmű nagysága és komolysága a szellemi kaszt művével egyenértékű: a hősöz, ha művét tetteivel maradéktalanul teljesítette, megszabadul.

Ad 83.

Megvallom, hogy nem értem, mert ez a szúra számomra tagadása az előzőnek: azért a cselekvés is szép dolog. Ez is megszabadít. Vagy ez az igaz, vagy az előző szúra. – Ez a gnózis világa... akárcsak Szent Pálé: a cselekedetek nem üdvözítenek, de a szeretet is kell az üdvösséghez Vagy az egyik nem igaz, vagy a másik. Ez a gnózis, s ettől kell megszabadulnom, ha gondolkodni akarok, ha akarok lenni. Nem szakrálisan. Csak úgy egészen közönségesen.

De nézzük tovább a karmát. Lehet karma-jogát gyakorolni = a legfelsőbb lényel a szüntelen tevékenység útján való egyesülés. A lovag gyakorolja ezt. A lovag, aki ha művét tetteivel maradéktalanul teljesítette, megszabadul. Nos, a lovag kardot forgat, a lovag embereket gyilkol. S a lovag ugyanakkor egyesül Istennel és megszabadul. A megszabadulásnál nincs külön szó a hamvasi szótárban. Kérdezem, mi a különbség Hamvas és Clairvauxi Szent Bernát között? Hamvas lovagja és a keresztes lovag között, akinek ha nem sikerül gyilkolnia, és őt gyilkolják le a Szentföldön, akkor Istentől kapott jutalomként, lelkét azonnal a mennybe röpitik az angyalok? Mi? Erre csak azt tudom válaszolni, hogy Hamvas lovagja a HINDU HAGYOMÁNY lovagja, és nem a bűnös Nyugaté! Ezért egyesül Hamvas lovagja a legfőbb lényel és ezért szabadul meg. Lehet, hogy ez válaszom csúnya, buta és értelmetlen, de Isten látja lelkemet, nem telik tőlem egyéb válasz. A heroikus élet nem a legmagasabb, de feltétlenül a legszebb és legragyogóbb.

Ad – ad 83.

A keleti kasztrendszer lovagja (ksatrija) nem azonos a nyugati keresztes hadjáratok lovagjával. Az előző kormányoz, az állambatalom gépezetének erőszakszervezete, az utóbbi egy rögeszme miatt hadjáratban vesz részt és emiatt sok embert mészárol le, illetőleg mások mészárolják le őt.

A kasztrendszert is jól kell értenünk: a társadalom természetes rendeződésének elve. Európában is van ilyen, de mi szegénylősen demokráciáról, esélyegyenlőségről beszélünk, miközben anyagi vonatkozásban legalább akkora, ha nem nagyobb különbségek vannak

szegény és gazdag közt, mint a kaszttrendszer miatt megútelt Keleten, mondjuk a ksátrija és a vaisa között.

84.

A vaisja és a sudra (a gazdasági és a szolgáló rend) a normális társadalmak életrendjébe hierarchikusan beépített kaszt, és így életművének éppen olyan értelmes és következetes összefüggése és egysége van, mint a brahmanének vagy a ksátrijáénak, csak ez az életmű nem olyan fenséges, mint a brahmané, és nem olyan ragyogó, mint a ksátrijáé. A gazdasági és a szolgáló rend nem a tudás és nem a lovagi erény, hanem a lét fenntartása érdekében éppen olyan jelentékeny. Ez a jelentőség azonban a haszon. A hindu hagyomány szerint a legutolsó szolgáló is, ha karmáját helyén teljesíti, a létezésben magasabb rendet érhet el, mint akár a király vagy a főpap, aki eredeti rendeltetését (dharma) nem tölti be.

A gazdasági kaszt az embert közösség anyagi szükségleteiről gondoskodik (földművelő, állattenyésztő, iparos kereskedő és mások), és karmája az emberiség számára a bőséget és a tenyészetet, a gazdagságot és a jólétet megteremti. A szolgáló kaszt karmája a testi munka tevékenysége. Minden esetben az életműbe épített és az életmű törvényszerűségéből következő tetről (ergon, opus) van szó, és e tettek együtt, egyetlen karmát, egyetlen alkotást jelentenek, ami az embertől nem függetleníthető.

Ad 84.

A szolgáló kaszt jelentősége tehát *a haszon*. A hindu hagyományban, és bárhol a világon. Ha a szolgáló kaszt teljesíti a dolgát, akkor a létezésben magasabb rendet érhet el, mint akár a király vagy a főpap. A hindu hagyományban és akármely vallás tanításában is, bárhol az egész világon. Ha jól foltozod a cipőt, többet érsz, mint a király vagy a főpap, aki nem teszi jól a dolgát. *A szolgáló kaszt karmája a testi munka tevékenysége. Minden esetben az életmű törvényszerűségéből következő tetről (ergon, opus) van szó, és e tettek együtt, egyetlen karmát jelentenek.* Értsük jól, tehát nem pusztá

pragmát, hanem ergont. Megdicsőül – a haszon. Miért? Mert a cipőt nem Európában foltozzuk, hanem a hindu hagyományban. Európában ez az *életműből kiszakított merő aktus*. A hindu hagyományban a legutolsó szolgáló is képes arra, amire egész Európa képtelen.

Ad – ad 84.

Persze itt különbség van a gazdasági és szolgáló rend (vaisa és sudra) által megalkotott haszon és a tőkés társaságok extraprofitja között. A különbség elsősorban nem is mérték, hanem a meglévő, vagy meg-nem-lévő erkölcsi alap.

85.

A pragma az életműből kiszakított és magában álló, előzménytől és következménytől független aktus (nem karma), tulajdonképpen azt jelenti, hogy a cselekményt a cselekvőtől elválasztják, és az üres és a személytelen tett fogalmát vezetik be. Azt, ami történik, nem az emberhez tartozó összefüggésben értelmezik, hanem mint bárki által elkövethető aktust. Júdeában a rabbinizmus a bűnt ezzel az aktus-fogalommal magyarázta és az embert ezzel fogta meg és igazta le. Nem kérdezte, hogy kicsoda, miért, hogyan, milyen kapcsolatban és milyen életműben. A merő pragmán kívül egyebet nem volt hajlandó figyelembe venni. Farizeus az, aki jámbor — tisztátalan szándékból. Ez a farizeus egyáltalán nem kedvelte, ha az ember személyét is számításba veszik és mérlegre teszik e tétel törvényesítésével magát fel is mentette az alól, hogy valaki a merő pragmán kívül egyebet figyelembe vegyen.

A korai keresztény klérus a farizeizmustól ezt a pragma-fogalmat vette át. Ez volt a legbiztosabb mód arra, hogy lényét a cselekményből kivonja és elrejtse, és a nyilvánosság előtt csupán reprezentatív aktusokban mutatkozzék, de ez volta mód arra is, hogyne legyen szükség személyes kérdéseket feltenni, és a pusztá aktus alapján tehessen fölötte ítélni. A farizeizmus tulajdonképpen a léthazugságban élő ember védelmi

technikája: saját lénye megítélésében egyes mutatós tettekre hivatkozik, hogy lényére vonatkozó kérdést ne lehessen fel tenni, s így lényét homályban lehessen tartani; viszont másokat egy-egy olyan tetten akar rajtakapni, amelyek a külső morált esetleg sértik, és így azokat lényükre vonatkozó kérdés feltevése nélkül bűnösnek lehet bélyegezni. A klérus ugyanazt a magatartást vette fel, amely ellen Jézus küzdött, és ezzel az Evangéliumot megkísérelte hatálytalanítani. A különbség mindössze annyi volt, hogy a klérus nem a rabbinista morált, hanem olyan, a történet folyamán a klérusban kialakult sablonmagatartást vett fel, amely a héber külsőségekhez alig hasonlított. Ettől a pillanattól kezdve a klérus számára az evangéliumi tanítás nem teljesíthető életmű volt többé, hanem hallatlan irritáció, nem fény volt, hanem éppen terror lucis (a fénytől való rettegés), még csak nem is vallás, hanem hatalmi gyakorlat.

Ad 85.

Éljen a karma, a haszon, az ergon, az életmű, a hindu hagyomány! Bezzeg a judeai rabbinizmus a bűnt az aktus-fogalommal magyarázza és leigázza az embert, és csak a pragmat látja. A tisztátalan szándékból jámbor farizeus is. A korai keresztény klérus átveszi a farizeustól e pragma-fogalmat, s ezzel kivonja lényét a cselekményből. Csak ismétlem a szerző megállapításait, melyek magyarul szólnak, de ennek ellenére is képtelen vagyok kitalálni, hogy mi a megállapítások értelme. Csak azt tudom, hogy csúnyát kell gondolnom a rabbinizmusról, a farizeusokról s a korai keresztény klérusról.

A farizeus léthazugságban él, s bűnösnek minősíti azokat, akik rá akarnak kérdezni a farizeusok lényére. A klérus ugyanezt teszi és ezzel hatálytalanítja az Evangéliumot. A klérus sablonmagatartást vesz fel, s ezáltal az evangéliumi magatartás többé nem teljesíthető életmű, csak irritáció, rettegés a fénytől... nem is vallás, hanem hatalmi gyakorlat. Aki nem tudja, hogy mi a jelentése ezeknek a szerző által használt kifejezéseknek, az csak azt tudja, hogy aligha dicséri mondatai alanyait. Honnét ez a hamvasi indulat? Azért fordítom elemzésem a lélektan felé, mert tárgyi hozzászólásra képtelen vagyok. Nem értem, hogy mitől szép minden hindu talajon, mitől csúnya minden – zsidó és klérus alapon. Nagyon fájhat a

szerzőnek a megtapasztalt keresztény csőd. A hinduk ismerete pedig számára merő könyv-tudás, és így szövegeiket olvasva átforrósodhatik azoktól a lelke. A keresztény szövegeket olvasva előnti őt a léthazugság tapasztalása: az, hogy mennyire más a szöveg és a valóság. Ezt értem ki a szövegből, és ez alapon megértem indulatát, bár nem értem nála – az önkontrol-hiányt.

Ad – ad 85.

Igazsá van B. Gy.-nek abban, hogy H. B. mutat némi elfogultságot a keleti hagyomány irányába, szemben az általa hagyománytalan alapokon álló, nyugati civilizációval. Alapot erre az adbat, hogy a keleti hagyomány – időben és térben is - jobban ellent tudott állni a létrontás erőinek.

A keleti vallások (hinduizmus, buddhizmus, dzsiniizmus, zen, sinto) sok minden közös nevezőt magába tudott olvasztani.

86.

Az Evangélium tanítása a létrontás ellen irányult és a létezésnek az eredetnél tisztább állapotát valósította meg. A klérus azzal, hogy a farizeizmust restaurálta, életének középpontjába ismét a bűn aktusát tette, és ezzel a létrontásról és megtisztításról szóló tanítást elhomályosította. A klérus hebraizálódott, az értelmi tevékenységet (gnóvizist), amely ezen a műveleten keresztüllátott volna, üldözni kezdte, végül elhallgattatta, és pedig nem tévtanaiért, hanem mert az értelem világosságát jelentette. Ettől a pillanattól kezdve a kereszténység középpontjába a létrontás és a megfordulás gondolata helyett ismét a bűn és a büntetés gondolata lépett.

Ad 86.

A klérus – Hogyan jutott el a klérus a farizeizmus restaurálására? A fentiekben megvédtem az első századok klérusát a gnószticizmus eltíprásának a vádja ellen. Harcolt a maga legjobb lelkiismerete alapján a gnóvizissal szemben, s a keresztény tan inkább kellett a vallási piacon, mint a gnóvizis. tisztább, emészthetőbb, racionálisabb, elfogadhatóbb volt. Életét

is adták érte a vásárlók, s a klérust maguk közül választották. A konstantini fordulat után is csak fokozatosan és a fejtől bűdösödött a hal. A khalkedóni egyetemes zsinat (451) 6. kánonja még tiltja az *abszolút kbeirotoniát*, azaz csak azt lehetett pappá szentelni, aki mögött volt közösség, amelyik akarta a szentelendő személyt a maga számára. A metropolitai és püspöki székekbe kerülnek csak a császár barátai. Itt kezdődhetik a farizeizmus restaurálása. De az kezdődött-e? Az eretnekségek elleni erőszakos fellépéssel kezdődött a létrontás. Ha katolikus volt a császár, pusztultak az ariánusok. Ha ariánus volt a császár, pusztultak a katolikusok. A gnóosztikusok ezt már nem érték meg. Nem ismerem a klérus gazdagodásának a folyamatát. Tudom, hogy a keleti egyház nem ismerte a papi tizedet, de a nyugati már nyúzta vele a jobbágyokat. Szent István egyházszerző tevékenysége az volt, hogy az egyházmegyék püspökei lettek az első, a főpapi rend, azaz az országnak a király után leggazdagabb polgárai, s ők koronázták a királyt. Erőalkalmazás és gazdagság – a jézus értelme a létrontásnak.

Aki ismeri a középkori klérus iskolázódását, aligha képvisel olyasmit, amit a szerző állít. Az egyetemeken a skolasztika racionalizmusa uralkodott. Ha tetszik, a gnózis, a gondolkodás. A püspöki székekre az előkelők fiai pályáztak, ha volt valami teológiai műveltségük, ha nem. A papoktól az olvasni tudást kívánták meg, s a latin szöveg valamelyes megértését. Az írás már a szerzetesek és a hiteles helyek szakmája volt; biztosították a káptalani iskolák. Az egész magyar középkor nem termelt egyetlen eretnekséget sem. Import volt az nálunk: a huszitizmus a 15. században, majd a következőben a reformáció. S az is nem az ész nevében, hanem hit a hit ellen. Nem az értelem nevében lázadtak a parasztok sem, hanem a megélhetésért. Ha tetszik, a Mammonért, melyet papjaik is szolgáltak. Ez volt a keresztények *létrontása*. Klérusostól, népestől. Senki se emelte fel a szavát az Evangéliumért, a jézusi tanításért. Nem volt, nem lehetett metanoia sem, a nem a *bűn és büntetés* eszméje akadályozta a metanoiát. Szabó Dezső jut eszembe: A kereszténység a magyarságnak csak az epidermiszére nyomta rá magát, s a kálvinizmusban meg is találta a módját, hogy visszatérjen eredendő pogányságába. Lehet, hogy élt valami jézusi a lelkek

mélyén, de igazolható nyoma ennek, legalább is nálunk, nem maradt.

Ad – ad 86.

Érzékenyen érint bizonyos köröket, de H. B. ki mert mondani, hogy a klérus hebraizálódott. B. Gy. tesz is az ügy érdekében: liturgiájából kihagyja a hebraisztikus elemeket, publikálásaiban megkérdézi, hogy az Ószövetség isten igéje-e, a magyar faj világnapjáról beszél, stb.

87.

A farizeizmus és a klérus tevékenysége között mindenesetre lényeges különbség volt: a farizeus hazugság az életben való gyarapodás jegyében állt, a klérus hazugsága azonban a hatalmi ösztönt szolgálta. Ezért a farizeus hazugság-rendszer alacsonyabb élettechnikai szinten csupán az élet színvonalán mint hazugság, erőszak és kizsákmányolás jelent meg, a klérus, hogy világhatalmi célját elérje és fenntartsa, léthazugság-rendszert épített ki. Azzal, hogy a megismerés, amit a kereszténységben a gnózis jelentett, tiltott műveletté vált, az ember megítélése kizárólag a tettek (pragma, actus) szerint történt. Ez a klérus helyzetét (mint a farizeusokét) rendkívül megkönnyítette. Semmi sem könnyebb, mint a külső aktusok alapján ítélni. A klérus az ember fölött korlátlan hatalmat nyert mert a klérus volt, amely eldöntötte mi a jó, mi a rossz, mi az erény, mi a bűn, és semmi egyéb (gondolat, személy, érzület, szándék, magatartás) ezen kívül figyelembe sem került. A szabad megismerés lehetősége meg megszűnt. A tettek üdvözítenek. Az értelem, mint tevékeny hatóerő a történetben elveszett, és a gnózis (dnyána) csak illegitim módon, rejtve élhetett szektákban, vagy mint egyéni önkény (misztika). Kr. u. a harmadik és negyedik században a klérusnak az Evangélium előtti időt sikerült csaknem teljesen helyreállítani, és az emberiség úgy élt, mintha közben semmi sem történt volna. Aminek eredete nem az evangéliumi lét, antikrisztusi. Vagy-vagy.

Szellemiekben kompromisszum nincs, semlegesség még kevésbé.

Ad 87.

A klérus – Hiába szaladtam az időben előre, a szerző még mindig a 3-4. századi klérusról beszél. Lehet, hogy a 3-4. századi keresztények semmit sem értettek a jézusi tanításból. Lehet, hogy diadalmaskodott bennük a páli gnózis. Lehet, hogy ha nem lett volna Pál és a gnózisa, akkor sem gondolkodtak volna jézusi módra. Lehet, mert az ember nem nagyon képes Jézus módjára gondolkodni. Minden lehet, csak ez a hamvasi magyarázat a klérus gondolkodás-elleni magatartásáról teljes képtelenség. A klérus még egy volt a keresztény néppel. Annak választott legkülönbje volt. A vértanúk népének eleje volt. S a vértanúk eleje is.

A hatalmi ösztön – Olyan mesterkéltné, valóságatlan, amit a farizeus és klérus hazugságának különbségéről állít szerzőnk. Gyarapodás, erőszak és hatalom – e három egyhazi testvér. Akkor vagyok hatalmas, ha van gazdagságom s azt erőszakkal képes vagyok megvédeni. A Sátán, az Antikrisztus arcának három elválaszthatatlan vonása. A farizeusi gyarapodás is együtt jár a tekintéllyel. A klérus tekintélyének is anyagi az alapja: ha nem volna vagyona és katonája, füttyülnék rá. Emberi öntudatunk alapján. Szegény farizeus, csak álmodozhatott a világhatalomról, mert egy kicsiny népnek csak egyik csoportját alkotta. A 3.4. századi klérus hasonlóképpen. Az egyház viszont fontolgathatja a világhatalmi célkitűzést, amikor a középkorban már nagyhatalom, s császárokkal csatázik.

Az ember megítélése a tettek alapján – Csak is ezen az alapon történik. Az uraknál. Fizess! Az a jó, ha fizetsz kilencedet a földesúrnak, tizedet a papnak. Ez a jó, ez az erény. A szabad megismerés lehetőségével az akar élni, akinek tömve van a gyomra. Tiborc panaszaiból hiányzik, hogy *az értelem, mint bató erő elveszett*. Az első századokban még szó lehetett erről. A feudalizmus idején már nem. Nem is volt a középkori magyarnak szektája és eretnoksége. A reformáció is azért diadalmaskodhatott, mert a prédikátorok nem szedtek dézsmát. A reformáció érvei, és az ellenreformáció ellenérvei olyan messze esnek a hamvasi problematikától. Ez csak emberi szerzés –

mondták a prédikátorok. Ki mondta a múltban, amit ti tanítotok? – dörögte rájuk Pázmány.

Vagy-vagy – Dózsa parasztjainak nem ezt prédikálhatta Lőrinc pap. Azoknak a kereszteseknek, akiknek nem a török volt az ellenségük, hanem főpapjaik és főurai... Ha Mohácsra vitték volna őket, akkor is az lett volna a bajuk, mint 12 évvel korábban. Nem a szerző gondja. Az egészen más. A reformáció után is abban állapodnak meg, hogy cuius regio, eius religio. Nem eretnekeskedni akar a jobbágy. A nemes pedig háborítatlannak akarja a tulajdonviszonyokat. Katolikusként, vagy reformátusként. De szép is volt a világ, amíg volt vita a gnózis tartalmáról. Majd az urak a humanizmus idején hitetlenkednek. Majd a Tiszapalkonyára kerülő gondolkodók sírhatnak, hogy nem engedik őket szabadon gondolkodni. De a köznép elmegy a templomba, ha muszáj. Meg a pártgyűlésre is, ha muszáj. A gondolkodás luxusát a piacgondolkodás idején is kevesen igénylik. Nincs idő rá. Pénzt kell keresni, hogy fogyaszthassunk. Mert az az isten. – talán az egész hamvasi problematika mögött egy elhallgattatott gondolkodó áll. És Lukács György, aki úgy gondolta, hogy talán majd megszólalhat egyszer Hamvas is. Amikor már felépült a szocializmus büszke épülete. S ezért magasztalja a gnózist, a szabad megismerés lehetőségét, amire a szocializmusban nem volt lehetőség. A maga világnézete számára nálunk nincs szabadság – mondta '52-ben nekem a Fő utcán – a kihallgatóm, az őrnagy úr.

Ad – ad 87.

H. B. kétféle gyarapodást rögzít: az életben valót és a hatalomban valót, e kettő külön-külön is, de együtt különösen, erőszakot szül. Az ebből való kiutat a következő tulajdonnevek jelzik: Tiszapalkonya, Bokod, Kistarcsa, Márianosztra, Vác, Fő utca, Budapest – Tempo Szövetkezet.

88.

Amióta a korai keresztény klérus a gnózist elnyomta, és ezzel sikerült a maga számára hatalmi bázist teremteni, Európában minden törvénytelen hatalom egészen a mai napig azzal kezdi, hogy a szabad gondolkozást (és a

szólásszabadságot) betiltja, az embert életműve felépítésének lehetőségétől megfosztja, és pragmatikát, vagyis adott esetre szabott részlet-tetteket követel, nem egzisztenciális művet, hanem személytelen aktust. Mert az ergon mindig az egészre irányul és egészet akar alkotni. A tett minél specializáltabb, az ember annál inkább közeledik a rovarhoz, amelynek életében szűk specializáltságon kívül (abszolút munkamegosztás) életheletőség nincs. A rovarosodásnak a modern korban kétségtelen jelei vannak, különösen amióta az ember repülni tud, mint a rovar, de nem szállni, mint a madár. Ezzel a klérus nemcsak azt érte el, hogy az embert tudattalanságban tartotta, hanem hogy döntő élettényekben, mint amilyen a tett valódi értelme (ergon – pragma), félrevezette, mert az ember azt, ami van, személyes cselekedetével érti meg, ahogy Vico mondja, valamit teljesen megérteni annyi, mint azt megtenni. A klérusnak a hatalmi kérdést sikerült megoldania. A klérussal szemben tanúsított ellenállás kockázata túl nagy lett, a megijesztett ember jótetteket kényszerült mutatni. A jótett-vallás mindig kifejleszti a képmutatást a stréberséget, az alkalmazkodást, a hazudozást. A klerikális hazugságszisztéma a farizeus léthazugság helyreállításával az Evangélium előtt lévő állapotot szilárdította meg. Persze a klérus fejlettebb hazugságtechnikával nem familiárisan szűk határok között, mint a farizeizmus, hanem világtörténeti távlatban, a népek fölött dolgozott. A kereszténység tanítása a jóvátételről egyik napról a másikra eltűnt.

Antikrisztusi mozzanat: nincs létrontás, nincs egymásért való felelősség, nincs jóvátételi kötelezettség, nincs adósság, nincs megváltás. Ismét csak, mint volt, bűn van és büntetés, nem Isten, hanem sötét és komisz hatóság.

Ad 88.

A korai keresztény klérus gnóvizist elnyomásáról már szoltunk... *Sötét hatóság* – Ezzel a kóddal kell olvasni a szúra első mondatát, s akkor világosan érthető. Nem a korai keresztény klérus az alany, hanem sokkal inkább az Államvédelmi Hatóság a *sötét és komisz*

hatóság, amely lélektanilag motiválhatja és meg is határozhatja a tiszapalkonyai szerzőt. Mi az, hogy törvénytelen hatalom?

Törvénytelen hatalom – Melyik hatalom nem az? Minden hatalom alapja egy közeli vagy távolabbi fegyveres győzelem. A Zalánt megfuttató győzelem után győzelem után Pusztaszeren, az Árpád-fi Koppányt felnégyelő győzelem után Veszprémben – Fehérvárott - Esztergomban, a Vöröshadsereg győzelme után Debrecenben-Budapesten, a Vöröshadsereg hazaküldése után a haza küldeni tudók a parlamentben törvényt ülnek. S lesz a Kárpát medence ura a hét vezér, István, Moszkva, a Tőke. Ha az ú.n. *törvényességhez* az kell, akkor demokratikus választással. A győzteseket ugyanis nem lehet leszavazni. A győzteseket elvtelenül vagy meggyőződéssel kiszolgálókat sem. **Minden hatalom törvényesen törvénytelen.** Miért? Mert a hatalom törvénytelen. Minden hatalom? Minden ütő hatalom – Jézus, az evangélium, a kinyilatkoztatás tanítása szerint. Az Istennek sincs hatalma? Van, de az nem ütő hatalom, nem életet elvevő. *Hatalmam van odaadni az életet* – mondta Jézus (Jn 10,18).

Betiltja. – A tiltást tudomásul vesszük, aztán vagy törődünk vele, vagy sem. A Bokor ennek a tiltásnak köszönheti létét: e tiltás figyelembe nem vevése következtében kezdett el gondolkodni, s jött rá arra, hogy minden ütő hatalom törvénytelen, istentelen, és semmi köze Istenhez. Nem lehet az embert életműve, az *ergon* felépítésének a lehetőségétől megfosztani. Csak sajátmagunkat foszthatjuk meg attól. Félrevezetni akarni valakit lehet, de mindig kettőn áll a vásár. A félrevezetőn, s aki félre akarnak vezetni. A szókratészeket nem lehet félrevezetni. Nem engedi a *daimonion*juk a félrevezetődést. Nem úr fölötte a *klérus*, a minden baj okozójának kikiáltott klérus sem. Csakhogy könnyű a klérusnak, nemklérusnak Katát táncba vinni. De Hamvas Béla nem volt Kata. S a tiltás ellenére is megírta az *Antikrisztust* – az ergont, s nem a pragmat.

Jótett-vallás – Nem értem, hogy mi baja szerzőnknek a jótettekkel. A jótett ellentéte a rossz tett. A jótett akkor is jó, ha vallási alapon teszem. A jó mindig jó. Hogyan fejleszthet a jótett képmutatást, stréberséget, hazudozást – nem értem? Megint szótár gond van. Hamvas a jótetten nem a szóári jelentést érti, nem a jótettet. Meg kellene határoznia, hogy a jótett azért nem jótett, mert... De megint elmarad a magyarázat.

Evangélium előtti állapot – az, amit nem lehetett helyreállítani. Attól, hogy Jézus elmondta az evangéliumot, nem jött létre az evangélium szerinti állapot. A szerző mondja: csak *irritáció* (1. szúra) jött létre. Jézus tanítása nem tűnt el, leírták és megmaradt – papíroson. Jóvátétel, adósság, megváltás – mindez nagyon pálián hangzik. Nem tudom jóvátenni azt, amit őseim rosszul csináltak, nincs is adósságom. Nem is lettem megváltva. Az Isten országa rajtunk fordul (entos hümón – Lk 17,21). De megtérhetek, s nem teszem a rosszat, a jót teszem, és Isten mindezt örömmel elfogadja tőlem, s a házába vezet. Magához, mint a tékozlással felhagyott szeretett gyermekét.

Ad – ad 88.

Igen, a korai kereszténység a gnóvizst elnyomta – és arra Gandhi is rájött, hogy erőszakkal elnyomni semmit sem szabad. Egyetlen út és módszer van: az erő-nem-alkalmazás, ez a legnagyobb erő. Ha a korai kereszténység nem alkalmaz erőt és könnyedén átengedi önmagán a gnóvizst, talán tovább bírta volna, hogy megnyíljon benne a hatalmi ösztön. De Konstantinra már készen állt a hatalmi apparátus.

A hamvasi 'jótett vallást' én 'jutalom vallásnak' fordítom – Isten nem jutalmaz a jótetteinkért, igaz nem is büntet a rosszakért. Erre itt vagyunk mi magunk!

89.

A hatalom, amelynek lelkiismerete rossz, a leleplezéstől fél, ezért az értelem világosságát tiltja, aktusokat követel, mert ezeket hűségnyilatkozatok fogja fel, és mert az embert gondolatában nem, csak tetteiben tudja megfogni. Ez a farizeizmus bázisa, a bűn a tettben van. Nem lehet olyan megrettenést elképzelni, mint amilyen a farizeusoké volt, amikor Jézus tanítása felől tudomást szereztek: a romlás nem a tettekben van, hanem abban, hogy ki milyen életet él, a létrontást, vagy tisztult (tesuvah) életet. A rossz és a tisztátalanság (asma) nem a gondolatban és nem a tettben van, hanem a megrontott létben. A bűnös nem az, aki egyszer rosszat követett el, hanem aki folyamatosan rosszban él, mert észre sem veszi mit és hogyan él ezerszer

rossz, aki ezt a rosszban való folyamatos életet nemcsak helyénvalónak, hanem mint mondják, reálisnak tartja, és még százezerszer rossz, aki ezt a tisztátalan életet, mint helyeset tanítja és mástól követeli. Semmi sem könnyebb, mint beszennyezni, és semmi sem nehezebb, mint megtisztítani.

A Hegyi Beszéd volt a vádbeszéd a farizeusok ellen, a tiltakozás a tett-morál ellen, és végleges megalapozása annak, hogy minden tetten és gondolon és testi korrupción túl a rossz a sötét ösztöne (Antikrisztus) A látható külső bűnök és kimondott gondolatok és korrump testek egy, az emberi lény legmélyén megromlott tét következményei, amelyek képmutató jótettekkel és kegyes gondolatokkal és külső gyógyítással nem tüntethetők el. Egyedül a teljes megfordulással (metanoia) tehetők jóvá. Ez a jóvátétel mindenkire kötelező, minden emberre érvényes, ha valaki ezt elmulasztja, a létezését tovább rontja, hiszen a tét nemcsak egyedül és egyénien az övé, hanem az egész emberiséggel, minden létezővel, ezért Isten létével is közös és azonos. (A lét megrablása).

Ad 89.

A romlás nem a tettekben van, hanem abban, hogy ki milyen életet él, a létrontást, vagy tisztult (tesuah) életet – Az élet cselekvést jelent, tetteket. A szerző kívánta tisztult élet pedig jótetteket. A bűn nem a tettben van, hanem a rossz tettekben. Jézus is megbocsátotta az egyszer és kétszer és hetvenszer hétszer elkövetett rossz tettet, ha azt mondja vétkes, hogy *metenoó*, azaz azt, hogy *bánom*. Akkor lesz a létem megromlott létté, ha nem akarom megbánni a rosszat, amit ettem és teszek. Még inkább akkor, ha azt tanítom, hogy a rossz a jó, és hogy a jó a rossz. S ezt teszi az ember. S a farizeus és a klérus tagja ia abbahagyhatja. Aki nem akarja abbahagyni, azt Jézus így hívta: főpapok-írástudók-vének.

Tett-morál – nem ez ellen tiltakozott Jézus. Az írástudókat ezzel vádolta: Mondják és nem teszik... Cselekedeteiket ne kövessétek (Mt 23,3). Jézusnál a tetteken túl – a szív van: A szívből származik... ami beszennyezi az embert. A szívből ered ugyani minden rossz gondolat, gyilkosság, házasságtörés...(Mt

15,18.19). A szerző egyébként szintén dicséri a szó és a tett egységet. Szerinte ez a *hagyomány*. – Létünk közös az emberiséggel, ha tehát a magamat rontom, rontom az emberiség létét is. Az Istenét nem, bár az Isten is létezik. De Istenről csak az *analogia entis* (a lét hasonlósága) alapján állíthatjuk a létet.

Ad – ad 89.

*B. Gy. is rátapint a lényegre, nem magával a rosszal van a baj, hanem
azzal, ha a rosszat jónak kezdjük el látni és szerint kezdünk el élni. H.
B.-nek pedig abban van igazsa, hogy ez a fajta létrontás a farizeizmus*

sajátja. A farizeizmus egy létrontó életforma, amelynek képviselői éltek Jézus előtt is, Jézus alatt is és Jézus után is.

Napjaink farizeusai a fináncoligarchia globalizálódott hatalmasai, akik jószereivel betartják ugyan az adott törvényeket – amelyeket ők maguk hoztattak létre – miközben megrabolják az úgynevezett lokalitásoknak látszó nemzeteket.

90.

A középkor végéig az írás letéteményese a szellemi kaszt (brahman), vagy annak depravált alakja (farizeus, klerikus). Más kasztokban, a főúri, nemesi réteget is ideértve, az írástudásnak még az igénye sem merült fel. Az uralkodó ksátrija kaszt az írás-olvasás ismeretét hivatásától idegennek tartotta, és ügyei intézéséhez íródeákot, „klerikust” alkalmazott. Amikor a klérus e természetes kaszt-privilegiumát, a szellemi uralom gyakorlását a világi hatalom megszerzéséért elárulta, a társadalom analfabétizmusát is hatalmi céljainak szolgálatába kellett, hogy állítsa. Nemcsak őrizte és gondozta a szent szövegeket, de ha érdeke úgy kívánta —mint egykor a farizeus — el is zárta azokat, és a könnyebb kormányzás érdekében így az embert a hiteles evangéliumi orientáció lehetőségétől megfoszthatta.

Később, a hatalom szekularizálódásával, a felvilágosodás, a reformáció, majd a demokrácia és a szocializmus hatalmi koncepcióváltásaival a helyzet semmit sem javult, inkább romlott. Az embert ugyan kötelezően megtanítták írni-olvasni, de csak azért, hogy cenzúrákkal, a nem tetsző iratok betiltásának gyakorlatával, ugyanakkor az írás soha eddig nem tapasztalt vulgarizációjával, napi sajtóval, tömegkommunikációval, képes mellékletekkel, népszerű tudománnyal és pártbrosúrákkal még az analfabétizmusnál is alaposabb dezorientációt, vagyis mesterséges tudatlanságot teremtsenek.

A szellemi kaszt (brahman), vagy annak depravált alakja (farizeus, klerikus) – Nem találkoztam még brahmannel, de megnézni magamnak. Jézus magát is mondta írástudónak (Mt 13,52), mert attól, hogy valaki írástudó, még nem bűnös. De a történelmi tények azt mutatják, hogy nagy az írást ismerőknek nagy a kísértésük a hatalom kiszolgálására. Hol? Csak Nyugaton? Nem, Keleten is.

A hiteles evangéliumi orientáció lehetőségétől megfoszthatta– igen, az uralkodó kaszt, a hatalom szolgálatában. Ugyanez történik később is, az analfabétizmus felszámolása után is. Az írástudókat a hatalom igyekszik is mindig a maga szolgálatába állítani. S az írástudók írják, amit kell. Ezért nem kerül ki 45 esztendő hazai bolsi diktatúra után semmi sem az írók asztalának fiókjából. Az írók 45 éven keresztül írták azt, ami megjelenhetett. Az egész vagy a fél hazugságot. Az íróasztalfiókból csak Hamvas Béka örökös tudott valamit kihúzni. Ki még? Na, volt szamizdat-irodalom is.

Ad – ad 90.

'Attól, hogy valaki írástudó még nem bűnös.' De, aki írástudó és istene, népe, családja, közössége érdekében nem tesz meg minden megtehető, az bizony bűnös. Természetesen nem az írástudás képessége miatt, hanem az azzal járó szellemi felelősség elhárítása miatt.

Ha valaki fuldoklik, én pedig nem tudok úszni, akkor segítségért rohanok, és nem vetem magam bele a vízbe. De ha kiváló úszó vagyok (írástudó) és szépen tovább sétálok, akkor...

91.

A klérus, mint hatalom, amelynek lelkiismerete rossz, hadat üzent a gnózisnak, vagyis a szabad szellemi tevékenységnek, és mint farizeusok, a tetteket kezdte követelni, mert a hatalom az embert szellemében nem, csak tetteiben tudja meg fogni. A vallási hűséget a tettektől tette függővé, a tiszta életet a tettektől tette függővé, az üdvöt a tettektől tette függővé, a klérus rangjait, minél kövérebbek voltak annál inkább a tettektől tette függővé. Persze a klérusban elkövethettek jótetteket is, de ez nem számít,

mert ami az Evangélium szerint számít, nem a pragma, hanem az ergon, az életmű, az élet, mint egész. Az ítélet egyetlen alapja, hogy a jótett a lét igazsága, vagy a léthazugság jegyében történt-e. A tettek mérhetetlen többsége farizeus tett volt, a nagy nyilvánosság előtt játszott szerep, amely mögött most már nemcsak gyarapodásvágy állt, mint Júdeában, hanem a kereszténység esetében a hatalom megszerzésének szándéka, később pedig a világhatalom fenntartásának vágya. A Hegyi Beszéd mintha el sem hangzott volna. Attól a pillanattól kezdve, hogy a klérus az ember átvilágító tevékenységét betiltotta, a hatalom számára a kényelmetlen problémák megoldásának leghatékonyabb módszere az elhallgatás lett. A gnózis ellen folytatott hadjárattal párhuzamosan folyt az Evangélium írásbeli meghamisítása, a kellemetlen helyek eltüntetése és a klérust támogató mondatok befércelése. Irenaeus püspök könyvében a pápák katalógusát Péter apostolig vezette vissza.

Ha valaki kérdést tett fel, mindig a kinyilatkoztatásra hivatkoztak. Bésier-t az inkvizíció hadserege elfoglalta, és a vezér a bíborost megkérdezte, hogyan állapítsák meg, ki az eretnek és ki nem, s ezért kit öljenek meg. Őljetek meg mindenkit — válaszolta a bíboros — az Úr majd kiválasztja báránykáit. Mintha a jeruzsálemi rabbik tanácsát teljes egészében áthelyezték volna Rómába és Milánóba, Párizsba és Strassburgba, és ott a farizeizmust tovább gyakorolták egyfajta egyre leplezetlenebb cinizmussal, amely cinizmusból később a tudományt csinálták.

Ad 91.

A klérus, mint hatalom, amelynek lelkiismerete rossz, hadat üzent a gnózisnak vagyis a szabad szellemi tevékenységnek – A klérus a keresztény nép vezetője a lehető legjobb lelkiismerettel harcolt a gnózis ellen. Védte a keresztény nép hitét a gnózis hitével szemben. Vagy a maga szabad szellemi tevékenységét védte a gnózis szabad szellemi tevékenységével szemben. A gnózis ugyanezt tette: védte a maga szabad szellemi tevékenységét a keresztények szabad szellemi tevékenységével szemben. A vallások nem is tehetnek mást. A gnózis is vallás, ő sem tehet mást. Hit csatázik a

hittel. Amíg nincsen fegyveres hatalom, amellyel összeszűrik a levet, addig győz az, melyet elfogadnak a hinni akarók. A kisebbségbe szorulónak általában megvannak számlálva történelmi napjai. Gyerekkoromban a reformátusok hazánkban 25 százalékot tettek ki, ma, 80 évvel később már csak 18-at. A gnózis is elfogyott.

A világhatalom fenntartásának a vágya – egyenes következménye a gyarapodási váagnak. Aki gyarapodni akar, többet akar birtokolni, mint a másik, szereti a pénzt (*phil-argúros*). Szereti határ nélkül. Ilyenként óhatatlan a világhatalom megszerzése, fenntartása, s a fegyveres erő igénybevétele a többet birtokolni akarás (pleon-exia) biztosítására. Ha brahman, ha lovag, ha kézműves. A hitet és ezt a vágyat szabatosan meg kell különböztetni egymástól, mert a keresztényeknek, mint üldözött társadalmi rétegnek az első három században alig volt módja a pleonexiára. Ez a világhatalmi vágy nem specifikusan írástudói attitűd. A feudális Magyarországon nem volt papi kiváltság a gazdagodás lehetősége. Főuraink, nemesaink ugyanerre törekedtek. Akár országvesztés árán is, mint Mohácsnál és utána.

A klérusban elkövethettek jótetteket is – végre tisztázódik, hogy semmi baj a jótettekkel. Csak akkor nem érnek ezek semmit, ha léthazugságból fakadnak. Mikor fakadnak abból? Ha nem részei életművünknek, mint egésznek. Ha jótékonykodunk, de fenn akarjuk tartani kiváltságainkat, a többet-birtoklásunkat. Ha pótcselekszünk, hogy ne kelljen *megfordulnunk*, azaz lemondani kiváltságos helyzetünkről. Ez azonban nem specialitása a klérusnak. Klérus és nemklérus *in eadem damnatione...*, azaz az egyik tizenkilenc, a másik egy hiány hús.

A klérus az ember átvilágító tevékenységét betiltotta – csak akkortól fogva tudta betiltani, amikor összeszűrte a levet a hatalommal; a trón és az oltás szövetsége révén tehette azt. Nem az a baj, hogy ragaszkodik hitéhez. Jézus is ragaszkodott a magáéhoz. Csak az a baj, ha érveit megtoldja még a hatalom kardjával is. Ahogyan Bésier tette.

Folyt az Evangélium írásbeli meghamisítása, a kellemetlen helyek eltüntetése és a klérust támogató mondatok befércelése. – Silány munkát végeztek. Bent maradt a Hegyibeszéd, bent maradt az egy dénár... Mire hatalomra került a klérus, szentírás-hamisításra nem volt módja már. Hogy hajlandó lett volna arra is, ez rágalom. Aki ilyet

állít beperelhető. Én nem perelek, mert államhatalom kell hozzá. Azt meg nem viseli az Isten Országá. Vagy perelek és lemondok az Országról; vagy kell nekem az Ország, és akkor nem perelek.

Ad – ad 91.

Itt válik tisztává H. B. gnózijs felfogása, amikor szembeállítja a farizeizmussal. És el kell fogadnunk, hogy a kereszténységre – szellemi meghatározottságból – a farizeizmus jelentett igazi veszélyt és nem a gnózijs. A gnózijs – olyan, amilyen – csupán átvilágításra, megismerésre törekszik, a farizeizmus pedig összezár, és nem enged betekintést sehová. (Persze az vitathatatlan, hogy ezt úgymond törvényes keretek között teszi.)

Örvedetes, hogy B. Gy. elismeri, hogy folyt az Evangélium meghamisítása, a kellemetlen helyek elüntetése és a klérust támogató mondatok beférclése. S ami még örvedetesebb, hogy ennek ellenére a lényeg bent maradt.

92.

Akit igazságában sértenek, meg se rezzen, legfeljebb elmosolyodik. Akit mániájában, csapkodni kezd, ordít és felbőszül. Akit gazságában sértenek, elkomorodik, és Istenre fog hivatkozni.

Ad 92.

Ez igaz lehet. Én csak elmosolyodom azon, hogy szerzőnk jobb ügryhöz méltó buzgalommal tüzel a gnózijs mellett és a klérus ellen. Miért teszi? – kérdezem. Lehet, hogy tévedek, de azt hiszem a hindu hagyomány, a Kelet iránti olthatatlan szerelmében.

Ad – ad 92.

Szeretem ezt a hamvasi szúrát, sok igazság van benne, de B. Gy. hozzászólásában is, ami H. B. kelet iránti szerelmét állapítja meg.

93.

A klérusnak a gnóziison való teljes győzelme nem következett volna el, ha a gnóziissal Augustinus nem szállt

volna szembe és a klérus mellett foglalt volna állást. Keresztes Szent Jánoson, Pascalon és Nietzschén kívül mindenesetre Európában senki sem élt, aki a létrontástól Augustinusnál mélyebben szenvedett volna. A romlást azonban úgy élte át, mint ahogy később is a kereszténységben példaszerű lett. Az Evangéliumot vallásnak fogta fel, a rontást bűnbánattal és vezekléssel kívánta feloldani, és ezt a feloldást, mint olyan sokan, az Egyház akarátának történő maradéktalan alávetésben találta meg, abban a hiszem, hogy az Egyház és a klérus ugyanaz. Augustinus permanens önvádjá és a végső tisztaságra való szomjúsága nagyrészt azonban lírai megszállottság, amely az értelem átvilágító tevékenységének jelentőségét nem fogta fel. Augustinusban a *transparens* egzisztenciára való szomjúság intenzíven élt, és érthetetlen, hogy az univerzális orientációval szemben miért tanúsított ellenállást, holott biztosan tudta, hogy átvilágított lény egyetemes értesülés nélkül nincs. Augustinus nyomán és hatása alatt a kereszténységnek nem új, de olyan felfogása és gyakorlata terjedt el, amely rohamosan közfelfogássá lett. Augustinus a kereszténységet lézszaklatottságnak (*turba*) fogta fel, és ezzel visszanyúlt Pál apostolig, akinek értelmezése pontosan ugyanez volt. Az Evangélium nem lézszaklatottság, hanem zaklatás, de a korrupcióban való elégedettség és megnyugvás elleni zaklatás (nem a „test”-ben, hanem a romlásban lévő „tövis”). Pál apostoltól kelteződik a modern ember arcán az a megkínzott vonás, amelytől olyan sokan megrettentek, és amely ellen Nietzsche tiltakozott, és amelynek letörlésére vállalkozott. Augustinus óta vált kötelezővé az Evangéliumtól szenvedni és megnyúzotttnak lenni, holott az Evangélium, mint a szó értelme is jelzi, elsősorban örömhír, a meg tisztult lét megjelenésének örömhíre. Később Augustinus páratlan ékesszólása és személyének szuggesztivitása következtében a kereszténységnek, mint lézszaklatottságnak értelmezése az autentikus egzisztenciák számára kísértés lett, egészen Tolsztojig és Dosztojevszkijig, akik kereszténységüket azzal igazolták, hogy szerettek szenvedni. (A klérus erre a

felfogásra persze bólintott, hiszen az olyan embernek, akit szubjektív gyötrelmei foglalnak el, eszébe sem jut a világban körülnézni, szenvedésén kívül mással nem is foglalkozik, s így az ilyen lényen — aki amellet a legtisztább, és így a legértelmesebb is — a hatalom gyakorlása fölöttébb könnyű volt.)

Ad 93.

Abban a hiszemben, hogy az Egyház és a klérus ugyanaz. – Sohasem hallott arról az egyházzól, amely nem olyan, amilyen; nem olyan, mint a tagjai. Számára ez fikció volt. Mint a Párt, melyben Sztálin eltehet láb alól hatvan millió embert, de a Párt tiszta és szent. Nem, az egyház csak olyan, mint a tagjai. Szándéka szerint lehet egy szent és *katholikos* (azaz egyetemes) apostoli, de a valóságban megosztott, bűnösökből is összetett, ezerfelé szakadozott. Ágoston figyelt az egyház vezetőire, és az egyház vezetői figyeltek rá.

Érthetetlen, hogy az univerzális orientációval szemben miért tanúsított ellenállást, holott biztosan tudta, hogy átvilágított lény egyetemes értesülés nélkül nincs. Ha ő elutasította az univerzális orientációt, akkor korábban és utána még – legalábbis Európában – ezer évig mindenki ellenállt az univerzális orientációnak. Nincs az emberiségnek egyetlen alakja, aki nála jobban törekedett volna a transzparens egzisztenciára. Ez kétségtelen a *Vallomásokból*. Nem csak tudta, amit szerzőnk tud, de eszébe sem jutott, hogy lehetséges a Vallomások mélysége és tisztasága a legteljesebb nyitottság nélkül az igazság irányában.

A kereszténységet lézszaklatottságnak (turba) fogta fel, pedig az Evangélium nem lézszaklatottság, hanem szaklatás – Az evangélium zaklat bennünket, hogy tegyük meg azt, amit Isten kíván, és nyugalma lesz lelkünknek. Ha az Istennek odaadott emberek mégis zaklatottak, annak én közös okát sejtem. Titokban tudják, hogy nem teszik, amit Isten kíván tőlük. Nem engedelmeskednek az evangéliumnak. Azt kell gondolniok, hogy az egyház nemcsak szent, hanem szajha is. Szent szajha = *casta meretrix*. Konstantin óta az. Nem kerülünk a társadalom által ácsolt keresztre. Mi ácsoljuk másoknak azt. Hogy mégis hasonlítsunk Jézusra, akit a főpapok halálba juttattak, szenvedtetjük magunkat. Elsősorban azzal, hogy férfikként nem lehetünk férfiak, nőkként nem

lehetünk nők. A tisztaság evangéliumi tanácsával. Kétlem, hogy tanácsolta volna ezt Jézus. A tanítványok mondják a válást tiltó Jézusnak: Ha így áll a dolog... nem érdemes házasodni. Mire Jézus mondja, amit mond (Mt 19, 10-12). Jézus humorizál: Akkor kasztrálhatjátok magatokat! Hogy ezután ki tudjuk bírni, képtelen önmegtagadásokat találunk kis: vezeklő öv, Ideológiai alátámasztásul kitaláljuk, hogy engesztelni kell az Istent a világ bűneiért. Nem kell engesztelni a tékozló fiú apját, mert nem haragszik, csak szomorú. Haza kell menni, s ő már vágatja is a házított borjút. Azt hiszem, ez a genezise a megnyúzottágunknak.

A kereszténységnek mint létezésként értelmezése az autentikus egzisztenciák számára kísértés lett – idézhetne Ágostonról valamit a szerző, amivel megmutatja ezt a létezésként. Én nem vettem észre ezt Ágostonnál, de a 13. század domonkos misztikusainál szinte minden lapjukon tetten érem. De ha olyan megbízható a szerző, mint az Ágostonról mondott egyebekben, akkor nem biztos, hogy Ágoston kereszténységének ez az örömhír-ellenes vonása megfelel a tényeknek.

Az olyan embernek, akit szubjektív gyötrelmei foglalnak el, eszébe sem jut a világban körülnézni, s így az ilyen lényen a hatalom gyakorlása fölöttébb könnyű volt. A Jézusét vállalt gyötrelmek, azaz hogy a vállalások nem sikerültek a klérust mély félelemmel tölti el. MI lesz, ha rájönnek – bugyi-ügyek. Egy fiatal püspök mondta nekem 1950 körül: Ha egyikünknek bugyi ügye, másikunknak valuta-ügye van, akkor nehéz bennünket harcba vinni. Eszköze ez a létezésként a kléruson belüli engedelmességnek.

Ad – ad 93

Ágostonról megoszlanak a vélemények. Tény, hogy a gnózisból jön (szemben Pállal) és a kereszténységnél köt ki, de már a Pál által deformált (megváltást) változatánál. Ágoston – hibái ellenére – teológiai szerepe vitathatatlan. Az emberi gondolkodás jelentős problémáit feszegeti, az etika, a pszichológia, az ismeretelméleti területeken.

94.

Különbőség a farizeus és a keresztény között:

— farizeus a létrontás erőit ahelyett, hogy átvilágítaná és felszámolná, elrejtji,

— a keresztény ahelyett, hogy a létrontás erőit elrejtjené, átvilágítja és felszámolja.

A keresztény, mivel a létrontás erőit nem rejtji el, a nyilvánosság előtt hátrányban van. A rontást vállalja, azt bevallja, magában tudatosítja, felőle magát nem téveszti meg, és másokat sem téveszt meg. A keresztény a bűnös ember, és nem is hajlandó nem-bűnös lenni, és soha nem mondja ma gát ártatlannak, sem tisztának. A farizeus (klerikális), mivel a létrontás erőit elrejtji a nyilvánosság előtt előnyben van. A lét rontást nem vállalja, nem vallja be, magában nem tudatosítja, felőle magát is és más is megtéveszt. A farizeus a büntelen ember, aki semmi rosszat nem követ el, és sohasem mutatja magát másnak, mint ártatlannak és tisztának. A különbség a farizeus és a keresztény között, hogy a farizeus léthazugságban él, a keresztény önmagát a lét igazságával átvilágítja. Ezért farizeizmus nincs szofisztika nélkül, kereszténység nincs anélkül, hogy a szavak egyértelműségét keresse és követelje. Szofisztika viszont nincs rafinált élettechnika, egyértelműség nincs az életrend primordiális egyszerűségének (az idillnek) nosztalgiája nélkül. A jellegzetes farizeus a hazugság virtuóz, a jellegzetes keresztény, aki átlátszóan (hitelesen) él. E két ember még Istenben sem találkozik.

Ad 94.

Ezt gondolom én tökéletes szűrőnek. Minden szavát így gondolom én is, ha nem is a szerző terminológiájával mondom el. Ha számomra a szövegezés túlságosan absztrakt is. Én megtölteném a félre érthetőség elkerülése végett konkrétummal. Az a keresztény, aki jézusi életet él. Szolgálatra használja fel életét és nem uralkodásra. Nem akar a föld javaiból többet magának, mint amennyi másnak is jut. És minden, de minden kardot a hüvelyébe dug. Azaz nem megy el a rendőrségre, még akkor sem, ha feltörik lakását, ha elviszik autóját. Arra gondol, hogy az emberiség többségének – hála Istennek – nincs még autója. Nem szennyezi legalább a környezetet.

Ad – ad 94.

*A két Szerző messzemenően egyetért; csak csatlakozhatom az előttem
szólókhoz...*

95.

Az Evangélium a valóság elszენvedésének megfogalmazása. Hogyan lehet a valóságot létrontás nélkül elviselni és hitelesen élni. Olyan igazság, amellyel ha bármely történeti igazságot szembesítenek, hozzá képest annak nyomorúságos és abszurd volta lelepleződik. Inkább a keresztfa, mint a létrontásnak hajszalnyi engedmény. Őljetek meg. Nem öröm meghalni, de beszennyezve élni lehetetlen. Jézus, mondja Jaspers a világból nézve abszurd. A világ Jézusból nézve: Gyertek hozzám mindnyájan, különben nem tudok rajtatok segíteni. Az antikrisztusi egzisztencia a farizeus (klerikális), aki a gyakorlatban alkalmazott létrontást morállal és vallással és törvénnyel és joggal szofisztikusan védi. Vagyis aki korrupt voltát az igazsággal védelmezi, és e védelmet rendszerré építi ki, amellyel a világon való hatalmát korlátlanul gyakorolhatja. Nincs elviselhetetlenebb, mintha valakinek a hazugságban igaza van. Ezt a hatalmat megtörni az Evangéliumnak sem sikerült, sőt az Evangéliumban tanultak alapján a lét rontás technikája hatványozottan tökéletesedett. A klérus tökéletesebb lett a létrontásban, mint amilyen a farizeizmus volt. És amikor később a felvilágosodásnak sikerült a klérus hatalmát megtörni, megszületett a politikai és a tudományos klerikalizmus, amelynek létrontás-technikája hatványozottan tökéletesebb lett, mint amilyen a klérusé volt.

Ad 95.

El kell szenvedni a bennünket körülvevő hatalmi világot, hogy részt ne vegyek a létrontásban, hogy hitelesen tudjak élni Ez olyan igazság, amely leleplezi és abszurdnak mutatja a világot.

Egy baja van csak: keresztre kerülünk az igazságunkkal. Ha ezt meg akarjuk spórolni, Jézus nem tud segíteni rajtunk. Ha nem spóroljuk meg, áll reánk is: Még ma velem leszel a paradicsomban.

Ad - ad 95.

Az élet szenvedés (dukba) tanítja a buddhista filozófia. De ezt a szenvedést létrontás nélkül kell megélni – ahogy tették ezt a Szerzők is. Ha úgy kívánta a sors, raktárosként, ha úgy szállítómunkásként. Mindegy is, a lényeg az, hogy elkerülni a korrupt létet.

96.

Az antikrisztusi egzisztencia a farizeus (klerikális), aki a gyakorlatban alkalmazott létrontást morállal és vallással és törvénnyel és joggal szofisztikusan védi. Vagyis aki korrupt voltát az igazsággal védelmezi, és e védelmet rendszerré építi ki, amellyel a világon való hatalmát korlátlanul gyakorolhatja. Nincs elviselhetlenebb, mintha valakinek a hazugságban igaza van. Ezt a hatalmat megtörni az Evangéliumnak sem sikerült, sőt az Evangéliumban tanultak alapján a lét rontás technikája hatványozottan tökéletesedett. A klérus tökéletesebb lett a létrontásban, mint amilyen a farizeizmus volt. És amikor később a felvilágosodásnak sikerült a klérus hatalmát megtörni, megszületett a politikai és a tudományos klerikalizmus, amelynek létrontás-technikája hatványozottan tökéletesebb lett, mint amilyen a klérusé volt.

Ad 96.

Antikrisztusi, farizeus, klerikális, morál, vallás, törvény, jog... A legrosszabb közülük a klérus. – A gondom, hogy Európát söpri le vele az asztalról a szerző, aki szerint a klérus hatalmát, létrontását felváltó felvilágosodás létrontása még tökéletesebb lett. A bűnös végső soron – Európa. Ezzel is szóba állok, mert Európáé lett a világhatalom, a végső rossz. De minden sora mögött érzem, hogy van e tökéletes rosszal szemben valami. A hagyomány? Óh, nem!

Egy másik világ, amely követi a hagyományt. Szerintem ilyen világ nincs, és legkevésbé a Kelet, a hindu brahmanok világ az. Egyetemes a létrontás. Nem lehet elverni a port a kléruson s a politikai-tudományos kléruson. Mit csinált Kelet? Buddhát adta. Jézus több, mert nem menekült ki a világból. *Nem kérem, hogy vedd őket ki a világból...*

Ad – ad 96.

Európának az asztalról való lesöprése másutt is megjelenik H. B. esetében. Európa a legkorruptabb földrész, két világháború melegegya, jelenleg a neoliberais fináncoligarchia láthatatlan szellemi központja. Az Unió a nemzetek és a szabadságjogok megcsúfolása – persze mindez törvényes keretek között, elegánsan: öltönyben, nyakkendőben, ahogy egy farizeusi létrontáshoz illik. Ezt látja már akkor (1963!) H. B. és ezt tapasztalja (2004) B. Gy. is, és ezzel szembesülünk mindnyájan napjainkban (2012).

Persze azért még sokan most sem hisznek a szemüknek. Európa centrum nélküli, központtalan transzcendens értelemben is – ez szimbolikusan megjelenik zászlaján is.

97.

A lényeges esemény, amely Európa történetét ezeröttszáz éve jellemzi: a klérus antikrisztusi tevékenysége és az evangéliumi Egyház hallatlan antagonizmusa. Klérus alatt a hatalmat kezében tartó papság organizációját kell érteni. Egyház pedig az Evangélium által megtisztított és fölemelt lét jegyében az emberiség egyetemes egysége. A gnózis ellen indított hadjáratától kezdve a bolsevizmusig Európában, sőt a huszadik századtól az egész lakott földön minden történeti esemény valamely alakban ezt az antagonizmust kívánja feloldani, és pedig farizeisztikusan úgy, hogy a tettek (pragma) által való üdvözülést követelik (amerikai pragmatizmus). Az egyik oldalon a becsapás és a hazudozás és az erőszak és a világi gyarapodás, gazdaságelméletek, technika, hadseregek, fület tépő ordítózással és vérbe áztatva a világtörténetnek nevezett antikrisztusi létrontás, a másik oldalon az alig hallható,

legázolt és megtagadott és kinevetett és tudományosan semmisnek bizonyított és leköpdösött erőtlen evangéliumi hang.

Ad 97.

Megint egy tökéletes szúra. Elismerem, hogy a jézusi ügy megromlásában a klérusnak kiemelt szerepe van. De bármely kiváltságolt ugyanazt teszi, amit a klérus. Hát mért ment el papnak? Mert más módon nem tudott kiváltságoltta lenni. Nem születhetik mindenki főúr vagy gazdag zsidó család gyerekének. A tehén fara mellé is lehet születni, s akkor a kiemelkedés egyetlen útja a – *hivatus*. Ez pedig azt jelenti, hogy vállald, hogy nem nősz meg.

Egyház pedig az Evangélium által megtisztított és fölemelt lét jegyében az emberiség egyetlen egysége. Nagyon szép, kár, hogy nem vág egybe a történelmi tapasztalattal. Jézus ugyan ennek akarta egyházát, de az jézusi emberekből áll. Az történelmi egyház ezeket az embereket likvidálja.

A gnózis, a gondolkodás, az igazságkeresés ellen indítottunk hadjáratot? Talán rosszabb történt ennél: meg voltunk győződve, hogy az Isten kiváltságoltjai vagyunk, akiknek a kezébe, és csak a miénkbe, belerakta minden időkre az egyetlen és változatlan igazságot. Így került e minket az igazság – *a másik oldalon az alig hallható, legázolt és megtagadott és kinevetett és tudományosan semmisnek bizonyított és leköpdösött erőtlen evangéliumi hang.*

Ad – ad 97.

A Szerzőink hajói végül is ugyanabba a révbe érnek be, még ha más és más vízekben hajóznak is. Különböző gondolkodásmód és terminológia, de azonos végeredmény. Hegel örömtáncot jár a tézis – antitézis – szintézis eme ütemére.

98.

A hagyomány kor, nép és egyéniség fölött áll, a történetben azonban csupán néhány helyet ismerünk, ahol a hagyományon nyugvó alapállás a maga merő tisztaságában (kivételes emberekről nem szólva)

megnyilatkozott. A Talmud az alapállásnak sajátosan a héber népre való alkalmazása éppúgy, mint a Manavadharmasztra (Manu törvénykönyve) a hindu népre, vagy mint ahogy a történeti kor küszöbén a *szophoszok* (Szólon, Lükurgosz, Phereküdesz) az egyetemes emberi státust a különböző görög városállamok számára törvénykönyvekben alkalmazták. Az alapállás a kinyilatkoztatás (*sruti*); a kinyilatkoztatás az, ami az alapállásnak *logosz-szilárdságot* biztosít. Ezért kell a kinyilatkoztatáshoz szó szerint ragaszkodni. Úgy is mondható, hogy a kinyilatkoztatás az abszolút szó (nyelv). A kinyilatkoztatás azonban a történeti korszakokban közvetlenül nem alkalmazható csak, mint *szmriti* (mítosz, törvény, vallás). A Talmud ilyen *szmriti*. Kelétkezése körülbelül ugyanaz, ami a Véda-magyarázatoké. (Lásd Órigenész filozófiáját.) A kinyilatkoztatás szavainak helyes megértése fölött többnyire nyilvános megbeszéléseket tartottak, a mesterek szófejtéseiről feljegyzést készítettek, és a feljegyzéseket összegyűjtötték. A Talmud, mint a többi *szmriti*, alapállás-magyarázat. A középkori dogmatikát is ilyen módon kell érteni, mert a dogmatika nem primordiális kinyilatkoztatás, hanem csupán a kinyilatkoztatás alapján álló, az emberi elme, a kor, a nép számára készült történelmi értelmezés. Ha a pápai csalhatatlanság dogmája igaz lenne, azt jelentené, hogy a pápai székből mondott *ex katedra* szó a kinyilatkoztatással lenne egyenértékű igazság, ami nonsens. A dogmatika szakrális, amennyiben forrása az abszolút—, de humánus és történeti annyiban, hogy nem az abszolút szó. Dogmatika nélkül történeti létezés nincs, de a dogmatika mégsem érintetlen, sőt mialatt az alapértelem intakt marad, a történeti idők alatt szüntelenül változik.

A dogma kettős értelmezése:

1. Egyházi, amely a kinyilatkoztatás igazsága és a történeti élet között hidat ver, és az emberi egzisztencia számára az eredeti tanításról biztos tájékozódást nyújt.

2. Klerikális, amely a hatalom fenntartása érdekében egy tétel betűjéhez ragaszkodik, s azt fenntartja. Ezért a

történet folyamán minden dogmatika (keresztény, Talmud, hindu, stb.) kétértelmű.

Ad 98.

Hagyomány = egyetemes emberi státusz = alapállás = kinyilatkoztatás = abszolút nyelv = pimordiális = szakrális = abszolút = intakt alapértelem = eredeti tanítás = merő tisztaság = szó szerint kell ragaszkodni hozzá. Ezek a hamvasi életmű vitán kívülinek akart kifejezései, ezek adják a hamvasi gondolat abszolút szókincsét.

A történeti korszakokban azonban csak a szmriti = mitosz, törvény, vallás, alapállás-magyarázat, dogmatika lehetséges. Mindezek nélkül nincs történeti létezés. Ez az egyházi dogmatika, melynek létjogosultságát a szerző elismeri = hidat ver a kinyilatkoztatás és a történeti élet között = az eredeti tanításról biztos tájékoztatást nyújt = a kor számára készült történelmi értelmezés. Ez azonban – csupán; ez nem abszolút, nem érinthetetlen. De a szerző értékeli.

Amitől a szerző elhatárolja magát, az a klerikális dogmatika, melynek célja a maga hatalmának fenntartása, s ennek érdekében ragaszkodik a betűhöz. Ide tartozik a pápa csalhatatlansága, ami nonsens, mert az, ami a történeti létezésben lehetséges, az nem lehet egyenértékű a kinyilatkoztatással.

Azt remélem, hogy meg tudtam ragadni azt, amit a szerző ebben a szűrőben mond. Ez a klerikális dogmatika mára már inog. 1870-ben mondja ki az egyház dogmaként a pápai tévedhetetlenséget. Az azóta elmúlt közel másfél század alatt egyetlen dogmát csináltunk: 1950-ben kimondta XII. Piusz Mária mennybevételét. Az indokolása az volt, hogy ezt hiszi az egész keresztény nép. XII. Piusz meghal és utódja összehívja pasztoráli jellegű zsinatot. Értsd: olyan zsinatot, amely nem mond ki dogmát. Ez felgyorsítja a dogmafejlődést. Nem vonunk semmit sem vissza, de rakásra mondunk olyasmiket, amiknek az ellenkezőjét biztos igazságnak vallottuk századokon keresztül, pl. a vallásszabadság tárgyában. És nemcsak abban.

Ad – ad 98.

H. B. is belelát a klerikalizmus (ön)ellentmondásaiba. Igyekszik szétválasztani a klerikálist és az egy(id)házit. A dogmát és a kinyilatkoztatást; a srutit és a szmrítit.

B. Gy. benne is élt az ellentmondásokban. Amikor ezeket kinyilvánította, gyorsan ki is tessékelték az egyházból. De Ő bennmaradt, és továbbra is kinyilvánítja, amit kinyilvánítani gondol.

99.

A középkor, mondják, sötét, de még inkább dermedt és szűk, amiről mindenki fogalmat alkothat, ha látja, hogy az újabb középkor (Bergyajev) a huszadik század első felében miképpen kezd kialakulni egyre fokozódó leszűkülésével, az emberi lét miképpen zsugorodik össze, az igények miképpen fokozódnak le, az opportunizmus hogyan nő meg, az életszint miképpen válik még a polgárinál is alacsonyabbá, és az ember miképpen bújik el egyre laposabb és jelentéktelenebb életmegoldásokba és irreálisabb fantazmákba. Az ateizmus igen korlátolt, sok kompenzációt igénylő feltevés. A középkori álomkórban már senki sem tudja, hogy az egyetemes tájékozódás csonkasága az első ok, amely az egzisztenciát elhomályosítja, vagy pedig fordítva, az egyre homályosodó egzisztencia az első ok, és ez szűkíti le az univerzális orientációt. Körülbelül ezer év alatt az egyetlen lényeges, infernális esemény az volt, hogy a klérus hatására a világi hatalom is lépésről lépésre kialakította létrontó életgyakorlatát, ugyanakkor a kereszténység egyre növekvő mértékben realizálhatatlanná vált. Élettechnikailag fejletlenebb szekták és szektariánusok, akik az igazságnak némely száználmas fragmentumáért lázadást kíséreltek meg sorra a szentség nevében uralkodó megszenvedett hatalom áldozatai lettek. Hiszékenység és hitetlenség. Kendőzetlen hatalom, az igazság minden súlya nélkül, *ad hoc* teremtett szofisztikus formulákkal. Az értelem fensőbb ellenőrzése tökéletesen megszűnt, és az ellenállás következménye a börtön, inkvizíció, máglya. Az eretnek-

perekben, mint amilyen Galileié, Savonaroláé, Husz Jánosé, Giordano Brunoé volt, a klérus nem igazságát, hanem hatalmi helyzetét féltette és védte. Hol volt akkor már a klérus igazsága!

Ad 99.

A középkor sötét, és a 20. század még sötétebb: a tájékozatlanság bomlósít, a bomlós tájékozatlanná tesz. A klérus nyomán a világi hatalom is létrontásba fog, A kereszténység szektákká süllyed, s a klérus máglyát gyújt. – Nem így látom a történelmet.

A középkor olyan volt, amilyen, de adta Szent Ferencet, aki megértette Jézust, s az értésre rátette életét. És ha véletlenül is, de nem égette el őt a klérus a világi hatalommal a máglyán. Husz János is elmondta, hogy Jézus szegény volt ám, s elégették érte; habár tanítványai ezután kardot fogtak. Az újkor elején Erasmus megírta névtelenül a Balgaság dicséretét, és értette Jézust. Luther csak Pált érti meg, a szász választófejedelem oltalma alá helyezi magát; s így nem tudja a klérus elégettetni őt, de Luther a harmincéves háborúba bele tudja kergetni Európát. Luther meghal 1546-ban, s az utána következő században születnek Bacon, Descartes és Spinoza, a felvilágosodás előfutárai. A felvilágosodás újra fogalmazza Jézus eszményeit: a szabadságot, az egyenlőséget, a testvériséget. Ha a felvilágosodás előtti emberiségnek szabad volt a Jézus gyújtotta világossága ellenére megcsinálnia a Konstantin utáni történelmet, miért csodálkozunk, hogy a felvilágosodás utáni történelem is azt csinálta, amit csinált. De ettől még Jézusnak igaz van, s a felvilágosodásnak igaza van.

Ad - ad 99.

Csak mi európaiak nevezzük sötétnek a középkorunkat. A keleti társadalmak fénykornak élték a középkori időintervallumot; ellenben a hindu hagyomány napjainkat nevezi sötét kornak: káli jugának.

Lehet, hogy Jézusnak eszménye volt a szabadság, egyenlőség, testvériség, bár jómagam azért nem vagyok teljesen biztos ebben – de hogy a felvilágosodás nem fogalmazott a jézusiból újra semmit, abban biztos vagyok. Jézusnak igaza volt, a felvilágosodásnak egyértelműen nem.

100.

Jézus minden valaha testet öltött emberi lét legmélyebb gyökerére apelláló magatartással, a biztos kudarc és a nyomorult halál tudatában, de arravaló tekintet nélkül, a harcot a létrontással egyszerűen és nyíltan felvette, és önmagán megmutatta, nem hogy mit kell tenni és mit kell mondani, hanem hogy miképpen kell élni.

Egyház helyett, amely ennek az életnek szakramentuma kellett volna, legyen, organizációt teremtettek, és ez a létrontást — „megrothadt szívvel” — Jézus tanításának tisztaságával szemben megvédte, azt fenntartotta és elmélyítette, és a földön egyeduralkodóvá tette.

A létrontás az a bűncselekmény, amelyet az Evangélium a Szent Szellem (az Igazság Szelleme – pneuma tész alétheiasz) ellen elkövetett véteknek nevez, s amelyre bocsánat nincs.

Azért mert Egyház helyett klérus van, evangéliumi élet helyett létrontás van és Jézus helyett Antikrisztus van, kell feltétel nélkül, mindenkinek és azonnal kereszténnyé lennie.

Ad 100.

Nem hogy mit kell tenni és mit kell mondani, hanem hogy miképpen kell élni. Ez így nem jó. Mert mit kell tenni és mondani = miképpen kell élni.

Organizációt teremtettek – ennek a mondatnak nincs alanya. Ám legyen a klérus az alany, de nem az a bűne, hogy organizációt teremtett. A család is organizáció, a közösség is organizáció, még a Szentháromság is, mely mintája az előbbieknél. Az a bűne, hogy nem vállalta Jézus életének eszményeit, lecserélte azokat a nagyság, a gazdagság és a kard eszményeire. A Szentlélek ellen az vétkezik, aki magának is hazudik. Abba kell hagynunk. Tudjuk, hogy jónak kell lennünk. Ne akarjunk magunknak különbet, mint ami testvérünknek juthat.

Ad – ad 100.

H. B. definiálja a létrontást, B. Gy. szótlánul elmegy mellette. A szentlélek elleni bűn fogalmába már sok teológus bicskájával belétörött. Miért van olyan bűn, ami nem bocsáttatik meg? Azért, mert önmaga ellen irányul

és ezzel nem akarja a megbocsátást sem. A létrontásba oly mélyen benne van, hogy abban érzi jól magát – fel sem merül tehát a megbocsátás igénye, ezért nincs megbocsátás. Ez a létrontás paradox alaphelyzete.

101.

Amit az Evangélium szeretetnek nevez, az emberi egzisztencia végső érettsége, a létezés tisztultságának legmagasabb foka, hindu nyelven: a megszabadulás.

Ad 101.

Az érett. Az tisztult az, aki tudja, hogy szolgálnunk, adnunk és békességben kell élnünk, s így is tesz. Aki megszabadult, ledobta magáról az uralkodást, a kapzsiságot, az erőszakot. Aki érettségről és tisztultságról beszél, félő hogy elbújik az absztrakt fogalmak sűrűjébe, hogy ne érezze kötelezve magát arra, hogy változtasson életén. Boldogok, akik érettek, akik megtisztultak! Ha Jézus így beszélt volna, lehetne vitázni: mire legyek érett, mitől tisztuljak meg? A nyolc boldogság egy értelmű, nem igényel vitát. Boldogok vagytok, ha üldöznek titeket értem és az evangéliumért.

Ad – ad 101.

Egyről beszélünk, pontosabban ugyanarról az egyről: a szeretetről. A létrontás ellenpólusáról. Tehát a végső érettségről, a létezés tisztultságának legmagasabb fokáról, a megszabadulásról, a nyolc boldogságról. Nincs itt szükség tolmácsra!

102.

Az antikrisztusi taktikában tulajdonképpen kezdettől fogva semmiféle változás nem történt. A héber farizeus alakjában azonban az első fiziognómia, még ha a későbbi lehetőségeket magában rejtette is, elég primitív volt. A jellemvonás már akkor is a galád csínyekre mindig kész, vad gonoszság szívós és alattomos készültsége volt, és az élet diadalmas magatartása később is ez maradt. (Lásd

Konstantin mellszobrát, Velázquez Ince pápa portréját, vagy egy modern tábornok, diplomata vagy tudós arcképét.) Már akkor megszilárdult a közfelfogás, hogy a jótett esztelen és ostoba (idealizmus), egyedül a gabság a hasznos (realizmus). A tettek, mindig a tettek! A hatalom a szellemi (értelmi) valóság elnyomására épül - nem szükségképpen, de nem tudják másképpen csinálni. Képtelenség az igazság szellemében való kormányzásra.

Ad 102.

A tettek, mindig a tettek! – Nem tudom, hogy ez pozitív értelmű vagy negatív. Mert van jó és rossz tett. *A hatalom – a szellemi valóság elnyomására épül.* Lehet. De megint nem egyértelmű. Egyértelmű viszont, hogy a hatalom mindig az emberek elnyomását akarja. Hogy a hatalom képtelen az igazság szellemében kormányozni? Az igazság szellemében nem kell kormányozni. Csak osztani kell. Kormányozni akkor kell, ha valamelyikünknek több jut, mint a másoknak. Akkor viszont kell már kormányozni. Rendőrséggel, katonasággal, kényszerítő eszközökkel. Az Isten Országának nem kell kormány. Nincs államhatalma. *Vindice nullo sponte sua fidem rectumque colebant* – mondta Ovidius az aranykorról. Minden megy magától, ha mindenki jó. Ne árts és endben lesz az ország. Becsukhatod a börtönöket. Üdülőt, kórházat csinálhatsz belőlük.

Ad – ad 102.

Némi felfogásbéli különbség! H. B. szerint kormányozni márpedig kell, B. Gy. véleménye ellentétes: márpedig kormányozni nem kell feltétlenül. Én úgy gondolom, minden társadalom sine qua non-ja a kormányzás. Az ember kormányzásra szoruló lény – egész egyszerűen azért, mert közösségben él és ott valakinek (kormányzó) meg kell mondania a 'merre menjek'-et, sőt még a 'merre ne menjek'-et is. Mint ahogy megtette ezt B. Gy. a Bokor közösségben és megtették analóg módon a Bokor közösségei is önmagukkal.

A reformáció tanulsága, hogy a klerikalizmus ellen a küzdelmet a vallás síkján felvenni nem lehet, mert a reformáció az egész vonalon a lehető legrövidebb idő alatt szintén, sőt fokozott mértékben klerikalizmussá vált. A reformáció tulajdonképpen nem is volt esemény, csak történés, bizonyos előzmények következménye, kiszámítható, semmi váratlan, főként semmi lényeges. A léha hellenizált olasz reneszánsz visszahatása, vagyis nem egyéb, mint újabb hebraizálódás, eddig nem is sejtett farizeizmus, aminél még a pökhendi, de legalább világos színekkel tarkított olasz is jobb (mindig az a korruptabb, ami rejtettebb), mert nem jelentett és nem is hozott mást, mint szüntelen felháborodásra kész bűn-fanatizmust és még az ókori Jeruzsálemhez képest is elképzelhetetlen képmutatást.

A reformáció sötét pontja, hogy megkísérelte a szentírás szekularizálását, bizonyos szempontból ugyanazt, amit a buddhizmus kísérelt meg Indiában a védikus hagyománnyal, s ezért Guénon Buddha tanítását egyfajta reformációnak tekinti. A buddhizmus azonban Indiában nem tudott tartósan meggyökerezni, s igen rövid idő alatt onnét el is tűnt. A nép nyelvének a liturgiába való bevezetésével, a bibliafordításokkal azonban ez a törekvés tökéletesen megbukott. A Szentírás nem szekularizálható, vagyis időben nem oldható fel (ennek jele, hogy aki nem éli, eo ipso egy betűt sem érthet belőle), mert ami nem az időben és nem az időnek készült, az teljes egészében az időn kívül áll, és azt az idő meg sem érinti. Ezért a Szentírás szekularizálásának későbbi kísérlete (a tudomány úgynevezett kinyilatkoztatás-kritikája), szintén csődben van. Az Evangélium létesemény, amely nem történeti, és nem történés következménye, hanem éppen a történetet teremti. A kísérletnek, mely szekularizációra vállalkozik, zátonyra kell futnia. Az ilyesmi, mivel pozitív alapja nincs, csupán demokratikus experimentum, hierarchia ellenes, és azt a lét még leromlott állapotában sem tűri el. A szekularizáció végül is farizeusi aktus, amely azért történik,

hogy még a Szentírással is üzletet lehessen csinálni, mint ahogy ez meg is történt.

A reformációval kezdődött a vallás és a politika kettéválasztása. A vallás magánügy lett. Így választották el a magánügyet a közügytől, a belügyet a külügytől, és innen kelteződik, hogy a belügyekbe avatkozni tilos. Minden külső hatalomnak tétlenül kell néznie, ha valahol úgymond belügyi alapon vérengzés folyik. Persze mindenki tudja, hogy nincs vallás és politika, külügy és belügy. Létrontás van és a lét tisztaságáért tett erőfeszítés van, és minden ügy mértéke ez. Mivel azonban nincs Egyház és nincs szellemi főhatalom, ezért minden önkénynek érvényt lehet szerezni.

Ad 103.

A reformáció az egész vonalon a lehető legrövidebb idő alatt szintén, sőt fokozott mértékben klerikalizmussá vált – Nem merném azt mondani, hogy a reformáció rosszabbá tette a történeti kereszténységet. Hogy nem tette jobbá, azt merném mondani. Mindent utánuk csinálunk, egy-két százados késéssel. Ugyanolyan kevés eredménnyel, mint ők. A magyar görög katolikusok java része színmagyar eredetű. Honnan lettek? A középkorban meg nem élt magyar-honban magyar bizánci hitű jobbágy, mert nem volt bizánci hitű úr. Csak román és szerb és ukrán bevándorló urak és jobbágyok vagy csak jobbágyok jöttek. A magyar görög katolikusok alighanem pásztoruktól elhagyott vagy pásztorukat elhagyó református magyarokból lettek az ország északkeleti, magyarlakta végein. Nem tetszett nekik, amit pásztoruk csinált velük. Megirigyelték az oláh-orosz pópák emberkezelését vagy liturgiáját, annak titokzatosságát. Ezt nem tudom igazolni. A történészek pedig nem tudják megmondani, hogy honnan támadtak a magyar görög katolikusok.

A szentírás nem szekularizálható, mert ami nem az időben és nem az időnek készült, az teljes egészében az időn kívül áll, és azt az idő meg sem érinti. Ezzel szemben: a szentírás – nyilvánvalóan és tudvalevően minden darabjában – az időben készült, az időben élő embernek készült, nem képes az időn kívül állni, bár az Isten örökkévaló világáról beszél, s az embert ebbe a világba karja elvezetni. Mondatomnak van értelme. A szerző mondhatja, hogy ő is ezt

akarta a mondatával mondani. De kérdezem, miért kell rejtjelesen beszélni? Mért kell az ellenkezőjét mondani, amit gondolunk?

Az Evangélium létesemény, amely nem történeti, és nem történés következménye, hanem éppen a történetet teremt – Az evangélium bizony történeti létesemény: és az Ige testté lett, az időben, és láttuk dicsőségét... és teremtene az eddig emberi történetet meghaladó, különb történetet, ha volna, aki hajlandó volna utána csinálni azt, amit a testté lett Ige, Jézus bemutatott és elmondott nekünk. De nincs ilyen, csak álmodozunk róla. Mindez ideig hiába. Hiába, mert a jézusi kísérlet sem sikerült, s a felvilágosodás kísérlete sem sikerült, és a paraguayi redukció kísérlete sem sikerült. Mert semmi sem sikerült. Szent Ferencé sem. Könnyen lehet, hogy szerzőn ugyanazt gondolja fent idézett mondatával, s szótár-probléma az egész. Mért használja ezt a szótárt? Nem tudom. De azt tudom, hogy Jézus világos beszéde sem indította meg az emberiségét. Hamvas homályos beszéde alkalmasabb a megindításra?

A vallás és a politika kettéválasztása – Nem lehet a kettőt szétválasztani. Egyhási testvérek. Ugyanazt akarják. Csak a világiak nem szeretik, ha a papok belebeszélnek dolgaikba. A papok sem, ha belebeszélnek a világiak a papi dolgokba. Megint a szótár! Itt valami szépet gondolt szerzőn a vallás szón, jézusit. Ezért fájlalja a kettéválasztást.

Nincs Egyház és nincs szellemi főhatalom, ezért minden önkénynek érvényt lehet szerezni – Főhatalom csak egy van: Hatalmam van az életemet odaadni. Minden egyéb hatalom – életet, szabadságot, mindent, ami az emberi léthez méltó – elvevő hatalom. A szerző szótárában az Egyház szent szó. Az enyémben az egyház a létező egyház, s az bizony nem szent, ha nem is csak farizeusokból áll.

Ad – ad 103

Hamvas, ha a vallásunkról (kereszténység) beszél, akkor két dolog áll egymással szemben az Egyház és a klérus. Az Egyház a szent, a klérus pedig mindig elrontja ezt a szentet – megszentelteleníti. B. Gy. is így gondolkodik és így is cselekszik, kiáll az Egyházért és azonnal szembe kerül a klérussal. Mondhatni van ebben valami törvényszerű, Jézus óta így történnek a dolgok. H. B. elmarasztalja a reformációt is – érthető okokból: neki erre van teljesebb rálátása, hisz' jobbára ebben élt.

Az Egyház és a klérus között a különbség, hogy az Egyházat a szellemi kasztnak (brahman) kell fenntartania, a klérus papsága viszont aktív volt, ami annyit jelent, hogy a lovagi kaszt (ksátrija) életét élte. Valószínű, hogy erről az ezer éveket eldöntő alapvető tényről Európában Origenészen kívül senkinek még csak sejtelme sem volt.

Aki nem brahman, vagyis aki nem a szellem (értelem, kontempláció, megismerés, tudás, kutatás, gondolkodás, nem-cselekvés) életét éli, az a dolgok végső jelentőségével tisztában nincs, nem is tehet, az az ember pedig, aki tetteiben (karma) és történetben elmerül, az az időből nem lát ki, ezért a végső dolgokban tudatlan kell, legyen és maradjon. Az európai klérus feladatának mindig a kormányzást, a törvénykezést, az igazságszolgáltatást (földön és égben!), nem pedig a nem-cselekvő belátást tartotta. Ezért Európában a szellemi kaszt megalapítására kísérlet sem történt, és éppen ezért Európa mindig brahman nélkül, szellem és értelem és magasabb belátás nélkül, a történéseknek kiszolgáltatva élt. A lovag legfeljebb eszméket ad, de sohasem végleges értelmet, példa rá Platón. Európa történetének a mai napig alapvető jellemvonása, hogy nincs ember, aki tudná, ténylegesen mi történik.

Néhány erőtlen próbálkozás ugyan megkísérelte, hogy az eszeveszett tett-vallással szemben a kontemplációt meghonosítsa. Ilyen volt Szentvictori Richard és Hugo (Cluny) kora, amely igaz, hogy csupán kolostori légkörben, de mégis e nem-cselekvő belátást kívánta megvalósítani. Itt mintha valami keresztény szellemi beavatás-féle is kezdett volna kialakulni. De ilyen volt elsősorban a tizenhetedik században a spanyol Soledad. A Soledad epidémiaszerűen tört ki Molinos, az egyszerű szerzetes valószínűleg hindu vagy szufi befolyás alatt írt könyvének hatására. Molinost börtönbe vetették és a római kazamatákból nem került ki többé élve. A Soledadnak sok ezer híve volt, a magányba vonulók többnyire a spanyol s portugál tengerparton kicsiny barlangokban laktak, mint a tibeti lámák vagy a hindu szannjaszinok, alig elképzelhető lemondásban,

szigorú névtelenség és nem-cselekvésben. A járvány egyre nőtt, és voltak, akik magas állást, jólétet hagytak ott, műveltségről és civilizációról mondtak le, egyik napról a másikra darócot öltöttek, a hegyek közé vonultak, és mint Buddha szerzetesei, magukat koldulásból tartották fenn. A klérus a Soledadot egyetlen szóval söpörte le, azt mondta, hogy eretnek, kvietizmus, ma úgy fogalmaznák meg, hogy menekülés a társadalom iránt való munkakötelezettség elől. A hatalmi organizáció mindig tisztában volt vele, hogy afölött az ember fölött, aki barlangjában él, hatalmát elvesztette. Hogy a Soledadban milyen szellemi erő tört át, abból látszik, hogy Loyola csaknem egész életében a nem-cselekvésbe való visszavonulás és a klerikális szolgálat között ingadozott. Ebből a hallatlan feszültségből született meg a jezsuita rend gondolata, a jezsuitizmusé, amely kifejezetten nem-cselekvés ellenes, sőt szélsőségesen aktív, harci katonás (ksátrija) misszió. A jezsuitizmus a farizeizmus egyik tömény inkarnációja, terrorizmussal megerősítve, s így szervezetében a modern politikai pártok archetípusa. Egy-egy korszakában inkább bűnszövetkezet, mint militarista organizáció. Az új benne ugyanis az – világsikerét is annak köszönhette, – hogy a klérus érdekében tett cselekvést minden morális gátlás alól eleve felmentette. Az új organizációból a klérus új bázist teremtett (ellenreformáció), és a jezsuitizmust minden korábbi hatalmi szervezeténél eredményesebben tudta hatalmi céljaira felhasználni, mert az a legsötétebb aktusokban is vakon hű eszköze lett. A Soledadot az inkvizíció tűzzel-vassal kiirtotta. És mint mindig, az opporunisták jutalom fejében a klérus körébe visszatérhettek, az elszántak pedig börtönbe vagy máglyára kerültek. Vagyis bevett és jól bevált farizeus-klerikális szokás szerint a hűségesek egzisztenciákat felszámoltak, a svihákok pedig jó állást kaptak.

Ad 104.

Az Egyházat a szellemi kasztnak (brahman) kell fenntartania – Nem Indiában vagyunk. Jézus és Tizenkettő a kor színvonalán álló orvoslást űzött foglalkozásként. Nem alakított ki szellemi

kasztot. Azt sem mondta, hogy ne nőüljünk meg. Nőkkel is szóba állt. Hogy Órigenésznek volt-e sejtelve ilyesmiről, nem tudom. De nagyítóval sem, tudom látni az elválasztó különbséget az ókori egyház többi nagyja és közöttte. Tudós hajlamú ember volt, mint Kelemen, Irenaeus, Tertullianus, Ágoston.

Ad – ad 104.

Az Egyházat a szellemi kasztnak (brahman) kell fenntartania, hangzik a kulcsmondat. Ez igaz Indiában is és igaz a világ más tájékán is. Az, hogy ez még sem így valósul meg az a már sokszor emlegetett létrontás következménye. Egy biztos Jézus brahman volt, annak a szellemi kasztnak a beavatottja, ahonnan már szinte 'tapintható' az isteni világ, amit Jézus Atyának (Aba) nevezett. Jézus gyógyítója volt embertársainak, de nem a szó orvosi, doktori értelmében, hanem a szellemi beavatott értelmében.

105.

A taktika a farizeizmus óta nem változott, mert azt a klérus folytatta, és ez a hatalom gyakorlatának automatizálása. Ezért a farizeizmus vagy a klérus sohasem jelentkezett erős bürokrácia, szövevényes joggyakorlat, a betűhöz való ragaszkodás nélkül. A zökkenőket nem kedvelték. Az automatizált hatalmi gyakorlat előnye, hogy bármilyen kirívó esetet le tud egyszerűsíteni, simán, egyszerűen feltűnés nélkül likvidálni tud. A klérus automatizálása csúcspontját az inkvizícióban, aztán a jezsuitizmusban érte el, amely csak végső esetben teátrális máglyaégetéseket, legjobban azt kedvelte, ha a kellemetlenkedőket börtönbe dughatták és ottfelejtették. Gépesíteni az igazságszolgáltatást, a tanítást, a hadsereget, a nevelést, a közigazgatást, előnyben részesíteni az egyenruhát és a kollektív magatartást (díszlépés, felvonulások). Megkezdődött a folyamat, amely a társadalomban nem a spirituális, de az organikus kapcsolatokat is felbontja és azokat mechanikus funkcióikkal helyettesíti. A farizeus és a klerikális minden létkérdést adminisztratív kérdésnek fog fel. Legjobban szerette volna, ha az embert embertől függetlenül működő

gépies szisztémájának maradéktalanul ki tudja szolgáltatni. A baj az volt, hogy a vallás, amelyet hirdetett, útját állta. A vallást, mint a gépesedés legfőbb akadályát el kellett távolítani. Ez az antikrisztusi történet harmadik modern fázisa.

Ad 105.

Új fogalom kerül elő: jezsuitizmus. Ez a hatékony folytatása múltnak. A jezsuiták a legképzettebbek, a legodaadóbbak, a legharcrafoghatóbbak, a leg..., akik fel tudják venni a versenyt még a reformációval szemben is. Védekezni csak úgy lehet ellenük, ha kizárják őket egy országból. Törvényileg. Ha a katolikus Báthori István beengedi őket Erdélybe, azonnal iskolát csinálnak Kolozsmonostoron, s abban Pázmány Pétert tudnak nevelni. Ha Rudolf behozza őket a királyi Magyarországra, abból egyetem lesz, és bibliafordítás. Ha a hazai kálvinizmust nem is tudják letörni, de az anabaptistákat bizony felszámolják, s azok a heretikus-skizmatikua Nagy Katalinnál találnak oltalomra. Az egyház kényszerülhet feloszlatni őket, s ezt is kibírják. Alig hogy visszaállítják őket, Kerkai Jenő támad közülük, aki a bolsi betörés előestéjén tudja, hogy kishaszonbérletbe kell adnunk az egyházi birtokot, s csak ő látja. A titkos egyházépítéshez is értenek. A SZU- ba meghívott P. Herbigny francia jezsuitát szenteli püspökké zárt ajtók mögött a berlini nuncius. Kolakovics néven jezsuita terem '45-ben Debrecenbe. Ők töltik meg a hazai börtönöket, s ők azok, akik kiszállnak a buliból, amikor a Vatikán '64-ben részleges megállapodást köt pártunkkal és kormányunkkal. *Olyan fafejű vagy, hogy megakad az ember kezében a szálka, ha megsimogat* – mondja egyikük már rendszerváltozás után.

Nem fafejűek. Tudják, mitől döglük a légy. *Öcsém, azoknak a mosolygásuk is egyforma* – mondta egy régi-régi piarista róluk. Kerkai Jenő megmaradt külön mosolyúnak: a kis atya. Gratulált még a KIO első kötetéhez: több világosságot gyújt, mint Ágoston. És félreértette: Meg kell még írnod a Christus socialis, s a már nem emlékezem még miket. Politikában gondolkodott, aki 47-ben megnyerte a kommunistákkal szemben a választást. Csinálják azt, amit lehet. A történelmi egyházat. Hűek a haladékony időhöz, az egyházon belül is. Még önmérsékelt is van

bennük. Vigyáznak arra, nehogy pápává legyenek. Ők azok, aki feltétel nélkül engedelmeskednek. Mint a bot – alapítójuk tanítása szerint.

Van folytatásuk is, akiket Hamvas már nem ismert. A folytatók alapítóját halála után azonnal szentté avatta a Wojtila pápa. Ugyanolyan hadrafoghatóak, de nem vagyok biztos benne, hogy közülük nem lesz hamarosan valaki pápa is. A jezsuiták csak klerikálisak a négyzeten. Ők a köbön. Mondja valaki, hogy működnek már hazánkban is, mire én: engem még nem kerestek meg. Hatalmas nevetés: Ennyire azért nem tévesztik el a házszámot.

A vallást, mint a gépesedés legfőbb akadályát el keltett távolítani. Ez az antikrisztusi történet harmadik modern fázisa – Innen kezdve már az Antikrisztus civil ruhát ölt, leteszi a reverendát. A klérus a szerző szemében elhanyagolható mennyiséggé válik. Figyelmét másra fordítja. De a helyszín változatlan marad: Európa.

Megpróbálom kivonatolni a következő 15 szúrát.

Ad - ad 105.

Amit B. Gy. mond az történeti folyamat, amit H. B. állít, az pedig spirituális folyamat, a kettő nem hasonlítható össze.

106 –120.

///106///

A Descartes által sugalmazott irányzat... a hatalom gyakorlatát könnyűvé, megbízhatóvá, egyszerűvé és véglegessé teszi... a lét tulajdonképpen racionális apparátus. A létgépesítés... a racionalizmus nem megismerésmódszer, mint ahogy önmagáról hirdeti, hanem a klérus mintájára készített világhatalmi gyakorlat elméleti alapja.

///107///

A racionalizmusnak az észhez semmi köze. A racionalizmus olyan elméleti rendszer, amelyet a

megismerő ész jegyében állítanak, valójában azonban nem a megismerés, hanem a végleges világhatalmi gyakorlat számára fundamentumot teremt. Ezzel a racionalizmus a létrontást nem világította át, hanem hatványozottan megerősítette. A racionalizmusban a tudomány kulminál, az az apparátus, amely a létezésnek minden mozzanatát apparátusnyelvre fordítja le.

///108///

A tudomány primer valóságnak ezt az itt és most fennálló világot tekinti, de kivétel nélkül minden ember tudja, és pedig anélkül, hogy arra bárki is megtanította volna, hogy ez a világ szekunder, nem pedig primer. Az emberben a kezdeti, primordiális világról való tudat (aranykori alapállás) él. A tudomány meg olyan szisztéma, amely ezt a minden emberben lévő tudatot kikapcsolja. A tudomány a világ középpontjába a korrupt megismerést teszi, és ezt nevezi észnek.

///109///

A modern gondolkozás elméletei közül az egyik azt állítja, hogy az apparátus az ész (nem az értelem) abszolutizálásának következménye. Az ész abszolutizálása pedig az ember személyes szellemi lényének megtagadásából keletkezett. Hogy ez mikor következett el, bizonytalan, valószínűleg az újkor elején. A lét megcsonkítása árán teremtett apparátus működőképes ugyan, de biztos, hogy ezen belül teljes értékű humánus, éppen ezért valódi létezés nincs. Az észrendszer (tudomány) végső megfogalmazása, a materializmus – tulajdonképpen okkult babona-szisztéma.

///110.///

Az üdv pénzkérdés. Mindez üzemszerűen. A klerikalizmus már a tizenötödik században üdvgépezetté alakult át, az üzem ma még hatásosabban működik. Mert most nem az üdv kérdése, hanem maga a teljes élet gépiesedett el. Bizonytalan tényezőkre szükség nincs: Isten, lélek, akaratszabadság elvégre nem is bizonyítható, mondja Kant. Az egész létezés valamely vezénylőteremből gombnyomásra működik, és pedig önmagától. A vezénylő személy feltételezése olyan fikció, amely fölösleges.

///111.///

Az antikrisztusi fiziognómia közismert ábrázolása Dosztojevszkij Nagyinkvizítora. Dosztojevszkij elbeszélésében a földön újra megjelent Krisztust a Nagyinkvizítor börtönbe veti és máglyahalálra ítéli, de éjszaka elmegy hozzá és rábeszéli, hogy távozzék. A személyes Antikrisztus azonban akkor már régen személytelen apparátussá vált. Lehet, hogy az első modern apparátus a jezsuitizmus volt. Az apparátus nem az utópia, nem a szocializmus, nem a fasizmus, nem a bolsevizmus. Az apparátus mindezt megelőzi, és mindez az apparátus különböző népekre és történeti helyzetekre való alkalmazása. A Nagyinkvizítor rémuralma ehhez képest még elviselhető volt, mert az ember élőlényel állt szemben. Az apparátusnak nincs igazsága, az embernek pedig kell, ha igazsága nem is, legalább hazugsága legyen.

///112.///

Az Antikrisztus első arca: a farizeizmus, a morális feddhetetlenségbe öltözött világi gyarapodás. A második arc a klérus, a vallásos dogmatikába öltözött világhatalmi ösztön. A harmadik arc az apparátus, a személytelen észbe öltözött létrontás-rendszer. Ezzel szemben áll a lét pozitívumainak organizálhatatlansága; a pozitívum minél magasabb, annál kevésbé organizálható. A szeretet tökéletesen organizálhatatlan.

///113.///

A modernizált létrontás-rendszer rémuralma körülbelül a múlt század végén kezdődött. Mivel saját életét senki sem éli, és önmagát nem éri utol, az emberben elvetemült önsóvárgás keletkezik, amely a valódi híján önmagának bőszült és görcsös megóvásáért küzd, viszont értelmét már ez is teljesen elvesztette.

///114.///

Amit a huszadik század második felében már mindenki tud: a középkori vallásos klerikalizmus az ember részére messze magasabb rendű létet biztosított, mint a modern politikai-bürokratikus-szcientifikus klerikalizmus biztosít. Ott még legalább volt bűn és máglya és hazugság, itt már

csak létemésztő monoton zakatolás van, amelyet a közönynek kolosszussá kiépített észrendszere véd.

///115.///

Miután az ember másfélezer évig olyan hatalom alatt élt, amely rendszer volt az igazság (értelem) ellen, most olyan hatalom alatt él, amely rendszer igazság (értelem) nélkül.

///116.///

A jelszó az alkalmazkodás volt. Most már erre nincs szükség. Az apparátushoz nem lehet alkalmazkodni.

///117.///

Századokon át nyomon követhető, hogy az égi leány hangja miképpen menekült... Végül a huszadik század metropolisaiban a huligánok és a terroristák és a kurvák civilizációjában az égi leány hangja teljesen elnémult.

///118.///

Miután az emberiséget sikerült ugyan hazugsággal, erőszakkal, kizsákmányolással, becsapással háborúkkal, vérengzés és rabszolgasággal megrontani, de még mindig nem kielégítő mértékben, a huszadik század második felében már csak egy lehetőség nyílt, a világot elpusztítani és az emberiséget kiirtani kegyes eszmékkel, humanizmussal, jólét-eszményekkel és világbéke gondolatokkal. Ez a módszer a klérusénál hatékonyabbnak bizonyul. Vladimir Szolovjov azt mondja, hogy a válság mélypontját a háborús huszadik század után a világbéke huszonegyedik századában fogja elérni. A föld régen egyetlen állam. Nemzeti és faji és osztályellentétek eltűntek. A munkaidő napi négy óra, éhező, koldus, szegény nyomorgó nincs. A helyváltoztatás lehetősége korlátlan. A kényelem és a jólét és a műveltség mindenki számára elérhető. Csend van, elégedettség és rengeteg cukor. Az élet kibírhatatlanul édes, mindenki mosolyog, és a béke olyan kiegyensúlyozott, hogy az emberiség kilencvenöt százaléka meghízik és idegrohamokban szenved. A fennmaradó öt százalék öngyilkosságot követ el. Nem azért, mert csend van és jólét és műveltség, és mert nincs többé analfabéta, nincs járvány, csak higiéné, és remek a konzerv és a befőtt. Attól, hogy mindez olyan olvatag, és semmi sem igazi. Az emberiség ezt a

tisztátalanságot nem bírja ki, fellázad, és az Antikrisztus ellen indított háborúban a döntő csatát Armageddonnál vívja meg.

///119.///

Mivel a történet e pillanatában az Evangélium jegyében mindennemű organizáció megvalósíthatatlan, az embernek egyetlen kényszerű lehetősége van: a létező, de nem megvalósult Egyházban, amely az emberiségnek Jézus életére alapított szakramentuma, egyedül és személyesen — nem „ex cathedra”, hanem „ex existentia transparente” és „ex orientatione universale” (átvilágított egzisztenciából és egyetemes tájékozódásból). Vagyis „ex existentia veritatis”, az igazság lényéből az Evangélium jegyében élni, és annak egyetlen betűjéből semmiféle körülmények között sem engedni. Az apparátus teljes egészében létrontás. Pillanatnyilag számunkra nem maradt más, mint az apparátusban is tanúnak lenni és maradni. Ez a tanúság ma az egyetlen autoritás, ez a hiteles élet egyetlen lehetősége. Az igazság lényében való magatartás nem azt jelenti, hogy az ember maradéktalanul igazzá lett hanem, hogy amit gondol és amit tesz, azt az igazságtól átvilágított és megtisztult lényéből a következményekre való tekintet nélkül gondolja és mondja és teszi. Mivel ez ma közösségben nem, csupán egyénien és személyesen lehetséges, mindaddig amíg a közösség (Egyház) megvalósul, a szakramentum kizárólag az emberi egyénben van. Aki ezt az igazságot elárulja, antikrisztusi egzisztencia.

///120.///

A hatalom minden erejét arra fordítja, hogy pillanatnyi státuszát biztosítsa. Nem egyre konzervatívabb lesz, hanem egyre reakciósabb. A legfontosabb jól félni. Az ember soha sem volt farizeusabb, a hatalom klerikálisabb. A léthamisító messzire bűzlő egzisztencia, mert a bűnre mindig van mentség, de korrupttá senki sem válik kényszer alatt.

Ad 106 – 120.

Tehát: minden még rosszabbá vált. Azért, mert lett racionalizmus és felvilágosodás. Azért, mert lett *gnózis*? Egyszerű nemet is mondhatnék milderre. De megértem, hogy a szerző

1963. január 19-én ezt írja. Ez a valóság számára. Számomra nem. Ekkor már szabadultam az életfogytból. Szállítottam. Szenet a picéből, gépet a platóra, vasat a mérlegre, stb., s 1962. október 11-én megnyílt a II. Vatikáni Zsinat. Lehetett szabadon beszélni... és a katolikus egyházban, mert volt egy jó pápa, s megpróbálhattuk behozni a lemaradásunkat, utat nyitni a gnózisnak, a racionalizmusnak, a felvilágosodásnak.

Az újkori fejlődés számomra egészen mást jelent. Bessenyei György olvassa Mária Terézia udvarában Rousseaut, s ennek eredménye, hogy megszületik benne egy vers, melynek címe: *A vallás*. S elmondja benne a maga felvilágosodott nyelvén azt, ami számára Hagyomány szava, amiért Jézus szíve is dobogott

*Az öldöklő fegyvert buzgóság vezette,
Mely a természetet ekkor felejtette...
A természet, melynek józan érzései
Igaz Istenünknek bölcs rendelései,
Maga ellen fordult egy oly Teremtőért,
Ki nem szenvedheti az érte ontott vért.
De fed a természet s elveszted Istenedet.*

Csak Bessenyeinek a szótárában a Hagyomány nem hagyomány, hanem TERMÉSZET. Szemben a kereszténység únos-úntalan mondott természetfelettiével, amelynek nevében Konstantintól kezdve másfél ezer esztendőn keresztül ontották ellenségeik vérért. Nem a gnózis erejében jut el ehhez a természethez, hanem a mélytapasztalat révén. Belenéz önnön lelkébe, s ott megtalálja az alapállást, az abszolút státust, a kinyilatkoztatást, a szeretetet. S tudja, csalhatatlanul tudja, hogy az egyetlen igazat és igazit beszél: azt, hogy szeretnünk kell és nem gyilkolnunk egymást. Számomra ennyit jelent a szerzőnktől gyalázott ész és felvilágosodás. Ha szabad volt a kereszténységnek Jézus életáldozata után igazságos háborúról beszélni, és nem érvénytelenítjük, amit mondott, miért kellene érvénytelenítünk a felvilágosodás szép és tiszta szavait: szabadság, egyenlőség testvériség.

Néhány évvel Bessenyei után írja Csokonai Vitéz Mihály *Az estve* című versét.

*Bódult emberi nem, hát szabad létedre
Mért vertél zárbékót tulajdon kezvedre?
Tiéd volt ez a föld, tiéd volt egészen,*

melyből most a kevély s fősvény dézsmát vészen.

Mért szabtál hát határt önfiaid között?

Ládd-é már egymástól mind megkülönbözött.

Az enyim, a tied mennyi lármát szüle,

Miolta a miénk nevezet elüle.

Hajdan a termő föld, míg birtokká nem vált,

Per és láрма nélkül annyi embert táplált,

S többet: mert akkor még a had és veszettség

Mérgétől nem veszett annyi sok nemzetség.

Nem volt még koldúsa akkor a törvénynek,

Nem született senki gazdagnak, szegénynek.

Az igazságtévő határkő és halom,

A másét bántani nem hagyó tilalom

Nem adott még okot annyi sok lármára,

Mert az elégség volt mindennek határa...

Te vagy még egyedül, óh arany holdvilág,

Melyet árendába nem ad még a világ.

Te vagy még éltető levegő...

Óh áldott természet! Óh csak te vagy nékem

Az a te tőled nyert birtokom s vidékem,

Melynek én örökös földesura lettem,

Mibehyt teáltalad embernek születtem.

Ebben is megtaláljuk a felvilágosodás bűvös szavát: *Óh áldott természet!* Ez a vers is tiszta jézusi evangélium. S bizony nem a debreceni református kollégiumban tanulta a hittanórán, hanem ő is Rousseau-tól tanulta.

S ugyanebből a forrásból megszületik néhány évtized múltán a magyar reformkor. S Vörösmarty írja, a magyar költők szentje a *Gondolatok a könyvtárban* című versében:

És mégis – mégis fáradozni kell.

Egy újabb szellem kezd felküzdeni

Egy új irány tör át a lelkeken:

A nyers fajokba tisztább érzeményt

S gyümölcsözőbb eszméket oltani,

hogy végre egymást szívben átkarolják

S uralkodják igazság, szeretet.

Hogy a legelső pór is kunyhájában

Mondhassa bizton: nem vagyok magam!

Testvérim vannak, számos milliók;

*Én védem őket, ők megvédnek engem.
Nem félek tőled, sors, bármit akarsz.
Ez az, miért csüggedni ne szabad.
Rakjuk le hangyaszorgalommal, amit
Agyunk az iblett órákban teremt...
Mi dolgozunk a világon? Küzdeni
És tápot adni lelki vágyainknak.
Ember vagyunk, a föld s az ég fia
Lelkünk a szárny, mely ég felé viszen...
Mi dolgozunk a világon? Küzdeni erőnk szerint a legnemesebbekért
Majd nyomában Petőfi A XIX. század költői c. versében meg*

ezt írja:

*Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál
Mind egyaránt foglal helyet,
Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán:
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Mert itt van már a Kánaán!*

És Arany, akinél tisztább és nemesebb lelket aligha hordott
Földünk a hátán a *Magányban* c. versében:

*Az nem lehet, hogy milliók fobásza
Örökké visszamáljon rólad, ég!
És annyi vér – a szabadság kovásza –
Posvány maradjon, hol elöntették.
Támadni kell, mindig nagyobb körökben,
Életnek ott, hol a mártír-tetem
Magát kiforrvá csendes földi rögben
Légy hű, s bizáljál jövőbe, nemzetem.*

S a század fordulón Ady Endre *Karácsony* c. verse:

*Ha ez a szép rege igaz hitté válna,
Óh de nagy boldogság szállna a világra.
Ez a gyarló ember ember lenne újra,
talizmánja lenne a szomorú útra.
Golgotha nem volna ez a földi élet,
egy erő hatná át a nagy mindenséget.
Nem volna más vallás, nem volna csak ennyi:
imádni az Istent és egymást szeretni...*

*Karácsonyi rege ha valóra válna,
igazi boldogság szállna a világra...*

És Babits Mihály *Zsoltár gyermekhangra* c. verse:

*Az Úristen őriz engem, mert az ő zászlóját zengem,
Ő az Áldás, Ő a béke nem a harcok istensége.*

Ő nem az a véres Isten: az a véres Isten nincsen.

Kard ha csörren, vér ha csobban, csak az ember vétkezes abban.

És Sinka Istán feledhetetlen *Esdő Virág Andrása* a *Virágballada* c. versében.

*Szil-Tarcsán az őszi erdón hét nagy erős kondás
vacsorázott s velük együtt Eső-Virág András,
aki jött csak valahonnan, maga se tudta, hogy honnan.*

*Oldalt varrott csizmájára port rakott a messze
s mutatta az útja hosszát, s azt, hogy nem kereste:
Falevélként, irgalombul hajtja a szél, ha elindul...?*

*...Ült az erős hét kondással, szalonnát sütöttek
s körülöttük láthatatlan harangok ütöttek.*

*Tudatták, hogy jön az óra s hamarosan koporsóba
fektetik Virág Andrászt az erdei kondások.*

– A csend nyelvén üzentek a puha csobbanások.

Bennük tán a táj riadt fel halált sejtő kis jelekkel.

*Mikor a szalonna megsült: tölgyfa-csobohyóból
nagyot ittak... nyolc ember egy fadongájú tóból.*

Azután meg rádudáltak. Máskor ügyis csak bút láttak.

*Kivált Eső Virág András, kinek fél kenyere
se volt soha... s mint a puszta, puszta a tenyere.*

Abba borult ő csak, hogyba pihenni a vágy elfogta.

*Volt neki egy citerája: akár annyi ezüst –
pedig barnára fogta már az idő meg a füst.*

Oldalán a csillag, a hold, s rá volt faragva a mennybolt.

*S volt egy aranyszín tolla is... Mérbetetlenségből
szállt az a toll... úgy szedte fel fütyölve a rétről.*

Fütyölt bizony, mert nem tudta: attól nem lesz többé nyugta.

Citerával, a szép tollal lett aztán elveszett.

– Megnőtt benne minden dal és minden emlékezet.

S szegény... egyre hordta őket, mint az ég a nagy esőket...

*Mondom: a hét nagy kondással ültek a fák alatt
kinn Szil-Tarcsán és dudáltak, és az idő haladt.*

Virág ekkor elővette tollát s a húrokra tette.

*A húrokon egy hős ország támadt fel dalolva,
– a hét kondás hallgatta csak egymásra hajolva.
S összesúgtak, hogy megölik: leszúrják, vagy agyonlövik.
Hát mért játszik sokkal szebben, s más húron a bolond
– Testét majd a dísznőfertő belepi, vagy a lomb.
Hallgatták a hír pengését s elővette mind a kését.
Azután körülvették Andrást, mint herceget álnok,
bosszús, irigy, erdőnyövé, nagyhajú királyok.
S mire odanézett a hold: Eső-Virág András csak – volt.
Testét fertőbe vetették, rácsaltak vagy hat kant;
pengették a citeráját, de az széjjelpattant;
oldaláról lehullt a hold, s kétfelé hasadt a mennybolt.
A tolla meg elszállott a, el a messzeségbe,
hét nagyhajú gonosz elől mérhetetlenségbe.
Akkor szólott a legvénebb: – átka ne legyen a vérnek!
Temessük el Virág Andrást, nőjön mező rajta –
s ha tavasz jön: nagy nyáját a pásztor ide hajtja.
Bizony mondom: jövődre tej lesz és méz őbelőle.
Amikor hát jött a hajnal: a hét gonosz kondás
kikereste a sár alól, s így lett Virág András
televényföldje a fának, s ágya száz új ibolyának.*

Nem érdekes, hogy mit csinálunk. Csak az az érdekes, hogy miről énekelünk. S ha elhallgatnak a próféták, nem hallgatnak el a költők. Folytatják tovább a szent kísérletet. Az Istenét, a Fiáét, s minden igaz gyermekéét. *Lesz még egy harmadik nap, melyen felsüvölt a szó, és nem lesz, aki meg nem hallaná.* Hogy mikor? Ha megtérünk a kinyilatkoztatáshoz, az alapálláshoz, a Hagyományhoz. Ahhoz is, amiről Hamvas Béla életműve beszél.

Nem az észhez, nem a gnóizishoz, hanem az Isten megformálta emberhez, annak az igenjéhez.

Ad - ad 106-120.

Tudom, hogy Gy. B-nek még sok-sok szellemi terve volt az élete utolsó szakaszában is. Köztük volt a jézusi versek afféle antológiája, az összeállításig eljutott, de a kommentárig már sajnos nem.

H. B.- nek is van egy szöveggyűjteménye, Antológia humana a címe. Záróként álljon itt az a cím és szerzőgyűjtemény, amit B. Gy. illetve H. B. gondolt fontosnak. És ha fontosnak gondolták, lehet akkor ez olvasnivaló ajánlás is.

B. Gy. Antológiája:

- ✓ *Ady Endre: Fölszállott a páva*
- ✓ *Ady Endre: Gyáva Barla diák*
- ✓ *Ady Endre: Karácsony*
- ✓ *Arany János: Domokos napra*
- ✓ *Arany János: Fiamnak*
- ✓ *Arany János: Magányban*
- ✓ *Babits Mihály: A magyarok Istenéhez*
- ✓ *Babits Mihály: Eucharistia*
- ✓ *Babits Mihály: Jónás könyve*
- ✓ *Babits Mihály: Vers, apostolokról*
- ✓ *Babits Mihály: Zsoltár gyermekhangra*
- ✓ *Berzsenyi Dániel: Fohászkodás*
- ✓ *Csokonai Vitéz Mihály: Az estve*
- ✓ *Harsányi Kálmán: A Balkánt jártuk...*
- ✓ *Horváth Béla: Megváltó üzenet*
- ✓ *Illyés Gyula: Ditirambus a nőkhöz*
- ✓ *Juhász Gyula: A tápai Krisztus*
- ✓ *Kosztolányi Dezső: Számadás*
- ✓ *Kölcsey Ferenc: Zrínyi második éneke*
- ✓ *Petőfi Sándor: Az apostol*
- ✓ *Petőfi Sándor: Én*
- ✓ *Sík Sándor: Megyeri bitvallás*
- ✓ *Sinka István: Ének a Don hőseiről*
- ✓ *Sinka István: Hontalanok útján*
- ✓ *Sinka István: Végül sírig feketébe*
- ✓ *Sinka István: Virág-ballada*
- ✓ *Stetka Éva: Elszántak*
- ✓ *Szabó Lőrinc: Vang-An-Si*
- ✓ *Székegy Magda: Leüthetsz*
- ✓ *Tóth Árpád: Tetemrehívás*
- ✓ *Vas István: Ima a Szent Péter-templomban*
- ✓ *Vas István: Katakombák*
- ✓ *Vörösmarty Mihály: A Guttenberg-albumba*
- ✓ *Vörösmarty Mihály: A vén cigány*
- ✓ *Vörösmarty Mihály: Az emberek*
- ✓ *Wass Albert: Előhang*

H. B. Antológiája:

- ✓ *al-Halladzs: Szufi gondolatok*
- ✓ *Aquinói Szent Tamás: Ima életünk*
- ✓ *Arisztotelész: Erkölcsi jó*
- ✓ *Baader: a vallásos erotikáról*
- ✓ *Boethius: A bölcsesség vigasztalása*
- ✓ *Buber: Haszid történetek*
- ✓ *Carlyle: A csend filozófiája*
- ✓ *Chamfort: A moralista megfigyelései*
- ✓ *Cusanus: A legnagyobb és a legkisebb*
- ✓ *Dosztojevszki: Misztikus gondolatok*
- ✓ *Eckehart mester: A szellemben szegényekről*
- ✓ *Erasmus: A balgaság dicsérete*
- ✓ *Gandhi: Erőszaknélküliség*
- ✓ *Goethe: Ember és természet*
- ✓ *Hermész Triszmegisztosz: Tabula Smaragdina*
- ✓ *Hölderlin: Levelek*
- ✓ *Jakob Böhme: Önmagáról*
- ✓ *Kempis Tamás: A béketűrő ember*
- ✓ *Kung mester: Beszédetek*
- ✓ *Lao-ce: Ta-te-king*
- ✓ *Mallarmé: A szavak mágiája*
- ✓ *Marcus Aurelius: Elmélkedések*
- ✓ *Nitzsche: A felebaráti szeretetről*
- ✓ *Novalis: Fragmentumok*
- ✓ *Pascal: Gondolatok*
- ✓ *Platón: Szókratész halála*
- ✓ *Plótinosz: A léleknek a testbe való leszállása*
- ✓ *Plutarkosz: A fecsegés*
- ✓ *Ptah Hotep: Mondások*
- ✓ *Pütagórasz: Arany Eposz*
- ✓ *Rabelais: Tégy, amit akarsz*
- ✓ *Ramakerisna: Mondások*
- ✓ *Sankara: Meditációk*
- ✓ *Schopenhauer: Arról, ami valaki*
- ✓ *Seneca: Rövid az élet*
- ✓ *Shakespeare: A tragédiák bölcsessége*
- ✓ *Spinoza: Szabad államban*

- ✓ *Stefan Georg: Jelmondatok*
- ✓ *Szent Ágoston: Vigasztalás*
- ✓ *Szent Anselmus: A lélek szárnyalása*
- ✓ *Tauler: Az isteni világosságról*
- ✓ *Tolsztoj: Napló*

Végezetül köszönettel tartozom mestereimnek, hogy elmélyülhettem gondolataikban. Remélem, elnézik nekem, hogy bele-bele kotnyeleskedtem; szerettem volna egy kicsit villámháritó is lenni, vagy legalábbis a közös nevezőt kitalapintani.

SAMSON AND DELILAH.